

KULTURNÍ KLUB

INFORMAČNÍ ČASOPIS
ČECHŮ A SLOVÁKŮ
V RAKOUSKU

- Příloha: Čtení na léto s Pavlem Kohoutem

7-8

červenec – srpen

2023

43. ročník

Pro pondělní promítání filmů ve spolupráci s Českým centrem a Velvyslanectvím ČR
v kině **Velvyslanectví ČR, Penzinger Straže 11-13, 1140 Wien**,
platí aktuální pravidla v době konání.

Pondělí 11. 9. v 19:30 (film bude upřesněn)

Na promítání filmu je třeba se zaregistrovat na e-mailu events.vienna@mzv.cz, nebo na telefonním čísle **0664 514 33 29**.

Další předběžné termíny promítání v roce 2023: 9. 10., 13. 11. a 11. 12.
Změna programu vyhrazena.

Srdčně zveme členy Kulturního klubu Čechů a Slováků v Rakousku na spolkovou valnou hromadu

Kdy: středa 23. 8. 2023 v 12:30 hodin

Kde: Vzhledem k počtu přihlášených účastníků musíme zvolit odpovídající místnost,
a proto Vám bude místo schůze sděleno telefonicky nebo e-mailem.

Prosíme o telefonické nebo e-mailové přihlášení do 22. 8. 2023:
Mag. Eva Zeman, tel.: 0664 5143329, nebo e-mail: evazeman@gmx.at.

Program: Zahájení – Zpráva předsedkyně – Informace o žádostech na BKA, OKKV a MA – Informace o připravované pražské konferenci pořádané Senátem ČR – Pokladní zpráva – Revizní zpráva – Návrh na zvýšení příspěvku – Návrh na složení nového výboru pro období 2023-2024 (Ing. Helena Basler; Mag. Richard Basler BSc, BA; Mag. Dr. Marie Brandeis; Mag. Pavlína Lössl; Mag. Eva Zeman; DI Gabriela Jakelic; Mag. Daniela Makovy Nedas – Revize: Ing. Kurt Mattola; Mag. Senta Gerstenberger) – Volba – Různé – Závěr.

Písemné připomínky a podněty můžete zasílat do 22. 8. 2023.

Těšíme se na Vaši účast.
Výbor Kulturního klubu

Přehled akcí Kulturního klubu v letech 2021-2022

Vzhledem k trvání pandemie covid 19 a odpovídajícím nařízením jak české, tak i rakouské vlády, kdy bylo možné jen omezeně a pouze v některých měsících roku 2021 konat koncerty, filmová představení, besedy, konference apod., se Kulturní klub Čechů a Slováků v Rakousku ve větší míře věnoval rozšíření časopisu *Kulturní klub*, a tudíž vydal o dvě čísla časopisu více než v roce 2020. Také přinesl v mnohem větším rozsahu články a úvahy, komentáře nebo fejetony s domácí problematikou.

2021

Pravidelná projekce českých filmů na ZÚ:
Filmy *Hastrman* a *Havel*.

Koncerty

Česká hudební Vídeň 2020: Cyklus koncertů staré hudby
Podařilo se realizovat varhanní recitál mladé české varhannice Jiřiny Dvořákové Marešové, který se uskutečnil v důsledku pandemie koronaviru opožděně, a to v sobotu **13. 11.** v kostele Maria am Gestade v 1. vídeňském okrese. Byl to první koncert z ohlášeného cyklu. Varhannice Jiřina Dvořáková Marešová představila posluchačům ve svém programu především hudební skladatele českých zemí doby

Česká hudební Vídeň 2023

Kulturní klub ve spolupráci s pražskou Nadací pro dějiny kultury ve střední Evropě připravuje v návaznosti na předchozí ročníky koncertního cyklu „Česká hudební Vídeň“ **varhanní recitál**, v jehož rámci se pod vedením Jiřiny Marešové představí pražští studenti hry na varhany. Na koncertu, který je plánován na **konec září 2023**, zazní skladby F. Landiniho, G. Frescobaldiho, J. Pachelbela, J. S. Bacha, P. I. Čajkovského a M. P. Musorgského, zpestřené varhanními improvizacemi.

O místě a datu konání varhanního koncertu budete včas informováni obvyklým způsobem.

Předběžný program:

Preludia podle F. Landiniho (varhanní improvizace) (A. Cibulková)
G. Frescobaldi: *Toccata per l'Elevarione* (K. Hlavnička)
J. S. Bach: *Toccata dórská d moll* (K. Hlavnička)
J. S. Bach: *Fuga g moll* (K. Hlavnička)
J. Pachelbel: *Canon* (varhanní zpracování) (A. Walterová)
Duchovní obrazy a preludia (varhanní improvizace) (K. Fotrová)
Toccata na prodlevě podle J. Pachelbela (varhanní improvizace) (V. Holcová)
M. P. Musorgskij: *Velká brána kyjevská* (varhanní úprava) (J. Kortanová)
P. I. Čajkovskij: *Květinový valčík* (z baletu *Louskáček*, varhanní úprava pro čtyři ruce a čtyři nohy) (V. Chvalová – B. Habrová)

Vážené čtenářky, vážení čtenáři!

Filmové promítání jsme zakončili filmem Juraje Jakubiska Vtáčkovia, sirotky a blázni a těšíme se na Vás po prázdninové přestávce 11. září v 19:30. Promítaný film bude uveden na naší webové stránce www.kulturklub.at a v zářijovém vydání časopisu Kulturní klub. Na filmová promítání je vždy třeba se zaregistrovat, buď prostřednictvím e-mailu: events.vienna@mzv.cz, nebo telefonicky: 0664 514 33 29.

První pokus o českou talk show ve Vídni byl sice umělecky úspěšný (Daniela Magalová, Marta Vančová), ale zatím si k ní a jejímu programu nenalezlo publikum cestu. Moderátor večera Joža Kolář a Kulturní klub se nevdávají a na září připravují její pokračování s dalšími českými hosty. Co vše chystáme v druhé polovině roku, se dozvíte ze zářijového čísla našeho časopisu a z naší webové stránky www.kulturklub.at.

Prázdninové číslo časopisu přináší premiérové povídky spisovatele Pavla Kohouta v češtině i němčině (v příkladu Silke Klein), které budou na podzim česky vydány v nakladatelství Odeon pod názvem Taková láska.

Budeme se těšit, že se v hojném počtu uvidíme na naší valné hromadě, ale stejně se těšíme na Vaše příspěvky.

Spisovatel a dramatik **Pavel Kohout** léta přispívá svými fejetony a povídkami do našeho časopisu, za což jsme mu nesmírně vděční. Mohli jsme ho i z naší iniciativy přivítat na řadě setkání, mj. na literárních pořadech v Českém centru nebo (většinou společně s jeho přítelem, básníkem a diplomatem Jiřím Grušou) v Diplomatické akademii ve Vídni. Proto je nám ctí a potěšením, že jej můžeme oslovit u příležitosti jeho významného životního jubilea:

Vážený pane Kohoute,

u příležitosti Vašich pětadevadesátin **Vám přejeme přehršel zdraví, neboť bez něj to nestojí za nic!** Jsme vděční za Vaši spolupráci s námi i za čas, který jsme mohli s Vámi prožít.

Taktéž gratulujeme našemu současnému fejetonistovi, „mladíkovi“ **panu Ludvíkovi Kavínovi** (* 1943), herci, režisérovi, autorovi, scenáristovi a dramaturgovi, v letech 1991-1992 řediteli Zemského divadla v Brně a bývalému principálovi divadla Brett, který slavil své kulaté jubileum rovněž v červenci. Upřímně mu **prejeme pevné zdraví** a egoisticky hodně sil do dalších fejetonů.

Příjemné prožití prázdninového období přeje

redakce a Helena Basler

Obsah

Klubové aktivity	2, 5-6
Editorial – Obsah – Impressum	3
Fejeton	4
Kultura	7
Zajímavosti	48
Události	57
Ekonomika	65
Věda a technika	68
Správy zo Slovenska	83
Sokol & sport	89
Z české a slovenské Vídně a okolí	94
Informace	106
Inzerce	113
Příloha: Čtení na léto s Pavlem Kohoutem	I-VIII

Na přední straně obálky: **Václav JANSKA: U řeky**, 1913, olej na plátně, 43 × 58,5 cm. Bližší informace o autorovi viz str. 12.

Na zadní straně obálky: **Josef MÁNES, V létě**, 1855. Bližší informace o autorovi a tomto díle viz str. 9.

KULTURNÍ KLUB. Informační časopis Čechů a Slováků v Rakousku / Informationszeitschrift der Tschechen und Slowaken in Österreich

Majitel: Kulturní klub Čechů a Slováků v Rakousku
 Vydavatel: Kulturní klub Čechů a Slováků v Rakousku (ing. Helena Basler),
 Mohsgasse 30/9, 1030 Wien
 Redakční příprava a sazba: KLP – Koniasch Latin Press s. r. o., Praha
 Tisk: Quatro print, a. s., Heršpická 6 (Moravská typografie), Brno
 Medieninhaber: Kulturklub der Tschechen und Slowaken in Österreich
 Herausgeber: Kulturklub der Tschechen und Slowaken in Österreich
 (Ing. Helena Basler), Mohsgasse 30/9, 1030 Wien
 Verlagsort: 1030 Wien
 Hersteller und Herstellungsort: KLP – Koniasch Latin Press s. r. o., Praha &
 Quatro print, a. s., Brno, Tschechische Republik

Redakce: Mohsgasse 30/9, 1030 Wien, mobil (od 10:00): 0043-0-664 97 33 764, fax:
 0043-1-79 88 454, e-mail: info@kulturklub.at, www.kulturklub.at

Vedoucí redaktorka: ing. Helena Basler

Zástupkyně vedoucí redaktorky: Mag. dr. Marie Brandeis

Redakce: Mag. Pavlína Böhmová-Lössl, DI Gabriela Jakelič, Anna Křivanová

Technická redakce: Ing. Kurt Mattola, Mag. Richard Basler

Redakční kruh: DI. Gabriela Jakelič, Eva Kalinová, Ludvík Kavín, dr. Marta Marková, Mag. Daniela Makový Nedas, P. Václav Sládek O.Cr., DI Tomislav Vašíček, ing. Jiří Zajíček

Fotografové: Mag. Richard Basler, Kurt Mattola, Mag. Eva Zemanová

Distribuce: Quatro print, a. s., Heršpická 6 (Moravská typografie), Brno

Časopis je vydáván s podporou Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí.

Gefördert aus Mitteln der Volksgruppenförderung des Bundeskanzleramtes.

Časopis vychází s podporou Ministerstva zahraničních věcí ČR.

Fejeton Ludvíka Kavína

V tom našem rakouském Göttweigu se sešli vysocí představitelé skupiny „Přátel západního Balkánu“. Jsou to Rakušané, Řekové, Italové, Chorvati, Slovinci, Slováci a také Češi. Náš rakouský ministr zahraničí Schallenberg tam mluvil o geopolitické zodpovědnosti vůči jihovýchodní Evropě. To má konkrétně znamenat, jak se to píše v prohlášení skupiny „Přátel“, požadavek, aby byly státy jako například Srbsko ve smyslu urychlenější integrace do struktur Evropské unie zapojeny. Už před jejich přijetím do EU. Vstřícnost vůči těmto zemím (měl bych správněji napsat státům) vzniklým na území bývalé Jugoslávie po jejím rozpadu je podle mého soudu dojemná, i když samozřejmě také správná, v pořádku. Přesto se domnívám, že celý proces sbližování na Balkánu a s balkánskými státy má tak moc zádrhelů, že jedno setkání v Göttweigu (přestože tam byla i italská premiérka Meloni a rakouský kancléř Nehammer) je jen maličkým krůčkem k možným sbližováním a sjednocováním v rámci Evropské unie.

Díky podpoře Ukrajiny má EU i docela samozřejmé finanční problémy při sestavování svého rozpočtu do roku 2027 a členské země by podle požadavků „z Bruselu“ měly platit do společného rozpočtu navíc: jen Rakousko 1,6 miliard eur. A to se nelíbí kancléři Nehammerovi. A tak roztančil slovní gejzír proti této platbě, přičemž si samozřejmě nechal i zadní vrátka pro případ, že by Rakousku nic jiného nezbylo.

Podle průzkumů veřejného mínění dochází v Rakousku k přeskupování voličstva: zhruba 30 procent dotazovaných obyvatel podporuje FPÖ a po desetiletí velké strany SPÖ a ÖVP mají na své straně každá jen zhruba 20-24 procent voličstva. A podle známého politologa Filzmaiera se v předpolí příštích voleb objevují také možnosti rozehrát parlamentní valčík pro komunisty a Marco Poga s jeho pivní partají. Kvůli posledním dvěma jmenovaným si osobně hlavu nelámu, ale i mně dělá starosti vzrůstající přitažlivost FPÖ. Kam se celý parlament přikloní po příštích volbách? Hodně doprava? Jen silnější sociální demokracie by tomu mohla zabránit, ale přitom také sociální demokracie, která najde koaliční partnery. Zatím to vypadá tak, že ostatní politické strany jen pozorují, co se i po volbě nového předsedy Andream Bablera v socdem děje. Neos mají výhrady, jim se Bablerův program jeví jako příliš levicový. Ale odbory ve své většině vývoj v sociální demokracii, respektive jejího nového předsedu, oceňují. A to má v zemi, pro kterou má svůj velký význam sociální partnerství, každopádně nespornou váhu.

Sociální demokracie v České republice má za sebou sjezd. Přijala na něm nové označení, nové barvy a zvolila nové vedení, přičemž předsedou zůstal pan Šmarda. Místopředsedou se stal Lubomír Zaorálek a ten je podle mého soudu nejvýraznější postavou nového vedení. Je bojovný, jeho program je dobře čitelný, podle mého soudu by bylo dobře, kdyby se on stal tou vedoucí postavou českých sociálních demokratů. Mimochodem: je ze severní Moravy, odkud je také paní Konečná, která je předsedkyní Komunistické strany Čech a Moravy. A zároveň evropskou poslankyní. Také její vystupování je otevřené, bojovné. Je podle mého soudu jakousi Johankou z Arku české levice, má sympatizanty, ale pořád se jí nedaří oslovit „šiky bojovníků“, které by jí následovaly a díky nimž by se KSČM stala partají, která má skutečně šanci znovu a bez starých harcovníků se dostat do parlamentu. Ti dva – Zaorálek a Konečná – se asi nedomluví a nepůjdou do boje za lidská práva, sociální spravedlnost a solidaritu společně (tím samozřejmě nemyslím sjednocování, jak ho už z historie známe...) a je to škoda. Česká republika by potřebovala silnou levici. Přeji jí to, ač nejsem v žádné straně, přece jen mé srdce bije dost výrazně nalevo, i když „chartisticky“, jak tomu říkám. To proto, že jsem pro dialog všech společenských a politických sil.

Bohužel máme v české politice dost silné konzervativní tendence. A tak trochu taky avanturisty, kteří myslí na své dovolené, a když se něco „jako“ děje v Rusku, hned myslí na dovolenou na Krymu. Naposledy se prozradil ministr zahraničních věcí a vyjevil, co mu zřejmě hárá v podvědomí. Rád by na dovolenou na Krym a myslí si, že poslední Prigožinova komedie ve velkém (za spoluúčinkování statistů-wagnerovců) je známkou toho, že se ruská vláda zhroutí a v oné zemi nastanou poměry, které mu to rychle umožní. Možná se podivil, ale už tato ruská vláda mu to ráda umožní, a jak prohlásila mluvčí ruského ministerstva zahraničních věcí Maria, objednali už pro Jana (Lipavského) pokoj, aby si zřejmě pobyt na Krymu bezstarostně vychutnal. Vtipy mají něco do sebe, ale pokud je hlásá ministr zahraničních věcí v době války na Ukrajině, jsou trochu mimo. Myslím si.

Celou Prigožinovu aféru nepřečnuji. Myslím, že se oficiálnímu vedení Ruska nevyplatilo zákonodárně umožnit soukromá bojová seskupení. Ale co všechno se skrývá za onou víkendovou tragikomickou historií s Prigožinovým tažením směrem k Moskvě „za spravedlnost“? Možná je to hra tajných agentur. Přičemž nemyslím na ty americké, i když se šéf CIA pokouší přihrát si polívčičku a upozorňuje Prigožina, aby na sebe dával velký pozor. Nevím, jakou roli Prigožin skutečně hraje, ba ani nevím, jakou roli v celé té podivné poněkud tragické frašce hraje sám Putin. Každopádně si nemyslím, že by se na situaci na rusko-ukrajinské frontě mnohé změnilo. Válka bohužel bude pokračovat a na rozdíl od těch, kteří si pořád ještě myslí, že zřejmým vítězstvím té či oné strany, jsem toho názoru, že je důležité, aby zvítězil rozum a přestalo se válčit. K tomu názoru jistě dospějí obě válčící strany, jen si přeji, aby jim to trvalo alespoň poněkud kratší dobu, než už teď jejich válčení trvá.

V tom našem Burgtheatru byla velká sláva: Klaus Maria Brandauer slavil osmdesátiny a mimo jiné se mu přitom poklonil dlouholetý rakouský prezident Heinz Fischer. Brandauer slavil na Burgtheatru poslední premiéru v roce 2013. Královna Leara. Osmdesátiny slavil pár dní před mým tím samým výročím, ale s Learem jsem ho předstihl: moje premiéra Leara byla už v roce 2012, v našem divadle Theater Brett. Brandauerovi chválím, že si ke své oslavě vybral sám text, který četl, totiž Bernhardův kus Minetti. Jde v něm o stárnoucího herce, který chce aspoň ještě jednou hrát Leara a čeká, objeví-li se ředitel divadla, které mu to umožní. Ale ten se neobjeví, ani Minettimu, ani Brandauerovi a bohužel: ani mně. Minetti je poklad dramatu, a ač nejsem „bernhardovec“ (z rakouských autorů mám nejráději Ernsta Jandla), klaním se před textem, autorem a těší mě, že Brandauer měl tu možnost text u příležitosti svých osmdesátin slavnostnímu publiku přečíst.

Své výročí nebudu slavít. Ale dnes se půjdu podívat na čtení Soyferova Plagiat! Plagiat! a také jeho Hodinu dějepisu v roce 2035. Čtou bývalí kolegové RRemi Brandner a Christoph Prückner i naše dřívější spolupracovnice Susanna C. Schwarz-Aschner. A dodatečně se také zúčastním 15. 7. v 18 hodin IMPULSFestu23 v Maria Schutz na Semmeringu. Tam se podívám na OneManShow Pavola Seriše a poslechnu si koncert France Alpy. Oba jsou ze zlínských „luhů a hájů“ a jsem rád, že se objeví a představí v místě, kde jsem kdysi spolu s mou ženou Nikou Brettschneiderovou pořádal letní divadelní festiválky.

Vídeň, 26. 6. 2023

Josefa II., kteří působili ve Vídni (G. I. Linek, J. Mysliveček, K. B. Kopřiva, F. X. Brixi). Česká varhanní tvorba 20. století byla zastoupena dvěma opusy skladatele, varhaníka a pedagoga B. A. Wiedermanna (1883-1951) – *Notturmo a Allegro maestoso*.

28. 12. v 17:00 Vánoční impreze (Matouš Vlčinský, Jiřina Dvořáková Marešová)

Vedle hudby a zpěvu byly v českém kostele Nejsvětějšího Vykupitele na Rennwegu představeny historické nástroje jako portativ a cembalo, dále varhany, klarinet, příčná flétna. Náročný a trochu jiný program i přesto, a možná právě proto oslovil četné publikum.

Literární pořad

V rámci Evropského dne jazyků se konečně mohl uskutečnit **27. 9. v 18:30 Literární večer** v prostorách Slovenského inštitútu. Tak jako každý rok byl program pořadu tematicky zaměřen na aktuální literární a společenská výročí v české a slovenské kultuře, v tomto případě zpětně na rok 2020. Pořad pod názvem „Od *Babičky* k prozaikům, novinářům, výjimečným básníkům a zpět do školních lavic“ (Němcová, Čapek, Kisch, Peroutka, Wolker, Nezval, Holan, Žák, Dobšinský, Kukučín, Tajovský, Jesenský, Hronský) zasvěceně moderovaly a připravily dr. Marie Brandeis (česká část), Mag. Andrea Ozábalová (slovenská část). Pořad byl zakončen pohádkou Jiřího Žáčka z knihy *S úsměvem* (2017) *O slepičce a kohoutkovi*.

Publikační činnost

Češi v dějinách Rakouska, 3. díl – pokračování projektu „Videňští Češi 1945-2005“. Zachycení životního a spolkového života vídeňských Čechů – fáze 2017-2020.

Vzhledem k pandemii covidu 19 a odpovídajícím nařízením jak české, tak i rakouské vlády, kdy nebylo možno navštěvovat archivy a cestovat, jsme se navzdory tomu, že nebylo možno sborník kompletně zpracovat a editovat, rozhodli některé články nechat přeložit (do němčiny / češtiny) a také sborník tematicky rozšířit do roku 2020.

15. 12. 2021 v 18:30 Prezentace německé verze publikace 11 let z Jiřím Grušou v Rakousku v Diplomatičké akademii Vídeň

Kniha vydaná k 10. výročí úmrtí dr. Jiřího Gruši obsahuje rozhovor s Jiřím Grušou, se Sabine Gruša a vzpomínku vnučky Anežky Jabůrkové, dále vzpomínky těch, kteří s Jiřím Grušou v Rakousku vešli v pracovní i přátelské kontakty jako s politikem, diplomatem a literátem. Příspěvky zaslali: Heinz Fischer, Bruno Aigner, Erhard Busek, Emil Brix, Elisabeth Hlavac, Ervin Pröll, Lojze Wieser, Josef Ernst, Miquel Herz-Kestranek, Pavel Kohout, Rudolf Jindrák, Mojmir Jeřábek, Jiří Čištecký, Jiří Beránek, Hana Klabanová a Nora Dolanská. Úvodní slova: Emil Brix, ředitel Diplomatičké akademie Vídeň; Jakub Novák, ZÚ; Richard Basler, místopředseda Kulturního klubu Čechů a Slováků v Rakousku. Dále vystoupili Heinz Fischer, bývalý rakouský prezident, Erhard Busek, bývalý vicekancléř, Antonin Pelinka, politolog. Moderoval: Gerald Schubert, redaktor *Standard*. Hudební doprovod: cimbálka Vodica. Prezentace byla také natáčena a bylo ji možno sledovat na stránkách DA, Youtube a KK. ORF Volksgruppen přineslo reportáže s účastníky prezentace (např. Busek, Basler aj.).

Společenské aktivity:

8. 7. Valná hromada Kulturního klubu Čechů a Slováků v Rakousku

Předsednictvo bylo ve funkci potvrzeno.

12. 7. místopředseda Kulturního klubu Richard Basler zvolen předsedou Wr. ARGE Volksgruppen. ORF Volksgruppen přineslo několik reportáží.

30. 9. – 2. 10. Konference v Klagenfurtu (Celovec) na téma „Vývoj práv národních skupin / Volksgruppenrechte in Bewegung“, současně probíhal Evropský menšinový kongres. Zúčastnili se Helena Basler (KK) a Richard Baler (KK a Wr. ARGE Volksgruppen).

7.-8. 10. konference mezinárodních Čechů na téma „Úloha a místo zahraničních Čechů v bilaterálních vztazích a aktuální potřeby české diaspory“, Praha – Senát Parlamentu České republiky. Za rakouskou národnostní menšinu s referátem vystoupila předsedkyně Kulturního klubu Čechů a Slováků v Rakousku Helena Basler. Byla předána ocenění za zásluhy pěti nejaktivnějším krajanům v posledních letech. Za úspěšnou a dlouholetou činnost pro krajanskou komunitu, za péči o české kulturní dědictví v zahraničí a za budování dobrých vztahů mezi zahraničními Čechy a ČR získala ocenění dr. Marie Brandeis, místopředsedkyně Kulturního klubu Čechů a Slováků v Rakousku.

5. 11. Symposium „100 Jahre Burgenland – ein kritische Blick in die Zukunft“, Wr. ARGE Volksgruppen

Za Kulturní klub se zúčastnila Helena Basler.

Prosinec Pracovní setkání místopředsedy Kulturního klubu Richarda Baslera s poslankyní Olgou Voglauer, mluvčí pro národnostní menšiny (zelení).

2022

Pravidelná projekce českých filmů na ZÚ

10. 1. *Vlastníci*.

14. 2. *Gump – pes, který naučil lidi žít*.

14. 3. *Španělská chřipka*, dokumentární film za účasti Dr. med. Haralda Salfellnera, Ph.D., lékaře a historika.

11. 4. *Milan Kundera: Od Žertu k Bezvýznamosti*.

9. 5. *Ozvěny Ji.hlavy: Stingl – Malý velký Okima*, diskuse s organizátory Jihlavského dokumentárního filmového festivalu.

12. 9. *Svět podle Muchy*, po skončení filmu diskuse s producentem snímku Martinem Polákem.

10. 10. *Zátopek*, film k 100. výročí narození manželského páru, vynikajících sportovců, olympioniků, manželů Dany a Emila Zátopkových.

14. 11. *Adolf Loos – revolucionář mezi architekty*, světová premiéra nového filmu o Adolfu Loosovi. Po skončení filmu následovala diskuse s tvůrci dokumentu, moderoval ředitel Českého centra Vídeň.

12. 12. *Myši patří do nebe*.

Koncerty a literární pořady

13. 5. v 17:00 tradiční Májový koncert na českém velvyslancství

„Hudba v máji“ na počest 150 let Školského spolku Komenský v rámci Roku vídeňských Čechů a Slováků. Program: Kancionál J. A. Komenského, Voříšek, Tomášek, Förster, Janáček a Schulhoff. Vystoupily Irena Troupová, soprán, Jiřina Dvořáková Marešová, klavír.

26. 9. v 18:30 Tradiční literární večer Kulturního klubu v rámci Evropského dne jazykov

Téma: Umlčování a polozabudnutí – jubileá umlčovaných a polozabudnutých českých a slovenských literátů. Výber a ukážky z českej a slovenskej literatúry (CZ: Karel Havlíček Borovský, Jiří Mahen, Vladislav Vančura, Karel Poláček, Buhuslav Reynek, Závaš Kalandra, Jan Skácel a Karel Pecka; SK: Juraj Trnovský, Bohuslav Tablic, Ján Samuel Francisci-

Rimavský, Gustav Maršal Petrovský, Štefan Krčméry, Eduard Urx, Milo Urban, Rudolf Fabry, Albert Marenčin a Hana Ponicová). Námet a koncept programu: dr. Marie Brandeis. Podujatie v slovenskom a českom jazyku. V spolupráci so Slovenským inštitútom vo Viedni.

Miesto: Slovenský inštitút vo Viedni, Wipplingerstrasse 24-26, 1010 Wien

7.-9. 10. Vídeňští Češi a Slováci 2022 (v rámci Roku vídeňských Čechů a Slováků)

Stopy existence Čechů jak v minulosti, tak v současném životě Vídně nelze přehlédnout. A právě ty současné jsme s pomocí vídeňských českých a slovenských spolků nabídli. Slavnostní zahájení proběhlo v pátek 7. 10. v 17:00 hodin vystoupením žáků a žákyň české školy Školského spolku Komenský, poté byla otevřena panelová výstava s názvem **O současném životě a činnosti spolků vídeňských Čechů**, kterou připravil Klub, a promítnut film o zaniklém a známém spolku Nachtasy s následnou diskusí. V dalších dnech proběhly další pořady (např. vystoupení spolků, projekce filmu, workshopy, prohlídka muzea i ve slovenštině ad.). Ve spolupráci s Volkskundemuseum Wien za podpory Školského spolku Komenský (vystoupení dětí).

Místo: Volkskundemuseum Wien (Národopisné muzeum), Laudongasse 15-19, 1080 Wien

Program:

Pátek 7. 10. v 17:00 Slavnostní zahájení

- vystoupení Singschule z obecné školy Komenský
- přednáška: Mojmir Stransky: *Přehled vývoje vídeňských Čechů za posledních 50 let* (Institut východoevropských dějin Vídeňské univerzity)
- koncertní ukázka Školního orchestru Komenský
- zahájení výstavy *O současném životě a činnosti spolků vídeňských Čechů*

19:30 Český underground v exilu ve Vídni – příběh Nachtasy (rozhovor s Jiřím Chmelem s ukázkami z filmu Josefa Haslingera *Nachtasy – Die Heimat der Heimatlosen*)

Sobota 8. 10. v 10:30 Workshop české a moravské kuchyně – obložené chlebičky

11:00 Prohlídka muzea ve slovenštině

12:00 Folklórní skupina Muzika U Dunaja

14:30 Tamburašská skupina ADRIA

16:00 Divadelní soubor Vlastenecká omladina – ukázky z muzikálu *Rebelové*

Neděle 9. 10. v 10:15 Gero Fischer: *O projektu dvojjazyčnosti ve Weinviertelu* (Institut slavistiky)

- Gertraude Zand: *Vídeň Boženy Němcové a její Babičky* (Institut slavistiky)

- Jana Klier: *Genderování v různých jazycích a studium translologie* (ZTW)

11:00 Matej Steiner: *Slovenské pastýřské lidové nástroje fujara a píšťala* (workshop)

12:00 Prohlídka muzea ve slovenštině

14:00 Evangelická farářka Anna Kampl: *Z Krkonoš do Vídně* (život evangelické komunity v Simmeringu)

15:00 Prohlídka muzea v němčině

16:00 *Hurvínek a kouzelná flétna*, český film pro děti v německém jazyce

6. 10. v 15:00 Křest publikace 11 let s Jiřím Grušou v Rakousku

Stálá komise senátu PČR pro krajany žijící v zahraničí společně s odborným partnerem – Kulturním klubem Čechů a Slováků v Rakousku – zvala do Čermínského salónku Kolovratského paláce na křest publikace *11 let s Jiřím Grušou v Ra-*

kousku. Na diplomata Jiřího Grušu zavzpomínali jeho dva bývalí kolegové, diplomaté Rudolf Jindrák a Jiří Beránek. Pozdravy přišly od přátel Jiřího Gruši, bývalého ministra zahraničí ČR Karla Schwarzenberga a spisovatele Pavla Kohouta. Křtu se zúčastnil také ředitel Rakouského kulturního fóra v Praze Andreas Schmidinger, Gabriela Kalinová, členka spolku Malostranský hřbitov a členka výboru Klubu přátel Rakouska v Praze (která ochotně panu Schmidingerovi překládala), Eva Roztočilová, předsedkyně Klubu přátel Rakouska v Praze, a další vzácní hosté. Byla promítnuta ukázka ze vzpomínkového večera v Diplomatické akademii Vídeň (Brix, Busek, Fischer), kde byla představena německá verze publikace. V pražském Senátu za přítomnosti předsedy Stálé komise Senátu PČR pro krajany žijící v zahraničí Tomáše Czernina a za přítomnosti editorů Heleny Basler, Richarda Baslera a Jiřího K. Kroupy bylo představeno kompletní německo-české vydání. Pořadem provázela Marie Brandeis. Dík za zorganizování a úspěšný průběh večera patří tajemnici Stálé komise Bronislavě Vackové.

Knihu je možno zakoupit v redakci Kulturního klubu, kontakt: www.kulturklub.at, Helena.basler@kulturklub.at.

Společenské aktivity

Výstavní prostor Kulturtreffpunkt Laxenburg, který se nachází hned u hlavního vchodu do zámeckého parku, se stal dějištěm zajímavé panelové výstavy (kurátor Jiří Krátký, ČR). Zval na ni spolek Kulturverein Alt-Laxenburg v čele s jeho předsedou Helfriedem Steinbruggerem. Klub zastupovala členka výboru Eva Zemanová. **Putovní panelová výstava (28. 7. – 10. 9. 2022)** byla věnována (nejen) významným rakouským osobnostem českého původu nebo s významným vztahem k českému prostředí a kultuře. Kromě výstavy o rakouských osobnostech s českými kořeny či původem byla taktéž představena výstava s názvem *UNESCO Česká republika*, která byla rozšířena o panely, které představily české spolky ve Vídni, ale také pražský spolek Malostranský hřbitov nebo Klub přátel Rakouska.

Výročí Ústavy Slovenskej republiky

Pri príležitosti 30. výročia prijatia Ústavy Slovenskej republiky sa 7. 9. uskutočnila v rezidencii slovenského veľvyslanca vo Viedni slávnostná recepcia. Zúčastnili sa na nej predstavitelia diplomatického zboru a rakúskych inštitúcií, krajanovia, ako aj zástupcovia médií. Kultúrny klub zastúpili členky výboru Helena Basler, Marie Brandeis a Gabriela Jakelic.

Další programy českých a slovenských spolků, institucí, jako SI a ČcV a velvyslanectví ČR a SR, neuvádíme.

Přeshraniční spolupráce s institucemi (Náprstkovo muzeum – Americký klub dam, Klub občanů České republiky na Slovensku, Nadace pro dějiny kultury ve střední Evropě) probíhala v roce 2021 převážně pouze online.

Ohlas ze spolkových akcí, ankety, zprávy zaslané Senátem PČR – Stálé senátní komise či Mezinárodním koordinačním výborem zahraničních Čechů, Školy bez hranic, MZV byly pravidelně otiskovány v časopise *Kulturní klub*.

Přednášky, vzpomínkové akce, semináře a sympozia týkající se národnostních menšin a aktuální krajanské problematiky probíhaly v roce 2021 většinou pouze online.

Setkání a školení na úrovni Beiratu neuvádíme. Návštěvy ZÚ, ČcV neuvádíme. Další činnost Kulturního klubu (zabezpečení a zachování archivních materiálů, homepage, pravidelná spolupráce se Stálou senátní komisí – konzultativní rada, rakouskými a českými institucemi a spolky) neuvádíme.

VÝTVARNÉ UMĚNÍ

Snídaně v trávě Jeho Veličenstva v La Femme

Pokud někdo neví, proč se císaři Františku Josefovi I. (1830-1916) říkalo poněkud posměšně starý Procházka, stačilo mu navštívit pražskou galerii La Femme a v ní se to dozvěděl. Interiéru totiž vévodila umělecky ztvárněná busta vladaře od sochaře Juraje Čutka nazvaná *Procházka na mostě*. Kromě jeho děl tam mohli návštěvníci vidět i abstraktní obrazy malíře Bohumíra Gemrota. Jednalo se o společnou a velmi zajímavou prezentaci těchto dvou umělců.

Tvůrce umístil pod bustu dobovou fotografii ze společenského magazínu, na níž jde panovník s doprovodem po mostě a pod tím se skví text „Procházka na mostě“. Jiná teorie sice říká, že tak monarchovi říkali obyvatelé Vídně podle předjezdce císařského průvodu jménem Prohaszka, ale první teorie je přece jen lepší. Autor navíc na vládce Rakouska-Uherska navěsil metály všech režimů. Bylo možné mezi nimi najít medaili se Stalinem, Leninem, hakenkreuzem, pionýrským ohněm i partyzánem. Jako by chtěl Čutek na fundament monarchie naroubovat všechny režimy, které se na českých zemích navěky podepsaly.

Snídaně v trávě je podobné dílo. V jeho centru trůní kvádř s trojúhelníkem stejně jako ti pánové na původním Manetově obraze. Jen ona nahá dáma není vidět, ale při pozornější prohlídce ji šlo nalézt na dalším díle nazvaném *Svlékání svatozáře*. Čutek a Gemrot se vzájemně esteticky podporují i doplňují, prostorové objekty toho prvního ožívají v kulisách obrazů toho druhého. (mk)

Mezinárodní hackathon projektu RE-USE v rámci Kreativní Evropa proběhl úspěšně

V Praze se sešlo na dvaatřicet mladých talentů z Čech, Slovenska, Itálie a Islandu a od 17. do 20. dubna 2023 v osmi mezinárodních týmech tvořili soutěžní návrhy uměleckých děl. Týmy tvořily soutěžní návrhy pro město Ústí nad Orlicí v České republice, italské Comune di Venezia a islandský Kópavogsbær. Mezinárodní porota vybrala pro každé místo jeden vítězný návrh. Realizace vítězných instalací proběhne na přelomu léta a podzimu 2023.

Více viz www.reuseproject.eu.

Jakub Špaňhel ve SmetanaQ Gallery

Galerie SmetanaQ nabízí výstavu malíře Jakuba Špaňhela *Oblaka pod zlatými hvězdami*. Jeden z nejvýraznějších představitelů současné české vizuální scény tu představuje díla z předchozí tvorby, nové obrazy vytvořené přímo pro SmetanaQ Gallery a site-specific malby na monumentálních šestimetrových plátnech. Témata obrazů propojují interiéry s volným prostorem.

Jakub Špaňhel (* 1976) patří k nejprodávanějším současným českým výtvarníkům. Rodák z Karviné studoval v letech 1995-2002 na pražské Akademii výtvarných umění v ateliérech intermediální tvorby Milana Knížáka a vizuální komunikace Jiřího Davida. Již během studia byly jeho malby představovány v rámci významných výstavních projektů. Účastnil se výstav *Nejmladší* (2002), *Perfect tense* (2003) a *Po sametu* (2009). V roce 2011 byl vybrán do

Z tvorby Jakuba Špaňhela

souborné výstavy *Česká malba generace 90. let* a o rok později uspořádala Galerie hlavního města Prahy v Městské knihovně monografickou výstavu pod názvem *Slepice v pekle*.

Jakub Špaňhel je známým a populárním autorem díky sérii velkoformátových maleb chrámových interiérů, proti kterým staví abstrahované obrazy center měst, bank, benzínek a krematorií. Rozvíjí ale i témata krajiny, aktů, maluje motýly, traktory i slepice. Zvláštní kategorií jeho tvorby jsou site-specific projekty. V roce 2018 vytvořil cyklus monumentálních pláten na téma života a smrti Jana Nepomuckého. Do letošního února byla v drážďanské galerii Staatliche Kunstsammlungen k vidění jeho obrazová instalace nazvaná *Glanz der Imagination*, inspirovaná historickými interiéry galerie, ve kterých byla vystavena.

„Jakubovy obrazy se dají popsat jako expresivní impresivní exprese. Jsou svým způsobem pořádkem o realitě, ale ne vždy ji dokážeme hned dekódovat,“ popisuje jeho tvorbu kurátorka výstavy *Oblaka pod zlatými hvězdami* Martina Vítková. „Jakub Špaňhel vybudoval své obrazové univerzum mezi dnem a nocí, městem a venkovem, interiérem a volným prostorem, romantismem a realitou. Rozpustil zlato hvězd pod oblaka všedního dne, aby mohl namalovat motýly zářící nadpozemskou spirituální krásou, květinám ve váze dopřál zlaté světlo slunce, temnotu kostelů prozářil světlem svíc, leskem lustrů a osudovými tóny varhan. Rytmičtý šum lesa odkazuje ke světobolu romantického poutníka, ale kůrovec, zlatý brouk a vrčení traktoru je tématem pro malíře realistu se stopou dekadence.“ Anotace výstavy *Oblaka pod zlatými hvězdami* může působit nezvykle. Ve skutečnosti ale přesně vystihuje Špaňhelovu tvorbu, vznikající podle jeho vlastních slov „napůl na pražských Vinohradech a napůl v domácím ateliéru ve Svatém Janu pod Skalou.“

Naznačuje i šíři výběru děl, které jsou v galerii SmetanaQ k vidění. Část výstavy je složena z vybraných děl předchozí tvorby. V kontrastu s nimi autor vystavuje nové obrazy vytvořené přímo pro výstavu i monumentální site-specific malby namalované válečkem na plátna, která jsou umístěna na bílých stěnách galerie. Mezi tématy se objevují sakrální motivy, které Jakub Špaňhel zpracovává už od

dob studia na AVU, malíř ale návštěvníky zavede i do lesů a luk plných květů, motýlů a zlatých brouků.

„Jakub je nejenom jeden z významných českých malířů, ale také můj dlouholetý kamarád. Na umělecké scéně už dosáhl svého místa a patří k těm, kteří vytvářejí vhodné prostředí pro začínající umělce, kteří v naší galerii také vystavují. Do koncepce tak ideálně zapadá, navíc zde před nedávnem vystavoval i jeho učitel Jiří David,“ říká Markéta Musilová za SmetanaQ Gallery.

SmetanaQ Gallery je součástí pestré mozaiky aktivit multimediálního domu SmetanaQ. Do té spadá venkovní galerie Fasáda směřující do Divadelní ulice, SmetanaQ Showroom prezentující tvorbu uznávaných designérů, Deelive Design Store nabízející to nejlepší z českého módního a interiérového designu a kavárna v přízemí domu, která je místem setkání nejen pro milovníky umění a designu.

Výstavu Jakuba Špaňhela *Oblaka pod zlatým hvězdami* mohli zájemci navštívit do 4. června 2023. (mk)

Výstava v drážďanské Kunsthalle

Startovním okamžikem bylo loňské české předsednictví v Radě EU, vrcholem České sezóny v Drážďanech je výstava *Všechnu moc imaginaci!* Titulní apel se mylně připisuje Janu Švankmajerovi, protože ho použil na transparentu během převratných listopadových dnů roku 1989. Ve skutečnosti má však starší původ u skupiny francouzských surrealistů v čele s André Bretonem a za svůj si jej vzali i tamní studenti při univerzitních stávkách v roce 1968.

Práce padesáti tuzemských umělců do Drážďan vybíral kurátor Jiří Fajt, který ve Staatliche Kunstsammlungen Dresden působí už přes rok a půl po výpovědi z funkce ředitele Národní galerie. Jeho cílem bylo představit specifčnost současného českého umění, do kterého se na rozdíl od jiných scén visegrádské čtyřky zřetelně promítá vliv avantgardy první poloviny 20. století a silná vazba na tehdejší pařížské umělce tvořící v duchu nejen surrealismu, ale i předchozího kubismu, k jejichž myšlenkám se dnešní výtvarníci přiznávají nebo dokonce hrdě hlásí.

Do prvorepublikové nálady návštěvníky zavede už instalace Martina a Davida Kouteckých ve foyer. Dekadentní kavárna, ve které poklidnou část s dezerty a hracími stolky záhy střídá poničený nábytek svrhávaný otvorem do suterénního ateliéru fiktivního malíře Františka Žlutka, evokuje nádech svobody a současně neodvratitelnost brzkého příchodu zhoubných ideologií.

Výstavu pak otevírá trojice abstrakcí Františka Kupky, patrně nejslavnějšího a nejdražšího českého výtvarníka. Na druhé straně stěny komunikuje s jediným nečeským autorem, Nizozemcem Pietem Mondrianem a jeho návrhem minimalistického interiéru pro drážďanskou mecenášku.

Snad tisícovka žárovek rozjasňuje shrbenou postavu opírající se o lampu veřejného osvětlení: instalaci *My Light Is Your Life II* Krištofa Kintery. Ta se v hlavním prostoru odráží v *Rezonancích* Magdalény Jetelové, zrcadlové kompozici, která se váže k sousedícímu *Ležícímu torzu* pionýra kinetického umění Zdeňka Pešánka. „Už před sty lety přišel s takzvaným barevným klavírem, kdy hudbu rozkládal do jednotlivých odstínů. Obdobným způsobem pracuje Magdaléna Jetelová, která tóny vycházející z reproduktorů za zrcadly přetváří pomocí laseru do pohyblivého obrazce na stěně,“ vysvětluje Fajt.

Dialogy mezi modernou a přítomností pokračují v postranních místnostech a tyto více či méně patrné souvislosti se jasně odrážejí v obsahu i formě. Například *Oběšenec*, malé plátno Bohumila Kubišty, znamenalo zásadní inspiraci pro Daniela Pitína – temnou kubistickou tvář promítl současník do znepokojivé figury zahaleného harlekýna v *Nečekaném hostu*. Podobně odevzdaný výraz má i dívka na bezejmenném fotografickém portrétu Ivana Pinkavy z cyklu *Mor*.

Zpívající děvčata Josefa Čapka, u nichž se autor přilíší nezabýval správností perspektivy ani složitostí gest, aby o to více zdůraznil barevnost a dynamiku čar, se obrací na vizualitu nynějších streetartistů, které tu reprezentuje Julius Reichel. Tematicky na to navazuje Tomáš Císařovský s malbou *Děti první republiky*, na níž bratry Čapky přímo zachycuje.

Přestože je s výjimkou Toyen a několika dalších jmen na drážďanské výstavě relativně málo autorek, ženám je zasvěcena samostatná místnost plná virtuálních krajín Radky Bodzewicz v kontrastu se světem zcela reálným v podání Aleny Kučerové a jejich květinových výšivek.

„Nastupoval jsem s jasným zadáním: udělat z Drážďan důležitou štaci pro současné umění, zvláště regionu středovýchodní Evropy,“ popisuje svoji vizi Jiří Fajt, který zde plánuje odprezentovat také současné umělce z Ukrajiny nebo nástupnických států Jugoslávie. (mk)

Zemřela výtvarnice Jitka Svobodová

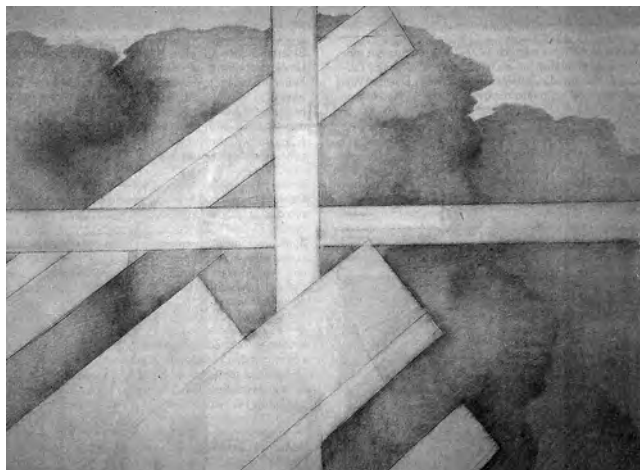
Po těžké nemoci zemřela 15. května ve věku 81 let česká výtvarnice Jitka Svobodová, autorka kreseb a prostorových objektů, která se proslavila kresbami obyčejných věcí zachycených v nadřazené velikosti. Patřila k významným představitelkám českého moderního a současného umění. Úmrtí oznámila Michaela Vrchotová, mluvčí Galerie

hlavního města Prahy, jež autorce v dubnu otevřela výstavu, kterou až do 20. srpna hostí Městská knihovna.

Jitka Svobodová vystudovala v šedesátých a sedmdesátých letech minulého století Akademii výtvarných umění v Praze. Nejprve navštěvovala ateliér monumentální malby, poté restaurování. Pracovala jako restaurátorka a výtvarnice ve svobodném povolání, po sametové revoluci byla roku 1991 jmenována profesorkou na této škole a do roku 2012 zde vedla ateliér – školu kresby. Připravila mnoho samostatných výstav v Česku i zahraničí, zúčastnila se mnoha kolektivních přehlídek. Její práce jsou zastoupeny ve významných veřejných i soukromých sbírkách.

I když vystudovala malbu, záhy se začala věnovat pouze kresbě. Od poloviny sedmdesátých let svoji tvorbu rozšířila o tvorbu drátěných objektů.

„Přes omezení, která jí v posledních letech způsobovala nemoc, se až do posledních dní věnovala své výtvarné práci,“ říká kurátorka současné výstavy Helena Musilová. Podle ní po sobě Svobodová zanechala jedinečné dílo, ze-

Z tvorby Jitky Svobodové

jména kresby. „V plošných i prostorových realizacích zobrazovala jak předměty každodenního života, konstrukce a různé typy vazeb, tak jevy jako kouř či pohyb mořské hladiny. Ve své celoživotní tvorbě se dotkla základních otázek souvisejících jak se samotným tvořením, tak s procesem poznání,“ vypočítává kurátorka.

Před zahájením retrospektivní výstavy v Městské knihovně udělil Jitce Svobodové ministr kultury Martin Baxa z ODS ocenění Artis Bohemiae Amicis za dlouhodobou a významnou uměleckou činnost, která přispívá k šíření dobrého jména české kultury doma i v zahraničí.

Josef Mánes ve Valdštejnské jízdárně

Valdštejnská jízdárna hostila velkou výstavu děl malíře Josefa Mánesa, kterou připravila Národní galerie v Praze. Přinesla obvyklý četný výběr kvalitně prezentovaného umění s erudovaným informačním pozadím, jak jsou návštěvníci monografických přehlídek na tomto místě zvyklí. Projekt nazvaný *Josef Mánes: Člověk – umělec – legenda* ukázal významného autora 19. století v celistvosti a narovnával zjednodušenou představu malíře vesničanů v krojích, ryzího vlastence, jenž stvořil obraz slovanství.

Josef Mánes se narodil roku 1820 v rodině krajináře Antonína Mánesa. Jako patnáctiletý začal studovat na pražské akademii, v době, kdy byl prozatímním ředitelem jeho strýc Václav Mánes. Později se učil v Mnichově. Toužil po cestě do dalších uměleckých center Evropy, do Londýna a Paříže,

dostal se však jen do Drážďan. Ke konci života mu mecenáš Vojtěch Lanna zaplatil cestu do Říma, kde se psychicky nemocný umělec v cizím prostředí zhroutil, po necelém měsíci pro něj musela přijet jeho sestra Amalie. Ta se starala o domácnost obou svých bratrů, vedle Josefa také nejmladšího Quida. Všichni tři sourozenci, z nichž ani jeden nevstoupil do manželství, malovali. Amalie jako žena nesměla studovat akademii, i tak založila uměleckou školu pro dívky. Školné bylo důležitým příjmem domácnosti.

Josef byl bohém, dobrý společník, akorát občas nervózní a deprivovaný. Neměl by nouzi o zákazníky, kdyby se každému obrazu nevěnoval s posedlou pečlivostí. Pak by neměl problémy s termínem dokončení.

„Zahod' k čertu všechny hadry, abys nemohl dále smažovat, jinak nikdy za svého života nebudeš hotov,“ píše Amalie v jediném dochovaném dopisu Josefovi do Mnichova. Tam odjel s rozpracovaným obrazem *Setkání Petrarcy s Laurou v Avignonu roku 1327*. Jímavé, romantické plátno, zachycující fiktivní shledání renesančního básníka s krásnou, vdanou ženou, je jednou z dominant pražské výstavy. Mánes na něm pracoval čtyři roky. Ve Valdštejnské jízdárně je přiloženo i několik studií dokládajících pečlivost až posedlost, se kterou autor vybrušoval detaily a kompozici.

Josef Mánes nebyl současníky pochopen ani doceněn. „Většinou nemaloval obrazy známých legend nebo biblických příběhů. Motivy čerpal ze svého nitra, studoval přírodu a vytvářel vlastní obrazové metafory. Maloval odraz svého duševního stavu a přírody, to bylo tehdy nové,“ říká druhá kurátorka Markéta Dlábková, která obdivuje jeho všestrannost. „Maloval podobizny, krajiny, kreslil, tvořil ilustrace i návrhy pro umělecký průmysl. Navrhl podobu dýmek, spolupracoval s výrobcem skleněných pohárů. Je také autorem zdobení revolveru,“ dodává.

Zlatě zářícím středobodem výstavy je kalendářní deska pražského orloje. Na Staroměstské radnici visí kopie, originál si Národní galerie půjčila ze sbírky Muzea hlavního města Prahy. Zakázku na kalendář přijal s nadšením, i když za ni dostal mizivý honorář 600 zlatých. Dvanáct výjevů z vesnického života odpovídá práci na poli během roku. Postavy v krojích malíř umístil na pozadí českých přírodních dominant, jako jsou hrady Bezděz a Trosky.

Autorky výstavy považují kalendář za Mánesovo vrcholné dílo. „Je syntézou jeho uměleckého názoru. Ideálně propojil své realistické pozorování a idealizující nadhled s novátorským obsahem, s nímž dává starým alegorickým tématům nový vlastenecký náboj,“ uvádějí. Podle nich se některé výjevy kalendáře blíží náboženskému obrazu.

Podobný náboj mají také Mánesovy ilustrace Rukopisu královédvorského, vydané až po jeho smrti. Právě tady stvořil idylický obraz Slovanů, hrdinného zteplého muže a rozšafné silné ženy.

Výstava ukazuje též desítky portrétů, například podnikatelky a filantropky Anny Náprstkové nebo sourozenců Amalie či Quida. Jsou tu drobné cestopisné kresby z cesty do Drážďan, akvarelové „momentky“ z bytu sourozenců Mánesových nebo romantické domácí idyly z pobytů u šlechtické rodiny Silva Tarouca na Hané.

Nechybí ani Josefina, tajemná dívka s vlnitými vlasy, jejíž portrét malíř nikdy neprodal a která jeho pokoj zdobila až do smrti. Obdivuhodná je i jeho angažovaná práce pro národní spolky. Na výstavě překvapí například ohromný sokolský prapor, jehož podobu navrhl.

Jeden z nejkrásnějších, i když formátem nejmenších Mánesových obrazů nese název *V létě (Červené paraplíčko)* – viz zadní strana obálky. Na velmi malém formátu zachytil Mánes atmosféru letní bouřky, jež se blíží k dvojici usazené na okraji obilného pole pod slunečником, který ozařují paprsky slunce.

Výstavě Národní galerie předcházela objemná badatelská publikace nazvaná *Let s voskovými křídly*, kterou loni vydalo nakladatelství Arbor vitae. Přehlídku samotnou doprovází katalog a dva svazky zaměřené na mladé publikum. První se jmenuje *Josef Mánes – Přítel a umělec*, druhá dostala podtitul *Obrazy do kapsy*.

JUBILEA

Miloslav Fekar (* 7. 6. 1973, Hranice na Moravě)

Miloslav Fekar je sochař, který žije a pracuje v Bezměrově u Kroměříže. Tvorba Miloslava Fekara se zaměřuje na monumentální dřevěné plastiky pro exteriér. Díky krajně oprostěnému sochařskému jazyku bývá řazena do proudu tzv. post-minimalismu.

Fekar studoval sochařství na AVU v Praze a FaVU v Brně (prof. Demartini, prof. Preclík) a velmi záhy jej začala zajímat tvorba soch jako reakce na konkrétní prostředí (od roku 1992 prováděl soukromé akce v krajině, jež dnes existují už jen na fotografiích). Od počátku bylo zřejmé, že jeho tvorbu bude určovat osobní tělesný prožitek prostoru a krajiny.

Fekar svou tvorbu často koncipuje do dlouhodobých projektů, což svědčí o hloubce hledání a soustavném přístupu ke zvoleným tématům. Charakterizuje ji otevřenost vůči prostoru i času. Třebaže Fekarovy sochy vykazují určité souvislosti s land artem, liší se tím, že jsou vždy záměrně umísťovány především do kulturní krajiny (park), s níž vedou dialog (odkazy na archetypální tvarosloví altánů). Land artu blíže je pak Fekarův projekt *Sochařský sad*, kde na ploše 7 500 m² zkoumá působení svých objektů, jež někdy označuje za „sarkofágy lidských pocitů“ v otevřené krajině i v čase.

Od roku 2001 začíná Fekar vytvářet děrované dřevěné organické objekty, do kterých umísťuje světlo (*Ulity*). Svě děrované objekty Fekar někdy též zavěšuje do korun stromů, což jim dodává nový, takřka kosmický význam. Zajímá jej pak jejich proměnlivé působení v čase, denní době, ročním obdobím. Vše dokumentuje na barevné fotografie, které znamenají konceptuální pokračování jeho tvorby.

Pro sochaře je též důležitý moment, kdy socha „ožije“, tj. když se jí lidé dotýkají, vstupují do ní, zkoumají ji. Odtud byl už jen krůček k sochařově uplatnění v užité tvorbě (návrhy mobiliáře parků, ekologického centra Sluňákov, rodinných domů a zahrad apod.).

Milan Salák (* 12. 6. 1973, Praha)

Milan Salák zasahuje multidisciplinárním způsobem do současného uměleckého provozu. Vedle samotných výtvarných realizací se zaměřuje na kurátorskou i kritickou činnost. Přístup autora nese rysy angažovanosti. Od umělecké činnosti požaduje, aby se věnovala sociální, politické a kulturní reflexi a kritice.

Salák se podílel na organizaci řady tematických výstav (Sport-Gallery, Zelená, Zdroje nového stylu aj.). Tyto výstavy vyjadřovaly nový kurátorský přístup, odlišný od tradiční skupinové nebo autorské prezentace. Zviditelňování běžného, zdánlivě neproblematického, hraje v Salákových aktivitách značnou roli. Občas tak odhaluje své osobní „mýty“: obsesivní zájem o mapy, leteckou techniku apod. Jindy pracuje se „samozřejmými“ stereotypy a konvencemi soudobé české společnosti (mediální obrazy, loga, sport, zábava). Snaží se odhalit nové společenské typy, způsoby jednání, oblékání (civilní uniformy). Jeho artefakty mají mnohdy proto zjednodušenou znakovou formu (i když vysoce profesionální), usnadňující komunikaci s divákem. Divák je autorem často provokován a napadán. Někdy je mediální obraz pouze překódován, kladný pól je obrácen na

záporný (z auta se stává lebka, z Barbara Conana Barbar Onan).

Salák se orientuje na snadnou a jednoznačnou čitelnost svých děl, chce diváka přimět ke konkrétní reakci, eliminovat jakoukoli bezradnost odvozenou od možného neporozumění. Vizualní komunikace je i oblastí autorovy pedagogické činnosti. Přístup autora je do značné míry konceptuální. Myšlení se zde však odehrává v konkrétních vizuálních kódech, které nejsou pouhou ilustrací teoretické hypotézy.

Profesní životopis:

- 1995-1996 Vysoká škola uměleckoprůmyslová, ateliér prof. P. Nešlehy
- 1992-1999 Akademie výtvarných umění, ateliéry prof. B. Dlouhého, M. Knížáka, J. Davida
- 1987-1991 Výtvarná škola Václava Hollara
- od 2003 pedagog na Vysoké škole uměleckoprůmyslové v Praze.

Robert Vlasák (* 15. 5. 1978 v Kladně)

Robert Vlasák je výtvarník a sochař. Pracuje jako odborný asistent v Ateliéru přírodních materiálů na Fakultě umění a designu Univerzity J. E. Purkyně v Ústí nad Labem. Ve své tvorbě experimentuje s fyzikou různých materiálů a situací. Zajímá se o jevy, jako je například pohyb a rovnováha. Zajímá se o mechanické a optické aspekty věcí, často o jejich elektronické a zvukové aspekty.

Studia:

- 2001-2003 Fakulta výtvarných umění Vysokého učení technického v Brně, Ateliér nefigurálního sochařství – akad. soch. doc. Jan Ambřuz
- 1997-2001 Fakulta užitého umění a designu Univerzity J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, Ateliér přírodních materiálů – akad. mal. prof. Jaroslav Prášil
- 1992-1996 Střední uměleckoprůmyslová škola v Turnově, umělecké kovářství a zámečnictví – akad. soch. Jan Mastník.

Marián Polonský (* 23. 8. 1943, Hubina)

Marián Polonský je slovenský akademický sochář, který sa venuje medailérstvu, keramike a sochárskej tvorbe. Žije

Marián Polonský: *Krajina s odpočívajúcim stĺpom*, 1987-2008, bronz – kameň

a tvorí v Bratislave. V rokoch 1962-1969 študoval na Vysokej škole výtvarných umení u prof. Rudolfa Pribiša v Bratislave, ateliér reliéfného sochárstva. Je členom medailárskej federácie FIDEM a neúnavným organizátorom sympoziálnych, výstavných i edičných aktivít. Jeho pamätné tabule zdobia verejné priestranstvá na Slovensku aj v zahraničí. Získal i mnohé ocenenia. V roku 2015 sa stal laureátom Ceny Spolku výtvarníkov Slovenska, v roku 2018 získal Cenu Fra Angelica a v roku 2019 Cenu Fondu výtvarných umení.

Marián Polonský vo svojich sochárskych dielach prekvapuje kreativitou a intelektuálnym prehľadom, ktorý mu umožňuje prepojiť veci dávno minulé s dynamickým dneškom. V jeho medailách i komorných plastikách objavujeme jedinečný svet fantázie, imaginácie i tajomna. Východiskom jeho tvorby je figúra, no rovnako invenčne sa vie vyrovnat s krajinou či architektúrou. Medailárskej tvorbe sa venuje viac ako polstoročie.

Peter Roller (* 7. 7. 1948, Bratislava)

Študoval na Strednej škole umeleckého priemyslu v Bratislave (odd. rezbárstva, prof. L. Korkoš a A. Drexler). V rokoch 1969-1975 študoval na Vysokej škole výtvarných umení v Bratislave (odd. figurálneho sochárstva, prof. J. Kostka, doc. A. Trizuljak, prof. J. Kulich). Od roku 1988 je členom Združenia Gerulata. Od roku 1992 pedagogicky pôsobil na VŠVU v Bratislave, od roku 1996 je docentom, od roku 2009 profesorom. Je členom predsedníctva združenia Sympózium Lindabrunn v Rakúsku. Je zakladateľom a prezidentom Nippon Clubu (1990-1998). Venuje sa monumentálnej i komornej plastike, kresbe a grafike. Od roku 1976 vystavuje na významných výstavách slovenského umenia doma i v zahraničí. Zúčastnil sa vyše 40 medzinárodných sochárskych sympózií po celom svete. Monumentálne diela Petra Rollera sú na viacerých miestach na Slovensku i v zahraničí. Komornou tvorbou a kresbami je zastúpený v zbierkových fondoch v galériách a v súkromných zbierkach na Slovensku i v zahraničí.

V ranej tvorbe sa Peter Roller venoval modelovanej reliéfnnej plastike, od začiatku osemdesiatych rokov prevlá-

dli v jeho tvorbe skulptívne techniky a práca s kameňom v komornom i monumentálnom meradle, ku ktorému pribudol aj zváraný kov. Neskôr sa v jeho tvorbe prehĺbila meditatívna črta, objavili sa motívy zaniknutých civilizácií, ponášky na fiktívne obydľia. Roller rozvinul v soche ideu stvárnenia imaginárnych priestorov (skulpturálne architektúry) a dospel k zvláštnemu druhu ziluzívnenia tvaru. Priestorový a sémantický klam dosiahol „obrátением“ výrazových prostriedkov, čiarou a plochou modeloval priestor, prostredníctvom kresby polemizoval s priestorovosťou a materiálnosťou sochy. Od deväťdesiatych rokov sa pod vplyvom východných kultúr sústredil na vlastnú verziu vizuálnej poézie, povrchy svojich sôch pokrýval kresbou, pričom na vytvorenie priestorových a materiálových ilúzií využíval efekt zrakového klamu. Venuje sa tiež dlhodobému projektu Petrogramov – umiestňuje znakmi pomalované kamene v rôznych miestach zeme. Osobitú oblasť jeho záujmov predstavuje kresba a maľba, ktorá v posledných rokoch začala v jeho tvorbe prevažovať.

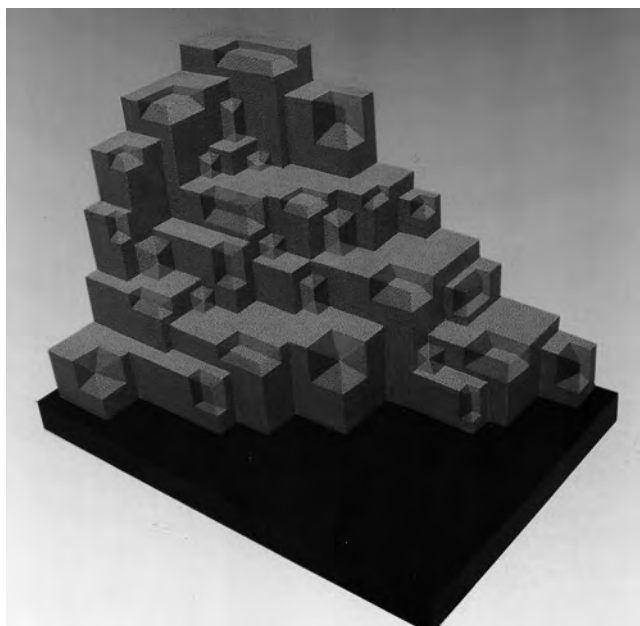
Doc. Mgr. art. **Jozef Suchoža**, ArtD. (* 4. 6. 1978, Kráľovský Chlmec)

V roku 2003 absolvoval v Ateliéri Socha – plocha – priestor doc. Juraja Saparua akad. soch. na Fakulte výtvarných umení Akadémie umení v Banskej Bystrici. V roku 2010 získal doktorát Voľného výtvarného umenia (Priestor aj ten virtuálny, ako univerzum podmieňujúce a determinujúce akýkoľvek tvorivý počin) na Fakulte výtvarných umení Akadémie umení v Banskej Bystrici.

Od roku 2004 pôsobí ako asistent na katedre sochárstva Akadémie umení v Banskej Bystrici Fakulty výtvarných umení, v rokoch 2011-2014 pôsobil ako prodekan pre štúdium na Fakulte výtvarných umení Akadémie umení v Banskej Bystrici, od roku 2014 vedie Prípravný ateliér na katedre sochárstva Akadémie umení v Banskej Bystrici, Fakulty výtvarných umení.

Oblasti tvorby: socha, environment, inštalácia, objekt, intermédiá, performancia, kresba.

Jeho tvorba sa zameriava na priestorové videoinštalácie, environmenty s dôrazom na umenie site-specific s presahmi do umenia akcie. Ideová či ikonografická oblasť tvorby je orientovaná na ritualizovaný vzťah k priestoru

Peter Roller: *Zakliate mesto*, 2004, maľované drevo

Jozef Suchoža: *Očistná nádoba*, 2007, sadra – modrá skalica

zameraný prevažne na oblasť individuálnej mytológie a archetypálnej pamäte a existencie subjektu. Vizuálna stránka prác sa rozširuje o rozmer zvuku a do inštalácií zapája účinnok svetla, akciu, živel ohňa, vody, prúdenie vzduchu, fenomén prázdna ako metaforu znovuzrodenia.

Lukáš Rittstein (* 31. 7. 1973, Praha)

Od detstvá Lukáše Rittsteina lákala veľká dobrodružstvá, fantastické svety a exotika. K výtvarnej tvorbe jej zase inšpiroval jeho otec Michael Rittstein, významný predstaviteľ expresívnej figurálnej maľby. Už ve svojich desiatich rokoch začal Lukáš Rittstein tvoriť autorské knihy plné akčných príbehov, ktoré doprovádzal vlastnými ilustráciami.

V letech 1991-1997 študoval na Akadémii výtvarných umení v Praze a v letech 1997-1999 na Vysoké škole uměleckopřůmyslové v Praze. V roce 1999 obdržel Cenu Jindřicha Chalupěckého. V letech 1997-2008 podnikal s fotografkou a malířkou Barborou Šlapetovou expedice na Novou Guineu za domorodými kmeny. Jejich kniha z těchto cest *Proč je noc černá* obdržela v roce 2005 cenu za objev roku Magnesia Litera. Lukáš Rittstein a Barbora Šlapetová se podíleli na české expozici světové výstavy Expo 2010 v Šanghaji projektem představujícím symbiózu města a přírody.

Jiným projektem je série soch s názvem *Les*. Je inspirována dlouholetými pobyty autora v džungli Papuy Nové Guineje, kde si intenzívně uvědomil mizení divočiny. Tyto sochy se volně inspiřují fenoménem globalizace, ekologickými otázkami a civilizačními problémy. Jsou vždy tvořeny oblým, měkce působícím tvarem, který se drží horizontálních umělých kmenů tak, „jako se duše upíná na osu své existence“ (Rittstein). Každá ze soch má svůj vlastní, konkrétní příběh, jejich význam je však obecně symbolický: jde o hledání hlubšího zakotvení člověka v současné společnosti. Tento prožitek se u Rittsteina zrodil právě mezi domorodými kmeny, kde tak intenzívně prožíval právě ono závažné mizení původního propojení člověka se světem přírody.

Lukáš Rittstein reprezentoval spolu s Barborou Šlapetovou Českou republiku na světových výstavách EXPO 2010 v Šanghaji a EXPO 2015 v Miláně. Pozornost ná-

Lukáš Rittstein: *Úsvit*, 2005, laminát, sklo, ocel, realizace pro město Ostrava

vštevňníků zde upoutalo jeho velké dílo *Free Form Gate*, které umně propojovalo auto s letícím ptákem do jednoho celku. Pohyb s pohybem. Jízdu s letem. Neživou věc s plastikou živé bytosti. Auto jako symbol civilizovaného světa. Ptáka jako symbol volnosti přírody.

Dílo Lukáše Rittsteina je obsáhlé a významově víceznačné a mnohoznačné. Autorova hluboká představivost a intenzivní prožívání civilizačních momentů lidské existence ve vesmírném kontextu je vsudypřítomná. Celé dílo Lukáše Rittsteina tak charakterizuje konfrontace vnitřního a vnějšího vesmíru.

Od roku 2013 vede sochařský ateliér Akademie výtvarných umění v Praze.

VZPOMÍNKA

Václav Jansa (21. 10. 1859, Německé Zlatníky – 29. 6. 1913, Černošice u Prahy)

Václav Jansa byl český malíř, krajinář a ilustrátor. Studoval na pražské (prof. Antonín Lhota) i vídeňské Akademii (prof. Lichtenfels a Müller). V Praze provozoval soukromou krajinářskou školu. Významné jsou jeho akvarely zachycující starou Prahu. Jansovy krajinomalby tvoří přechod mezi doznívajícím pražským romantickým krajinářstvím a novou silnou generací Mařákových žáků.

Václav Jansa: *Krajina s mostem*, před 1900, olej, plátno

Vladimír Vašíček (29. 9. 1919, Místřín – 29. 8. 2003, Svatobořice)

Vladimír Vašíček byl český malíř, jeden z průkopníků i klasiků českého moderního malířství po druhé světové válce.

Vystudoval akademii výtvarných umění v Praze. Roku 1935 nastoupil do učení v dekoratérské dílně Antonína Sychry. Od roku 1951 se postupně formovala skupina pěti moravských malířů (Bohumír Matal, Jánuš Kubíček, Vladislav Vaculka, Miroslav Tichý, Vladimír Vašíček), jejichž podíl na udržení kontextu s domácími předválečnými proudy i se soudobým světem byl zásadní.

V roce 1955 měl samostatnou výstavu v neoficiálních prostorách brněnského Výzkumného ústavu architektury, kde byl následován dalšími nositeli moderního výtvarné-

Vladimír Vašíček: *Sběračka obilí*, 1957

ho názoru. V roce 1956 uspořádal s Vladislavem Vaculkou, Bohumírem Matalem, Miroslavem Tichým, Idou Vaculkovou a Richardem Fremundem v chirurgickém pavilónu nemocnice v Kyjově výstavu, která byla v té době zřejmě prvním kolektivním veřejným vystoupením svého druhu u nás. Zároveň se podílel na obnově zdejších Slováckých roků.

V lednu 1957 vystavoval Vladimír Vašíček samostatně v brněnském Domě umění. S Bohumírem Matalem, Janušem Kubíčkem a Vladislavem Vaculkou (již bez Miroslava Tichého) tvořili základ Brněnské skupiny, později nazvané Brno 57. Spolu pak vystavovali např. v Praze, v Galerii mladých (U Řečických) pod názvem *Výstava čtyř moravských výtvarníků*.

V roce 1958 se účastnil historicky závažné výstavy současného českého umění v Domě umění města Brna a mezi lety 1959 a 1960 vytvořil své první abstraktní obrazy, což byl počátek celoživotní spolupráce s hodonínskou galerií, kde podnítil přehlídky moderního umění z regionu (*Setkání*, 1965, 1967). Mezi lety 1959 a 1973 podnikl důležité studijní cesty do zahraničí: 1959 – Moskva, Leningrad; 1960 – Rakousko: setkání s Oskarem Kokoschkou a Giacomettem Manzú; 1962 a 1964 – Polsko: Lodž, Varšava, Gdaňsk; 1965 a 1967 – Francie: Paříž, Toulouse, Normandie; 1968 a 1970 – Švýcarsko: při vlastních výstavách v St. Gallen a v Bienne. Mezi lety 1969 a 1973 obeslal I. bienále malířství v Pistoii (1969) a přehlídky v Collego Arguitectes v Barceloně (1970, 1973).

Přátelství s Vladimírem Vašíčkem i jeho dílo ovlivněné jižní Moravou ocenil na počátku šedesátých let spisovatel Milan Kundera. V sedmdesátých a osmdesátých letech s nástupem tzv. normalizace byl znovu nucen k ústupu do

ústraní. Získával alespoň restaurátorské příležitosti při výmalbách a restaurování vybavení církevních staveb. Vašíčkův svatobožický ateliér zůstal v těchto letech místem myšlenkové svobody a setkávání. V sedmdesátých letech vystavoval méně, v osmdesátých letech se uskutečnilo několik rozsáhlých Vašíčkových výstav.

Poslední léta života byla spojena s novou vlnou tvůrčí aktivity. V roce 1993 vyšla ve Výtvarném centru Chagall Ostrava Vašíčkova monografie (autor Josef Maliva). Jako patron spolu s Tomášem Baťou se zúčastnil znovuotevření zlínské Školy umění v roce 1994.

Vladimír Vašíček zaujal pevné místo v rámci české moderní malby.

Vojtěch Preissig (31. 7. 1873, Světec – 11. 6. 1944, koncentrační tábor Dachau)

Vojtěch Preissig byl grafik, malíř, typograf a ilustrátor. Studoval na pražské Uměleckoprůmyslové škole u Bedřicha Ohmanna (1892-1897). Po ukončení studií odjel přes Vídeň a Mnichov do Paříže, aby spolupracoval s Alfonsem Muchou a studoval grafické techniky v soukromých ateliérech E. Delauna a A. Schmida. V roce 1903 se vrátil zpět do Prahy a od roku 1905 měl Preissig vlastní grafický ateliér na Vinohradech a tvořil ve stylu secese. Vynikající byly jeho ilustrace, ilustroval např. Karafiátovy *Broučky* a Bezručovy *Slezské písně*, stejně tak grafické úpravy knih a plakáty. Vojtěch Preissig založil časopis *Česká grafika*, působil v Spolku výtvarných umělců Mánes a Sdružení českých umělců grafiků Hollar.

V roce 1910 odjel do USA, kde byl pedagogem na škole Art Students League a reklamním grafikem. Později učil na Kolumbijské univerzitě. Za pobytu v USA se zabýval typografií a vytvářel abstraktní kompozice. Typografii vyučoval i na Wentworth Institute v Bostonu. Experimentoval

Vojtěch Preissig: *Strom*, po 1900, barevná akvatinta, papír

s asamblážemi – kolážemi z běžných předmětů, otiskoval materiály. V této době vytvořil i slavné písmo Preissig Roman, které je dodnes považováno za jedno z prvních moderních typů (v roce 1925 bylo zavedeno Státní tiskárnou v Praze).

Během první světové války se zapojil do zahraničního protirakouského odboje a tvořil náborové plakáty do československých legií. V kampani za svobodu Československa roku 1918 použil své nové plakátové písmo (verzálky). Ve dvacátých letech vznikla více než polovina Preissigových ex libris. Roku 1931 se vrátil do Prahy a jeho tvorba se od roku 1934 transformovala do abstraktní malby. Více experimentoval s abstrakcí. Roku 1933 byla v Praze v Topičově salonu uspořádána úspěšná Preissigova retrospektivní výstava a ve Světci u Bíliny bylo otevřeno Preissigovo museum.

Během nacistické okupace byl členem ilegální skupiny. Se svou dcerou Irenou Bernáškovou jako člen odbojové skupiny vydával ilegální časopis *V boj*. Roku 1940 byl zatčen gestapem, později převezen do koncentračního tábora Dachau, kde v roce 1944 zahynul.

Pavel Navrátil (18. 8. 1933 – 31. 10. 1981)

Studoval Vyšší školu uměleckého průmyslu v Brně u prof. Langera. Studijní cesty podnikl do Polska a Itálie. Byl členem skupiny Brno 57. Inspiraci čerpal z přírodních motivů a nejčastěji pracoval s barevně redukovanými strukturami. Tématem jeho strukturálních maleb se stala především krajina, respektive její výsek nebo jednotlivé přírodní elementy. Charakteristická je pro ně nevyrazná barevnost, plošnost a využívání výhradně klasických malířských prostředků. Patřil k nejvýznamnějším brněnským malířům své doby.

Pavel Navrátil: *Krajina s kouřem*, 1968

Helena Emingerová (17. 8. 1858. Praha – 4. 8. 1943, Praha)

Helena Emingerová byla malířka, grafička a ilustrátorka, žákyně K. Javůrka v Praze, Gustava Courtoise a Collarossiho v Paříži. Lept se učila u profesora M. Dasia a kresbě u W. Dürra v Mnichově. V roce 1879 vystoupila poprvé na veřejnosti na výstavě Krasoumné jednoty v Praze, v roce 1908 se účastnila jubilejní výstavy Krasoumné jednoty v Praze a v roce 1940 výstavy v Hollaru tamtéž. V letech 1898-1905 byla členkou SVU Mánes. Byla zejména malířkou portrétů a studií dětských hlav. Lákala ji grafika, opět portrét, v němž vrcholí její umění. Vytvořila přes devětapadesát grafických listů, většinou menších formátů. Náměty jsou především děti, pasačky, chůvy, zamýšlené dívky, žánrové obrázky s dětmi, typy a scény z venkova.

Břetislav Benda (28. 3. 1897, Lišnice na Táborsku – 27. 3. 1979, Praha)

Břetislav Benda byl český sochař, který patří mezi významné české umělce 20. století. Jeho dílo zahrnuje několik set plastik a kreseb. Mnoho sochařských prací zdobí průčelí veřejných budov a městské parky. Byl nazýván sochařem ženského těla.

Roku 1915 byl přijat na Akademii výtvarných umění v Praze k J. V. Myslbekovi, ale musel narukovat a léta 1916 a 1917 strávil na bojištích první světové války. V letech 1919-1922 studoval na AVU u Jana Štursy. Byl členem SVU Mánes od roku 1923. Po roce 1950 se stal členem Svazu čs. výtvarných umělců. Trvalý vliv na jeho tvorbu mělo umění jeho učitelů – J. V. Myslbeka a Jana Štursy. V té době projevil prvořadý zájem o žánrovou plastiku. Zobrazoval prosté lidi v každodenním životě, při práci i odpočinku, v typické stylizované formě. Ve třicátých letech vytvořil řadu ženských aktů, v nichž se postupně vyhraňoval jeho typ ženské krásy. Hlavní námětovou oblastí jeho tvorby se brzy stal plastický obraz ženy. Bendovy akty mají rysy obecnosti, obecné krásy i půvabu konkrétních současných žen a dívek s jejich kouzlem živé přitažlivosti. Vytvořil též velkou řadu portrétů. K nejlepším patří bronzové podobizny malířů, např. Jana Slavička, Karla Holana, grafika Karla Štíky, básníka Ladislava Stehlíka nebo fotografa Karla Plicky.

JUDr. Adolf Hoffmeister (18. 8. 1902, Praha – 24. 7. 1973, Říčky v Orlických horách)

Umělecky vzdělán nebyl, jeho civilním povoláním byla advokacie, které se věnoval do roku 1939. Přesto byl velmi všestranným umělcem. Uplatnil se jako spisovatel, publicista, dramatik, malíř, kreslíř, scénograf, karikaturista, překladatel, diplomat, právník, vysokoškolský profesor a cestovatel. Studoval reálné gymnázium v Křemencově ulici v Praze, odkud vzešla většina zakládajících členů Devětsilu, kterého byl zakládajícím členem. Po maturitě pokračoval ve studiu na právnické fakultě Univerzity Karlovy v Praze, kterou dokončil v roce 1925 získáním doktorátu. V letním semestru 1924 studoval na Cambridge University egyptologii. Nastoupil jako advokátní koncipient do právnické kanceláře svého otce, v letech 1930-1939 se stal jedním ze tří společníků. Po nástupu Hitlera k moci tato právní kancelář zastupovala řadu německých exulantů, mj. Thomase Manna.

Roku 1922 vydal první sbírku básní. Od podzimu 1925 se stal kmenovým spolupracovníkem nakladatelství Aven-

Z tvorby Adolfa Hoffmeistera

tinum a přispíval karikaturami, ilustracemi, články o umělcích a rozhovory s významnými zahraničními autory do *Rozprav Aventina*. Spolupracoval s Voskovcem, Werichem a Ježkem, pro které připravoval programy a plakáty a kreslil četné karikatury. Stal se členem protifašistického Klubu českoněmeckých divadelních pracovníků, kde se seznámil s okruhem pražských Němců a skladatelem Hansem Krásou, pro kterého později napsal libreto dětské opery *Brunďobár* (1938). D 35 v režii E. F. Buriana uvedlo jeho komedii *MLádí ve hře* s hudbou Hanse Krásky a ještě téhož roku ji uvedlo v německém překladu (*Anna sagt nein*) pražské divadlo Kleine Bühne. V březnovém čísle Teigeého časopisu *Doba* otiskl kritický článek *Socialistický realismus* o potřebě tvůrčí svobody a poměry v SSSR kritizoval i v sérii článků ve *Volných směrech* (1935-1936). V Praze doprovázel André Bretona a Paula Éluarda. Pro scénu představení Osvobozeného divadla *Rub a líc* vytvořil aktualizovanou mapu Evropy. Ve výtvarné tvorbě svůj zájem soustředil na fotografii, fotomontáž a karikaturu.

Po smrti svého otce se stal roku 1936 šéfem advokátní kanceláře Hoffmeister, Tonder, Pacák. Byl také předsedou Československého svazu výtvarných umělců, členem AICA, zastupoval Československo v UNESCO, PEN klubu a dalších mezinárodních organizacích. Od roku 1942 pracoval v Úřadu pro válečné informace, od roku 1944 jako šéf čs. vysílání amerického rozhlasu. Roku 1951 byl odvolán z postu velvyslance a nebyl mu povolen návrat do Paříže. Byl jmenován profesorem Ateliéru kresleného a loutkového filmu na Vysoké škole uměleckoprůmyslové v Praze. V Praze ho navštívili Pablo Neruda a David Afaro. V lednu 1952 zveřejnily *Lidové noviny* jeho článek *Kritika výtvar-*

né kritiky, v němž vystoupil proti dogmatickému výkladu socialistického realismu a na obranu českého moderního umění. V červenci 1968 se zúčastnil zasedání České národní rady, kde hovořil s Dubčekem, a byl jmenován členem kulturní komise při ÚV KSČ. Po vpádu okupačních vojsk 21. srpna upadl do deprese. Zhroutení svých ideálů kulturní a politické avantgardy vnímal jako životní prohru. Z Francie dostal nabídku stát se profesorem na nově založené experimentální vysoké škole Centre Universitaire ve Vincennes. Byl zvolen předsedou poroty mezinárodní výstavy tapisérií v Lausanne. V Praze ho navštívil Jean-Paul Sartre se Simone de Beauvoir. Po celý rok kreslil podoby současných českých spisovatelů pro připravovanou knihu rozhovorů A. J. Liehma *Generace*, kterou měl vydat Československý spisovatel roku 1969 (česky vyšlo až roku 1988 v exilovém nakladatelství Index a roku 1990 v nakladatelství Československý spisovatel). K přepadení Československa v srpnu 1968 vytvořil několik koláží. Během roku 1968 vystavoval koláže v Římě, Chebu, Praze, Havlíčkově Brodě a byl zastoupen na výstavách *50 let československé malby* (AJG Hluboká) a *Padesát let československého malířství 1918-1968 – 300 malířů, sochařů a grafiků pěti generací* (Národní galerie v Praze, Slovenská národná galéria v Bratislavě). Adolf Hoffmeister v únoru 1969 v Praze hostil Grahama Greena, v březnu navštívil Maxe Ernsta v Paříži a účastnil se schůze PEN klubu v Londýně. Měl sérii přednášek o české kultuře ve Vincennes a po ukončení semestru na VŠUP odjel přednášet do Švédska o českých předválečných avantgardních divadlech a české scénografii. V říjnu připravoval jako generální komisař v Paříži výstavu *Tisíc let české a slovenské kultury*, která se měla konat roku 1970 v Grand Palais, ale nakonec se za nových normalizačních poměrů neuskutečnila. Další sérii jeho přednášek ve Vincennes přerušovaly stávky levicových studentů. Setkal se s Ernstem, Chagallem, Malrauxem, Effelem a Aragonem. Vystavoval v Palais des Beaux-Arts v Bruselu, v Hamburku, Karlových Varech a připravil výstavu Jiřího Trnky.

Roku 1970 byl penzionován poté, co byla zamítnuta jeho žádost o prodloužení pracovního poměru na VŠUP. Do května ještě přednášel ve Vincennes. Byl předvolán k prověrce na ÚV KSČ a následně vyloučen z KSČ a z veškeré veřejné, publikační i výstavní činnosti. Stáhl se do ústraní a věnoval se kresbě, tvorbě koláží a vrátil se k psaní divadelních her, vytvářel ilustrace k rozepsané knize *Alenci-na překvapení*, která parafrázuje dílo Lewise Carolla.

Roku 1972 se dlouhodobě léčil po infarktu myokardu. V baru Mars na Kladně proběhla kolaudace sloupů s Hoffmeisterovými kolážemi z roku 1971. Na ustavujícím sjezdu normalizačního Svazu českých výtvarných umělců v prosinci 1972 byl v souvislosti s kritikou minulých reformních let zmiňován nejčastěji Adolf Hoffmeister. Byl obviněn ze „zpochybňování základů socialistické výtvarné kultury“. Zpráva předsednictva nového normalizačního přípravného výboru SČVU pro ustavující sjezd z 20. prosince 1972 o něm konstatuje, že „po lednu 1968 stupňuje své revizionistické a čím dál tím jasnější protistranické agresivní úsilí“. Roku 1973 napsal krátkou hru *Pissoir*, věnovanou E. Albeemu (vyšla až 1990) a ve svém bytě v ulici Pod Bruskou uspořádal soukromou výstavu svých posledních koláží. Zemřel na infarkt 24. července 1973 na své chalupě v Říčkách. Pohřben je na Olšanských hřbitovech.

ARCHITEKTURA & DESIGN

Nový komunitní dům pro seniory v Křenovicích u Brna

V architektonické soutěži zvítězili mladí architekti Ondřej Palenčar, Adam Koten a Štěpán Vašut s vizí nabídnout obyvatelům domova „pohodlí a bezpečí“ a také „maximální propojení stavby s okolím“. Vznikl jednoduchý bílý kvádr s přehlednou vnitřní dispozicí. Stavba je navržena po vzoru tradičního uzavřeného statku, který je pro Křenovice typický. Objekt je převážně přízemní, dvojpodlažní část je orientovaná směrem do ulice a navazuje výškově na budovu sousedního obecního úřadu. Vnitřní atrium je navrženo jako bezpečný společný prostor pro všechny obyvatele domu. Tady mohou trávit volný čas společně se svými sousedy, povídat si a relaxovat. V atriu je uvažováno s výsadbou několika stromů, které budou v teplých dnech poskytovat stín v atriu i v chodbách samotného objektu, a vytvoří tak příjemné mikroklima.

Ondřej Palenčar, Adam Koten a Štěpán Vašut:
Komunitní dům pro seniory, Křenovice

V domě je umístěno celkově pět bytových jednotek 2 + kk a dvacet jednotek 1 + kk. Jednotky v prvním nadzemním podlaží jsou doplněny o vlastní malou zahrádku. Byty jsou minimální, je tu ale hodně prostoru i mimo ně. Za hezkého počasí mohou obyvatelé využívat posezení na terase před svým bytem nebo atrium, za nevlídných dnů se mohou projít po prostorných chodbách. Jediné, co se obyvatelům zpočátku nelíbilo, byly stropy z pohledového betonu. Jak ale říká starosta, teď už si nový domov „načarčili“ a na stropy si zvykli.

Projekt Poslední dům Adolfa Loose - Základní trám

Koncem května proběhlo v rámci programu mezinárodní konference Iconic Houses poklepání na základní trám stavby Posledního domu Adolfa Loose (10. 12. 1870, Brno - 23. 8. 1933, Kalksburg u Vídně). Světobčan a architekt, mezi jehož stěžejní díla patří například Müllerova vila v Praze, již nestihl dokončit dřevostavbu, jejíž maketu se Národní technické muzeum chystá vybudovat do roku 2025. Poslední dům Adolfa Loose je nerealizovaný návrh vily pro Evu Müllerovou, dceru dr. Františka a Milady Müllerových, který se dochoval ve formě architektonické studie z roku 1932. Předmětem ateliérové práce bylo udě-

Karel Ksandr, generální ředitel Národního technického muzea v Praze (zprava v pozadí), vedoucí vily Tugendhat Iveta Černá, kurátorka Müllerovy vily Marie Szadkowská, organizátorka mezinárodní konference Iconic Houses Natascha Drabbe a světový znalec Loosova díla, architekt Burkhardt Rukschcio

lat podrobnou prováděcí dokumentaci toho objektu, který bude postaven jako statická maketa v životní velikosti v rámci expozice Národního technického muzea v Praze. Jedná se o dřevostavbu ve formě raumplanu, která ctí původní návrh i ve svém materiálovém pojetí, ale pro realizaci bylo nezbytné udělat pár úprav. Exteriér objektu je věrnou replikou původního návrhu dle dochovaných podkladů, interiéru je oproti tomu pouze objemovou abstrakcí Loosova raumplanu a bude sloužit pro výstavní účely.

Rakušan **Burkhardt Rukschcio** (1941) vystudoval architekturu, dějiny umění a archeologii, vše ve Vídni. Jako kurátor oddělení architektury v grafické sbírce Albertiny pořídil inventář archivu architekta Adolfa Loose. V roce 1973 obdržel doktorát poté, co jeho disertační práce více než zdvojnásobila dosud známý počet Loosových děl. Následujících šest let byl hlavním architektem společnosti Lippert Burkhardt a partneři, od roku 1979 vede vlastní architektonickou kancelář. Zrestauroval většinu dosud existujících Loosových děl a řadu dalších historických budov. V devadesátých letech se stal profesorem na Central European University, kde přednášel restaurování architektury 20. století. Žije v jižní Francii.

VZPOMÍNKA

Jiří Kroha (5. 6. 1893, Praha - 7. 6. 1974, Praha) Jiří Kroha byl český architekt, malíř, sochař, scénograf a designér, pedagog, představitel české moderní meziválečné architektury a designu. Vystudoval obor architektury na Českém vysokém učení technickém v Praze. V roce 1916 vstoupil jako sochař a malíř do Spolku výtvarných umělců Mánes. Věnoval se také divadlu, navrhl scénické výpravy pro Národní a Stavovské divadlo v Praze (*Matěj Poctivý, Husitě*), jako režisér a scénograf se podílel na Dvořákově *Oresteie*. První architektonické práce navrhl pro Mladou Boleslav, kde byla podle jeho projektu z roku 1923 posta-

Jiří Kroha: Rodinný dům, Brno, 1936

vena Zemská škola průmyslová, vily pro úředníky a zřízení při Zemském ústavu pro choromyslné v Kosmonosích (1925), Okresní nemocenská pokladna v Mladé Boleslavi (1925), dále železobetonový most v Kralupech a státní domy v Mladé Boleslavi a Kutné Hoře (1925). V letech 1924-1925 vytvořil projekt částečné regulace města Kralup a realizovala se rovněž přestavba Grandhotelu v Mladé Boleslavi (1927). V roce 1927 založil a řídil revui současné kultury v Československu *Horizont*. V letech 1926-1927 byl podle jeho návrhu postaven obytný dům ve výstavní kolonii Nový dům v Brně, na konci dvacátých let vznikl pavilón Člověk a jeho rod na Výstavě soudobé kultury ČSR, vlastní vila v Brně a projekt studie na rozšíření české vysoké školy technické v Brně. Koncem roku 1930 se Kroha stal profesorem architektury na České vysoké škole technické v Brně. Ve třicátých letech se zabýval malobytovou otázkou a sociologií architektury. V této době vznikl cyklus koláží *Sociologický fragment bydlení* (1930-1933), který ve statistických údajích a obrazech odráží sociální poměry meziválečného Československa. V roce 1939 byl Kroha za svoje levicové názory suspendován a zatčen gestapem a vězněn v koncentračních táborech Dachau a Buchenwald.

Po skončení druhé světové války dále působil jako architekt (vyprojektoval např. nájemní domy v Kounicově ulici v Brně) a po komunistickém převratu roku 1948 se stal rektorem Vysoké školy technické v Brně. Přijal socialistický realismus, vytvářel výzdobu spartakiád nebo sjezdů komunistické strany. V Nové Dubnici na Slovensku uskutečnil svou vizi socialistického města. Navzdory diskreditaci v padesátých letech nelze Krohovi upřít výrazný výtvarný talent. Jeho Mistrovský ateliér národního umělce, kde vznikla řada návrhů bytových souborů i propagandistické výstavní instalace, byl rozpuštěn roku 1956.

Karel Prager (24. 8. 1923, Kroměříž – 31. 5. 2001, Praha) Prager svou kariéru zahájil v Kroměříži v roce 1944, kde po dokončení brněnské průmyslové školy nastoupil do stavební firmy. Po roce praxe se vydal do Prahy, kde se stal studentem architektury na ČVUT. Po studiu krátce pracoval v Ostravě a pak ho jeho kroky zavedly do pražského Stavoprojektu. Ačkoliv zde potkal své budoucí spolupracovníky, necítil se v obřím závodu s 35 tisíci zaměstnanci na správném místě. Nevyhovovala mu filozofie ani vývoj Stavoprojektu.

Po sedmnácti letech od svého nástupu do Stavoprojektu z důvodu nespokojenosti zakládá Sdružení projektových ateliérů. Inspiruje se v zahraničí a vytváří systém, který není závislý na státních procesech. Cílem je, aby v ateliérech společně i nezávisle na sobě pracovalo seskupení špičkových odborníků. Společně plánují sídlit mezi Karlovým náměstím a Emauzským klášterem v budově tvořené ze tří bloků, kterou navrhl Prager s kolegou Jiřím Kadeřábkem. Sdružení ateliérů svobodně fungovalo pouhý rok. Jediný, kdo se do nového prostoru stihl nastěhovat, byl Prager a jeho ateliér Gama. Po vstupu ruských vojsk se Sdružení stává součástí Ústavu výstavby hlavního města Prahy. Karel Prager ale nadále zůstává ředitelem, a to až do roku 1989 – konkrétně svůj ateliér Gama ale vedl až do svého skonu.

I přes své postavení a impakt na architektonickou scénu se po roce 1968 stává nežádoucí osobou. Na rozdíl od některých svých kolegů nikdy nevstoupil do komunistické strany a stal se jedním ze osmatřiceti inkriminovaných jmen české architektury. Byl vyloučen z Ústředního výboru svazu architektů. Přesto nadále může realizovat svůj návrh na rozšíření budovy Národního shromáždění (bývalá Peněžní burza architekta Jaroslava Rosslera), na kterém opět spolupracoval s Jiřím Kadeřábkem a Jiřím Albrechtem. Karel Prager značně ovlivnil podobu Prahy a v Praze také stojí jeho nejznámější stavby. Tou bezesporu nejoceňovanější je budova Výzkumného ústavu makromolekulární chemie AV ČR v Praze 6, která byla v roce 2000 prohlášena za kulturní památku. Další jeho pražské realizace už tak jednoznačně přijímány nejsou. Někdo je nenávidí a někdo je jimi okouzlen, ať jde například o budovu někdejšího Federálního shromáždění, Novou scénu Národního divadla či Komerční banku na Smíchově ve tvaru komolého jehlanu. Prager se rovněž podílel na rekonstrukci Rudolfiny a řady dalších staveb.

Před Federálním shromážděním ční vysoký ocelový sloup. V plánech budovy byl už v roce 1968, o rok později Prager sloup neboli pylon věnoval památce Jana Palacha. Událost ho silně zasáhla, sebeupálení mladého studenta totiž přihlížel jeho syn. Rozhodl se proto na pylon přidat sošku od Miloše Chlupáče. To se bohužel nikdy nestalo realitou, komunisté úpravu zamítli (název jim připadal podezřelý) a ze sošky zbyl jen sádrový model.

O záměru vytvořit pomník víme díky restaurátorovi Antonínovi Kašparovi, který byl pověřen rekonstrukcí pylonu. Při této příležitosti získal dokumentaci, kde Prager popsal své plány. Za života se s nimi nikomu mimo svůj architektonický ateliér nesvěřil. 17. listopadu 2020, devatenáct let po smrti Pragera a jednapadesát po smrti Palacha, byla plastika podle původního návrhu dokončena a odhalena veřejnosti. Z Federálního shromáždění se v roce 1995 stává sídlo rádia Svobodná Evropa a v roce 2000 je budova prohlášena za kulturní památku. Od roku 2006 funguje jako rozšířený prostor Národního muzea a nově jsou obě stavby propojeny podzemním tunelem. Přesto je budova mnohým trnem v oku. Mnozí ji neprávem považují za symbol komunistů, jiní kritizují podobnost s budovou FBI ve Washingtonu. Ačkoliv si to někteří kritici myslí, nešlo o plagiát ani z jedné strany. Oba projekty se stavěly ve stejnou dobu a nezávisle na sobě. Při bližším zkoumání je také jasné, že budovy sice nesou podobné znaky, ale liší se volbou materiálu a konstrukce.

Prager se nesoustředil jen na hlavní město, jeho projekty najdeme například v Harrachově nebo ve Veselí nad Lužnicí, ale i v zahraničí (hotelový areál v Porto Conte na Sardinii a nemocnice Východoslovenských železár v Košicích).

Přes svůj velký vliv na současnou podobu Prahy nebyl Prager oslavován ani další generací architektů. V roce 1990 nastal incident, kdy mu na vernisáž jeho nástupci v oboru přinesli smuteční věnec a zanechali mu vzkaz: „Chcete-li někomu prospět, odejděte.“

Prager se během pracovních let účastnil přes 150 soutěží v tuzemsku i zahraničí. A často je vyhrával. Ne všechny plány byly ale realizovány vcelku, případně vůbec, a to hlavně v šedesátých a sedmdesátých letech minulého století. Šlo například o překryv Hlavního nádraží, Státní knihovnu nebo Dům techniky.

Pokud si chcete prohlédnout poslední projekt, který Prager stihl, vydejte se do Jinonic. V období 1996-1999 zde s kolegy Zdeňkem Janečkem a Zbyškem Stýblem postavili soubor obytných domů ve veselých červených odstínech. Projekt byl v roce 1999 oceněn jako Stavba roku. Ve stejný čas Trio stihlo obchodní centrum VIVO! Hostivař (dříve Středisko obchodu a služeb) v Praze 10. V té době šlo o teprve druhé obchodní centrum v ČR.

Během svého života stihl zapsat sedm významných patentů, například skleněné stavební panely. Většinu patentů registroval společně s kolegou Jiřím Kadounem.

Architekt, proslulý nesmírnou životní vitalitou a neskuutečným zaujetím pro zakázku, zemřel v nedožitých osmasedmdesáti letech 31. května 2001. Nedlouho před svou smrtí obdržel Cenu Obce architektů za celoživotní dílo.

Životní motto: „Architektura není výkres, ale postavený dům.“ Zdroj: tvarchitECT.com, ngprague.cz

Květoslav Bubeník (29. 5. 1922, Kostelec na Hané – 19. 7. 1993, Praha)

Květoslav Bubeník byl český scénograf Národního divadla, jevištní výtvarník, grafik, ilustrátor, výtvarný architekt a pedagog.

Po skončení války v roce 1945 zahájil studium u Karla Svobolinského a Antonína Strnadela na Vysoké škole uměleckopřemyslové, které ukončil absolutoriem v roce 1948. Jako žák Vincence Makovského, Karla Hofmana a zejména prof. Jana Kaplického uplatnil své nadání v kresbě, grafice

i uměleckém řemesle. V roce 1949 nastoupil již jako profesionální výtvarník do Divadla státního filmu Praha, kde byl v letech 1950-1952 šéfem výpravy. V roce 1952 přešel do Národního divadla, kde zastával nejprve funkci jevištního výtvarníka a asistenta šéfa výpravy, později byl pověřen vedením malíren.

Věnoval se monumentální malbě i knižní grafice. Pracoval s keramikou i se sklem. Jevištní návrhy vytvářel tradičními scénografickými prostředky. Využíval zkušeností z dlouholeté praxe. Na půdě Národního divadla v Praze vytvořil více než sto scénických řešení. Kromě návrhů scény zpracovával mnohdy pro divadelní představení i návrhy kostýmů. Nejčastěji spolupracoval s Josefem Svobodou, šéfem výpravy, převážně při klasických inscenacích. Zejména pracoval na instalacích českých oper nebo českého činoherního repertoáru. Patřil k úspěšným československým scénografům, kteří se prosadili i v mezinárodní konfrontaci. Pracoval a navrhoval výpravy v Itálii, Řecku, Německu aj. Za scénografii na Pražském Quadriennale 1975 získal stříbrnou medaili.

Kromě divadelní tvorby zpracovával návrhy pro film i televizi. Pracoval také jako malíř a grafik. Od roku 1952 vytvořil řadu realizací a scénických návrhů včetně návrhů kostýmů. Vyučoval kresbu a malbu na Divadelní fakultě Akademie múzických umění v Praze, obor scénografie pro loutková divadla.

Zúčastnil se různých výstav, prezentací i hudebních produkcí, svá scénografická řešení a kreativitu prokazoval například při řešení výstavní expozice skla a bižuterie. Prostor výstavního pavilónu v Jablonci nad Nisou architektonicky byl rozčleněn do scén, jejichž motivy vycházely z pohádek celého světa. Se skupinou významných výtvarníků řešil scénu „O labutích“. Spolu s Jaroslavem Vožniakem, Vincencem Vinglerem, Theodorem Pištěkem, Bedřichem Dlouhým, Oldřichem Šimáčkem, Josefem Flejšarem a Evou Švankmajerovou vytvořili jedinečný pohádkový prostor pro prezentaci jabloneckého bižuterního průmyslu i individuální volnou uměleckou tvorbu československých výtvarníků. Později byla výstava reinstalována s velkým úspěchem v Petrohradě a částečně v kanadském Montrealu. Byl fascinován působením barev a světla. Jeho práce byla v roce 1979 oceněna titulem zasloužilý umělec.

Dlouholetý jevištní a kostýmní výtvarník Květoslav Bubeník zemřel v Praze dne 19. července 1993.

VÝSTAVY

Mezinárodní trienále skla a bižuterie Jablonec 2023
16. 6. 2023 – 12. 11. 2023

Jablonec nad Nisou

Muzeum skla a bižuterie v Jablonci nad Nisou pořádá vždy jednou za tři roky Mezinárodní trienále skla a bižuterie, které je přehlídkou toho nejlepšího, co se v posledních třech letech objevilo na českém trhu v oblasti skla a bižuterie.

Program najdete na www.msb-jablonec.cz/trienale.

1939-2021: Konec černobílé doby
Národní galerie Praha, Veletržní palác

Stálá expozice kurátorů Michala Novotného, Evy Skopalové a Adély Janíčkové danou dobu „dopředu ideologic-

ky nehodnotit“ ale ukazuje, že v umění existovalo více různých pojetí umělecké kvality paralelně vedle sebe. Chronologicky pojatá výstava prezentuje přes tři sta děl výhradně ze sbírek Národní galerie.

Křištof Kintera: How can I help you?
do 20. 8. 2023

DOX, Praha

První přehlídka víceméně kompletní kreslířské tvorby sochaře Křištofa Kintera. Nejde však o klasické kresby, ale o dřevěné desky jednotného formátu, na které lepí či jinak fixuje roztodivné předměty a maluje ještě roztodivnější nápisy.

Jan Vytiska: Rituál proklatých srdcí

do 10. 9. 2023, DOX, Praha

Monografická výstava věnovaná posledním třem letem práce pražského malíře a významného valašského neofolkloristy Jana Vytisky. Na čtyři desítky pláten kombinují tradiční folklór se současným digitálním světem.

Jiří Příhoda: NAVE – Music by Brian Eno

do 24. 9. 2023, Galerie Rudolfinum, Praha

Britský minimalista přispěl ambientní hudbou, český sochař objektem volně rámuujícím zvukovou instalaci vytvořenou přímo pro Galerii Rudolfinum.

Lubomír Příbyl

15. 7. – 5. 11. 2023, Muzeum Kampa, Praha

Průřezová retrospektiva autora, kterého proslavily geometrické reliéfy s přelakovanými a nastříbřenými napnutými provázky. Ve svých pětadesáti letech je Lubomír Příbyl stále umělecky aktivní.

Paradox módy

15. 7. – 5. 11. 2023, Muzeum Kampa, Praha

Konfrontace litevské sbírky oděvních prvků z šedesátých až osmdesátých let s díly z fondů Museum Kampa.

Lubomír Typlt: Levitace

do 13. 8. 2023, Galerie Villa Pellé, Praha

Kurátor Karel Srp představuje díla z posledních tří let tvorby malíře, jehož dílo se stačilo stát přirozenou součástí současné scény středoevropského prostoru. Výstava je speciálně připravena pro prostor Villy Pellé.

Anima Materia

do 13. 8. 2023, Trafo Gallery, Praha

Richard Stipl, Martin Janecký, Martina Hozová, Veronika Durová, Patrik Adamec, Magdaléna Roztočilová, Michal Cimbala, Sabina Knetlová, Dana Bartoníčková, Marek Škubal a Tereza Eisnerová. Skupinová výstava, která se zabývá současným českým figurativním sochařstvím.

Sběratel. Lannova sbírka skla

do 17. 9. 2023, Uměleckoprůmyslové museum, Praha

Počátky proslulé sbírky skla Uměleckoprůmyslového muzea v Praze jsou spojeny s průmyslníkem Vojtěchem Lannou. Sklo sbíral od šedesátých let 19. století po celé Evropě, zajímaly ho i cenné artefakty jako vítací číše z 16. století, barokní ryté poháry či benátské renesanční sklo.

Skleněná duše – Pietas. Návrat funerální plastiky

do 17. 9. 2023, Uměleckoprůmyslové museum, Praha

Kurátorka Martina Sikorová oslovila Zdeňka Lhotského, Tona Stana, Antonína Strážka a Natálii Dufkovou, aby spolupracovali na návrhu kolekce pohřebních uren ze skla.

Daniela Flejšarová – Magdalena Kožená: Koncert pro dva smysly

do 17. 9. 2023, Uměleckoprůmyslové museum, Praha

Spolupráce mezi mezzosopranistkou Magdalenou Koženou a výtvarnicí Danielou Flejšarovou je tématem výstavy, která zahrnuje modely pro koncertní pódia z posledních bezmála třiceti let. Po akci přejde pět modelů do kolekce muzea.

Vrtiška & Žák: Za dobrý design

do 28. 1. 2024, Moravská galerie v Brně, Uměleckoprůmyslové muzeum

Designérské studium Romana Vrtišky a Vladimíra Žáka, absolutních vítězů předložské soutěže Czech Grand Design, prezentuje své výrobky pro sedm firem.

Beautiful Lost Word

do 27. 8. 2023, Moravská galerie v Brně, Pražákův palác

Současný videoart – umění pohyblivého obrazu – zastupované filmy Josefa Daberniga, Diega Fandose, Johany Novotné aka Johuše Matuše a kolektivu BCAA.

Eva Kmentová

23. 8. – 18. 11. 2023, Dům umění města Brna

Kurátor Tomáš Pospiszył se po sedmnácti letech, kdy měla Eva Kmentová retrospektivu v NGP, pustil do zmapování díla sochařky Evy Kmentové.

Unconductive Trash: Largely Observed

do 29. 7. 2023, Fait gallery, Brno

Michal Pěchouček a Rudi Koval pracují čtvrtým rokem ve dvojici pojmenované Unconductive Trash. S kurátorkou Pavlínou Morganovou vybrali své obrazy a instalace.

Zlaté časy. Umění doby fin de siècle ze sbírek Západočeské galerie v Plzni

do 3. 9. 2023, Západočeská galerie v Plzni, Masné krámy

Šéf západočeské instituce Roman Musil veřejnosti s pomocí kurátorky Ivany Skálové prezentuje to nejlepší z galerijních sbírek. Západočeská galerie stále nemá budovu, kde by mohla nastálo vystavovat svou sbírku, toto je výjimečná šance vidět alespoň exponáty z přelomu 19. a 20. století od Alfonse Muchy, Vojtěcha Hynaise, Václava Brožíka, Jana Preislera, Jaroslava Panušky či Josefa Váchala. K vidění je také galerií nedávno získané, dlouho neznámé plátno Emanuela Krescence Lišky *Svítání po Velkém pátku*.

Svobodní zednáři v umění, umění ve svobodném zednářství

do 1. 10. 2023, Alšova jihočeská galerie, Wortnerův dům, České Budějovice

Samotná veliká Lóže České republiky dohlížela na zrod výstavy, která vznikla při příležitosti stého výročí založení Národní Veliké Lóže Československé.

Strange Things

do 7. 10. 2023, Alšova jihočeské galerie, Zámecká jízdárna, Hluboká nad Vltavou

Podle populárního seriálu pojmenovali kurátoři Tomáš Koudela a Pavel Forman kolektivní výstavu, na které spolupracovali s Ostravskou univerzitou. Vybrali si díla současných umělců a umělekyní – vystavují Erik Binder, Vendula Chalánková, František Kowolowski, Zbigniew Libera, Jiří Petrbock, Msamichi Shibasaki a Jiří Surůvka.

HR Giger: Metamorphose

do 19. 11. 2023, Alšova jihočeské galerie, Zámecká jízdárna, Hluboká nad Vltavou

Tvůrce vizuální podoby filmu *Vetřelec* se pod dohledem kurátora Adama Hnojila vrací do Česka. Respektive jeho dílo, Hans Ruedi Giger zemřel před devíti lety v Curychu.

Biomechanický surrealista je prezentován mimo jiné pomocí kreseb vytvořených podle Kafkovy *Proměny*.

Libuše Dlabola Pražáková: Moje místo ve tvém světě
do 20. 8. 2023, Krajská galerie výtvarného umění ve Zlíně
Prezentace maleb jilemnické rodačky.

Libuše Dlabola Pražáková: Tobě
do 15. 10. 2023, Oblastní galerie Liberec
Malby věnované inspirativním, silným, nezávislým, milujícím a obětavým ženám od absolventky Fakulty umění na Ostravské univerzitě.

Věra Jičínská
do 10. 9. 2023, Galerie moderního umění v Hradci Králové
Kompletní ohlédnutí za tvorbou autorky. Kurátorka Martina Pachmanová.

Stopy z bronzu a kamene: Josef Václav Škoda
do 14. 1. 2024, Galerie moderního umění v Hradci Králové
Na Hradecku zůstala řada děl Josefa V. Škody určených pro veřejný prostor, v galerii Vladimíra Preclíka jsou k vidění přípravné modely těchto plastik včetně pomníku Boženy Němcové v Pospíšilově ulici.

Necenzurováno
do 17. 9. 2023, GASK, Kutná Hora
Polské nezávislé umění v osmdesátých letech. Díla od šedesátky umělců a umělkyní jsou v ČR v takovém úhrnu k vidění poprvé.

Jan Wojnar
do 1. 10. 2023, Galerie výtvarného umění v Ostravě
Retrospektiva konceptualisty, jehož život se uzavřel před devíti lety. Helena Musilová na výběru děl spolupracovala s jeho rodinou a s pražským Museem Kampa.

Make friends, not art
do 15. 10. 2023, Oblastní galerie Vysočany v Jihlavě
Pohled na lokální situaci umělců a umělkyní na Vysočině, „kteří se v prostředí mimo umělecká centra etablojí spíše společenskými aktivitami“.

Z galerie VEN!
do 15. 10. 2023, Oblastní galerie Vysočany v Jihlavě
Reprízovaná loňská výstava pražské galerie Jaroslava Fragnera představuje šedesátku porevolučních realizací ve veřejném prostoru od Davida Černého, Jiřího Davida, Epose 257, Kurta Gebauera, Krištofa Kintery či Pavly Scerankové.

Pod zimním sluncem jihu
do 8. 10. 2023, Oblastní galerie Vysočany v Jihlavě
Další jihlavská repríza. Kurátor Galerie výtvarného umění v Chebu Marcel Fišer se podíval na dosud málo známé cesty českých krajinářů na Korsiku, např. školu Oskara Nejedlého na pražské Akademii, malíře Josefa Hubáčka či Nejedlého přátele, kteří si říkali Pipanovci.

Co přetrvává příběh galerie 1953-2023
do 15. 10. 2023, Gočárova galerie, Pardubice

Východočeská galerie v Pardubicích se už více než půl roku jmenuje Gočárova. Barvitý příběh instituce zpracovala její kurátorka Hana Řeháková.

Vladimír Škoda: Zrcadlo času
do 24. 9. 2023, Severočeská galerie výtvarného umění v Litoměřicích, Kostel Zvěstování Panny Marie
Další tradiční intervence v prostoru barokního chrámu byla svěřena rukám sochaře Vladimíra Škody.

Jaroslav Klápště: Epilog Starého Mostu
do 31. 8. 2023, Oblastní muzeum a galerie v Mostě
Výstava u příležitosti 100. výročí narození malíře Jaroslava Klápštěho uspořádaná z jeho děl dokumentuje zánik původního Mostu kvůli hnědouhelné těžbě.

Nic není problém
do 1. 10. 2023, 8smička, Humpolec
Koncert pro tři hlavy a tři štetce (David Böhm, Jiří Franta a Vladimír 518), kteří tři týdny po bytech obyvatel Humpolce tvořili společné dílo, nabízí nyní pohled do cizích interiérů.

Domácí umění aneb To jsme doma měli také
do 29. 10. 2023, Městské muzeum v Žebráku
Veselá zaječí kapela z pivních zátek, lampička z mixéru, prošívané rentgenové snímky, popelníčky ve tvaru chaloupky apod. To vše a přehršel dalšího tvoří výstavu ze sbírek sdružení Domácí umění, které se v ČR bohužel zabývá zachraňováním a průzkumem dekorativních předmětů, které si zejména během normalizace na koleně vyráběl československý lid.

Filip Černý – Leopardí růže
do 3. 9. 2023, MUSOLEUM, Gallery David Černý, Praha-Smíchov
Filip Černý, bratr Davida, prezentuje svou aktuální tvorbu, v níž navazuje na pět let starou expozici – a vlastně i na předloňskou výstavu *Čtyři denní doby*, kterou měl v Galerii Vyšehrad. Filip Černý maluje akrylem a také jím na plátně stříká. I tentokrát jde hlavně o portréty žen a dívek, které se ocitají v dramatických situacích. Filip Černý se živí prací pro film a malbě se věnuje jen ve volném čase.

Flashback: Hermit 1992-1999
do 17. 9. 2023, Muzeum moderního umění: Salon, Kabinet, Olomouc
Nová výstava MUO připomíná události, které se odehrály v neopakovatelných devadesátých letech a které se ve vzpomínkách jejich účastníků transformovaly v legendu o nekonečné tvůrčí volnosti, sounáležitosti a ničím a nikým neomezovaných možnostech. Na začátku devadesátých let to bylo zjevení. Do barokního cisterciáckého kláštera v Plasích na Plzeňsku přijížděli od roku 1992 na umělecká sympozia a festivaly Hermit autoři ze západní Evropy, Spojených států, Asie, Austrálie i Afriky. Archiv z těchto akcí, který obsahuje publikace, texty, fotografie, zvukové nahrávky, videa i odkazy na paralelní aktivity v Evropě, přijalo v roce 2019 Muzeum umění Olomouc a nyní je prezentuje na nové výstavě *Flashback: Hermit 1992-1999*.

Výstava archivu nadace Hermit a Centra pro meta-media Plasy, která shrnuje osmiletou historii sympozií, re-

zidenčních pobytů, koncertů a výstav v klášteře Plasy, se zakládá na výběru těchto jednotlivostí – flashbacků, náhlých, jasných a silných vzpomínek, které vzbuzují pocit znovuprožití minulého zážitku. „Vzniká tak mozaika, jejímž záměrem je zprostředkovat tehdejší jednotu místa a času,“ doplňuje jeden z kurátorů výstavy Jakub Frank. „Své místo zde má i fotografická výstava 9&9, která se v Plasích uskutečnila již v roce 1981 a stala se pro Hermit inspirací,“ vysvětluje spoluautor výstavy a hlavní organizátor sympozií Miloš Vojtěchovský.

Druhá část expozice je v Salonu, kde se postupně představí dvě realizace umělců, kteří se sympozií v Plasích účastnili a nyní připravují díla navazující na jejich tamní působení. První je interaktivní zvuková instalace *Trans(port)-tation* nizozemských umělců Maria van Horrika a Petry Dubach, která mimo jiné zhudebňuje jízdní řády olomouckých dopravních prostředků, a na ni v červenci naváže audiovizuální prostředí *O-liheň*, které vznikne během performance Petra Nikla a Ondřeje Smeykala.

Hermit založili jako neformální organizaci v roce 1992 Miloš Vojtěchovský a Spolek přátel umění Plasy. Pod jeho hlavičkou v následujících letech uspořádali devět sympozií, rezidenčních pobytů a výstav, na nichž se vystřídalo bezmála pět set umělců z celého světa.

V roce 1996 Hermit získal grant od nadace Pro Helvetia, který umožnil založení institucionalizovaného Centra pro metamedia Plasy. Nadace Hermit a Centrum pro metamedia si kladly za cíl přispět k napojení aktuálního českého umění do mezinárodního uměleckého kontextu a představovat soudobé podoby umění napříč kategoriemi a žánry. Výtvarné umění bylo zcela přirozeně prezentováno v souvislosti se soudobou hudbou a scénickými a performativními formami. Umělecké realizace, které na místě vznikly, spojovala efemérnost, a tedy i respekt k místní historii a architektuře. Poprvé v Čechách byla v takové koncentraci představována novomediální a zvuková díla nebo soudobá experimentální hudba. Činnost Hermitu a Centra byla na začátku roku 2000 ukončena kvůli vyčerpanosti organizátorů. Vliv na to mělo i neúspěšné vyjednávání se správou kláštera a s Památkovým ústavem o podmínkách užívání tamních prostor.

K výstavě vychází stejnojmenná publikace přibližující atmosféru událostí, které se v Plasích odehrály, a toho, co z nich zůstalo dodnes. Na jejím vzniku se podílelo přes čtyřicet autorů a najdeme v ní jak odborné a shrnující texty od historiků umění, tak vzpomínky umělců i pořadatelů a bohatou fotografickou dokumentaci.

Komiks *Zelený Raoul* v Tančícím domě

Osmadvacet let *Zelený Raoul* provokoval a komentoval dění české politiky na stránkách časopisu *Reflex*. Galerie Tančící dům si aktuálně kultovní komiks připomíná výstavou jeho ilustrátora Štěpána Mareše, který s ním zároveň mapuje své třicetileté umělecké působení. Autorova dosud nejrozsáhlejší expozice nazvaná *Zelený Raoul a další výtvarné umění* představí do 25. září mimo jiné i kresby, jež čelily žalobě nebo pobouřily veřejnost. Výstava se koná u příležitosti autorova životního jubilea – padesátých narozenin.

Zelený Raoul se zrodil ve vinohradské kavárně Demínka v roce 1994 s podtitulem *Nekonečný příběh České republiky očima ufona*. Jméno získal podle herce Raoula Schránila. „Někdo ale namítl, že je to málo. Že by to chtělo pro komiks delší název. A potom padl návrh, že by tam mohlo být slovo zelený. A tak to vzniklo,“ upřesnil ilustrátor Štěpán Mareš.

Nesmiřitelný komiks se stal pilířem kulturní rubriky *Reflexu* na více než čtvrt století, ačkoliv byl původně navržen pouze na dvanáct dílů. „Prvních pár měsíců lidé nevěděli, co si o tom mají myslet. Byly velmi rozporuplné reakce,“ dodal výtvarník, který nakonec nakreslil téměř patnáct set epizod. *Zelený Raoul* se tak stal pravděpodobně nejdéle vycházejícím komiksem v Evropě, který kreslil osmadvacet let jeden autor.

Ačkoliv často vzbuzovaly emoce, neměly komentáře fiktivního mimozemšťana nikoho z politiků účelově urazit ani ponižit. I navzdory tomu stál komiks několikrát u soudu. Silnou odezvu vzbudil třeba strip s Karlem Gottem a včelkou Májou nebo plakát Rozjebaná země. „Komiks vždy reagoval na to, co se skutečně stalo. Nikdy to nebylo prvoplánové,“ řekl autor.

Exhibice v Galerii Tančící dům představuje autora v celé šíři jeho výtvarné podoby. Historicky poprvé jsou k vidění umělcovy nejstarší kresby nebo nově vydané limitované edice grafických listů. Nechybí ani akryly z devadesátých let inspirované surrealismem a postavené do kontrastu s plátny ze současného období. V oblasti obrazů je vystavena prvotina *Grace Kelly a dokonalost krásy* z roku 1990, stejně jako *Slzy výtvarného umění* z roku 2022, které představují Štěpána Mareše jako malíře. Raritou je část originálu nikdy nevydaného hororu *Dívka s tváří z mramoru* na základě scénáře Ondřeje Neffa, stěna skandálů a kresby na podporu svobody slova.

„Autora představujeme v polohách, jak ho veřejnost nezná,“ řekl ředitel Galerie Tančící dům Robert Vůjtek. „Kromě politiky je zde hromada volných děl inspirovaných ženami, popkulturou, cestami, zbraněmi i auty. Návštěvníci dále uvidí karikatury a kresby známých osobností. Výběr z knih, které autor ilustroval, nebo například staré komiksové příběhy z časopisu *Kometa* a stripy z časopisu *Pivní kurýr*,“ doplnil. Prostor je věnován také *Dezolandu*, který volně navazuje na legendu *Zeleného Raoula* a reflektuje tak dál příběhy české politiky a společnosti. Součástí je tak i originál mimořádně úspěšné titulní strany týdeníku *Forum* s prezidentem Petrem Pavlem jedoucím na motocyklu a výjev *Zemanův zápis do dějin* komentující jeho působení ve funkci.

(mk)

Výstava *Sto let je jen začátek* v Národním technickém muzeu

Ke stému výročí pravidelného rozhlasového vysílání v Čechách pořádá Český rozhlas spolu s Národním technickým muzeem výstavu *Sto let je jen začátek – Český rozhlas 1923-2023*. Od slavnostního otevření 17. května 2023 až do konce roku mohou návštěvníci díky různorodým formám poslechu doslova zažít rozmanitost rozhlasové produkce v průběhu uplynulého století. Výstava ale kromě historie představuje i aktuální trendy.

Letenské muzeum se proměnilo v interaktivní zvukovou arénu – mezi historickými exponáty výrobní, přenosové a vysílací techniky zaznívají příběhy připomínající bohaté století kvalitního rozhlasového programu, významné události spojené s Českým, respektive Československým rozhlasem nebo osobnosti, které za nimi stály.

Stěžejním motivem celé výstavy je snaha o propojení historie rozhlasu a rozhlasové techniky s moderními formami tvorby a distribuce. I přes svůj věk a zkušenost se Český rozhlas umí dívat a dívá vpřed jako „moderní veřejnoprávní médium zřízené lidmi a pro lidi, které každý den informuje, vzdělává, baví a je partnerem pro každého kdykoli a kdekoli. Tuto jeho misi a poslání chceme výstavou podtrhnout,“ uvádí vedoucí organizačního týmu výstavy za Český rozhlas Martina Poliaková z Oddělení strategického rozvoje.

Moderní je již samotný způsob prezentace informací a výstavních děl. Archivní nahrávky Českého rozhlasu se návštěvníkům zhmotňují v žánrových posleších pod tzv. audio sprchami – sportovními okamžiky, politickými událostmi, dramatickou tvorbou nebo pohádkami pro děti. Další audia přes QR kód zvučí dobové fotografie a doprovodné informace a další pořady si lze poslechnout při individuální procházce s vlastními sluchátky a aplikací *muj-Rozhlas*. Dvakrát za hodinu se celým prostorem výstavy rozezná rozhlasový obsah pro společný poslech a ve speciální tmavé místnosti pak imerzivní zvukové aranžmá vystaví svět, kde se návštěvníkům zvuk zviditelní.

Pamětní kousky z fondů Národního technického muzea doplněné výběrem z Českého rozhlasu návštěvníka provedou sedmi obdobími rozhlasové historie. Vystaveny jsou vzácné exponáty se sbírek NTM, jako např. nově zrestaurovaný vysílač, typ SFR MD 50 francouzské provenience, spuštěný na počátku roku 1925 v pražských Strašnicích, který rozdával radost prvním posluchačům Československého rozhlasu. Mnohé předměty prezentované na výstavě jsou dokladem technického vývoje, ale mají i hodnotu spojenou s historickými mezníky, jako např. mixážní pult, od kterého v květnu 1945 znělo volání o pomoc.

Dominantním prvkem sálu je datová socha sestavená na základě matematické vizualizace různorodých vztahů v rozhlase. Mezi vizuálními elementy nechybí světelné efekty, videoinstalace nebo originální výstavní grafika.

Dalším z neobyčejných exponátů je také plně funkční vysílací pracoviště umístěné přímo v budově muzea. V průběhu celé výstavy se odtud plánují živá vysílání pořadů vybraných stanic Českého rozhlasu.

Součástí programu je i bohatý doprovodný a vzdělávací program pro školy, na kterém spolupracují Český rozhlas a Národní technické muzeum. Pro nejmenší návštěvníky je připravena dětská zóna.

Výstava vznikla v unikátní spolupráci autorských a realizačních týmů Národního technického muzea a Českého rozhlasu. (mk)

Náprstkovo muzeum otevřelo výstavu nazvanou *Emil Holub*

Národní muzeum otevřelo první ze svých velkých výstav letošní sezóny, která vznikla ve spolupráci s Ústavem dějin umění Akademie věd ČR. Návštěvníci Náprstkova muzea asijských, afrických a amerických kultur tak mají možnost v jeho prostorách prožít příběh cestovatelské legendy Emila Holuba, který návštěvníkům odvypráví více než tři sta sbírkových předmětů. Čtyři dějové linky se dotýkají také současných témat a autoři si v nich kladou otázku, jak je v současné době vnímán kolonialismus a cestovatelské objevy s ním spojené.

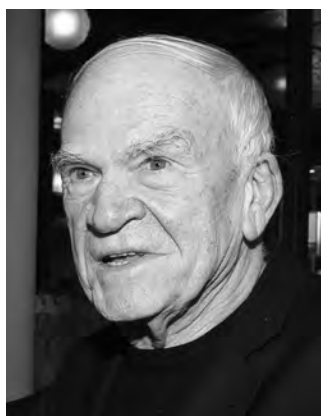
Během svého jedenáctiletého bádání v jižní Africe nashromáždil cestovatel dr. Emil Holub desetitisíce předmětů, prováděl pozorování zahrnující oblasti přírodovědy a etnografie, lovil zvěř, zkoumal etnika, se kterými se na svých cestách setkal. Nejznámější je jeho podobizna s typickou tropickou přilbou. Dodnes jeho obrovskou popularitu využívají nejrůznější umělecké i reklamní projekty, které svým způsobem utvářejí a zároveň zkruslují cestovatelův obraz, který nabývá až kultovní povahy.

„Jméno cestovatele Emila Holuba je všeobecně známé, ale myslím si, že o něm samotném toho většina lidí ví jen velmi málo. Vnímáme ho spíše jako literární či filmovou postavu než skutečného člověka. Cílem naší výstavy je nejen představit veřejnosti osobnost Emila Holuba na základě historických faktů, zbavenou legend a mýtů, ale též seznámit návštěvníka s dobou, ve které žil, hodnotami a způsoby uvažování tehdejší společnosti,“ říká generální ředitel Národního muzea Michal Lukeš.

Výstava je rozdělena do čtyř částí. První je věnována dvěma africkým cestám, které Holub absolvoval v sedmdesátých a osmdesátých letech 19. století. Prostřednictvím několika příkladů ukazuje, jakým způsobem Holub vytvářel obraz o průběhu těchto cest, jaké byly jejich původní cíle, jak byly naplněny a jak s nimi zacházely některé pozdější produkty masové kultury. Rovněž ukazuje nejdůležitější objevy, které Holub během výprav v jižní Africe udělal, a prezentuje i jeho přírodovědnou sbírku. Druhá část výstavy se věnuje Holubovým aktivitám a názorům v souvislostech jeho doby a tehdejšího způsobu myšlení. Etnografické sbírce je věnována třetí část expozice. Prostřednictvím různých druhů instalace předmětů poukazuje jak na Holubův speciální přístup k budování sbírky, tak na její transport z Afriky a pozdější uložení v muzejním depozitáři. Otevírá rovněž otázku, jakým způsobem se sbírkou pracovat dnes a jaký význam má v současnosti. Poslední část je věnována Holubově „Jihoafrické výstavě“ na pražském výstavišti v roce 1892, která se stala vyvrcholením Holubových celoživotních výstavnických aktivit.

V rámci výstavy v Náprstkově muzeu se mohou návštěvníci těšit na množství etnografických předmětů, přírodovědné exponáty, fotografie, kresby, knihy a plakáty, ale také na deníky a zápisníky, ve kterých mají možnost listovat pomocí digitální aplikace. To, jakou legendou se cestovatel Emil Holub stal, připomínají ukázky z českých hraných filmů, reklamní spot a videoklip známé punkové kapely.

Zemřel Milan Kundera

Ve věku čtyřiaředesáti let zemřel spisovatel Milan Kundera. Autor románů *Nesnesitelná lehkost bytí* nebo *Žert* emigroval z Československa do Francie v roce 1974, o čtyři roky později byl zbaven občanství. Natrvalo se do rodné země už nikdy nevrátil. Také proto jej ve světě čtenáři znají spíše jako francouzského spisovatele českého původu.

O úmrtí slavného spisovatele informovala Moravská zemská knihovna, již Kundera před časem věnoval celý svůj archiv. Kundera zemřel v úterý 11. července 2023 ve svém pařížském bytě.

Kundera se narodil v Brně 1. dubna 1929 do vážené rodiny rektora Janáčkovy akademie múzických umění Ludvíka Kundery. Ten studoval u Leoše Janáčka a později se stal ceněným klavíristou. Hudba tak Kunderu provázela od dětství a soustavně ovlivňovala i jeho literární dílo. Stejně jméno jako otec nesl i Kunderův o devět let starší bratranec, který se taktéž věnoval literatuře.

Po gymnáziu Milan Kundera nastoupil na Univerzitu Karlovu, kde studoval literární vědu a estetiku. Po dvou semestrech se však rozhodl nastoupit na režii a scenáristiku na FAMU. Tuto volbu vysvětloval slovy, že mu na filmu jako formě umění nezáleželo tolik jako na poezii nebo hudbě.

Na FAMU Kundera zůstal i po roce 1952, kdy absolvoval. Dále vyučoval literaturu a postupně se přes pozici odborného asistenta vypracoval až k docentuře. Období padesátých let, kdy Kundera psal především poezii, pokládají jeho kritici za velmi problematické, a to kvůli členství v komunistické straně. Do té vstoupil jako čerstvý absolvent střední školy, hned v roce 1950 jej však kvůli neuctivým výrokům vyloučili. Podruhé vstoupil v roce 1956.

Jako prozaik Kundera debutuje v roce 1958 povídkou *Já, truchlivý bůh*, následuje *První a Druhý sešit směšných lásek* až v roce 1967 konečně přichází s románem *Žert*. V Kunderových dílech se pravidelně opakují motivy krize identity, nepochopení v mezilidské komunikaci a individuálních přístupů k vlastní i společné minulosti.

Rok 1967 je pak pro Kunderu stěžejní také kvůli účasti na červnovém IV. sjezdu Svazu československých spisovatelů. Přednesl tam provokativní projev *O nesamozřejmosti existence českého národa*, ve kterém polemizuje o stavu a osudu české kultury. Mezi dalšími mluvčími byli Pavel Kohout, Arnošt Lustig nebo Ludvík Vaculík.

Na jaře dalšího roku Sovětský svaz Kunderu a další označuje za členy skupiny usilující o konec socialismu v Československu. Po srpnu 1968 mizí Kunderův *Žert* i další díla z očí veřejnosti a autor sám obdrží zákaz činnosti. Za normalizace přišel Milan Kundera v ČSSR o možnost obživy. Žil z honorářů za překlady svých knih. V roce 1975 mu režim na přímělu Françoise Mitteranda umožnil, aby

i se ženou odjel do Rennes a působil na tamní univerzitě jako hostující profesor slovanských literatur. Pokračování bylo obvyklé: v roce 1979 byl zbaven československého občanství. Francouzské získal o dva roky později. Disidenti ve staré vlasti zřejmě předpokládali, že se stane jejich zahraničním spolubojovníkem a začne se jako většina exulantů podílet na organizování jednotné undergroundové a emigrantské kulturní fronty proti establishmentu. Milana Kunderu však tou dobou zajímalo už jen jediné: jeho vlastní románová tvorba. Po vydání románu *Nesmrtelnost* vymění češtinu za francouzštinu. 1986 vyšlo *L'Art du roman – Umění románu*, první kniha, kterou Kundera napsal francouzsky.

Kundera byl navíc výjimečný tím, že současně proslul jako literární teoretik a pedagog. Popřel tak rozšířený předpoklad, že diskurzivní nadhled a schopnost analýzy nejsou slučitelné s uměním, že velcí teoretici a kritikové bývají zpravidla podprůměrnými spisovateli a naopak.

V Česku Kunderovo dílo od revoluce vydává nakladatelství Atlantis. Kundera je proslulý tím, že velmi pečlivě sleduje překlady svých děl a do češtiny je raději převádí sám.

Manželkou Milana Kundery byla Věra Kunderová, rozená Hrabáňková. Pracovala jako Kunderova literární agentka.

Erich Maria Remarque se vrací audioknižně

Vítanou a užitečnou událostí je určitě audioknižní vydání slavného románu E. M. Remarque *Cesta zpátky*. Desetihodinové četby se před mikrofonem zhostil herec Pavel Batěk. Je zbytečné zmiňovat, že *Cesta zpátky* patří k nejsilnějším Remarqueovým dílům, protože jeho četná biografie jiná než silná díla neobsahuje.

Tak jako v řadě jeho dalších knih nelze opominout její silné autobiografické rysy. Sám Remarque (narozen roku 1898) narukoval jako osmnáctiletý student na bojiště první světové války a svoje otřesné zážitky převedl do románu *Na západní frontě klid*. *Cesta zpátky* je pak jeho přirozeným pokračováním. I ona reflektuje konkrétní kruté válečné zážitky, ale věnuje se především době poté, kdy se předčasně zestárlí mladí muži snaží navrátit do normálního mírového světa, ale takový návrat s jejich zkušeností v podstatě není možný.

Ten, kdo nezažil to co oni, je nemůže nikdy pochopit, nemůže jim porozumět. Remarque se o toto pochopení a porozumění literárně pokusil už v letech 1930-1931, kdy *Cesta zpátky* vycházela nejprve na pokračování časopisecky. V roce 1931 získala knižní podobu, a to poprvé i v českém překladu. Bezprostředně po nástupu fašismu byla kniha v Německu zakázána, stejně jako její autor, který byl nucen odejít do emigrace a zůstal v ní do konce života.

(mk)

Literární ocenění spisovatelky Marie Iljašenko

Za esej nazvanou *Jsem všudezdejší* dostala básnířka a spisovatelka Marie Iljašenko prestižní Cenu Toma Stopparda. Oznámila to Knihovna Václava Havla, která ocenění pro

nejlepší původní esejistickou práci udílí. Slavnostní předání se uskutečnilo 29. června v rezidenci pražského primátora. Úryvky z oceněného textu přečetla sama autorka.

Esej *Jsem všudezdejší* se poprvé objevila v revue *Babylon*. „Jsem česká spisovatelka, píšu česky, ale žiju mezi třemi nebo možná čtyřmi dalšími kulturami: českou, ukrajinskou, polskou a ruskou,“ konstatuje autorka na začátku textu přibližujícího hledisko někoho, kdo je rozkročený mezi více kulturami.

V jedné pasáži Marie Iljašenko analyzuje také svůj vztah k ruštině a obecně pozici ruštiny na současné Ukrajině, včetně strhávání soch ruského básníka Alexandra Puškina. „Ruština na Ukrajině je výsledkem měkké a tvrdé rusifikace, přičemž tou měkkou myslím manipulaci se slovníky, ve kterých se záměrně ochuzovala ukrajinská slovní zásoba, a tvrdou hladomor ve třicátých letech a vyvraždění celé generace ukrajinských spisovatelů. Je to trauma, které se předávalo z generace na generaci, až nám to připadalo přirozené a normální. Zdá se, že teď je tomu snad konec,“ píše mimo jiné Iljašenko.

Cena Toma Stopparda je literární ocenění Nadace Charty 77. Založena byla v roce 1983 ve Stockholmu. Byla udělována do roku 2016 autorům českého původu za významné esejistické dílo inspirující svým myšlenkovým přínosem. Finančně byla dotována anglickým dramatikem českého původu Tomem Stoppardem.

Výstava *Protisvěty Ladislava Fukse* v pražském letohrádku Hvězda

Jméno Ladislava Fukse je v obecném povědomí spojováno zejména se slavným filmem *Spalovač mrtvol* či s jeho světozně proslulou knižní prvotinou *Pan Theodor Mundstock*. Spisovatel, od jehož narození letos uběhne sto let, ve svých knihách s oblibou tematizoval konflikt mezi zlem a dobrem, který se odehrává v každém z nás. Nejlepší Fuksova díla, která využívají černý humor a mrazivě groteskní atmosféru ke zdůraznění rozporuplnosti jak lidské psychiky, tak vnějšího světa, jsou aktuální i v kontextu současných událostí. Půdorys výstavy tvoří několik pro Fuksovu tvorbu charakteristických témat, která prostřednictvím nápadité instalace a četných filmových ukázek, historických fotografií a literárních textů přibližují autorovy literární i soukromé (proti)světy.

Výstavu, kterou připravilo Muzeum literatury, můžete navštívit do konce října.

JUBILEA

Pavel Kohout pětadevadesátiletý

Spisovatel, básník a dramatik Pavel Kohout se 20. července 2023 dožil 95 let. Jak napsal v roce 2012 (<http://www.pavel-kohout.com>): „Spisovatele mé generace čekala na vrcholu životní cesty zákeřná výhybka. Kdo nepřestoupil včas z psacího stroje na počítač, stal se brzy pro všechny odběratele svých textů přítěží, které hrozilo odhození. Ale i ten, kdo se tím razantním přestupem za jízdy stihl udržet v soutěži, narazil vzápětí na další výzvu zvanou internet. Po krátké dobré zkušenosti uživatele jeho informací se mu rád otvírá jako autor, který je na něm chce poskytovat jiným.“

Pavel Kohout se narodil 20. července 1928 v Praze. V roce 1946 byl přijat za člena Komunistické strany Československa, v roce 1969 z ní byl vyloučen. V roce 1977 byl se svou ženou Jelenou Mašínovou za účast na občanské iniciativě Charta 77 exekučně vystěhován z pražského bytu, v roce 1979 násilně odsunut do Rakouska a zbaven československého státního občanství. V roce 1980 mu bylo uděleno občanství rakouské, v roce 1990 vráceno původní. Je teď občanem dvou členských zemí Evropské unie, žije, pracuje a volí ve Vídni i v Praze. Je potřetí ženatý, má syna a dvě dcery, třetí pomohl vychovat. Už čtyřicet let ho doprovázejí drsnostří jezevčiči.

V roce 1969 dostal rakouskou cenu Theodora Czokora jakožto „dramatik roku“ za hru *August, August, august*, v roce 1977 se stal nositelem Velké rakouské státní ceny za evropskou literaturu, v roce 1984 byl zvolen členem Německé akademie pro řeč a tvorbu, v roce 1997 mu byla přiznána tradiční cena občanů německého města Kasselu Sklo rozumu, v roce 1998 mu byl propůjčen Rakouský čestný kříž za vědu a kulturu 1. třídy, v roce 2000 obdržel v Basileji Evropskou cenu za kulturu a komunikaci, v roce 2002 přijal Velký kříž Řádu za zásluhy Spolkové republiky Německo a v roce 2004 mu byla udělena Čestná medaile hlavního města Vídeň ve zlatě. V roce 2014 dostal Čestné vyznamenání ve zlatě spolkové země Horní Rakousko. Při této příležitosti, v odpovědi na laudatio Heinze Fischera, zvoleného krátce nato prezidentem Rakouské republiky, řekl: „Za svá ocenění v Rakousku, Německu a Švýcarsku vděčím tomu, že mě tam poznali v lepší půli mého života.“

Red. poznámka: Pouze doplňujeme, že hra *August, August, august*, která byla poprvé inscenována na prknech Vinohradského divadla v hlavní roli s Vlastimilem Brodským, se hrála po celé Evropě, v Kanadě, Uruguayi, Argentině a dokonce i v Jihoafrické republice a stala se první českou hrou inscenovanou na Broadwayi.

Méně známa je ovšem skutečnost, že Pavel Kohout je také filmovým režisérem. V roce 1965 režisoval podle scénáře své ženy Jeleny Mašínové film *Sedm zabitých* a podle svého scénáře film *Svatba s podmínkou*. Po své emigraci natočil pro německou televizi film *Ucho* podle námětu Jana Procházky. Stejný film byl sice již v roce 1970 natočen v Československu, ale byl až do „sametové revoluce“ zavřen v trezoru.

Pavel Kohout inicioval vydání slabikáře nazvaný *Máma, táta, já a Eda* určeného dětem z exulantských rodin, který se několik let používal i v České republice. V devadesátých letech působil jako odborník na českoněmecké vztahy a podílel se na vzniku festivalu německého divadla v Praze. A tak bychom mohli pokračovat...

Pavel Kohout se stal během let velkou postavou nejen české kultury, postavou se širokým záběrem zájmů a působení.

Pavol Garan (* 21. 8. 1978, Rožňava)

Vyrastal, žije a pracuje v Dobšinej. Poézii sa venuje približne od roku 1999. Od roku 2001 je členom Spišského literárneho klubu. Publikoval v literárnych periodikách *Dotyky*, *Literárne kroky*, *RAK*, *Knižná revue*, v internetovom mesačníku *LET*, v Slovenskom rozhlase, v regionálnej tlači a v zborníkoch *Dlh* a *Posúvanie*. So svojou tvorbou získal ocenenia na mnohých literárnych súťažiach; naposledy 1. miesto na Literárni Vysočine 2009. Debutoval roku 2007

vo Vydavatelstve Spolku slovenských spisovateľov zbierkou básní *Smrť zahroteným prstom*, za ktorú získal premiú Ceny Ivana Kraska.

Autor o sebe

„Viem, že som osobnosť konštituovaná pre dnešnú dobu krajne neprakticky. Na jednej strane zatlačím osemdesiatku klínce naraz, sto dvadsiatku na dva a len podľa vône pri rezaní rozoznám čajsi pätnásť druhov drevín, na druhej viem, aké náležitosti musí spĺňať hyperkatalektický jambský pentameter aj všemožné variácie na jeho vzorový model – ó, ja toho viem! –, ale: pred automatom na lístky MHD väčšinou len bezradne postávam, v rožňavskej nemocnici spoľahlivo blúdím, neovládam žiadny svetový jazyk, a i v tom materinskom som sa – dúfam – polepšil len vďaka smoleniu veršov, nemám vodičák, pas, byt ani účet v banke, takže som nevedel predložiť tri doklady totožnosti, čím sa stalo, že mi v Orangei odmietli predať mobil a musel mi ho kúpiť otec (!) (o tom, že vzhľadom na svoju technickú negramotnosť nakoniec využívam len stotinu jeho možností ani nehovoriac)... Tak je to veru – že sa problematcky identifikujem s dobou, že sa necítim byť dvakrát kompatibilný so svetom, s väčšinovou spoločnosťou, ktorej fungovanie si nijak raz nemôžem osvojiť.“

Ukážka:

Letná reflexia

Júl ... a nízkym mračnom
presvitá spev stehlíka:
vázim v jednoznačnom
čase, ktorý zaniká.

Všetko, čo si cením,
trvá spochybením.

Pravdu – iba poťažkám.
Verný svojim otázkam.

VZPOMÍNKA

Bertha von Suttner

9. června 1843 se v Praze narodila Bertha von Suttner, roz. hraběnka Kinská, rakouská spisovatelka a pacifistka, první nositelka Nobelovy ceny za mír († 21. 6. 1914).

Byla označována za nejproslulejší ženu světa před první světovou válkou. Svou literární práci a činností pro zachování míru se Bertha von Suttnerová v roce 1905 stala první ženskou držitelkou Nobelovy ceny za mír. Vedlo k tomu její celoživotní úsilí zabránit válkám a všemu, co s nimi souviselo. Tyto kroky podnikala téměř po celém světě. V Benátkách založila mezinárodní pacifistickou organizaci. Na sedmém mírovém kongresu v Budapešti navrhovala založení Evropského svazu států a Haagského mezinárodního dvora pro řešení sporů neválečnou cestou. V roce 1891 založila v Rakousku mírovou společnost, k tomu ji mimo jiné inspiroval dobrý přítel Alfred Nobel. V roce 1899 stála za zákazem používání bojových plynů, který byl nakonec v Haagu podepsán. V roce 1912 se postavila proti válečnému zneužívání letadel. Na sklonku života téměř do posledního dne usilovala o urovnání sporů a ukončení válečných bojů. I přesto, že ji v roce 1902 zasáhla smrt manžela a o šest let dříve i smrt Alfreda Nobela, stále přispívala do časopisu pojmenovaném po jejím ro-

mánu (*Die Waffen nieder!*). Bertha von Suttnerová zemřela 20. června 1914 ve Vídni, krátce před vypuknutím první světové války. Sama přitom tvrdila, že „příští válka bude mnohem strašnější než kterákoli z předešlých.“

Vladimír Neff (13. 6. 1909, Praha – 2. 7. 1983, Praha) Spisovatel, scenárista, dramatik a překladatel Vladimír Neff nastoupil svou první praxi ve skladu porcelánu ve Vídni po absolvování obchodní školy v Ženevě a v roce 1929 pracoval jako dobrovolník v obchodním domě v Brémách. Rok poté nastoupil do podniku svého otce. Od roku 1935 pracoval jako cizojazyčný lektor (pro oblast francouzské a anglické literatury) v pražském nakladatelství Melantrich, ale už od roku 1939 se živil jako spisovatel z povolání. Jeho vrcholnými díly pak jsou historické romány, především pentalogie *Sňatky z rozumu*, *Císařské fialky*, *Zlá krev*, *Veselá vdova* a *Královský vozataj* a trilogie *Královnynemají nohy*, *Prsten Borgiů* a *Krásná čarodějka*.

Franz Kafka (3. 7. 1883, Praha – 3. 6. 1924, Kierling u Klosterneuburgu)

JUDr. Franz Kafka, židovským jménem Anšel, byl pražský německy píšící spisovatel židovského původu. Vystudoval právo a byl zaměstnán jako úředník u pojišťovny.

Ačkoli se Kafka ve svém díle Praze nevěnuje, byla s ní velmi úzce spjata jeho osobnost. Oskaru Pollakovi v dopise v roce 1902 napsal: „Praha nepustí. Ani Tebe, ani mě. Tahle matička má drápy. To se člověk musí přizpůsobit, nebo –. Ze dvou stran bychom ji museli podpálit, na Vyšehradě a na Hradčanech, pak by se nám snad podařilo uniknout.“

Je považován za jednoho z literárně nejlivnějších spisovatelů 20. století, byl členem Pražského kruhu. Podle něj vzniklo přídavné jméno kafkovský, jež existuje také v mnoha dalších světových jazycích a je typické pro situace obsažené v Kafkových románech. Později byl spisovatel prezentován jako jeden z nejvýznamnějších rodáků a občanů české metropole. Psal povídky a romány, z nichž většina za jeho krátkého života nevyšla.

Kafkovou mateřtinou byla němčina, ale hovořil také česky a francouzsky. V dopise Mileně Jesenské v květnu 1920 napsal: „Nikdy jsem mezi německým národem nežil. Němčina je mi mateřtinou, a proto pro mě přirozená, ale čeština je blízká mému srdci.“ Moderní hebrejštinu se Kafka učil později a zvládl ji do té míry, že s učitelem mluvil hebrejsky o prvních letadlech, která se tehdy vznášela nad Prahou.

Jeho jméno je symbolem tzv. pražské německé literatury, která umělecky odráží jedinečnou kulturní atmosféru staletého soužití Čechů, Němců a Židů ve středoevropském regionu.

Josef Kožíšek (6. 7. 1861 – 6. 7. 1933)

Josef Kožíšek, lužanský rodák, absolvent reálného gymnázia v Plzni a učitelského ústavu v Příbrami, složil dětem vedle dalších publikací, ke kterým patří sbírky veršů i povídek, slabikář někdejších prvňáčků *Poupata* (1913) a v neposlední řadě moderně (ve svých časech) koncipované čítanky *Ráno 1-8* (1919, je jen spoluautorem) a *Studánka* (1924). Nezapomenutelná a dnes už klasická je jeho báseň *Polámal se mravenček*:

Polámal se mravenček,
ví to celá obora –

o půlnoci zavolali
mravenčího doktora.
Doktor klepe na srdíčko,
potom píše recepis:
„Tříkrát denně prášek cukru,
bude chlapík jako rys.“
Dali prášky podle rady,
mraveneček stůně dál,
celý den byl jako v ohni,
celou noc jim proplakal.
Čtyři stáli u postýlky,
pátý těšil: „Neplakej!“
Zafoukám ti na bolístku,
do rána ti bude hej!“
Zafoukal mu na ramínko,
pohládl ho po čele,
hop! a zdravý mraveneček
ráno skáče z postele!

Zdeněk Galuška (11. 7. 1913 – 13. 2. 1999, Nivnice)
Zdeněk Galuška byl moravský spisovatel, malíř a ilustrátor, lidový vypravěč a písmák, autor povídkových souborů *Slovácko sa súdí* (1947) a *Slovácko sa nesúdí* (1972) v slováckém nářečí. Vynikají rázovitostí postav prostých lidí z moravského Slovácka a typickým jadrným humorem.

Karel Faustin Klostermann (13. 2. 1848, Haag am Hausruck – 16. 7. 1923, Štěkeň)
Karel Faustin Klostermann, též pseudonymy Faustin, Doubravský, byl český spisovatel německé národnosti s regionálním zaměřením na oblast Šumavy, Pošumaví a Šumavského Podlesí. Byl představitelem realismu v literatuře a tzv. venkovské prózy. Povoláním byl učitel, novinář a středoškolský učitel.

Narodil se sice v hornorakouském Haag am Hausruck, ale brzy se vrátil s rodinou do Čech, a to nejprve do Sušice, kde jeho otec působil jako praktický lékař. Dětství prožil v Žichovicích nedaleko Rabí. Gymnázium začal studovat v Klatovech a dokončil v Písku, pak se zapsal na lékařskou fakultu vídeňské univerzity, po deseti semestrech byl nucen pro tíživé rodinné poměry nastoupit do zaměstnání. Nejprve byl vychovatelem v Žamberku, odtud putoval roku 1872 zpět do Vídně, kde nastoupil do redakce vídeňského časopisu s pročeským zaměřením *Wanderer*. Toto místo mu zajistil univerzitní profesor Eduard Albert, rodák ze Žamberka a taktéž student vídeňské medicíny (promoval 1867).

Klostermann patřil společně s T. G. Masarykem či F. L. Riegrem mezi Albertovy přátele, kteří se od devadesátých let scházeli v Albertově žamberské vile. Hned v dalším roce (1873) bylo ovšem vydávání časopisu *Wanderer* z finančních důvodů zastaveno. A tak se Klostermann stal od roku 1878 profesorem německého a francouzského jazyka v Plzni, a to až do odchodu na odpočinek v roce 1908. Klostermann byl stejně jako Adalbert Stifter původem Němec. Ale hlásil se k české národnosti. Stal se jedním ze zakladatelů českého Akademického spolku ve Vídni.

Do literatury vstoupil Klostermann v polovině osmdesátých let 19. století drobnými fejetony a črtami, které uveřejňoval převážně v pražském německém časopise *Politik*. Z podnětu redaktora časopisu *Osvěta* V. Vlčka začal Klostermann soustavně psát česky. Pro českou literaturu obje-

vil krásu šumavských lesů a hor i život a tradice jejich obyvatel. Velký důraz kladl na vylíčení krajiny a přírody. Jeho díla vznikla na základě skutečných událostí a vyprávění.

Klostermann podnikl několik cest do ciziny, zejména do Francie a na Balkán, byl členem plzeňské městské rady a okresního zastupitelstva, funkcionářem četných kulturních a osvětových spolků. Inicioval také stavbu rozhledny na Javorníku, která po rekonstrukci v roce 2000 nese jeho jméno.

Klostermann se snažil o vzájemné porozumění mezi česky a německy mluvícími obyvateli Čech, které byly jeho milovanou vlastí. Podle předlohy jeho románu *Mlhy na Blatech* vznikl v roce 1943 v režii Františka Čápa stejnojmenný film.

Závěr života strávil Karel Klostermann ve Štěkni na Strakonicku, kde také zemřel na rozedmu plic.

Antal Stašek, vl. jm. Antonín Zeman (22. 7. 1843 – 9. 10. 1931)

Antal Stašek byl právník, básník lyrických a vlastenecky patetických veršů a prozaik. Pocházel ze starého selského rodu. Gymnázium dokončil v Krakově, práva vystudoval v Praze. Po ukončení studií a získání titulu doktora práv působil jako advokát v Kolíně, Praze a Roudnici. V letech 1874-1875 působil v ruském Petrohradu jako soukromý vychovatel. Od roku 1877 pracoval jako advokát v Semilech. Zde se mu narodil 6. ledna 1882 syn Kamil Zeman, později známý pod pseudonymem Ivan Olbracht (český spisovatel-prozaik, publicista, novinář a překladatel německé prózy, národní umělec, zemřel 30. prosince 1952 v Praze).

Přechodně byl Antal Stašek také poslancem za staročeskou stranu, ale názorově měl nejbližší k tak zvaným realistům. V roce 1913 se přestěhoval natrvalo do Prahy. V letech 1919-1920 byl poslancem Revolučního národního shromáždění Republiky československé za Českou státoprávní demokracii, resp. z ní vzniklou Československou národní demokracii.

Teréza Nováková, roz. Lanhausová (31. 7. 1853 – 13. 11. 1912)

Teréza Nováková patří jako prozaička k významným představitelům českého venkovského realismu. Narodila se v Praze do kulturního smíšeného manželství. Otec byl Čech, matka Němka, která pocházela ze zámožné německo-židovské rodiny. K češtví vedl Terézu Novákovou otec. Navštěvovala dívčí školu S. Amerlingové, později Náprstkův Americký klub českých dam, kam ji uvedla Karolína Světlá. Důkladná znalost cizích jazyků jí umožnila číst německé a anglické autory v originále a poznat tak světovou literaturu.

Při studiu se Teréza Nováková seznámila se Svatoplukem Čechem a se svým budoucím manželem, gymnaziálním profesorem Janem Novákem. S ním po sňatku v roce 1876 odešla do Litomyšle. Měli sedm dětí, ale jen literární kritik a historik Arne Novák matku přežil.

V Litomyšli pracovala Teréza Nováková osvětově a zájímala se o národopisné studium východočeského lidu. Po dvaceti letech se rodina vrátila do Prahy.

Nováková horlivě pracovala i v ženském hnutí, založila a redigovala časopis *Ženský svět*. Usilovala o rovnoprávnost žen, jejich volební právo a právo na vzdělání.

Po manželově smrti žila Nováková v Proseči u Skutče, kde napsala svá vrcholná literární díla. Zemřela v Praze u svého syna Arne Nováka (výtvarný a literární historik a kritik, bohemista a germanista).

Výročí na pět

- 10. 7. 1868** se narodila **Růžena Svobodová**, spisovatelka; zakladatelka ženského psychologického románu v českých zemích († 1. 1. 1920).
- 22. 8. 1878** se narodil **Ladislav Klíma**, filozof a spisovatel († 19. 4. 1928).

- 28. 7. 2008** zemřela **Milena Lukešová**, autorka knížek pro děti a překladatelka (* 16. 6. 1922).
- 16. 8. 1928** zemřel **Antonín Sova**, básník a prozaik (* 26. 2. 1864).
- 7. 7. 1908** se narodil **Bedřich Svatoš**, publicista a spisovatel († 5. 4. 1990).
- 9. 7. 1988** zemřel **Miloš Václav Kratochvíl**, spisovatel (* 6. 1. 1904).
- 12. 6. 2008** zemřel **Zdeněk Urbánek**, spisovatel a překladatel (* 12. 10. 1917).
- 27. 6. 2008** zemřela **Lenka Reinerová**, spisovatelka (* 17. 5. 1916).

DIVADLO

Stavovské divadlo oslavilo 240 let

V dubnu tomu bylo 240 let, kdy byla do provozu uvedena scéna Stavovského divadla, které se v průběhu dalších let poučilo z požárů dvou významných evropských divadel, vídeňského Ringtheatru i pražského Národního divadla. Divadelní badatelé se tématem požárů, které ve stejném roce 1881 postihly různá divadla, dlouhé roky zabývali. Například požár ve vídeňském Ringtheatru propukl v prosinci 1881, v pražském Národním divadle v srpnu a předtím na jaře téhož roku ve francouzském městě Nice.

Letos je to navíc 140 let od obnovení českého Národního divadla po požáru během pouhých dvou let a je to zároveň čtyřicet let, kdy v roce 1983 napsal známý autor literatury faktu Miroslav Ivanov svoje pozoruhodné pojednání o záhadných příčinách plamenů v ND.

Počátkem osmdesátých let 18. století bylo postaveno Nosticovo divadlo, čímž Praha vstoupila mezi kulturní evropská velkoměsta. Hrabě Nostic-Rieneck dal postavit na Ovocném trhu vznešenou uměleckou stavbu. Hrabě Küngel pro divadlo vypracoval podrobné plány a rozhodl se pro baroko, které pak architekt Antonín Haffenecker přepracoval do klasicismu. Navrhl „kukátkové divadlo lóžového typu“.

Původní konstrukce divadla byla dřevěná. Kvůli již zmíněným požárům divadel v roce 1881 a potřebě mnohem větší bezpečnosti byla dřevěná konstrukce nahrazena železnou. V roce 1882 architekt Achille Wolf vypracoval lepší systém schodišť, rozmnožil východy a na bocích budovy a v prvním patře přistavěl železné balkóny s přímými východy na chodníky. Směrem k Ovocnému trhu byla budova rozšířena o další prostor pro jevištní a šatnovou část.

Svoji činnost zahájila scéna Stavovského divadla, tehdy Nosticova, 21. dubna 1783. Výstavba proběhla během neskutečných dvou let (1781-1783). Divadlo tehdy pojalo tisíc návštěvníků, ale časem byla kapacita pro větší pohodlí diváků snížena na dnešních 659 míst.

Původně chtěl hrabě Nostic-Rieneck uvádět v divadle německou činohru a italskou operu. Brzy byl repertoár rozšířen i o produkci v češtině – v premiéře 20. ledna 1785 byl uveden český překlad veselohry Johanna Gottlieba Stephanieho *Odběhlec z lásky synovské*.

V divadle po svém příjezdu do Prahy v roce 1787 vystoupil sám Wolfgang Amadeus Mozart, aby tady 20. ledna osobně dirigoval svoji *Figarovu svatbu*. Diváci byli tak nadšeni, že opera musela být opakována. Skladatel, doja-

tý srdečným přijetím, se rozhodl složit pro Prahu novou operu, kterou se stal *Don Giovanni*, jejíž premiéru 29. října 1787 Mozart opět sám dirigoval. Především tato opera, která byla uvedena v Praze dříve než ve Vídni, Mozarta proslavila.

Celý kulturní svět velice chválil i samotné Stavovské divadlo a mnoho významných kulturních okamžiků mohla jeho scéna zažít zvláště proto, že se pamatovalo i na prozaičtější stránky, a to požární bezpečnost, která je důležitá v každém objektu. Jak už bylo řečeno, nejdříve mělo divadlo konstrukci dřevěnou, která byla v průběhu let nahrazena kovovou. A sto let po otevření divadla v sezóně 1882-1883 nahradil architekt Wolf původní schodišťový koncept jiným a mnohem lepším, když mnohonásobně rozšířil schodišťový a východový systém. Architekti Stavovského divadla se poučili jak z požáru divadla ve Vídni, tak hlavně z požáru nedalekého Národního divadla, které vzplálo pouhé dva měsíce po otevření 12. srpna 1881. Nicméně do dvou let bylo po obnovené druhé celonárodní sbírce opraveno.

Podle oficiálních závěrů tehdejšího vyšetřování oheň v Národním divadle způsobila neopatrnost dvou klempířů Emila Jenische a Václava Ziniburga z firmy Deckert a Homolka, kteří na střeše instalovali hromosvod. Údajně nedostatečně uhasili dřevěné uhlí v kamínkách, na kterých rozehrávali páječky, jimiž na střeše spojovali plechy. Podle výsledků tehdejšího vyšetřování vysypali uhlíky do žlabu a zalili je vodou. Od uhlíků se „prý“ rozžhavlil měděný okap a od něj chytilo dřevěné bednění střechy. Později začalo pršet a v okapovém žlabu „měly zůstat žhavé uhlíky“, i když tudy tekla voda. Požár zničil měděnou kupoli, hlediště, oponu od Františka Ženíška i jeviště divadla. Žádost obhájce o praktickou zkoušku však soud nepřijal. Oba mladí řemeslníci byli však nakonec překvapivě odsouzeni jen za přestupek k týdennímu vězení a náhradě soudních výloh. Přitom za následky apokalypsy vyplatila První česká vzájemná pojišťovna skoro 300 tisíc zlatých.

Oheň spatřil hasič při obchůzce divadlem a včas sepnul hlásič v budově. Shodou okolností ve stejný okamžik nahlásil požár i strážník z nedaleké Poštovské ulice. V hasičské centrále zaznamenali místo kódu ND v Morseově abecedě jen čáru a nepoznali, kde hoří. Zhruba po půlhodině opakované hlášení už přišlo pozdě. Mezi prvními, kdo hasili oheň na střeše, byl i sochař Bohuslav Schnirch. Vzhledem k tomu, že bylo současně spuštěno kropící zařízení nad jevištěm a otevřeny všechny hydranty v budově, poklesl tlak vody a ta po několika minutách přestala téct.

Šíření ohně podporoval tehdy také silný vítr. Začal hořet také zbytkový plyn v potrubí. Železnou oponu se nakonec podařilo spustit jen částečně, ale to už byl oheň i v hledišti. Poté se zřítil strop s lustrem. K ohni nejprve dorazilo dvanáct hasičů s jednou stříkačkou a jednou voznicí, teprve pak přijely posily, ovšem bez výsuvných žebříků a podobné techniky. Hasičům se podařilo uchránit před ohněm okolní budovy, a to i sousedící Prozatímní divadlo. Oheň zcela zničil střechní divadla, hlediště i jeviště včetně dekorací k chystané premiéře opery *Libuše*. Zachoval se vestibul, foyer, lodžie a řada místností jako archiv, šatna a divadelní kancelář. Hasiči zachránili i mnoho uměleckých děl.

Zpráva výboru Sboru pro zřízení Národního divadla mezi dalšími příčinami, proč se požár rozšířil, jmenovala i špatnou funkčnost hydrantů, špatnou organizaci a nedostačující techniku hasičů. Po sto letech spisovatel literatury faktu Miroslav Ivanov nechal ve Výzkumném a zkušebním leteckém ústavu udělat expertizu, která prokázala, že od neuhašených oharků budova vzplanout nemohla. Ivanov při svém pátrání narazil i na některé další podivné okolnosti: v den požáru v pátek 12. srpna 1881 byl ve vodárně na Karlově kvůli poruše nízký tlak a současně náhle praskla roura novomlýnské vodovodu. V té době také probíhaly nacionalistické konflikty mezi Čechy a Němci, které vyvrcholily v úterý 28. června 1881, tedy pouhých sedmáct dní po otevření Národního divadla a měsíc a půl před jeho požárem.

Z expertizy provedené koncem 20. století vyplynulo, že požár Národního divadla mohl být založen úmyslně. Tuto verzi však nelze považovat za zcela prokazatelnou, protože chybějí přímé důkazy a usvědčení případných osob, které se mohly na založení požáru podílet. Každopádně se ale podle všeho podařilo vyvrátit obvinění řemeslníků Jenische a Ziniburga. Byl také proveden i jakýsi unikátní simulační pokus ve spolupráci s hasiči z Technického ústavu požární ochrany v Praze, jehož závěry naznačily, že požár musel skutečně vzniknout zcela jinak, než uváděli jeho tehdejší vyšetřovatelé. (mk)

Letní divadla, festivaly (výběr)

Hotel Žižkov

do 1. 9. 2023, Žižkovské divadlo Járy Cimrmana

Režie Martin Vokoun, soubor 3D Company.

Extáze

do 16. 8. 2023, MeetFactory, bývalý plavecký bazén pod Barrandovskými terasami

Režie: Tomáš Loučný; tři herečky přibližují osobnost Hedy Lamarr.

CO.LABS: I am important

26. 8. 2023, Letiště Medlánky

Otevřená kreativní platforma, letos performance Patricie Pažitské.

Letní Letná

17. 8. – 3. 9. 2023, Letenské sady, Praha

Festival nového cirkusu, divadla a vizuálního umění.

Gasparáda

1.-2. 9. 2023, Karlovo nám., Kolín

Letošní 12. ročník Mezinárodního divadelního festivalu J. G. Debauraa se nese v duchu 100. výročí narození slavného francouzského mima Marcela Marceaua.

Jean-Baptiste Gaspard Debureau (31. 7. 1796, Kolín – 17. 6. 1846, Paříž) byl česko-francouzský mim a herec narozený v Čechách, nejvýraznější představitel evropské pantomimy 19. století.

Mezinárodní festival Divadlo

13.-21. 9. 2023, Plzeň

31. ročník mezinárodního divadelního festivalu v Plzni.

Letní shakespearovské slavnosti

do 2. 9. 2023, Nejvyšší purkrabství Pražského hradu

Slavnosti zahájila premiérová komedie *Jak se vám líbí* režiséra Jakuba Nvoty. Na programu je celkem deset titulů, bude rozhodně z čeho vybírat. Z Bratislavy přijede oceňovaný *Hamlet*, ve dvou večerech nazvaných *Na scéně Martin Hilský* oslavíme jubileum pana profesora a Slavnosti tradičně obohatí kolegové z Prague Shakespeare Company a jejich premiéra *Romeo and Juliet*. Chybět nemůže *Macbeth*, *Bouře*, *Zimní pohádka* či *Sen noci svatojánské* a *Zkrocení zlé ženy*.

Léto v Brně na Špilberku

zahájí 20. července premiéra roku 2023 – komedie *Jak se vám líbí* v režii Jakuba Nvoty. Samozřejmě nezapomeneme ani na oblíbené inscenace let minulých – tragédii *Hamlet* a příběh o lásce, zradě a odpuštění *Zimní pohádka*. Opět uvidíte komedii *Sen noci svatojánské* v produkci ostravských herců. A Slavnosti 2023 po magické komedii *Bouře* zakončí loňská novinka *Macbeth*.

Nová hra René Levínské *Celý život nestačí* v Klicperově divadle v Hradci Králové

Vysoce aktuální příběh ze současného Podkrkonoší, který autor s láskou věnuje Aloisi Jiráskovi a svým milovaným vychodním Čechám, neboť není místa druhého jako je Nová Paka. Barák v podhůří, posvátný pramen v horách. Před domem vřesoviště, za domem třasovisko, v něm kupy rozlezlé kosodřeviny a škuty kosmaté trávy plné suchopýru. Žena spojená s krajinou, za ní se táhnou a povívají bělavé páry. Každý z nás se obrací k duchům zemřelých, každý z nás si někdy půjčoval lyže...

Valchařová-Poulová jako novopacká obdoba Eliny Makropulos, dobře funguje i scéna, realisticky vyvedená pekárna svým kachlovým obložením připomíná márnici. Snad jen závěr, kde jako deus ex machina do hry vkročí i Krakonoš, už trochu ztrácí tempo. Roztomilá ptákovina, která ve své akčnosti strčí do kapsy leckterý biják.

Jedna z nejlepších původních českých komedií, tvrdí kritik Petr Mareček. Inspirace je zjevná, nikoliv však podstatná, *Celý život nestačí* platí za jednu z nejlepších původních českých divadelních komedií, ne-li za nejlepší, a to jak textem, tak provedením.

Pokud ji pardubická žánrová přehlídka za rok opomine, pochybujte o dramaturgické přičetnosti. I když samozřejmě černočerný humor není pro každého. Pítvat ho však nelze, to bych už vyzrazoval, jen soudím, že přes všechnu krutost krve, šlehačky i pece není samoučelný, vychází z logiky věci i textu, silné výrazivo je namístě. Kdo pro toto

Jeden z pokusů zoufalých pekařů o komunikaci se zemřelými

má smysl, garantuju, že čisté tři čtvrtiny královsky prořve. Smíchy samozřejmě.

Realismus vychází z notně zabydlené moukou zaprášené pekárny s výdejním okénkem do ulice ve scéně Nikoly Tempíra a Jakuba Perutha, spiritistické seance umocňuje živá černobílá kamera snímající dění na jevišti a také promítající originální historické duchařské kresby a fotografie.

Kostýmy Jany Hauskrechtové s nadsázkou ladí se současnou apartností a maloměstským šviháctvím, habity pro ochotníky se drží podhorských tradic. K obřadům vytvořil William Valerián, jinak přesně sošný představitel hradeckého kriminalisty, muziku vskutku záhrobní.

Režisér Frič vede herce k tlumeným civilním výkonům, až k podehrávání, premiérová neozkoušenost před publikem vede k tomu, že mnohá podotknutí zanikají v bouři smíchu.

Lucie Andělová má sex-appeal hrdinky z amerických hororů, nejlepší médium v kraji Marie Votočková v podání Anny Kratochvílové klame glamour modelem operátorky v call centru. V soustředěné souhře jsou si jistí – s naprosto vážnou tváří – Jakub Tvrdí, Filip Richtermoc, Lenka Loubalová, Jan Vápeník a Zora Valchařová-Poulová, jejíž pragmatická učitelka v mateřské školce si vždy ví rady.

Další reprízy jistě temporytmus zpřesní, i jevištní mluvu, záleží na režisérovi a uměleckém šéfovi. Vděčné divadlo na divadle a příběh snad krvavější než Shakespearův *Titus Andronicus*, navíc s podkrkonošským nívau, má jednu chybu: konec. Vlastně konce, neboť jich je pohřichu víc.

Snad dramatik a režisér chtěli ospravedlnit předchozí rozpoutaný a zaneřáděný mumraj, snad nabyli dojmu, že heslo Podkrkonoší není zdaleka vyčerpáno. Vždyť zbývají slavní rodáci Erben, Škroup i Čapek se svou Emily Marty. Co celou dobu jede jako nejlepší mikrovlnka, ve finále se vleče tempem šumaře Bárty, co si vyšel z vrátek s kolovrátkem. Škoda, protože nápad, děj a celé provedení je minimálně na Kolovrat zlatý.

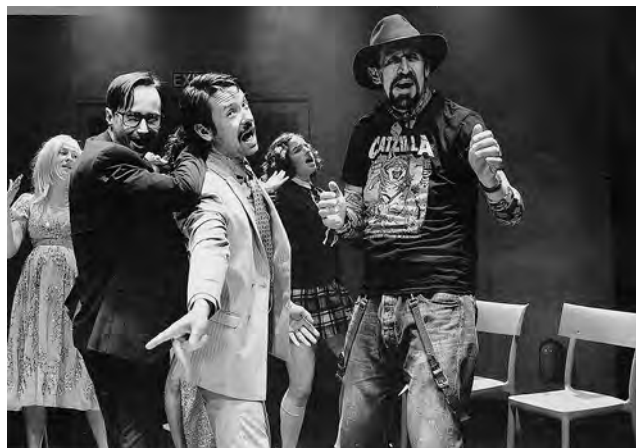
Dramaturgie: Martin Satoranský, scéna: Nikola Tempír, Jakub Peruth, kostýmy: Jana Hauskrechtová, hudba: William Valerián, režie: Jan Frič.

Hrají: Lucie Andělová, Jakub Tvrdí, Zora Valchařová-Poulová, Filip Richtermoc, Jan Vápeník, Lenka Loubalová, Anna Kratochvílová, William Valerián...

Premiéra: 13. 5. 2023.

Kde je ta ryba?

Dejvické divadlo uvedlo v této sezóně „jen“ dvě premiéry, obě s novými, originálními texty, napsanými přímo pro

tamní soubor: v lednu komedii *Fifty* filmového režiséra Petra Zelenky o rozvodových trablech padesátníka toužícího po švédské trojce, na začátku května pak černou grotesku *Kde je ta ryba?* dalšího filmového režiséra Davida Ondříčka. Ta u hlavního hrdiny, rovněž bilancujícího padesátníka, vyzdvihuje místo švédské trojky v komické rovině kolektivnější téma sounáležitosti rodiny, jakkoliv lúzrovské, ale i téma touhy po penězích a uznání. Populární scéna tak do svého repertoáru zařadila nezvyklý, ale opět povedený kus, podpořený vynikajícími muzikálovými výkony herců Dejvického divadla.

Na oslavě svých kulatin si nad prostřeným stolem vezme Karel slovo, povstane a promluví k rodině: „Je mi padesát a moc rád bych vám dneska řekl: »Nechte mě bejt!«“ Následně pak každému spolusedícímu vyčíní a vyčte to, co jej na něm nejvíc štve. Takto docela překvapivě začíná aktuální premiéra Dejvického divadla *Kde je ta ryba?*, kterou se na populární pražskou scénu vrací David Ondříček.

Hrají: Jaroslav Plesl, Simona Babčáková, Pavel Šimčík, Anna Fialová, Václav Neužil, Antonie Formanová, Marek Zelinka / Denis Šafařík, Marek Doubrava a další.

Scéna a kostýmy: Marek Cpin, hudba a hudební nastudování: Marek Doubrava, choreografie: Marek Zelinka.

Režie: David Ondříček.

Dejvické divadlo, premiéra 4. 5. 2023.

JUBILEA

Tatiana Dyková, roz. Vilhelmová (* 13. 7. 1978, Praha) Tatiana Dyková je česká filmová a divadelní herečka. Od deseti do devatenácti let se věnovala baletu, nepříliš úspěšně zpěvu v Kühnově dětském sboru a recitaci. Její domovskou scénou bylo Dejvické divadlo, kde ale dále účinkuje jako host. Hrála také v Národním divadle nebo Městských divadlech pražských. První roli dostala již v šestnácti letech v povídce *Hotel pro sourozence* v TV seriálu *Prima sezóna*.

Několikrát byla nominována na různá ocenění (sedmkrát Český lev, Cena Thálie, Cena Alfréda Radoka, Neviditelný herec). Sedmá nominace na Českého lva 2006 za hlavní ženský herecký výkon ve filmu *Štěstí* byla korunována vítězstvím. Ocenění se dočkává i na zahraničních festivalech (Televizní festival Monte Carlo 2001 za snímek *Společnice*, „Shooting Star 2003“ – promoakce při MFF Berlín). V roce 2017 se účastnila třetí řady televizní show *Tvoje tvář má známý hlas*.

Vilhelmová je často obsazována, ale nezůstala u jednoho hereckého typu. Často výrazná změna vzhledu v jejích rolích způsobuje, že je nejen obtížně „zaškatulkovatelná“, ale pro širokou veřejnost i obtížně zapamatovatelná. Svůj charakteristický chraplavý soprán občas využívá pro voiceover.

Z posledního obsazení: ve filmu Jana Prušinovského *Grand Prix* (2022) hraje Tatiana Dyková narkomanku Jindru, v televizním seriálu *Případy mimořádné Marty* je obsazena do role vlezlé uklízečky, v lednu 2024 jde do kin film režiséra Jiřího Vejdělky *Aristokratka ve varu*, kde je obsazena do role hraběnky Vivien, jejím partnerem je Hynek Čermák.

Podílí se na řadě dobročinných akcí, často se svou kamarádkou Aňou Geislerovou. Manžel Vojtěch Dyk je český herec a hudebník. Je synem literárního historika a spisovatele Radka Pytlíka a Věry Dykové, majitelky nakladatelství Emporijs.

Iva Bittová (* 22. 7. 1958, Bruntál)

Iva Bittová je česká zpěvačka, houslistka a herečka. Patří k nejvýraznějším osobnostem české alternativní hudební scény. Je sestrou zpěvačky Idy Kellarové a dramaturgyně Reginy Bittové. Pochází z etnicky smíšené rodiny – otec Koloman Bitto byl známý romský muzikant, původem z jižního Slovenska; matka Lidmila, učitelka v mateřské školce, pocházela ze Slovákka.

Vystudovala hudebně dramatický obor na konzervatoři v Brně. Vedle toho spolupracovala jako zpěvačka s Brněnským rozhlasovým orchestrem lidových nástrojů. Od roku 1978 byla členkou Divadla na provázku (dnes Husa na provázku), kde na sebe upozornila rolí Eržiky ve hře *Balada pro banditu*. Od roku 1984 vystupovala jako zpěvačka a houslistka s vlastními písněmi na lidové texty, také se známou brněnskou formací Dunaj a později se Škampovým kvartetem. Ve spolupráci se skladatelem a bubeníkem Pavlem Fajtem dosáhla mnoha úspěchů na evropských scénách progresivní hudby. Rozsah jejich aktivit je pozoruhodný – v hudbě od vlastních interpretací lidových písní přes experimentální jazz, rock až po houslové aplikace skladeb vážné hudby a operní zpěv. Proslavila ji též spolupráce s jazz-folk-rockovým uskupením Bratři Ebenové. V roce 2004 účinkovala v newyorské Carnegie Hall v roli Elvíry v Mozartově opeře *Don Giovanni*. Na tuto spolupráci pak navázala několika koncerty s tamní formací Bang On a Can All-Stars, které vyvrcholily vydáním alba *Elida*. Účastní se též nejrůznějších projektů performativního zaměření, programů pro děti atd.

František Němec (* 9. 8. 1943, Sezimovo Ústí)

František Němec je český herec a divadelní pedagog. Studoval na pražské DAMU, po jejím absolutoriu působil až do roku 1982 v Městských divadlech pražských, od srpna roku 1982 je členem činohry Národního divadla v Praze. Je také úspěšným televizním, rozhlasovým a filmovým hercem, mezi jeho dnes už legendární herecké úlohy patří role plukovníka Žitného v seriálu *30 případů majora Zemana* či Luboše Rychmana v televizních filmech *Jak vytrhnout velrybě stoličku* a *Jak dostat tatínka do polepšovny*, kde si zahrál s Janou Preissovou a Tomášem Holým. Přestože se již v mládí František Němec prosadil na předních pražských scénách, jeho cesta k filmu nebyla tak přímo-

čará jako u jiných herců jeho generace; film jej nijak nevyhledával a stejně tak Němec nijak netoužil prosadit se na stříbrném plátně. Na filmovém plátně zaujal až na přelomu tisíciletí menšími, ale výraznými rolemi v několika zdařilých filmech (*Všichni moji blízcí*, 1999; *Samotáři*, 2000; *Rebelové*, 2001). Vedle všech zmíněných aktivit nelze také opomenout Němcovo působení v rozhlase, kde mimo jiné zvítězil v posluchačské anketě Neviditelný herec (2000). Uplatňuje se také v dabingu, jednu z hlavních rolí namluvil v britském seriálu *Randall a Hopkirk*, mohli jsme jej slyšet v komediálním seriálu *Jistě, pane ministře*. Propůjčil svůj hlas také řadě slavných herců ve filmech (Jean Rochefort, Henry Fonda, Michael Douglas).

Od roku 1982 do 1990 působil jako pedagog na pražské DAMU. V roce 1989 mu byl udělen titul zasloužilý umělec. Za roli dirigenta Wilhelma Furtwänglera ve Harwoodově hře *Na miskách vah* získal Cenu Thálie za rok 1998. V roce 2008 byl pak oceněn Cenou Divadelních novin za postavu Cecila ve hře *Ledňáček*, v níž pohostinsky účinkoval v Divadle Ungelt. V roce 2021 mu v Přelouči byla udělena Cenu Františka Filipovského za dlouhodobé herecké mistrovství v dabingu.

Další ocenění získal na pražském divadelním festivalu německého jazyka za inscenaci *Portrét umělce jako starého muže / Minetti*, kde pod režii Otomara Krejčí ztvárnil náročnou roli (monolog) neúspěšného starého herce Minettiho.

František Němec je obecně považován za vynikajícího charakterního herce schopného zahrát psychologicky komplikované postavy. Má vytříbený cit pro břitký a inteligentní dialog.

Luděk Sobota (* 27. 5. 1943, Praha)

Herec, komik, bavič, scenárista a režisér Luděk Sobota nedávno oslavil osmdesáté narozeniny. Vlastně neoslavil, protože oslavy nemá rád. V posledních letech se herec zřídka objevuje na veřejnosti a dává přednost soukromí. Rád se ale ohlíží za více než půlstoletím svého života, kdy bavil diváky. Sám o sobě tvrdí, že je líný a hraní už ho moc nebaví. Jenže při vzpomínání ožije a rád připomíná kolegy, s nimiž se na své cestě potkal.

Luděk Sobota se narodil na Žižkově a žije na Smíchově. Vystudoval dopravní průmyslovku, poté absolvoval herectví na pražské DAMU. Připomeňme, že poprvé se budoucí známý herec objevil na jevišti v ústeckém kulturním domě v roce 1968. Přestože měl schopnost hrát dobře i charakterní role, jeho vlastní parketou se stala komika, především autorská, založená na vlastních textech a improvizaci. Tu nasál v kolektivním tvůrčím duchu souboru Ypsilon pod vedením Jana Schmida, kde hrál od roku 1968. V letech 1973-1990 působil v pražském Semaforu, kde ve scénkách s Miloslavem Šimkem a Petrem Nárožným dovedl k dokonalosti typ svého přitroublého poplety. Bohatě ho zúročil i v řadě filmů (*Jáchyme, hod' ho do stroje!*; *Jen ho nechte, ať se bojí*; *Zítřka to roztočíme, drahoušku*; *Ještě větší blbec, než jsme doufali*; *Nebát se a nakrást aj.*). K filmu *Ještě větší blbec, než jsme doufali* a *Nebát se a nakrást* dokonce napsal scénář. Je také autorem knihy *Facky místo pohádek*. Vedl vlastní Směšné divadlo, kde byl hercem, režisérem i autorem a kde hrála i jeho manželka Adriana. V roce 2010 ztvárnil v komediálním seriálu *Okresní přebor* jednu z hlavních rolí Václava Orla, předsedy klubu TJ Slavoj

Houslice. Stejnou postavu si zahrál i v následujícím úspěšném filmu *Okresní přebor – Poslední zápas Pepika Hnátky* (jedná se o prequel k tomuto seriálu). Díky této vážné roli přestal být veřejností vnímán pouze jako herec přitroublých popletů a začal být obsazován i do dalších televizních seriálů jako například *Neviditelní*, *Mazalové*, *Ohnivý kuře*, *Doktor Martin* (druhá řada) a další.

Kromě divadelních a televizních rolí se také věnuje dabingu, například ztvárnil hlavní postavu Pankráce v české sérii adventur *Polda 1-7* (1998-2022).

Dne 28. října 2017 převzal z rukou českého prezidenta Miloše Zemana medaili Za zásluhy.

Martin Huba (* 16. 7. 1943, Bratislava)

Martin Huba je významný slovenský herec a režisér a úspěšný vysokoškolský profesor, osobnost známá v Čechách i na Slovensku. Svou štíhlou postavou, ušlechtilým zjevem, jemným chováním, ale především trvalou spoluprací na kvalitních projektech si Martin Huba vysloužil trefnou přezdívku – aristokrat divadla.

Syn herce Mikoláše Huby a operní zpěvačky Mimi Kišonové-Hubové v roce 1964 absolvoval herectví na bratislavské VŠMU. Působil v košickém divadle, poté v Divadle poezie a také v Divadle na korze, odkud přešel po jeho zákazu na Novou scénu Slovenského národního divadla v Bratislavě. Členem Činohry SND se stal v roce 1976 a setrval zde více než dvacet let. Od roku 1999 hostuje na řadě slovenských i českých scén.

V českých filmech vytvořil řadu významných rolí. Připomeňme si z nich například snímek *Fany* (1996) režiséra Karla Kachyni, *Kuře melancholik* (1999) Jaroslava Brabce nebo tragikomedií *Musíme si pomáhat* (2001) v režii Jana Hřebejka, která se probojovala až k nominaci na Oscara.

Martin Huba hrál také v mnoha kvalitních televizních inscenacích (např. *Jubileum*, *Rembrandt van Rijn*, *Spolužák*, *Hranice únavy*), účinkoval v TV filmech (*S Rozárkou*, *Nepokojná láska*) a pro televizi pracoval také jako režisér (*Mistrovský kurz*, *Slepý Geronimo a jeho bratr*, *Hra o lásce a smrti*).

Petr Kostka (* 11. 6. 1938, Říčany)

Petr Kostka má kořeny ve starobylém divadelnickém rodu, je synem herce Jiřího Kostky (1910-1985) a herečky Františky Skálové-Wintrové (1911-1973). I když strávil dětství v herecké rodině, původně jej zajímaly spíše exaktní vědy a chtěl studovat matematiku, ale rozhodl se pro DAMU. Školu nedokončil a místo toho přijal angažmá v Městských divadlech pražských. V roce 1974 se stal členem Národního divadla, odkud pak po dvaceti letech přešel do Divadla na Vinohradech, v němž hraje dodnes. Spolu se svým letitým kamarádem Františkem Němcem také stále exceluje v inscenaci *Pan Halpern a pan Johnson* na jevišti Divadla Ungelt.

Na filmovém plátně, v televizi a v rozhlasu se objevuje již přes padesát let. Pro film byl objeven koncem padesátých let, kdy ještě studoval na DAMU, režisérem Jiřím Krejčíkem, který mu světil role do filmů *Probuzení* a *Vyšší princip*. Filmografie Petra Kostky čítala v šedesátých letech několik titulů ročně. Lze připomenout např. *Paletu lásky* (postava Josefa Mánesa), *Zítřka vstanu a opařím se čajem*, Vorlíčkův snímek *Což takhle dát si špenát* (1977), roli o životě bojujícího pana Nováka ve filmech *Pátek není svátek*

(1979) a *V podstatě jsme normální* (1981) a jiné. Souběžně začal pracovat pro televizi a také dabing. Daboval například ve filmu *Fanfán Tulipán* či *Ďáblova kráska* (Gérard Philipe), rovněž namluvil postavu Hercula Poirota (David Suchet).

Již od konce šedesátých let hrál také v televizních seriálech, např. *Inženýrská odysea*, *Sanitka*, *Synové a dcery Jakuba skláře*, v této oblasti se prosadil i po roce 1989: *Četnické humoresky* (1998-2007), *Pojišťovna štěstí* (2004-2010), *Cesty domů* (2010-2015), *Sanitka 2* (2013), *Svatby v Benátkách* (2014-2015), *Kukačky* (2021).

Za práci v televizi obdržel medaili Zlatý krokodýl, za mluvené slovo medaili J. K. Tyla, v roce 1989 byl oceněn titulem zasloužilý umělec. V roce 2003 pak získal Cenu Thálie za roli Hermana ve hře *Smíšené (po)city* a v roce 2004 za celoživotní mistrovství v dabingu Cenu Františka Filipovského. V roce 2014 obdržel ocenění Senior Prix od Nadace Život umělce. Dne 24. března 2018 obdržel Cenu Thálie 2017 za celoživotní činoherní mistrovství.

Ať už se Petr Kostka proměnil v pilota rakety nebo vrchního strážmistra, vždycky jste mu věřili, že nikdy nedělal jiné povolání. A ačkoliv je tomuto vynikajícímu herci už pětáosmdesát let, stále je aktivní na jevišti i před filmovou kamerou. Zdá se, že od jisté doby prostě nestárne.

VZPOMÍNKA

Libuše Šafránková

Oblíbená filmová a divadelní herečka Libuše Šafránková se narodila před 70 lety, 7. června 1953, v Brně. Zřejmě nejvíce se proslavila titulní rolí z filmové pohádky *Tři oříšky pro Popelku*, mnozí také mají v paměti její Barunku v televizním přepisu *Babičky* Boženy Němcové z počátku sedmdesátých let. Hrála v mnoha dalších pohádkách princezny, známé jsou ale také její další role půvabných mladých žen i starostlivých maminek. Byla také dlouholetou členkou pražského Činoherního klubu.

Byla manželkou herce Josefa Abrháma a starší sestrou herečky Miroslavy Šafránkové. Jednalo se o herečku, pro niž byl charakteristický jemný dívčí vzhled i kultivovaný herecký projev. V roce 2007 obdržela na MFF Zlín Uznání za tvůrčí přínos ve filmové tvorbě pro děti a mládež. V roce 2008 vyhrála anketu České televize Hvězda mého srdce o nejoblíbenějšího herce a herečku. V roce 2015 jí byla udělena prezidentem republiky medaile Za zásluhy I. stupně.

Během svého života hrála ve více než 150 filmech (či televizních seriálech), z nichž např. *Kolja* získal Oscara a *Obecná škola* na něj byla nominována.

Zemřela v Praze 9. června 2021 ve věku 68 let.

Karolína Slunéčková

11. června uplynulo rovných čtyřicet let ode dne, kdy se do hereckého nebe odebrala Karolína Slunéčková. Roku 1952 byla Karolína Slunéčková (* 8. 4. 1934) přijata na DAMU. Po ukončení studia získala angažmá ve Vinohradském divadle. Na hlavní role moc štěstí neměla, ovšem v těch menších dokázala zazářit. Měla dokonale přirozený projev a dokázala se vcítit do každé role. Nezapomenutelné byly její televizní výstupy, zejména v estrádách. Uměla i skvěle zpívat, což předvedla v hudební komedii *To byla svatba, strýčku*, do paměti diváků se zapsala díky filmům

Pomerančový kluk a Vítr v kapse nebo díky seriálům *Žena za pultem*, *Dynastie Nováků* či *My všichni školou povinni*.

Šťastně prožila i svůj soukromý život. Jejím manželem byl herec Rudolf Vodrážka. Ráda vařila, milovala cukrovou vatu, o víkendech jezdila na chalupu do jižních Čech a starala se o svoji zahrádku. Zcela neočekávaně onemocněla rakovinou plic, která měla velice rychlý průběh.

Karel Effa

Před třiceti lety, 11. června 1993, zemřel po těžké nemoci Karel Effa, vl. jm. Effenberger (* 23. 5. 1922). Effa byl nezaměnitelný představitel menších, většinou komediálních rolí. Především díky svému nevšednímu zjevu – šibalské oči, zakřivený nos a komický hlas – se našel hlavně v komediích, operetách a parodiích. Získal angažmá v Hudebním divadle v Karlíně, v Divadle satiry a posledních, téměř 15 let v divadle Semafor.

Ve filmu a v televizi ztvárnil na osmdesát, povětšinou menších, ale velmi zapamatovatelných postav. Malé role si zahrál i v koprodukčních filmech *Amadeus* (1984; Leporello v operě *Don Giovanni*) Miloše Formana a *Perinbaba* (1985; principál) Slováka Juraje Jakubiska, který byl zároveň jeho posledním dlouhometrážním hraným filmem. Effa účinkoval také v rozhlasu a televizi. Roku 1982 byl vyznamenán jako Zasloužilý pracovník československé kinematografie.

Karel Effa měl velmi rád zájezdové akce po vlastech českých (i moravských) – estrádní a kabaretní výstupy miloval, jeho láskou bylo skládání trampských písní, které se dodnes zpívají u táboráků. Ze svých putovních dobrodružství i divadelních a filmových zážitků se vyznal ve své autobiografické knize *Ve znamení náhody* (1987).

Jiří Lír

Před sto lety, 19. června 1923, se v Pelhřimově narodil divadelní a filmový herec Jiří Lír, mistr malých, ale nezapomenutelných rolí, který byl i výborným malířem.

Byl velmi obsazovaným filmovým hercem, během svého života ztvárnil většinou vedlejší role ve více než dvou stech filmech, hlavní roli však před kamerou nikdy nedostal. Bral to s humorem. I pro své memoáry zvolil s humorem sobě vlastním název *Ve vedlejší roli Jiří Lír*.

Debutoval ve filmu *Posel úsvitu* z roku 1950. Od té doby vytvořil role v úspěšných filmech jako *Dobrý voják Švejk* (1956), *Limonádový Joe aneb Koňská opera*, *Kdyby tisíc klarinetů* (1964), *Spalovač mrtvol* (1968), *Světáci*, *Kladivo na čarodějnice* (1969), *Pane, vy jste vdova!* (1970), *Dívka na koštěti* (1971), *Noc na Karlštejně* (1973), *Jak utopit Dr. Mráčka aneb Konec vodníků v Čechách* (1974), *Marečku, podejte mi pero!* (1976), *Což takhle dát si špenát*, *Honza málem králem*, *Jak se budí princezny* (1977), *Láska mezi kapkami deště* (1979), *Vrchní, prchni!* (1980), *Fešák Hubert*, *Amadeus* (1984), *Vesničko má středisková* (1985), *Konec starých časů* (1989) a mno-

ho dalších. Lír se objevil také v televizních seriálech *Tři chlapi v chalupě* (1962), *Fantom operety* (1970), *Pan Tau* (1972), *Chalupáři* (1975), *Arabela* (1980), *Křeček v noční košili* (1987), *Cirkus Humberto* (1988) nebo *Arabela se vrací aneb Rumburak králem Říše pohádek* (1993).

Lír se už v dětství setkal s Lubomírem Lipským, který na rozdíl od něj později dostával hlavní filmové role. Spolu hráli divadlo již v Pelhřimově, nejen pracovní se pak potkávali celý život. Po studiích herectví se stal Lír spoluzakladatelem (s Lubomírem a Oldřichem Lipským) pražského Divadla satiry, kde později vystupoval např. herec Miloš Kopecký nebo herečka Stella Zázvorková.

Jiří Lír kromě filmu hodně vystupoval na divadelních scénách. Jedné herecké disciplíně se však úzkostlivě vyhýbal. Byl to dabing. Pouze jednou dostal pozvánku do dabingového studia s tím, že namluví hlavní roli. Až na místě se dozvěděl, že bude dabovat koně, který ve zmíněném filmu dominoval. Po tomto úkolu už se k dabování nikdy nevrátil. Jeho kariéru přerušila v sedmdesátých letech vážná autonehoda. Jednou při cestě z Olomouce spal na zadním sedadle auta, které vjelo do protisměru v serpentínách u Moravské Třebové.

Jiří Lír také velmi rád a dobře maloval a byl také členem spolku Herci malují. „Kreslit jsem začal do studentského časopisu. Později mě hodně inspiroval Jiří Šlitr. On měl u sebe neustále blok a tužku, pořád kreslil, což jsem mu záviděl a začal to dělat taky,“ popsal své začátky. K jeho originalitě patřilo, že zavedl trvalou aktualizaci svých obrazů. Když třeba někomu namaloval svatbu dcery a ta se po čase rozvedla, zdarma přemaloval ženicha na obraze za psa, jehož si dcera mezitím pořídila.

Jiří Lír zemřel v roce 1995 ve věku dvaasedmdesáti let.

Vladimír Ráž (1. 7. 1923 – 4. 7. 2000)

Vladimír Ráž chtěl být původně lékařem, ale protože nacisté zavřeli vysoké školy, odešel v roce 1942 na Státní konzervatoř. Poté, co ji ukončil, prošel řadou pražských scén. Od roku 1954 byl členem činohry Národního divadla, kde hrál až do roku 1990 a hostoval zde i po odchodu na odpočinek.

Vladimír Ráž je populární herec charakterních rolí i pohádkových hrdinů, kterého si široká veřejnost spojuje především s postavou krále Miroslava v jedné z nejuspěšnějších českých pohádek *Pyšná princezna*. Divadelní režiséry upoutal svým mužným vzhledem a hlasem, oceňovali jeho talent i zodpovědný přístup k práci. Ráž byl zpočátku obsazován do postav lyrických milovníků, sám však tíhnul k charakterním rolím, které v sobě nesou nějaký složitý konflikt. Kritika se shodovala, že jeho projev byl civilní a hlavními výrazovými prostředky byly hlas, vrozený šarm, dvornost a přesně promyšlený pohyb.

S velkou chutí po něm záhy sáhli i filmaři, ostatně před kamerou stál poprvé ještě jako student ve snímku *Mrtvý mezi živými* (1946). Pohádkové role mu byly v padesátých letech souzeny. Hrál nejen v *Pyšné princezně*, ale i v neméně úspěšné pohádce *Byl jednou jeden král...* (1954), objevil se i v další veleúspěšné pohádce *Hrátky s čertem* (1956) – zde ale nebyl králem či milovníkem, nýbrž ztvárnil samotného vládce pekel.

Kultivovaný herecký projev a noblesa jevištního projevu jej předurčily k takovým rolím, jako byl doktor Jan Jánský v dramatu *Tajemství krve* nebo Jan Sladký Kozina v his-

torickém snímku *Psohlavci*. Vladimír Ráž hrál i v celé řadě dalších úspěšných snímků (např. *Stříbrný vítr*, *Romeo, Julie a tma*, *Modlitba pro Kateřinu Horovitzovou* nebo *Manon Lescaut*) a seriálů (*Sňatky z rozumu*, *F. L. Věk*, *Byl jednou jeden dům*, *Zlá krev*, *Zdivočelá země* aj.). Definitivně naposledy se Vladimír Ráž před kameru postavil v Bočanově historickém televizním dramatu *Žabák* (2001), které se na obrazovce objevilo až po jeho smrti.

Vyučoval na Pražské konzervatoři a kromě televize spolupracoval také s rozhlasem. Byl držitelem Ceny Františka Filipovského za celoživotní mistrovství v dabingu, v řadě filmů pravidelně namlouval Lexe Barkera a Jeana Maraise.

Jiří Adamíra (2. 4. 1926, Dobruška – 14. 8. 1993, Praha) Jiří Adamíra byl český herec, partner herečky Hany Maciuchové. Hrál v několika filmech, televizních inscenacích i seriálech, ale největších úspěchů dosáhl na divadelních jevištích. Divadlo začal hrát už v roce 1945. V padesátých letech se také poprvé objevil před kamerou, ale potom přijal mimopražská angažmá. Významnější bylo například jeho působení ve Státním divadle v Ostravě, potom nastoupil do Realistického divadla v Praze, kde působil v letech 1962–1990. Vytvořil zde desítky charakteristických rolí, jejichž společným rysem byla schopnost zobrazit typ moderního intelektuála, aristokrata, bránícího se banalitou a ironií. Objevil se například v Shakespearově *Richardu III.* nebo hrál Pelopa ve hře *Námluvy Pelopovy* od Jaroslava Vrchlického. V roce 1964 hrál ve filmu Zbyněk Brynychy *A pátý jezdec je Strach*, natočeného na motivy povídky Hany Bělohradské *Bez krásy, bez límce*. Jde o dramatický příběh židovského lékaře, který prožívá dobu protoktorátu jako hrůzný sen.

Jiří Adamíra byl často obsazován také do televizních inscenací a seriálů – například *Byl jednou jeden dům* nebo *Panoptikum města pražského*. Díky svému podmanivému kultivovanému hlasu je znám také z dabingu nebo z uměleckých recitací. Byl laureátem státní ceny a v roce 1989 byl jmenován zasloužilým umělcem. Svůj umělecký život završil několika rolemi v Národním divadle, kam nastoupil v roce 1990 a působil zde až do své smrti. V letech 1990–1993 působil jako pedagog na DAMU.

Česká televize jeho život a tvorbu přiblížila v dokumentu L. Cingrošové *Dobře namíchaný Jiří Adamíra* (v cyklu *Předčasná úmrtí*, Ostrava 2002) a stříhověm dokumentu M. Loucké a M. Kubaly *Jiří Adamíra, herec* (2006) k jeho nedožitým osmdesátinám.

Ota Ornest

Režisér Ota Ornest by letos oslavil 110 let. Skončil s Václavem Havlem v kriminále, ačkoliv chartistou nebyl.

Ota Ornest, český divadelní dramaturg, režisér, herec, překladatel a někdejší ředitel Městských divadel pražských, vlastním jménem Otto Ohrenstein, přišel na svět 6. července 1913 v Kutné Hoře. Byl nejstarší mezi bratry Jiřím (1919, Kutná Hora – 1941, Praha) a Zdeňkem (1929, Kutná Hora – 1990, Praha). Jiří se proslavil – pod jménem Orten – jako básník, Zdeňk přijal s Otou jméno Ornest a stal se hercem. Zvláštní je, že oba bratři zemřeli při autonehodě, Jiřího za války porazila německá sanitka a Zdeňkův automobil se na přejezdu střetl s vlakem.

Ota Ohrenstein v druhé polovině třicátých let studoval dramatické oddělení pražské konzervatoře. Byl her-

cem a režisérem Středočeské činohry J. Burdy, košického Národního divadla a pak plzeňského Městského divadla. Krátce po 15. březnu 1939, který jej zastihl v plzeňském angažmá, odešel přes Ostravu a Polsko do exilu ve Velké Británii. Za druhé světové války se i nadále věnoval divadlu, v Londýně připravil vzpomínkový večer věnovaný Karlu Čapkovi, uvedl zde v Arts Theatre také *Lidové suity* E. F. Buriana, redigoval časopis *Mladé Československo* a od roku 1941 působil spolu s Pavlem Tigridem a Josefem Schwarzem (Červinkou) v československém rozhlasovém vysílání BBC, nejdříve jako překladatel a hlasatel, později i jako spoluautor a autor relací.

Po skončení druhé světové války nastoupil do Realistického divadla. Z Londýna se ovšem vrátil už jako přesvědčený komunist a stal se jednou z vůdčích postav revolučních přeměn v našem divadelnictví. V letech 1950–1972 zastával funkci ředitele Městských divadel pražských a patřil k vůdčím osobnostem zlaté éry Městských divadel také jako režisér a dramaturg. Pražskému publiku představil řadu významných autorů, v mnoha případech ve vlastním překladu (přeložil šedesát divadelních her). Spolupracoval také s Alfrédem Radokem. O své politické přesvědčení postupně přicházel a začal se stýkat s lidmi komunistickému režimu nepřátelskými.

V únoru roku 1972 byl odvolán z funkce ředitele Městských divadel pražských a nahrazen nomenklaturním kádrem Lubomírem Poživilem, bývalým ředitelem Divadla pracujících v Mostě. Byl však ponechán v divadle jako režisér do doby svého plánovaného penzionování v roce 1977.

V roce 1977 však byl zatčen a při závěrečném přelíčení ve dnech 17.–18. října 1977 u Městského soudu v Praze odsouzen v procesu vedeném s Václavem Havlem, Františkem Pavlíčkem a Jiřím Ledererem na tři a půl roku nepodmíněně za trestný čin podvracení republiky za to, že napomáhal dovozu literárních děl zakázaných autorů do zahraničí. Šlo zejména o paměti Prokopa Drtiny. Ve fyzické a psychické tísní podlehl nátlaku Státní bezpečnosti a za slib milosti se v televizi veřejně kál. K tomuto kroku jej patrně přivedly i obavy o život a zdraví. Ještě před svým zatčením dvakrát prodělal infarkt a trpěl cukrovkou. U Nejvyššího soudu dosáhl snížení trestu na dva a půl roku, poté dostal prezidentskou milost a 6. dubna 1978 byl propuštěn z vězení. V roce 1990 byl rozsudek zrušen a trestní stíhání zastaveno. Po propuštění z vězení pracoval Ota Ornest pro Židovskou obec v Praze, redigoval její věstník *Žno a Židovskou ročenku*.

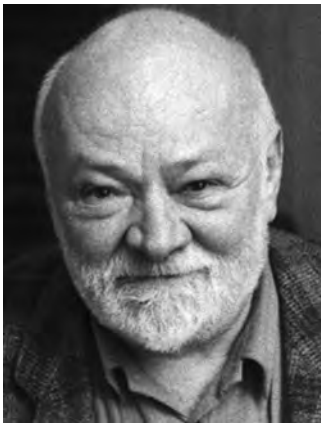
Ota Ornest zemřel 4. srpna 2000. Zanechal po sobě tři děti, které se všechny v různých podobách věnují herectví. Z jeho prvního manželství s herečkou Jarmilou Smékalovou (1920, Ostrava – 1994, Praha) se mu narodil syn Jiří (1946, Praha – 2017, Praha), herec, režisér a překladatel, nositel ceny Alfréda Radoka z roku 1996.

Z druhého manželství s herečkou Janou Koulovou (1926, Praha – 2009, Praha) se narodila dcera Hana (* 1959, Praha), herečka a recitátorka. Jana Koulová byla dcerou architekta Jana E. Kouly a vnučkou prof. Jana Kouly a rodina bydlela v Koulově vile v pražském Bubenci.

Ota Ornest je také otcem moderátory Ester Janečkové (* 1972, Praha), jejíž matkou byla mluvčí Charty 77, pedagožka, redaktorka a literární historička Marie Rút Křížková (1936, Miličín – 2020, Čerčany).

Výročí na pět

19. 8. 1938 se narodila **Věra Galatíková**, herečka († 21. 12. 2007).
 10. 6. 1958 se narodil **Vladimír Dlouhý**, herec. († 20. 6. 2010).
 20. 6. 1968 zemřel **Zdeněk Štěpánek**, herec (* 22. 9. 1896).
 8. 8. 1978 zemřel **Josef Hlinomaz**, herec (* 9. 10. 1914).
 26. 8. 2008 zemřel **Michal Dočolomanský**, herec (* 25. 3. 1942).
 2. 8. 2018 zemřel **Ilja Racek**, herec (* 24. 6. 1930).

Zemřel Ivan Vyskočil

28. dubna, ve věku čtyřřadevadesáti let, zemřel v Praze autor divadelních a rozhlasových her, spisovatel a herec Ivan Vyskočil. Patřil ke klíčovým postavám poválečného českého divadla. Spoluzakládal pražské Divadlo Na zábradlí, spolupracoval s Jiřím Suchým.

Byl autorem řady divadelních a rozhlasových her, napsal sbírky povídek a za-

hrál si také v několika filmech, například *O slavnosti a hostech*, *Prodáváč humoru*, *Kam, pánové, kam jdete*, *Fauno-vo velmi pozdní odpoledne*, *Něžný barbar*, *Král Ubu* nebo *Hezké chvílky bez záruky*.

Ivan Vyskočil se narodil 27. dubna 1929 v Praze v rodině knihařů. Absolvoval akademické gymnázium v Praze a po maturitě studoval v letech 1948-1952 herectví a režii na dramatické konzervatoři, později Divadelní fakultě AMU. V letech 1952-1957 studoval na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy psychologii, pedagogiku a filozofii. Praxi získával jako externí vychovatel v nápravných ústavech. V letech 1957-1959 vyučoval psychologii na DAMU.

V téže době začal Ivan Vyskočil vystupovat v Redutě spolu s Jiřím Suchým v představeních, která nazval text-appealy. V roce 1958 spolu s Helenou Philippovou a Vladimírem Vodičkou založili Divadlo Na zábradlí, kde působil jako režisér, dramatik a herec. Po odchodu z Divadla Na zábradlí se v roce 1963 vrátil do Reduty, kde založil Nedi-
 vadlo. Od šedesátých let spolupracoval s Československým rozhlasem jako autor a moderátor.

V době normalizace měl Ivan Vyskočil zákaz publikování i spolupráce se zahraničím. Jeho díla byla cenzurována nebo nesměla vycházet vůbec. Byl nucen opustit Redutu i Nedi-
 vadlo. Spolu se svými divadelními partnery pak kočoval po malých scénách po celé České republice. Od roku 1971 vyučoval herectví v Lidové škole umění v Josefské ulici v rámci kurzů pro pracující.

Po roce 1989 mohla jeho díla opět vycházet, některá byla převedena do televizní podoby. V roce 1992 založil katedru autorské tvorby a pedagogiky na DAMU a až do roku 2003 ji vedl. Poté na katedře stále vyučoval a byl členem Akademického senátu DAMU, Umělecké rady AMU a Umělecké rady DAMU.

Za svou činnost obdržel Ivan Vyskočil několik ocenění, v roce 2010 získal zvláštní cenu Kolegia pro udělování Cen Thálie za mimořádný přínos divadlu. (mk)

FILM & TV**Česká televize oslavila sedmdesátileté výročí svého vzniku**

Večerníček, *Televizní noviny*, *Branky, body, vteřiny* – Česká televize oslavila kulaté výročí, když přesně před sedmdesáti lety Češi mohli poprvé naladit program Československé televize. Její začátky si ale může pamatovat jen velmi málo lidí – televize totiž byly velmi drahé a prestižní přístroje, jako to bývá u každé nové technologie.

Televize začala vysílat 1. května 1953, přesně v osm hodin večer. Bylo to ale pouze zkušební vysílání, to pravidelné začalo až o rok později – k šestému výročí „Vítězného února“. Podle dochovaných pramenů sledovali program před sedmdesáti lety lidé maximálně na několika tisících přijímačů. Zahájil ho předtočeným vzkazem herec Jaroslav Marvan.

Součástí té vůbec první relace bylo i živé vystoupení herce Františka Filipovského, o kterém se učí studenti médií snad na všech českých univerzitách. Jeho představení totiž mělo zachránit vysílání, když se za chodu rozbil jeden televizní přístroj.

Přímo z tohoto prvního dne ale neexistuje žádný záznam – televizní vysílání se ještě nedalo nijak nahrávat. To, co bylo k dispozici, je tedy rekonstrukce, která vznikla pro pořad *Pět let televize* vysílaný v roce 1958.

Z Kavčích hor se vysílalo teprve od sedmdesátých let. Vůbec první adresa Československé televize byla v centru Prahy v Měšťanské besedě, nedaleko Václavského náměstí. Tehdy to byla taková menší pavlač, která byla pro potřeby televize dost nevhodná. Ze stejné budovy začala v devadesátých letech vysílat i první soukromá stanice Nova. Teď v Měšťanském domě sídlí hotel.

Většinou šlo o živé vysílání: hlavně hranou tvorbu, nejčastěji divadelní představení inscenovaná ve studiu v Měšťanském domě. V programu nechyběly ani dokumenty, celovečerní filmy a pořady pro děti předtočené na filmový materiál.

Televize byla ze začátku součástí Československého rozhlasu. V prvních třech letech od něj přebírala třeba zpravodajství. Televize přitom vysílala jen tři dny v týdnu (v létě dokonce dva dny). Postupně se vysílání rozšiřovalo a až na konci roku 1958 naplnilo celý týden. (mk)

Televizní cestopis se vydal po stopách Járy Cimrmana

Postavu největšího Čecha Járy Cimrmana lidé mají v takové oblibě, že po něm začali pojmenovávat turistická místa po celé republice. Zmapovat se je rozhodl režisér Patrik Ulrich, který na scénáři cestopisné série *Po stopách*

Járy Cimrmana spolupracoval se spoluzakladatelem Divadla Járy Cimrmana Zdeňkem Svěrákem.

V šestidílné cestopise, který uvedl druhý program České televize, putují po místech spojených s „neuznaným géniem“ herci Divadla Járy Cimrmana spolu se svým kolegou, průvodcem Miroslavem Táborským. „Nejezdíme po místech, která bychom divákům chtěli vnutit. Navštívili jsme s kamerou ty destinace, kde nás lidé požádali o svolení památník Cimrmanovi vytvořit. Místech, kde se Cimrman stal děděné transformační stanice, který z ní chce vybudovat samoobslužný Cimrmanův výčep,“ vysvětlil Zdeněk Svěrák.

Diváci se spolu s ním a Robertem Bártou podívali do Pojizeří, kde je například možné se rozhlédnout z majáku, od něhož je to k moři stovky kilometrů. Nebo obdivovat sousoší Járy Cimrmana, Růženky a inspektora Trachty, které v roce 2020 vytvořil sochař Radomír Dvořák. K němu zavítal Jan Hraběta, Miloň Čepelka a Petr Reidinger. Do jižních Čech, mj. do Písku, kam umělec a vynálezce připlul na voru, zamířil Petr Brukner.

Svoje stopy má Cimrman i na Moravě, třeba v Lipníku nad Bečvou je nábřeží Járy Cimrmana bez vody. Nejen tam je objevil Ondřej Vetchý. V Praze si pak o Cimrmanových bahenních lázních připravil referát jeden z nejmladších cimrmanologů Vojtěch Kotek. (mk)

Nejpozoruhodnější české varhany

Varhany jsou vrcholem důmyslu a konstrukčního umění v pojetí hudebních nástrojů, ale také součástí kulturního dědictví českých zemí. Nacházejí se v chrámech i v malých venkovských kostelích. Dvanáct nejzajímavějších nástrojů představuje nový cyklus České televize.

V šestidílném seriálu představují tvůrci divákům nejpozoruhodnější varhany v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Dokumentem provázejí herec Josef Polášek a jeho manželka Michaela, která ovládá hru na tento nástroj. Společně tak představí varhany, které nad jinými vynikají svým konstrukčním provedením, stářím, velikostí nebo historickým významem.

Michaela Polášková na některé nástroje hraje a doplňuje tak jednotlivé epizody osobními postřehy ohledně jejich ovládnání a zvuku. „Jednotlivé varhany jsme vybírali na základě podrobných rešerší, které pro nás spolu s autorem scénáře Filipem Hamplem připravil jeden z největších odborníků na tuto problematiku, organolog Arcibiskupství pražského Štěpán Svoboda. Ačkoli není vždy jednoduché stanovit objektivní měřítko, podle kterých je určitý nástroj například nejslavnější či nejtypičtější, vždy se jedná o fundovaný výběr podložený historickým, místním, technickým i širším kulturním kontextem. Cyklem se také snažíme varhany a varhanní hudbu přiblížit širokému publiku,“ říká kreativní producentka Lucie Kapounová.

Tvůrci diváky zvou v Čechách například do Smečna, Polné, pražského Týnského chrámu, kláštera ve Vyšším Brodě, Štoltmíře, Vysehořovic, Sázavského kláštera, kostela sv. Jakuba Většího v Praze, velké auly Karolina v Praze, Rožmitálu pod Třemšínem nebo kostela sv. Anežky České v Praze na Spořilově.

Na Moravě pak do kostela sv. Mořice v Olomouci a ve Slezsku do kostela sv. Anny na Annabergu u Andělské Hory na Bruntálsku. (mk)

Ocenění pro Helenu Třeštíkovou

Česká dokumentaristka Helena Třeštíková obdržela v Barceloně za mimořádné celoživotní dílo cenu Honorary DocsBarcelona Award.

Cena Honorary DocsBarcelona Award vznikla loni u příležitosti 25. výročí filmové přehlídky, kdy ji dostal španělský filmař Llorenç Soler. Festival tak chce oceňovat nejvýznamnější tvůrce světového dokumentárního filmu.

„Úžasná a bohatá tvorba Heleny Třeštíkové je silně spjata s její domovinou, Českou republikou. Její filmy jsou dnes již dědictvím a dokumentem z první ruky o posledním půlstoletí historie této země,“ uvedli pořadatelé.

Barcelonský festival uvedl v Katalánské filmotéce režisérčinu retrospektivu, která zahrnovala tři z jejích nejslavnějších titulů: *Katka* (2010), portrét mapující čtrnáct let v životě mladé narkomanky a její marný boj se závislostí; *Soukromý vesmír* (2012), ve kterém Třeštíková téměř čtyři desetiletí natáčí českou rodinu na pozadí pádu stalinistického socialismu a vstupu do Evropské unie, a snímek *René – Vězeň svobody* (2021), pokračování dokumentu *René* (2008), ve kterém se filmařka znovu setkává se svým hrdinou, mladíkem, kterého natáčela dvacet let ve věznici pro mladistvé.

V minulosti Helena Třeštíková, která natočila přes padesát filmů, obdržela cenu Evropské filmové akademie (EFA) Prix Arte 2008, takzvaného evropského Oscara, za film *René*. Helena Třeštíková působí také jako pedagožka na pražské FAMU.

V Praze se natáčel film o Katarině Wittové

Televizní stanice ZDF připravuje hraný film o životě bývalé východoněmecké krasobruslařské legendy Katariny Wittové, dvojnásobné olympijské vítězky a mnohonásobné mistry světa a Evropy. Snímek se natáčel v Praze. Dnes již sedmapadesátiletou „ledovou princeznu“, jak Wittové přezdívají německá média, si zahraje herečka Lavinia Nowaková, jejíž podoba s Wittovou je velmi výrazná. „Je natolik okouzlující, že jsem Lavinii ihned otevřela své srdce,“ řekla o herečce Wittová deníku *Bild*. „Vidět ji vystupovat naživo bylo něco neskutečného, protože jsem se shledala se svým já z mládí. Je zapálená pro hraní jako já kdysi pro ledovou plochu. Velmi jsem si tu cestu do minulosti užívala,“ dodala Wittová, která se produkce snímku účastní.

Natáčení trvalo do konce května, kdy přesně ale televize film odvysílá, není zatím jasné. Dílo režisérky Michaely Kazeleové s pracovním pojmenováním *Eine Kür, die bleibt* (*Volný styl, který zůstává*) se odehrává v roce 1994, kdy se Wittová s pomocí své trenérky Jutty Müllerové pokouší o comeback na olympijských hrách v Lillehammeru v roce 1994. Tehdy už Wittová reprezentovala sjednocené Německo, skončila ale až na sedmém místě.

Lavinia Nowaková se narodila v roce 1995, tedy rok po derniéře Wittové v Lillehammeru. Když ji tvůrci filmu oslovili, neměla o Wittové tušení. „Myslela jsem, že půjde o smyšlený příběh,“ přiznala herečka, která sama stála na bruslích naposledy ve třinácti letech a krasobruslení se nikdy nevěnovala.

To nyní kvůli filmu musela dohánět, v posledních dvou měsících proto intenzivně nacvičovala pod dohledem dvou trenérek. „Vstřebávala jsem vše, co jsem o Katarině našla.

Rozhovory, dokumenty, její styl. Přečetla jsem si i její knihu a hodně o Katarině přemýšlela. Musím říci, že mezi krasobruslením a divadlem je hodně paralel," řekla Nowaková.

Mnichovská rodačka se dokonce naučila saský dialekt, jímž Wittová hovoří, protože vyrůstala v Karl-Marx-Stadtu, dnešní Saské Kamenici (Chemnitz). „Katarina má úžasné charisma. Vejde dovnitř a místnost se rozsvítí. Byla jsem jí okouzlena, vycházeli jsme spolu úžasně," dodala Nowaková. (mk)

Nové české filmy

Sucho a láska

Bohdan Sláma natočil film o běžném i ekologickém zemědělství; do role farmářů obsadil Marka Daniela a Martina Pechláta. Příběh dvou farmářů s odlišným přístupem k zemědělství a ke krajině a zároveň drama o rodinných a sousedských vztazích. Tak by se dal popsat námět filmu *Sucho a láska*, který vznikl na jižní Moravě. Režisér a scenárista Bohdan Sláma zasadil jeho děj do krajiny takzvaného Moravského Toskánska.

„Já jsem zemědělec, který zdědil zemědělské impérium po svém otci," přiblížil svou roli herec Marek Daniel pro brněnský rozhlas. „Hospodařím podle zákonů a norem České republiky. Tím ekologicky hospodařím je Josef, už asi bývalý kamarád." Důležitou roli ve filmu hraje krajina Moravského Toskánska. Film ale zdaleka není jen o vodě a jejím nedostatku. Ekozemědělce Josefa hraje Martin Pechlát. Na scénáři se mu líbí, že není aktivistický. „Je to těžké, protože všichni chceme jíst a chceme, aby to bylo nejlevnější. Lidé si musí uvědomit, že je těžké dobývat to jídlo ze země. Všechny podpůrné prostředky jako chemická hnojiva nás dřív nebo později dostihnou," vysvětluje Pechlát.

„Nesnažíme se stát na jedné straně konfliktu, ale pojmenovat ten problém," přibližuje svůj záměr autor scénáře a režisér Bohdan Sláma. Péče o krajinu podle něj tvoří analogii s péčí o mezilidské vztahy: „Východiskem může být jediné reinkarnování toho, čemu říkáme láska."

V kinech od 14. 9. 2023.

Bod obnovy

V Evropě roku 2041 mají všichni lidé ústavní právo prožít „JEDEN CELÝ ŽIVOT". Pokud se vám stane nehoda, jste oživeni a můžete pokračovat dál ve svém životě. Stačí si každé dva dny pravidelně vytvářet digitální zálohu své osobnosti, tzv. BOD OBNOVY. Ale zaslouží si vůbec lidstvo právo na druhou šanci? Kolem základního tématu se točí děj dynamického filmu, který ctí žánrová pravidla detektivky i chytrého sci-fi, aby zároveň nabídl neotřelá zamýšlení nad současností i budoucností. „Fascinuje mě objevování nového světa, který je nám téměř na dosah. Pod svojí žánrovou slupkou je *Bod obnovy* příběhem o morálních dilematech společnosti," vysvětluje režisér Robert Hloz. Hlavní roli svěřil herečce Andree Mohylové, která ztvární mladou detektivku odhalující zločin jiné dimenze, než jsme prozatím zvyklí.

V kinech od 21. 9. 2023.

Muž, který stál v cestě

Koncem května vstoupil do kin film scenáristy Ivana Fíly a režiséra Petra Nikolaeva *Muž, který stál v cestě*. Film se

Tomáš Töpfer jako František Kriegl

týká především tehdejších vrcholných představitelů Československa a Sovětského svazu. Titulní roli politika Františka Kriegla, který jediný nepodepsal moskevský protokol, jenž mimo jiné legalizoval intervenci vojsk Varšavské smlouvy do Československa v srpnu 1968, ztvárnil Tomáš Töpfer (herec a ředitel Divadla na Vinohradech).

Tomáš Töpfer: „Když jsme točili, šel mi mráz po zádech. Všechny vzpomínky se mi začaly vracet. Tehdy mi bylo necelých osmnáct a už jsem byl vlastně dospělý. Nezapomeňte, že my jsme kolem dvaceti let zakládali rodiny, holka, která nebyla v pětadvaceti vdaná a neměla dítě, byla divná. Dneska se kluci v pětatřiceti rozmýšlejí, že by se možná oženili a opustili mamahotel. Takže když jsme třeba točili scénu, jak přijíždí ruský tank, okamžitě se mi vrátilo, co jsem sám zažil, když proti mně stál voják s namířeným samopalem. Rázem jsme všichni padli na zem. On sice vystřelil jen do vzduchu, ale nebylo to vůbec příjemné."

Mimochodem, víte, proč měly ruské tanky bílé pruhy? Protože výzbroj naší armády byla totožná s ruskou. A kdyby se náhodou naše armáda postavila na odpor, tak aby vojáci nestršleli sami po sobě, opatřili všechna ruská vozidla bílými pruhy. Dnes na Ukrajině mají bílé „Z" na tankcích ze stejného důvodu. Ono se to ve zvláštní spirále opakuje. Dokonce i scénář přepadení je podobný. Vpadnout do země, sesadit vládu, dosadit loutkovou a zmocnit se země prakticky bez boje. Ale na rozdíl od roku 1968 u nás se Ukrajinci brání.

Ten film je nesmírně důležitý tím, že se právě mladí diváci dozvědí, co byl rok 1968. Kdo byli ti podivní lidé v oblecích, které jsme si idealizovali a které teď uvidí, i když v hereckém podání, bez masek. Víte, my máme velkou tendenci si minulost idealizovat.

V šedesátých letech přece hráli Beatles, Rolling Stones, u nás vznikala divadla malých forem, pražské jaro bylo zalité sluncem. A my jsme milovali své představitele, kteří u nás chtěli zavést svobodu. Houby! V tom filmu uvidí, že to tak nebylo."

Režisér Karel Janák natáčí novou pohádku *Klíč svatého Petra*

Pohádka *Klíč svatého Petra* bude jednou z premiér letošního vánočního programu. Diváci se mohou těšit na Lukáše Příkazkého, Bereniku Kohoutovou či Petra Nárožného.

Vodníci, princezny, zlí rádcové, ale i třeba svatý Petr. Nejen pohádkové postavy se během června pohybovaly v prostorách zámku Sychrov. Právě zde Česká televize natáčí novou vánoční pohádku *Klíč svatého Petra*. Režie se chopil osvědčený tvůrce Karel Janák, který má v tomto specifickém žánru na svém kontě už mnoho snímků, v posledních letech takhle spoluvytváří vánoční televizní program téměř každý rok.

„Na scénáři pro *Klíč svatého Petra* se mi líbí, jak skvěle kombinuje klasické pohádkové postavy, jako jsou vodník, zlí rádcové nebo princezna, s méně obvyklými charaktery. V našem případě se svatým Petrem a třemi hlavními hrdiny, zlodějem, podvodnicí a nevinným Tobiášem,“ vydvihuje režisér.

Výroční ceny AFČK

Výroční ceny Asociace českých filmových klubů (AČFK) převzali na Letní filmové škole herec Ivan Trojan, slovenský režisér Miloslav Luther a chorvatský režisér a absolvent pražské FAMU Rajko Grlič. Festival v Uherském Hradišti zahájil nový film *Bod obnovy*, který do kin přijde v září. Festival promítl filmy scenáristy Jana Procházky nebo španělského režiséra Pedra Almodóvara. „Přesně po šedesáti letech od premiéry legendární *Ikarie XB1* se česká kinematografie opět dočkala výpravné sci-fi s originálním a silným nápadem,“ uvedl dramaturg Jaroslav Sedláček. Příběh filmu je zasazen do roku 2041, kdy lidstvo využívá velmi vyspělé technologie a ústava všem občanům garantuje právo na „jeden celý život“. Po nepřírozené smrti tak může být člověk obnoven ze své digitální zálohy; každý člověk si musí ale svůj bod obnovy pravidelně zálohovat. Zdánlivě dokonalý systém však může v rukou nezodpovědných lidí způsobit fatální problémy.

57. ročník Mezinárodního filmového festivalu Karlovy Vary (30. 6. – 8. 7. 2023)

Mezinárodní filmový festival Karlovy Vary se může pyšnit mnoha přízvisky. Jedná se o největší filmový festival v České republice a nejprestižnější filmový festival ve střední a východní Evropě. Spolu se slavnými festivaly v Cannes, Berlíně, Benátkách nebo Tokiu je KVIFF zařazen do kategorie A, tedy do skupiny nespécializovaných festivalů se soutěží celovečerních hraných filmů.

Historie festivalu sahá až do roku 1946, kdy se ještě v Mariánských Lázních uskutečnil první ročník. O rok později již festival hostily Karlovy Vary, kde se tato filmová slavnost koná dodnes. Mezi lety 1959-1993 se karlovarský festival na základě rozhodnutí Československa a Sovětského svazu ob rok střídal s tím moskevským. Od roku 1994, kdy se organizace festivalu ujal tým v čele s hercem Jiřím Bartoškou a filmovou publicistkou Evou Zaoralovou, se opět koná každoročně.

Letos nabídl 143 celovečerních hraných a dokumentárních filmů, místo pro setkání filmových profesionálů

i řadu doprovodných akcí. A návštěvníci festivalu se mohli těšit na známé filmové hvězdy, herce a hudebníka Russella Crowea, herce, režiséra a producenta Ewana McGregora, švédskou herečku Aliciu Vikanderovou a americkou herečku Robin Wrightovou. Cenu prezidenta festivalu převzala i herečka Daniela Kolářová. Do Karlových Varů se za filmovými zážitky sjíždí tisíce milovníků filmu.

Loni festival evidoval přes 10 500 akreditovaných návštěvníků, z toho 8 717 s festivalovými pasy, 414 filmových tvůrců, 931 akreditovaných filmových profesionálů a 530 novinářů. V průběhu festivalu se uskutečnilo 453 filmových představení a bylo prodáno přes 121 000 vstupenek. Letos festival využil poprvé i nově opravené Císařské lázně, ne sice ještě pro filmové projekce, ale pro společenské či odborné akce, zejména pro filmové profesionály.

Jedním z hlavních taháků 57. ročníku byl herec Russell Crowe, známý z filmu *Gladiátor*. Crowe přijel i se svou kapelou Indoor Garden Party, s níž vystoupil v den zahájení festivalu. Herec převzal ocenění za mimořádný umělecký přínos světové kinematografii. Při této příležitosti byl uveden dvacet let starý snímek Petera Weira *Master & Commander: Odvrácená strana světa*, ve kterém Crowe ztvárnil hlavní roli.

Kromě něj pozvání přijal skotský herec Ewan McGregor, známý jako Obi-Wan Kenobi z první, druhé a třetí epizody *Star Wars*. Do Karlových Varů přijela i Alicia Vikanderová, známá například z dramatu *Dánská dívka*, za nějž herečka dostala Oscara. Na festival ji doprovodil její manžel a herec Michael Fassbender (*Prometheus*, *X-Men: První třída*).

Do Karlových Varů přijela i Robin Wrightová, známá díky roli Jenny ve filmu *Forrest Gump*, ještě větší slávu získala coby první dáma v seriálu *Dům z karet (House of Cards)*. V loňském roce se na západě Čech objevili například Geoffrey Rush či Benicio Del Toro.

Slavnostní start i zakončení se tradičně odehrálo ve velkém sálu hotelu Thermal. Budova hotelu se nachází na okraji lázeňské zóny v samotném srdci Karlových Varů. Tato brutalistní stavba byla dokončena v roce 1976 a od začátku se o ní uvažovalo jako o hlavním centru festivalového dění.

Z programu je zřejmé, že festival pokračuje v tradici premiér klasických českých filmů vybraných pro digitální restaurování. V letošním roce se diváci mohli těšit na snímek *Každý den odvahu* – celovečerní debut Evalda Schorma z roku 1964 a jedno ze zásadních děl československé nové vlny.

Festival jedenácti snímků připomněl tvorbu Jasuzo Masumury. Japonský režisér se proslavil především úspěšným bořením hranic mezi uměním a komercí. Představena byla rovněž kolekce iránských filmů z uplynulých čtyř let. Za filmy stojí převážně mladí tvůrci, kteří hledají způsob, jak se navzdory komplikovaným životním a tvůrčím podmínkám vyjádřit k aktuálnímu dění ve společnosti.

Sedmapadesátý ročník filmového festivalu ve Varech vsadil na jednoduchý vizuál s černým pozadím a barevným logem.

Základnu festivalu tvoří hotel Thermal, kde se nachází hned šest sálů, včetně toho největšího pro 1 146 diváků. Ve stejné budově najdete i nejmenší sál celého festivalu. Ten pojme pouhých 63 diváků. Kromě hotelu Thermal se festivalové kinosály nacházejí na dalších šesti místech,

např. v Grandhotelu Pupp, Divadle Husovka nebo v Karlovarském městském divadle.

Herečka Daniela Kolářová uvedla na Mezinárodním filmovém festivalu Karlovy Vary film *Kulový blesk* z roku 1978. V oblíbené komedii hraje jednu z hlavních rolí po boku Josefa Abrháma. Daniela Kolářová převzala od prezidenta festivalu Křišťálový glóbus za přínos české kinematografii a film *Kulový blesk* sama vybrala pro svou prezentaci. Diváci ji odměnili několikaminutovým potleskem vestoje.

Divákům při uvedení filmu řekla, že vybrala *Kulový blesk* z několika důvodů. „Ten první byl, že to bylo mimořádně příjemné natáčení. Ono ne vždycky filmování bývá příjemné. A tohle mělo výbornou atmosféru i výborný scénář. A za druhé jsem chtěla vzpomenout i na kolegy, kteří už jsou v hereckém nebi a udělali toho strašně moc nejenom ve filmu, ale i v divadle. Tak si na ně můžeme společně vzpomenout,“ řekla Kolářová.

Moderátora Marka Ebena pak překvapilo, že mezi nimi byli i tací, kteří známý film ještě neviděli. O Kolářové řekl, že patří mezi herečky, které se uměly s věkem měnit a nezapadly. Patří mezi herečky, které umějí pocity vyjádřit nejen jedinou větou, ale i jediným slovem, poznamenal.

Režisér David Laňka a další tvůrci představili v Karlových Varech film *Jedna noc*. Jeho tématem je devalvace sexuální intimity v dnešních vztazích. V psychologicko-erotickeém dramatu se v hlavních rolích představili Adam Ernest a Vanda Chaloupková. Premiéru chystají na jaro příštího roku. „Mám rád příběhy, které se odehrávají v sevřeném časovém úseku. Na začátku *Jedné noci* stál nápad vyprávět story, která se odehraje během přibližně 12 hodin. A jak jsem tak přemýšlel, o čem by to mohlo být, a přemýšlel jsem o tom, kam se za posledních deset let posunuly partnerské vztahy, došlo mi, jak moc se z nich ztrácí intimita,“ uvedl scenárista a režisér David Laňka. Ústřední hereckou dvojici, mladý pár s malým dítětem, který se dostane do finanční tísně, čekalo intenzivní natáčení. Podle režiséra není cílem filmu jen poukázat na bezvýchodnost situace finanční tísně, do které lze poměrně snadno sklouznout, ale také dát naději, že problémy jsou řešitelné, pokud se k nim dokážeme postavit čelem.

Spisovatelka a publicistka Uljana Donátová představila svou novou knihu *Biograf láska*. Román vychází ze stejnojmenného muzikálu s písničkami Hany Zagorové, který měl loni v září premiéru v pražském Divadle Kalich. Kniha oproti muzikálu nabídne čtenáři hlubší příběh, řekla dnes Donátová. Příběh pojednává o přátelství třech žen, které se potýkají s různými životními peripetiemi, ale vše zvládají prožívat s humorem a nadhledem. Stejnojmenný muzikál měl premiéru 16. září. Zagorová se ho už ale nedočkala, měsíc před tím zemřela. Tvůrci muzikálu vybírali z téměř 900 písní, které za svoji kariéru několikanásobná držitelka Zlatých slavíků nazpívala. Zazní v něm nakonec čtyřadvacet písní. O muzikál je podle Donátové velký zájem, nejbližší termíny jsou vyprodané.

Český producent a produkční filmů české nové vlny Jaromír Kallista byl na karlovarském filmovém festivalu uveden do Producentů síně slávy. Ocenění uděluje Asociace producentů v audiovizí (APA). Kallista stojí za výraznými filmy, jako je *Lekce Faust*, *Otesánek* či *Šílení*.

Třiaosmdesátiletý Kallista už ve škole pracoval s režiséry, jako byli Jiří Menzel nebo Věra Chytilová, když produko-

val jejich absolventské filmy. Jeho kariéra pokračovala v šedesátých letech v Armádním filmu, který byl v té době ambiciózním produkčním centrem, dále vedla k profesionální práci v barrandovských studiích. S nástupem normalizace mu však byla znemožněna práce v kinematografii, důvodem bylo natáčení srpnových událostí roku 1968.

Další část jeho profesního života je spojena s multi-mediální Laternou magikou, kam se uchýlil po nedobrovolném odchodu z Filmového studia Barrandov. Právě Laterna magika mu přinesla osudové setkání s režisérem Janem Švankmajerem. V roce 1992 si založili vlastní produkční společnost pro filmovou tvorbu Athanor, v níž vznikly filmy *Spiklenci slasti*, *Přežít svůj život* či *Hmyz*, celkem sedm filmů. Všechny vzbudily globální ohlas a jsou oceňovány za specificky černý humor, narušování tabu a pokračování v české surrealistické tradici.

63. ročník filmového festivalu pro děti a mládež ve Zlíně

Ve Zlíně začal mezinárodní filmový festival pro děti a mládež. Na úvod 63. ročníku ocenili pořadatelé Pavla Nového a Zlatý stříbrček dostane v závěru také herečka Zlata Adamovská. Festival, který je největší a nejstarší svého druhu na světě, letos nabídne 295 filmů z padesáti zemí, včetně světových premiér. Jsou mezi nimi snímky z evropských zemí, jako jsou Německo, Finsko či Francie. „Zastoupeny jsou však i exotické krajiny, jako je Peru, Katar či Nikaragua,“ uvedla umělecká ředitelka Markéta Pášmová. Silná je účast kanadských a norských filmů.

Zahajovacím snímkem pro dětské diváky pořadatelé zvolili celovečerní animovaný film *Tonda, Slávka a kouzelné světlo*, který vznikl v česko-slovensko-maďarské koprodukcii. Hvězdy na zlínském chodníku slávy budou mít herci Tereza Ramba a Jan Cina. Jako mladé a nadějně herce, takzvané Young Stars, festival představí Antonii Formanovou a Vojtěcha Vodochoďského. Vzhledem k trendu seriálů pro teenagery připravili dramaturgové festivalu novou sekci Evropské web seriály pro mladé publikum. „Letos se zaměříme na skandinávskou produkci a každý den festivalu tak představíme jeden seriál s tematikou odrážející současné problémy dospívajících – identitu, přistěhovalectví, coming out, šikanu a další,“ uvedla Pášmová.

VZPOMÍNKA

Ivan Passer (10. 7. 1933, Praha – 9. 1. 2020, Reno, Nevada, USA),

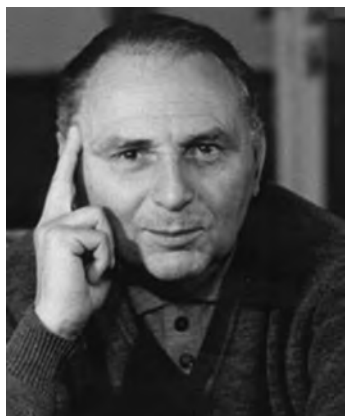
Ivan Passer byl česko-americký filmový scenárista a režisér, v počátcích své filmové kariéry blízky spolupracovník režiséra Miloše Formana. Byl představitelem tzv. nové vlny v československé kinematografii. Ač v šedesátých letech stihl doma natočit jen jeden středometrážní a jeden celovečerní film, než v roce 1969 s Formanem emigroval do USA, patřil k nejvýznamnějším osobnostem nové vlny. Společně s Jaroslavem Papouškem a Milošem Formanem napsal scénáře ke všem Formanovým českým filmům a s tímto režisérem ho spojoval způsob vidění skutečnosti i využití obdobných stylových postupů. Patřilo mezi ně zejména potlačení dějové složky ve prospěch detailního pozorovatelství, soustředění na postavy a důraz na au-

tentický obraz každodenního prožívání. V USA natočil celou dvacítku tematicky různorodých filmů, zčásti televizních, které i přes příklon k tradičnější fabulaci nesly vesměs stopy jeho režijního rukopisu. Z nich zvláště vynikly tituly *Born to Win* (1971), *Cutter's Way* (1981), *Haunted Summer* (1988) a *Stalin* (1992).

Vzdělání: Filmová a televizní fakulta Akademie múzických umění v Praze.

V roce 2006 obdržel Českého lva za celoživotní mimořádný přínos českému filmu.

Elmar Klos

Před třiceti lety zemřel Elmar Klos, česká polovina proslulého režisérského dua Ján Kadár – Elmar Klos, které patří ke skutečné elitě československého filmu.

Filmový scenárista, pedagog, dramaturg a manažer Elmar Klos se narodil 26. ledna 1910 v Brně. Uplatnil se v předválečném filmu jako autor krátkých re-

klamních filmů. S Jánem Kadárem začal režijně spolupracovat v padesátých letech. Jejich tvorba začala politickou agitkou *Únos* (1952); přestože se jednalo o film poplatný době, filmařské kvality mu nelze upřít. Dále spolu natočili hudební satirickou komedii *Hudba z Marsu* (1955), která je rovněž značně ovlivněna totalitním režimem. Po několika dokumentárních filmech se opět vracejí na pole hraného filmu – snímkem *Tam na konečné* (1957). Ten vytváří civilně laděný obraz života několika lidí z předměstského činžáku a je výrazně ovlivněn vyjadřovacími prostředky neorealismu. Následuje další satirická komedie *Tři přání* (1958), která byla oproti *Hudbě z Marsu* ve své době komunistickou vládou značně kritizována. Ve filmu *Smrt si říká Engelchen* (1963) poněkud násilně moderními postupy vyobrazují relativitu mírových hodnot ve válečné době. Psychologické drama *Obžalovaný* (1964) se stalo jedním z trezorových filmů. Jednu ze svých prvních rolí zde ztvárnil i režisér Jiří Menzel.

Největšího celosvětového úspěchu, jenž byl zpečetěn oscarovou soškou za nejlepší cizojazyčný film roku 1967, dosáhl Klos tragikomickým dramatem *Obchod na korze* (1965). Děj filmu se odehrává za druhé světové války v malém městě na Slovensku, kde žije poctivý a slušný člověk Tóno Brdka se svou selsky půvabnou, ráznou a vypočítavou ženou. Jednoho dne se zásluhou intrik svého švagra stává arizátorem nevýnosné galanterie, jež patří staříké židovce paní Lautmannové. Židovská rada Tóna přesvědčí, aby v obchodě setrval, a za to, že bude předstírat arizaci, poskytne pravidelnou úplatu. Stará paní se o Tóna stará jak o vlastního syna a on jí pomáhá, jak může. Události pod vlivem nešťastných dějin však postupně nabere rychlý spád a vedou k tragickému konci. Kromě již zmíněného oscarového ocenění se představitelka paní Lautmannové Ida Kamínská dočkala nominace za hlavní roli. Společně s představitelem Tóna Brdka Jozefem Krónerem získali také řadu ocenění na MFF v Cannes v roce 1965. Na filmu se jako pomocný režisér podílel Juraj Herz.

Poslední film natočený dvojicí Kadár – Klos nese název *Touha zvaná Anada*, balada o lásce z prostředí dunajských rybářů. Od počátku sedmdesátých let Kadár odjíždí natáčet do USA a Kanady a Klos se doma věnuje historii a teorii československého filmu. V roce 1989 ještě natáčí ve dvojici s Morisem Issou rodinné sci-fi *Bizon*.

Režisér Elmar Klos ve vzpomínce na svého spolupracovníka Jána Kadára říká: „Důvod naší součinnosti byl velmi prostý a praktický. Představte si sehraný deblový pár na tenisovém kurtu. Prostě dva hráči se sešli a doplňují se v tom, co umějí, ale i v tom, co neumějí. Vědí, kdy se na partnera mohou spolehnout a kdy ho sami musí podepřít.“

Elmar Klos zemřel v Praze 19. července 1993.

Výročí na pět

- 6. 6. 1858 se narodil **Viktor Ponrepo** (vlastním jménem Dismas Šlambor), průkopník české kinematografie († 4. 12. 1926).
- 19. 6. 1898 – začátek české kinematografie; fotograf **Jan Kříženecký** poprvé promítal české snímky v nově otevřeném Pavilónu českého kinematografu.
- 26. 8. 1968 zemřel **Martin** (přezdívaný Mac) **Frič**, filmový režisér, scenárista a herec, autor devadesáti filmů (* 29. 3. 1902).

FOTOGRAFIE

Kunsthalle představuje bohémství: nebojí se emocí ani nahoty

V galerii Kunsthalle na pražské Malé Straně je až do 16. října letošního roku k vidění jedinečná fotografická výstava *Bohemia: Příběh fenoménu 1950-2000*, která mapuje projevy bohémy napříč světem, od závěru druhé světové války až do konce 20. století. Kunsthalle dala dohromady sedmatřicet umělců, kteří se představují návštěvníkům. Výstava vznikla ve spolupráci s hostujícím kurátorem a publicistou Russellem Fergusonem z Los Angeles.

V moderních prostorách galerie Kunsthalle je vystaveno sedmdesát sedm děl od umělců z různých zemí. Většina z nich je fotografická, mezi nimi jsou ale i videa a mal-

ba. Z každé série fotografií je zřejmé, že bohémství bylo svérázným životním stylem. Spočívalo v opovrhování společenskými konvencemi a buržoazií. Stavělo na svobodné lásce, drogách, alkoholu a velké dávce nahoty. Taky s sebou přinášelo ztrhané umělce, kteří produkovali nezapomenutelnou muziku a psali dnes již klasická literární díla.

Výstava tak několik fotografií a videí věnuje přímo umělcům, kteří byli pro bohémy zásadní inspirací. Je možné tady narazit na fotografii básníka Allena Ginsberga s jeho kočkou nebo portrét atraktivního mladého zpěváka Micka Jaggera od fotografa Davida Baileyho.

Výstava začíná symbolicky fotografiemi z Paříže; tam totiž začalo i samotné bohémství. Návštěvníci tak získávají pocit, že stojí přímo u vzniku. Epicentrem bohémy se po

Cesta na Altamont Free Concert – Hudební festival v Kalifornii, 1969 (Na vystoupení Rolling Stones přišlo čtyři dny před začátkem místo očekávaných 80 000 návštěvníků na 300 000 lidí. Organizátoři nebyli dobře připraveni, zahynuli čtyři lidé.)

Paříži následně stal New York. Nic ale nebránilo tomu, aby se bohéma dostala i za hranice těchto dvou měst.

Další fotografie poskytují pohled do světových metropolí, jako jsou Peking, Záhřeb nebo Praha. Pomyslně tak skrze výstavu cestují návštěvníci po celém světě a mohou zkoumat, jak se bohémství v různých prostředích vyvíjelo jinak, i přes své společné prvky. Vystaveny jsou například fotografie Libuše Jarcovjákové, která v komunistické Praze dokumentovala životy menšin, od vietnamské komunity po jeden z prvních gay klubů. Newyorskou bohému vyobrazuje fotografická slideshow *Balada o sexuální závislosti* od fotografky Nan Goldin.

Jeden z vystavujících Zhang Huan se rozhodl ukázat chudobu čínského předměstí tak, že si nahý a pomazaný

medem a rybím tukem sedl na sedátko ve veřejné latríně. Když na něj po hodině nalétala hejna much, vydal se do rybářského jezírka, do kterého se ponořil a všechny mouchy utopil. Na výstavě je možné vidět fotografií z této šokující performance.

Exkurze do světa bohémství je zakončena velkoformátovou fotografií známého fotografa Wolfganga Tillmanse. Ta se příhodně jmenuje *Wake*, v překladu „Smuteční hostina“. Stejně jako končí lidský život, muselo skončit i bohémství. Podle pořadatelů výstavy k tomu došlo na počátku milénia.

V Kunsthalle mohou návštěvníci vidět zajímavou a uvolněnou výpověď umělců, kteří se rozhodli vzeprít sociálním konvencím a přes množství nejrůznějších těžkostí proplouvali životem. (mk)

Výstavy

Jaroslav Beneš

do 15. 10. 2023, GHMP, Dům fotografie Praha

Divadelní fotograf plzeňské Alfy, archivář a fotograf Pražských vodáren, spoluzakladatel sdružení Český dřevák, autor nezapomenutelných snímků z pražského metra. Tím vším byl a je Jaroslav Beneš, kterému Galerie hlavního města Prahy uspořádala přehlídku v budově, která navazuje na aktivity Pražského domu fotografie, u jehož vzniku na začátku devadesátých let rovněž stál.

Martin Straka: Monsieur Le Mans

do 20. 8. 2023, Galerie výtvarného umění v Ostravě

Fotografie ze čtyřadvacetihodinového závodu, který se ve Francii jel poprvé před sto lety. Martin Straka ho dokumentuje už osmnáct let.

HUDBA

Alena Štěpánková Veselá slaví sté narozeniny

Významná česká varhanice a hudební pedagožka Alena Štěpánková Veselá se 7. července dožila sta let. Někdejší rektorka Janáčkovy akademie múzických umění v Brně je propagátorkou varhanních děl českých autorů a organizátorkou hudebních soutěží a festivalů. Za svoji činnost dostala řadu ocenění.

Brněnská rodačka Štěpánková, roz. Veselá, studovala hru na varhany na brněnské konzervatoři a na tamní JAMU. Mimo jiné chodila na hodiny klavíru ke Zdeňce Illnerové, žačce Leoše Janáčka. Jako varhanice premiérovala skladby Miloslava Ištvana, Josefa Berga, Petra Ebena aj. Koncertní činnost zahájila již v době studií. Účinkovala téměř ve všech zemích Evropy, v USA a Kanadě. Vedla mezinárodní mistrovské kurzy z české varhanní tvorby v řadě zemí, např. v Anglii, Norsku, Švédsku, Kanadě. Na gramofonové desky a CD nahrála díla Johanna Sebastiana Bacha, soudobých českých skladatelů a koncerty starých českých mistrů. Inicivovala vznik soutěže mladých varhaníků.

Obnovená premiéra baletu

Lesní dívka v Českém Krumlově

Mezinárodní hudební festival (MHF) Český Krumlov nabídl obnovenou premiéru baletu *Lesní dívka* od Pavla Vra-

nického. Na jeviště se balet vrátil po víc než 150 letech. Koncem 18. století měl romantický příběh o setkání prince s tajemnou lesní pannou téměř 130 repríz. Na MHF zazněl 21. července, představil se Wranitzky Kapelle a tanečníci v choreografii, kterou vytvořila Andrea Miltnerová. Zazněla i díla Josefa Myslivečka. Koncert tak přinesl díla skladatelů z Čech, kteří si v 18. století podmanili Evropu. ČTK to sdělila mluvčí festivalu Marie Rydlová.

MHF nabídl balet při koncertě nazvaném *Il Boemo & Wranitzky*. První polovina večera představila operní dílo bohémského Čecha – *Il Boema*, jak se přezdívalo Myslivečkovi. V 18. století se proslavil v Itálii, kde se také seznámil s Mozartem. Ten jeho dílo studoval, obdivoval a pojilo je přátelství. Myslivečka představil i loňský snímek *Il Boemo* s Vojtěchem Dykem. Ve druhé polovině koncertu pak přišla obnovená premiéra *Lesní dívky*.

Italská La Scala uvedla Dvořákovu *Rusalku*

Jeden z nejslavnějších operních domů, milánská La Scala, uvedl poprvé operu *Rusalka* od Antonína Dvořáka. Po premiéře následuje ještě pět představení. Operu nastudovala italská režisérka Emma Danteová a za dirigentským pultem stojí Tomáš Hanus.

Dvořáková *Rusalka* měla premiéru v pražském Národním divadle 31. března 1901. Už v roce 1910 ji slyšela Ví-

deň a americkou premiéru měla v roce 1935 v Chicagu. Na scéně slavné Metropolitan opery v New Yorku se objevila poprvé až v roce 1993, a to s Gabrielou Beňačkovou v titulní roli.

Rusalka je jedna z českých oper, které lákají k inscenování po celém světě. Ve staroslavném Teatro alla Scala v Miláně ji poprvé hráli až letos, 6. června roku 2023. Vedení divadla, jehož intendantem a uměleckým ředitelem je Dominique Meyer (předtím ve stejné pozici ve vídeňské Státní opeře), pozvalo českého dirigenta Tomáše Hanuse (který je od roku 2016 hudebním ředitelem Welsh National Opera v Cardiffu, hlavním městě Walesu, a již několikrát dirigoval ve Vídni) a italskou režisérku Emmu Dante, aby vytvořili inscenaci opery pro La Scalu.

Rusalka jako pohádka pro děti? V žádném případě, říká režisérka Emma Dante, která se do Scaly vrací po čtrnácti letech od své památné inscenace *Carmen* s Danielem Barenboimem. Na jevišti vidíme jakýsi provlhlý a zpustlý zámek, před nímž je tuň, která je důležitá jak pro pohádkové bytosti, tak pro lidi. Mezi nimi není v této inscenaci ani tak moc velký rozdíl. Jsou to všechno umně stylizované postavy, postavičky, figury a figurky (scénograf Carmine Maringola, kostýmy Vanessa Sannino, světla Cristian Zucaro, choreograf Sandro Maria Campagna). *Rusalka* je ve svém světě něco jako krásná růžová medúza, kterou přivezou na invalidním vozíčku. Má mnoho chapadel, ale ty dvě obyčejné lidské nohy jí chybí. A ona by tak ráda za Princem. Kouzla Ježibaby jí to umožní, Princ si ji odvádí – přehodí přes ni svůj podivný infantilní kabátek pokrytý květinami. V zámku ji čekají divná stvoření, jakési bombónkově růžovoučké hračky, robůtci, kteří zcela jistě postrádají lidský cit. S *Rusalkou* se přátelí jen lesní mužici celí pokrytí větvemi, listím a mechem a potom ještě taková podivná jelenoidní zvířata s růžovými parohy. Cizí kněžna jako by Ježibabě z oka vypadla, obě jsou v červených honosných šatech, studené i ve své vášnivosti. No, červená, té je tady opravdu hodně, i lesní žínky mají červené šaty a postupně se vytancovávají z červených závěsů visících ve vchodech do zámku. Taky Hajný je červený mužík, hračička, jen Kuchtík má parametry lidského rozjívěného klučiny. A Vodník? Ten je takový hnědý. Postavy této inscenace většinou nemají pravověrnou lidskou podobu, spíš jako by byly zkonkrétněním knižních ilustrací. Jejich vzhled je totiž značně deformovaný. Vodník, to je jakýsi velký skřet s dlouhatánskými šlahouny místo prstů. No, je přece táta *Rusalky-medúzy*, tak to ani nemůže být příliš humanoidní zjev. A hodokvas na zámku probíhá napůl ve vodě. A co že tam jí? No, chutě okusují chapadla té nestvůry, která se s Princem vloudila do zámku přece.

Princ je taková blátivá postava, jenomže *Rusalka*, ta ho miluje! A tak v posledním jednání, když k ní Princ usedá, aby mu mohla dát smrtící polibek, hladí mu *Rusalka* něžně vlasy, ponechává jeho hlavu na svém klíně a také zpívá lidské duši své odpuštění. Přes tu silnou malířskou stylizaci jde totiž pořád o lásku, která nikdy neumírá. Příběh je to působivý, drásavý a v samotném závěru opravdově dojemný.

Účinkující sólisté, kteří zpívají česky: *Rusalkou* byla Olga Bezsmertna, jíž se pěvecky dařilo lépe a lépe s přibývajícím dramatičností role, závěr byl vynikající; Princ, tenorista a dirigent Dmitry Korchak, byl velmi dobrý, dokonce i se závěrečným *Mír mi přej*; Vodník (Jongmin Park) má krás-

ný a citlivý měkký bas; Cizí kněžna (Elena Guseva) a Ježibaba (Okka von der Dammerau) se vzácně doplňovaly; Hajný Jiřího Rajniše uspěl na výbornou a Kuchtík (Svetlana Stoyanova) zrovna tak.

„Je to *Olymp*, na který se touží dostat snad každý operní pěvec. Velmi si toho považuji. Jsem hrdý, že se *Milánu* představíme jako operní velmoc a že zde *Dvořákovu* vrcholné dílo zazní v našem rodném jazyce,“ řekl k uvedení *Rusalky* barytonista Rajniš.

Jak to, že byl ten *Rusalčin* příběh tak působivý? Prováží ho ve *Scale* neskutečně hluboká hudební interpretace, která diváky vtahuje do děje na jevišti. Tomáš Hanus jako výstřední divadelník staví celou katedrálu operního dramatu. Jako vždy z těch nejmenších částí, které přetváří do malých plošek a ty zase vedle sebe pokládá ve vzájemném souladu nebo naopak výrazném kontrastu, zvukově koordinuje a mění postavení jednotlivých nástrojů v tom bohatém předivu skladatelova orchestru, případně uzpůsobuje *Dvořákovu* dynamiku, protože lidské hlasy jsou přece to důležité, co divák nesmí přeslechnout, agogicky a tempově umně modeluje *Dvořákovu* hudební řeč, aby měla to, co má mít, zněla co nejlépe a aby byla strhující dramatickou výpovědí o daném tématu. O lásce, která je přes všechny útrapy hluboká a trvá až za hrob.

V takové podobě se tedy s *Rusalkou* potkává plně hlediště Teatro alla Scala v Miláně. Diváci jsou okouzleni a povstávají, aby pozdravili umělce na jevišti i v orchestršišti. Celkem šest představení *Rusalky* nebude mít nouzi o obecenstvo.

Redakčně zkráceno

Zdroj: www.casopisharmonie, Olga Janáčková

Zemřela Soňa Červená

Ve věku sedmadevadesáti let zemřela 7. května v Praze herečka a operní pěvkyně Soňa Červená. „Po delší hospitalizaci v jedné z pražských nemocnic dnes nad ránem pokojně ve věku sedmadevadesáti let odešla emeritní sólistka Národního divadla paní Soňa Červená. Čest její památce!“ uvedlo Národní divadlo, kde Červená také působila.

Soňa Červená patří do prominentní české divadelní rodiny, ale velkou část svého života prožila v emigraci. Narodila se 9. září 1925 v Praze jako dcera známého spisovatele a kabaretiéra Jiřího Červeného a Žofie Červené, rozené Bergerové (oba její rodiče přežili koncentrační tábor), jejím pradědečkem byl proslulý královéhradecký výrobce a vynálezce žesťových hudebních nástrojů Václav František Červený. Začínala v divadle. V Osvobozeném divadle byla po druhé světové válce první Káčou v muzikálu *Divotvorný*

hrnec Voskovce a Wericha. „Jiří Voskovec byl režisér, a to výborný, on byl hlavou všeho, zatímco Jan Werich byl to srdce, klaun v tom nejvyšším slova smyslu,“ vzpomínala před časem.

Zahrála si také ve filmu, třeba v komedii *Poslední mohykán* s Jaroslavem Marvanem, vystupovala v karlínském divadle s Oldřichem Novým i Vlastou Burianem, natáčela gramodesky, koncertovala s orchestrem Karla Vlacha. A také soukromě studovala; klasický zpěv u profesora Roberta Rosnera, herectví u Lydie Wegenerové.

Po únoru 1948 ale byla její rodina prohlášena za nepřátelskou pro komunistický režim, její manžel, majitel továrny na výrobu čokolády, utekl ilegálně přes hranice, protože byl tzv. třídní nepřítel. „Nezbylo mu než utéct. Chtěl, abych odešla s ním, ale já už byla zamilovaná do divadla. Už jsme se nikdy neviděli,“ vzpomínala. Navíc její matka zemřela za nevyjasněných okolností po policejním výslechu.

V roce 1951 odešla Červená na sedm let do angažmá v brněnské opeře k šéfovi Zdeňku Chalabalovi. Z Brna pak v roce 1958 přešla do Berlína, do Berlínské státní opery, kde byla v angažmá až do emigrace v lednu 1962. Červená emigrovala po vybudování berlínské zdi posledním otevřeným přechodem z východního Berlína do tehdejšího západního Německa.

Po odchodu z totalitního Československa Červená v šedesátých letech zpívala ve významných světových operních domech, třeba v San Franciscu byla rekordních jedenáct sezón. Mimořádné výkony podávala v operách Richarda Wagnera a Leoše Janáčka. Její nejslavnější rolí byla Carmen. Tu zpívala na předních světových scénách více než stopadesátkrát. Zpívala v operách v Západním Berlíně, Kolíně nad Rýnem, Hamburku, Dortmundu, Mnichově, Wiesbadenu, Frankfurt nad Mohanem, Norimberku, Stuttgartu, Vídni a San Franciscu. Všude tam propagovala i českou hudbu.

V loňském roce, 29. září, krátce po svých sedmadevadesátých narozeninách, Červená vystoupila u příležitosti předsednictví České republiky v Radě EU v Lateránské bazilice v Římě v oratoriu Jana Zástěry *Svatá Ludmila* jako sólistka v partu sv. Ludmily.

V roce 2004 obdržela jako zvláštní cenu kolegia cenu Thálie, v roce 2011 z rukou ministra kultury medaili Artis Bohemiae Amicis a 28. října 2013 ji prezident Miloš Zeman vyznamenal medailí Za zásluhy. U příležitosti jejích deva-

desátin jí v roce 2015 tehdejší ministr kultury Daniel Herman udělil titul Dáma české kultury.

Vedle zpěvu se Červená uplatnila i jako herečka. Ve Stavovském divadle vytvořila v režii Roberta Wilsona hlavní roli v Čapkově *Věci Makropulos* a postavu dr. Milady Horákové v Březinově *Zítřejší se bude...* Diváci ji také znají jako Frau König z filmu režiséra Jana Hřebejka *Pupendo*.

Pozoruhodný příběh této silné ženy zachytila ve svém celovečerním dokumentu Olga Sommerová. Nazvala jej prostě *Červená* (2017). Zachytila v něm příběh silné ženy, jejíž malé dějiny byly ovlivněny velkými dějinami Evropy 20. století. Snímek následně vyhrál Českého lva a zaujal i diváky na Mezinárodním filmovém festivalu v Karlových Varech.

Je po ní také pojmenována planetka objevená českou astronomkou Lenkou Kotkovou v srpnu roku 1995 na Ondřejově. Č. 26897 nese jméno Cervená. (mk)

Marie Kieslowski: Už se neostýchám říct, že jsem hudebnice

Zpěvačka a klavíristka Marie Kieslowski, v letech 2010-2019 spolu s Davidem Pomahačem členka kapely Kieslowski, vydala v závěru loňského roku své první sólové album s názvem *Je všechno dobrý?* V čistých, úsporných textech, podpořených producentkou prací Ondřeje Mikuly alias Aid Kida, na desce zkoumá možnosti samoty i vlastního sebevyjádření a reflektuje svou zkušenost muzikantky a matky. Pozicí žen na české hudební scéně ve spojení s rodičovstvím se Marie zabývá i ve své knize rozhovorů s českými muzikantkami, oslovila sedm hudebnic a matek.

O tom, jaké je to být ženou a matkou na hudební scéně, s ní otevřeně hovořily Lenka Dusilová, Markéta Foukalová, Olga Koenigová, Nikola Mucha, Marie Puttnerová, Bára Ungerová a Klára Vytisková. „Ta kniha je i o tom, že hudební scéna je převážně maskulinní, a dokud spoluhráči-kluci neměli vlastní děti, často vůbec nechápali, proč je třeba zpěvačka unavená, proč přišla pozdě na zkoušku nebo proč se jí blbě zpívá. A pak, když to sami zažili, zpětně uznávají: »Tyjo, já už přesně vím, co tím myslíš!« Ale zároveň nikdo z těch mužů-muzikantů, které znám (nechci nikomu křivdit), nešel na mateřskou. Takže to není stejné.“

Marie Kieslowski 19. dubna 2023 v Paláci Akropolis pokřtila album a knihu rozhovorů *Je všechno dobrý?* a odstartovala tak turné k debutové desce.

Hudební festivaly

Brutal Assault

9.-12. 8. 2023, Pevnost Josefov, Jaroměř
Festival zaměřený na tvrdé žánry...

Moody Moon Noize vol. 4

24.-26. 8. 2023, Chomutov

Program čtvrtého ročníku festivalu Moody Moon Noize bude opět žánrově doširoka rozpražený, s akcentem na čerstvé zástupce domácí a slovenské scény. Aktuálně žhavá jména doplní ověřené jistoty, v jednání jsou také zahraniční účastníci. „Stejně jako každý (tedy už čtvrtý) rok se těším na neotřelé složení interpretů a zasazení jejich vystoupení do různorodých a často velmi specifických míst konání. Líbí se mi myšlenkové pochody za jednotlivými boo-

Zádušní mše za Soňu Červenou 16. května 2023
v katedrále Svatého Ducha v Hradci Králové

kingy – nikdy totiž nešlo o prvoplánové nastřelení programu. Jinak tomu nebude ani letos,” dodává k dramaturgii Tereza Odehnalová (Mood). *Moody Moon Noize vol. 4* bude probíhat na různých místech chomutovského centra a přilehlého okolí – například v Oblastním muzeu, Kulturně Městského divadla, kostele sv. Ignáce nebo v Sa-dech Čs. armády.

www.moodymoonnoize.cz

Ostravské dny

24. 8. – 2. 9. 2023, Ostrava

12. bienále nabídne desítky světových premiér a performance na nových místech. Festival žánrově zaměřený na soudobou klasickou hudbu, a to povahy avantgardní, experimentální i riskantní.

goout.net/sk/ostravske-dny-2023

Dvořákova Praha

7.-25. 9. 2023

Pocta nejen Antonínu Dvořákovi, ale i Johannesu Brahmsovi. Vystoupí např. Vídeňští filharmonici a Izraelská filharmonie.

www.dvorakovapraha.cz

JUBILEA

Jaromír Nohavica

Jaromír Nohavica (* 7. 6. 1953, Ostrava) je český folkový písničkář, textař, libretista, osobitý zpěvák, skladatel a kytarista. Hraje také na heligónku.

Jaromír Nohavica, jehož část národa miluje a jiná část ho prý přestala poslouchat, slaví 7. června sedmdesátku. Budí vášně a emoce nejen svými písněmi a umí si udělat nepřátele. Ve veřejnoprávních médiích dnes na Nohavico-vy písně narazíte zřídka, přestože koncerty mívá bard z Těšína beznadějně vyprodané. Pokud se ho zastanete, označí vás vzorní spoluobčané za ruského švába, ale v soukromí vám mnozí přiznají, že si bez jeho písní neumějí představit své mládí ani stáří, tak dlouho nás provázejí.

Jako herec ztvárnil roku 2002 hlavní roli „Jarka Nohavici“ ve filmu Petra Zelenky *Rok d'ábla*. Za hudbu k tomuto filmu dostal spolu s Čechomorem a Karlem Holasem Českého lva za nejlepší hudbu. Postupně se stal jedním z nejpopulárnějších zpěváků a v roce 2004 získal i některá ocenění. Časopis *Rock & Pop* vyhodnotil jako nejlepší české hudební album od roku 1989 jeho *Divné století*. Akademie populární hudby jej zařadila při vyhlášení výsledků ceny Anděl 2003 do Síně slávy a byl nominován ve dvou dalších kategoriích. V Andělu 2009 vyhrál v kategorii nejprodávanejší album a v Andělu 2010 se stal zpěvákem dvacetiletí. Nesmírně populární jsou jeho živá vystoupení, v roce 2017 si například skvěle poradil s pražskou O2 arénou.

Dne 28. října 2017 obdržel z rukou českého prezidenta Miloše Zemana státní vyznamenání, medaili Za zásluhy v oblasti umění. Nohavica dostal v roce 2017 také cenu Stříbrný lukostřelec. Nad tímto oceněním převzal záštitu český prezident Miloš Zeman a ruské velvyslanectví v Praze.

Ruský prezident Vladimir Putin udělil Nohavicovi v roce 2018 Puškinovu medaili. Registrace Jaromíra Nohavici jako spolupracovníka StB byla jedním z důvodů, proč jej poa-

datelé nepozvali na „megakonzert“ Paměť národa k výročí republiky.

Zpívá především vlastní písně, ale i překlady písní ruských autorů Vladimira Vysockého nebo Bulata Okudžavy – sám se mnohokrát zmínil o svém tíhnutí k ruským inspiracím. Zhudebnil a nazpíval některé básně ze *Slezských písní* Petra Bezruče, roku 1982 zhudebnil báseň *Dezertér* ze sbírky Jiřího Šotoly *Za život*. Jeho písně jsou do značné míry oblíbené díky tomu, že zpívá o obyčejném životě a o člověku, jsou lyrickoepické, často však i ironizující. Nohavica ve své tvorbě používá nářečí z Ostravska a okolí Těšína. Vedle písničkářské tvorby překládá Mozartovy opery do češtiny. V roce 2006 obdržel za český překlad opery *Così fan tutte* Cenu Sazky a *Divadelních novin*. V roce 2007 přeložil operu *Don Giovanni*.

Zdroj: cs.wikipedia.org/wiki/

Jaromír Nohavica: Mávátka

1. Už dvacet devět roků chodím po světě
a ten svět furt a furt se stejně točí.

Já budu klidně smát se, budu veselý,
jenom mi vydloubněte oči.

Neviděl bych vypasené páprdy,
tisíce let a stále titíž.

Když něco prohnílého v státi zasmrdí,
říkají: Ty snad něco cítíš?

Říkají mi dobráci v Rudém právu:

Není tak zle, jen, chlapče, zvedni hlavu!

R: Dejte mi do rukou mávátka a řekněte, jak volat „Sláva!“,
já už si najdu ten správný směr a budu mávat, mávat, mávat.

2. Můj soused odvedle je farář v kostele,
moc prima kluk, jenže často hledí k nebi.

Já jaksi nemám v nebi žádné přátele
a bůh, ten pro mě nikdy nebyl.

Čtu jenom básně těch, kteří už zemřeli
a ten svět furt a furt se stejně točí.

Já budu klidně smát se, budu veselý,
jenom mi vydloubněte oči.

Říkají mi dobráci u koryta:

Není tak zle, to jenom doba je složitá!

R: ...

3. Okresní inspektor Vlček má vilu, dům a byt,
takové nic, a jak si krásně žije.

Já musel sedm roků bez koupelny žít,
proto ať žije anarchie.

Když tátu vyhodili, máma brečela,
že nedokázal převléct vlastní kabát,
a to mám někde na dně duše docela,
třeste se, trůny knížat a hrobat.

Říkají mi dobráci za koryty:

Není tak zle, ovšem musíte pochopití..., já zpívám:

R: + mávat, mávat, mávat, mávat!

Felix Slováček

Osmdesáté narozeniny oslavil hráč na dechové nástroje Felix Slováček. Na začátku května vystoupil na narozeninovém koncertě v pražské Lucerně, na němž současně připomněl, že je na scéně šedesát let. Ve stejné době vyšlo jeho dvojalbum *Příběhy lásky*. Na kontě má více než pět set natočených skladeb a téměř dva milióny prodaných zvukových nosičů.

Narodil se v Malenovicích u Zlína jako Antonín Slovák. Když mu bylo čtrnáct let, přišel za ním kamarád a řekl mu, že vypadá jako kocour Felix z pohádky od Disneye. Dodnes nechápe proč, ale ta přezdívka se tak rychle ujala, že mu zůstala napořád. Nevadí mu to. Felix je hezké jméno, znamená „šťastný“ a on si tak připadá. Samozřejmě byly v životě okamžiky, kdy mohlo být lépe. Obecně se mu ale daří, potvrzuje hudebník.

Na otázku, zda mu vadí, že v poslední době vzbuzuje ve velké míře zájem bulvárních médií, odpověděl: „Vždycky se říkalo, že o kom se nepíše, je mrtvý. Platí to stále. Děláním si svou práci, když mě lidé budou chtít vidět, přijdou na koncert a přečtou si, co si přečtou. Rozhodně nebudu vysvětlovat všechny články, které o mně vyjdou. Speciálně jejich titulky, protože ty jsou zavádějící. Spíš je mi líto, že v článcích s dramatickými či senzačními titulky se člověk obvykle nic nedozví.“

VZPOMÍNKA

Eva Olmerová (21. 1. 1934, Praha – 10. 8. 1993, Praha)

Eva Olmerová byla česká popová a jazzová zpěvačka, osobitá šansoniérka, která bývá často přirovnávána ke zpěvačce Bessie Smith. Narodila se v předválečných letech v pražské měšťánské rodině. Patří

mezi nejdůležitější osobnosti české hudební historie. Její život je kombinací velkých uměleckých úspěchů a obrovské nepřízně osudu.

Hudební publicista Jiří Černý o ní napsal: „Světovou zpěvačkou se Olmerová nestala vinou dvou režimů: částečně svého životního, a především čtyřicetiletého komunistického. Zotročoval ji více než Afroameričanky Bessie Smithovou a Billie Holidayovou rasismus. Alkohol bral síly všem třem, ale jen Češku nepustil Pragokonzert ani do Drážďan.“

V sedmnácti letech se Olmerové dostalo kruté politické školy, když ji příslušníci StB na tři dny zavřeli do cely, kde ji vystavili ponižujícím zkušenostem a výhrůžkami nutili k donášení na vlastní rodinu. Spolupráci odmítla a soudruzi jí proto pohodlný život neslíbili, naopak v budoucnu splnili své hrozby včetně věznění a překážek v práci. Díky talentu a okouzující osobnosti se však Olmerová dostala k mnoha povznášejícím uměleckým aktivitám.

Její osudům je věnována publikace Jaroslava Kříženeckého *Eva Olmerová*, Nakladatelství XYZ, 2007.

Karel Ančerl

Život Karla Ančerla, šéfdirigenta České filharmonie v letech 1950-1968, měl řadu velmi tragických stránek. On však nikdy nezahořkl; jeho umění je optimistické, sebevědomé a nepatetické. Velký umělec, který dovedl Českou filharmonii až na světový hudební vrchol, byl jako dirigent přísný, tvrdý a nekompromisní. V soukromí to však byl las-

kavý, milý a srdečný člověk, dobrý přítel a zábavný společník.

Karel Ančerl se narodil v roce 1908 v Tučapech v rodině výrobce lihovin. Svého otce však v jeho povolání nenásledoval; jeho pozornost se brzy zaměřila zcela jiným směrem. Na konzervatoři vystudoval skladbu u Jaroslava Kříčky a dirigování pod vedením Pavla Dědečka. Již na svém absolventském koncertě 24. června 1930 poprvé stanul před Českou filharmonií, s níž zde uvedl svou *Sinfoniettu pro velký orchestr*. O rok později jej přítel z konzervatoře pozval do Osvobozeného divadla jako dirigenta. První písnička, kterou zde nazkoušel, byl pozdější veliký hit *Ezop a brabeneč*. Se složitou partiturou, v níž navíc byla spousta chyb kvůli Ježkově zrakové vadě, si Ančerl bravurně poradil. Ředitel divadla byl jeho výkonem tak nadšen, že mu ihned nabídl daleko vyšší plat, než měl původně dostávat.

Období, které Ančerl sám označoval za jedno z nejšťastnějších v jeho životě, však mělo být brzy tragicky přerušeno vypuknutím druhé světové války. Tehdy přišel o práci a se žlutou hvězdou se vrátil k rodičům do Tučap. Dramatické události stíhaly v rychlém sledu jedna druhou: rodině byl zabaven dům, následovalo zatčení, věznění v Táboře, nucená práce v Soběslavi a v listopadu 1942 deportace do Terezína. Smutný osud celé Ančerlovoy rodiny se však měl teprve naplnit; v říjnu 1944 všichni její členové nastoupili do transportu směřujícího do Osvětimi. Ančerlova žena s ročním dítětem, které se narodilo v Terezíně, brzy po příjezdu zahynula a on sám byl přesunut do pracovního tábora Friedland. Na sklonku války se mu podařil neuvěřitelný útek, ale byl dopaden a odsouzen k popravě, od níž ho nakonec zachránilo osvobození. Z celé rodiny přežil jako jediný; z koncentračních táborů se nevrátili jeho rodiče, ani rodiče jeho ženy.

Přes všechny válečné hrůzy a útrapy se Ančerl velmi brzy dokázal vrátit na hudební dráhu. V té době se ovšem ještě nevědělo, že se v něm skrývá velký český a světový dirigent. Pár lidí, kteří ho znali, věřilo, že je schopen mimořádně mnoho udělat zejména pro českou soudobou hudbu, ale vlastně nikdo netušil, že v něm je mnohem víc. Za několik let se však jeho talent a píle měly projevit naplno.

Po návratu do Prahy působil jednu sezónu jako dirigent a dramaturg ve Velké opeře 5. května (dnešní Státní opera). Původní německý soubor byl rozpuštěn a nový ucelený soubor tu zatím nebyl. Vše se tedy dávalo dohromady „na koleně“, avšak díky Ančerlovi a Hábovi, toho času řediteli Velké opery, se podařilo divadlo opět uvést do normálního provozu. Po dvou letech Ančerl přešel do Symfonického orchestru pražského rozhlasu a 20. října 1950 byl jmenován šéfdirigentem České filharmonie.

Jeho jmenování ovšem proběhlo velmi netradičním způsobem. Ančerl na něj později vzpomínal: „Jednou jsem s orchestrem Československého rozhlasu zkoušel 9. Beethovenovu symfonii a zřízenec mi přinesl dopis. Na obálce stálo »Státní hospodářská škola v Čáslavi«, já jsem si řekl, to budou chtít zas nějakou brigádu, dopis jsem strčil do saka a zkoušel dál. Po několika dnech zjistila má drhá choť, že sako je již neupotřebitelné, špinavé a při jeho čištění dopis našla. Požádal jsem ji, ať to otevře a podívá se, co z Čáslavi chtějí. Byl to jmenovací dekret jako umělecký ředitel a hlavní dirigent do České filharmonie, podepsaný Zdeňkem Nejedlým.“ Často bývá jako jeden z důvodů Ančerlova jmenování do České filharmonie uváděna

také příměluva ruského houslisty Davida Oistracha. Ten v té době hostoval v Praze, zkoušel s několika dirigenty a nakonec poslali pro Ančerla. Za dvě zkoušky koncert s orchestrem dali dohromady a vystoupení mělo velký ohlas.

„Dozvěděl jsem se, že při večeři, kterou Nejedlý pořádal na Oistrachovu počest, se shodou okolností mluvilo o tom, v jaké situaci je Česká filharmonie, že vlastně nemají šéfa, a zdá se, že Oistrach mluvil o mně. A jelikož to byl vážený sovětský umělec, rozhodl se zřejmě Nejedlý mi dekret poslat.“

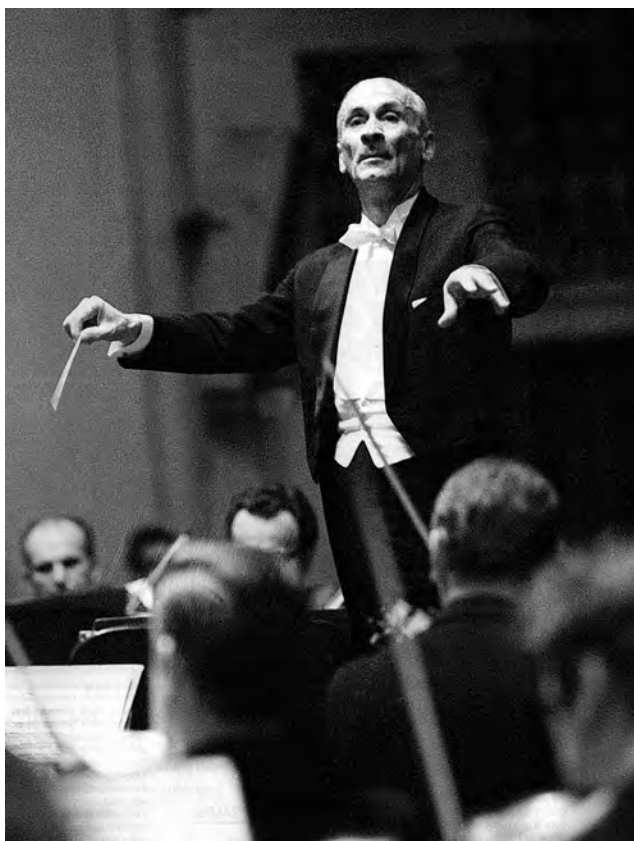
Nezpochybnitelným faktem je, že Karel Ančerl zdědil vynikající orchestr. Otázkou bylo, co s ním udělá, jak ho změní. Byl jiný než romantický Kubelík a výbušný Talich; obě tyto dirigentské osobnosti byly pro orchestr velikým přínosem, ani jednomu z nich však vlivem politických událostí nebylo dopřáno svou práci v České filharmonii dokončit. Díky Ančerlovi z nich našťastí mnoho zůstalo. Již v předválečném období a později i za Ančerla si orchestr nastavil vysokou laťku, pod kterou nikdy nešel, nejen při nahrávání, ale ani při běžném koncertním provozu. Jako dirigent byl racionální, věcný, rytmik a záleželo mu na tom, aby orchestr pracoval co nejpřesněji. Sám byl přesvědčen, že prvním úkolem dirigenta je stmelit orchestr tak, aby všichni stejně cítili a zažívali skladbu.

Jeho dirigentské gesto je úsporné a elegantní. Těžištěm jeho umění je poctivé nastudování partitury podle skutečného zápisu.

Během svého působení přiblížil Ančerl Českou filharmonii světovým orchestrům; svou pílí a pečlivostí vycizeloval orchestr na špičkovou úroveň. Česká filharmonie za jeho éry fungovala velmi solidně i z dramaturgického hlediska. V tomto ohledu je za jeden z jeho nejvýznamnějších počínů považováno uvádění děl Bohuslava Martinů, která se díky němu dostala do povědomí veřejnosti; Ančerl byl vlastně první, kdo české publikum s tímto autorem výrazněji seznámil.

Pod Ančerlovou taktovkou odehrála Česká filharmonie celkem 755 koncertů doma i v zahraničí. Absolvovala řadu zájezdů, během nichž se postupně proslavila nejen na evropském kontinentu, ale doslova v celém světě. Největší zájezd v historii orchestru (a zároveň do té doby nejdelší v historii všech světových symfonických orchestrů) se konal v roce 1959. Jednalo se o „turné tří kontinentů“ trvající od poloviny září do poloviny prosince. Filharmonie navštívila Nový Zéland, Austrálii, Japonsko, Čínu, Indii a Sovětský svaz. Takové turné pochopitelně znamenalo obrovskou organizační i uměleckou zátěž. Orchestr během své cesty odehrál celkem šestatřicet různých skladeb ze všech slohových období; tato úctyhodná cifra svědčí o nepochybné profesionalitě hráčů i obou dirigentů, kteří se zájezdu zúčastnili – Karla Ančerla a Ladislava Slováka.

V Austrálii byla Česká filharmonie vůbec prvním zahraničním orchestrem, který tuto zemi navštívil. Tento fakt se výrazně odrazil na návštěvnosti koncertů; jedno z vystoupení konající se ve volné přírodě si přišlo i přes nepříznivé počasí poslechnout neuvěřitelných 35 000 diváků. Tento koncert byl nezapomenutelným zážitkem nejen pro orchestr, ale i pro samotného Ančerla, který poprvé ve své kariéře musel mít partituru zatíženu cihlou, aby mu v silném větru neulétla. Během australského pobytu se na pódiu samostatně představila i dechová skupina filharmonie („Dechovka ve fraku“), která slavila ohromný úspěch. Nejenže

Poslední koncert Karla Ančerla v Československu, Pražské jaro, 1968

v Austrálii nic takového předtím neslyšeli, ale dokonce prý ani nevěřili, že se dá na dechové nástroje tak hrát. Z dnešního pohledu se zdá být neslychané i to, že před svým odjezdem byl celý orchestr pozván australským ministerským předsedou na recepci do budovy parlamentu. Také japonské publikum bylo návštěvou českých filharmoniků neuvěřitelně nadšeno. Česká filharmonie byla totiž po druhé světové válce teprve druhým zahraničním orchestrem (po Filadelfské filharmonii), který v této zemi vystoupil.

Ve druhé polovině šedesátých let se začínají projevovat Ančerlovy zdravotní problémy. Názor, že Ančerl se pro filharmonii obětoval, není zcela nepodložen. Vůbec se nešetřil, řadu koncertů od-dirigoval, ač se necítil dobře, a nezdolně pracoval. Na jeho podlomeném zdraví se zcela jistě podepsaly i válečné útrapy z koncentračních táborů. Trpí těžkou cukrovkou, ale i přesto odmítá své pracovní tempo zvolnit. Otřesným zážitkem je pro orchestr koncert v Mannheimu, na němž Ančerl zkolabuje během Čajkovského *4. symfonie*. Ačkoli se v zákulisí rychle zotaví a koncert dokončí, je jasné, že je téměř u konce svých sil.

V roce 1968 začíná vážně zvažovat odchod z České filharmonie a přemýšlí, zda přijmout nabídku z Toronto Symphony Orchestra. Sovětská okupace jeho váhání různě ukončí a v podstatě stvrdí jeho rozhodnutí o definitivním odchodu do ciziny. Vráti se rok nato, když jsou hranice ještě otevřené, a diriguje na Pražském jaru. To je naposledy, co Československo navštíví. O čtyři roky později umírá v Kanadě. Jeho ostatky jsou po dvaceti letech převezeny do České republiky a slavnostně uloženy na Vyšehradském hřbitově při pietním aktu v den zahájení Pražského jara 12. května 1993.

Zdroj: magazin.ceskafilharmonie.cz

Josef Vlach (8. 6. 1923 – 17. 10. 1988)

Josef Vlach byl český houslista a dirigent. Na Pražské konzervatoři byl žákem Stanislava Nováka a Jana Šlajse. Od roku 1947 studoval na Akademii múzických umění u Jindřicha Felda, absolvoval u Jaroslava Pekelského. V letech 1946-1948 byl druhým koncertním mistrem v Talichově Českém komorním orchestru, poté působil krátce jako vedoucí skupiny druhých houslí v orchestru České filharmonie a v období 1949-1956 v činoherním orchestru pražského Národního divadla. Již tehdy se ale zaměřil především na komorní hudbu. Od roku 1950 byl primáři Vlachova kvarteta. V roce 1958 obnovil Český komorní orchestr, jehož byl až do své smrti uměleckým vedoucím a dirigentem. Od téhož roku byl také členem poroty mezinárodní soutěže smyčcových kvartet v Liège. Byl vyhledávaným sólistou a komorním hráčem, spolupracoval jako dirigent s předními orchestry včetně České filharmonie, působil také jako pedagog. Uskutečnil řadu nahrávek pro československé i zahraniční nahrávací společnosti.

František Belfín (11. 7. 1923 – 25. 2. 1997)

Český dirigent a hudební skladatel František Belfín pocházel z Klatov, jeho otec byl fagotistou. František Belfín se ještě během studia na brněnském reálném gymnáziu v letech 1934-1942 stal od roku 1939 mimořádným studentem skladby a dirigování u profesorů Viléma Petrželky a Antonína Balatky na konzervatoři, ještě za studií na konzervatoři byl tympánistou v divadelního orchestru v Brně. Již jako ab-

solvent konzervatoře se stal dirigentem opery v Teplicích-Šanově a od roku 1947 v Plzni. Dobová kritika se shodně vyjadřovala i o jeho hlubokém hudebním citění pro realizaci symfonických děl. Byl také sám autorem několika zdařilých hudebních komorních opusů. Od počátku července roku 1955 až do roku 1983 byl šéfdirigentem Filmového symfonického orchestru v Praze. Pod jeho taktovkou byla nahrána hudba k více než třem stovkám filmů. Vedle hudby k celovečerním filmům také jako dirigent řídil filmový symfonický orchestr při nahrávání hudby určené pro populárně vědecké a animované filmy.

Na tvorbě filmové hudby pro československý film se podílel i jako skladatel, např. *Jak se Franta naučil bát* (1959), *Pět holek na krku* (1967), *Pohádky tisíce a jedné noci* (1974), *Čarodějův učeň* (1977). V pozici koncertního dirigenta uvedl Gershwinovu *Rhapsody in Blue*. Četná byla i jeho pohostinská dirigentská vystoupení v rozhlase nebo i televizi.

Václav Trojan (24. 4. 1907 – 5. 7. 1983)

Václav Trojan je znám jako skladatel širokého hudebního žánru, kam náleží taneční písně, filmová a scénická hudba, též hudba vážná a operní. Václav Trojan studoval u Bedřicha Antonína Wiedermanna varhanní hudbu, souběžně se věnoval studiu dirigování u Otakara Ostrčila, dále sbíral zkušenosti na Křičkově konzervatoři a nakonec na mistrovské škole u Vítězslava Nováka.

Václav Trojan hudbě vyučoval, vytvářel instrumentální podobu skladeb jiných skladatelů, komponoval jazzovou hudbu, koncertoval na veřejnosti. V roce 1937 se stal hudebním režisérem v Československém rozhlase. Ve filmové oblasti je jméno Václava Trojana spojeno zejména s animovanými filmy Jiřího Trnky, kde jeho hudba je skutečným odrazem znalosti dětské duše. Jednalo se o kreslené filmy *Zasadil dědek řepu*, *Vodníkův mlýn* a loutkový *Román s basou*. Všechny jsou prostoupeny veselou hudbou, vyjadřující řeč postavíček. Vrcholnou spoluprací Trojana a Trnky je bezesporu celovečerní loutkový film *Špalíček*, v němž se odvíjí obrazy národopisných zvyků a her. Dále je to *Císařův slavík*, v němž je vyjádřen kontrast živého, přirozeně zpívajícího slavíka proti slavíkovi umělému. Patří sem také známá pohádka *Bajaja* o princovi, který v souboji s drakem zachrání tři princezny. Mytologické podbarvení národních tradic zaznívá ve *Starých pověstech českých*. V neposlední řadě je třeba jmenovat výborný loutkový film *Osudy dobrého vojáka Švejka*, kde je doslova vyjádřen hudební humor.

Všestranně hudebně nadaný umělec Václav Trojan zemřel v Praze na náhlou zástavu srdce.

Jaroslav Krombholc (30. 1. 1918, Praha – 16. 7. 1983, Praha)

Jaroslav Krombholc byl český dirigent a hudební skladatel. Pocházel z hudebnické rodiny, ještě jako student gymnázia byl v letech 1934-1935 jediným soukromým žákem Otakara Ostrčila. Po maturitě studoval na Pražské konzervatoři obor hudební kompozice u Otakara Šína a na mistrovské škole u Vítězslava Nováka, dirigování u Pavla Dědečka a na mistrovské škole u Václava Talicha. V období do uzavření vysokých škol studoval rovněž jazyky (němčina, francouzština) na Filosofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Jako dirigent a skladatel spolupracoval s Divadlem E. F. Buriana. Již během studií byl pozván Zdeňkem Chalabalou ke korepetování do pražského Národního divadla. Zde byl pak od dubna 1940 do konce roku 1943 angažován. Vedle své činnosti dirigenta v ND byl současně i šéfem opery Státního divadla v Ostravě.

V roce 1945 byl jmenován do kolektivního vedení Národního divadla spolu s Otakarem Jeremiášem a Karlem Nedbalem. Od roku 1949 působil v Národním divadle střídavě ve funkcích dirigenta, hlavního dirigenta a šéfa opery. Současníky byl označován za nejtalentovanějšího žáka Václava Talicha a dobové recenze na mnohé jeho operní premiéry v Národním divadle to jen potvrzují. Často se v nich můžeme dočíst, že Krombholcovo nastudování bylo dokonale promyšlené do nejmenších detailů, orchestr hrál precizně a nikdy nepřekrýval pěvce. Operní znalci se na jeho kreace těšili stejně, ba dokonce víc než na výkony zpěváků nebo režisérovo pojetí. Každou premiéru prožíval Jaroslav Krombholc až téměř do sebezničení, daným dílem žil od prvních zkoušek a od každého hned od začátku očekával maximální výkon a zaujetí.

V Národním divadle působil přes třicet let. V roce 1975 se na tři roky ujal místa šéfdirigenta Symfonického orchestru Československého rozhlasu, současně však pohostinsky dirigoval i v Národním divadle.

Jeho manželkou byla sopranistka Národního divadla Marie Tauberová. Manželku často doprovázel na klavír na jejich recitálech.

Působil také v rozhlase a nahrál řadu gramofonových snímků. Se souborem ND se účastnil uměleckých zájezdů do Německa, Belgie, Rakouska a bývalého Sovětského svazu. Dirigoval také ve Velké Británii, Nizozemsku a dalších zemích. Dlouhodobá Krombholcova spolupráce s vídeňskými, londýnskými a dalšími zahraničními operními domy a shromáždění základních ohlasů na ni jednoznačně dokazují, že Jaroslav Krombholc byl umělecká osobnost světové úrovně a společně s Rafaelem Kubelíkem, Karlem Ančerlem a Václavem Smetáčkem jedním z nejlepších českých dirigentů potalichovského období.

Václav Rabas (14. 8. 1933 – 20. 4. 2015)

Václav Rabas byl český varhaník, publicista, hudební pedagog a popularizátor, vynikající interpret soudobé varhanní hudby; zároveň československý politik a bezpartijní poslanec Sněmovny lidu Federálního shromáždění za normalizace.

Pocházel z vesnice Dolní Bezděkov na Chrudimsku. Hru na varhany pak vystudoval na pražské konzervatoři v letech 1950-1955, pokračoval na Hudební fakultě Akademie múzických umění u prof. Jiřího Reinbergera v letech 1955-1959 a v roce 1956 zahájil pravidelnou koncertní činnost doma i v zahraničí. Byl vítězem vůbec první soutěže Pražského jara v oboru varhany, pedagogem AMU v Praze a ředitelem pardubické konzervatoře, dále koncertním varhaníkem a uznávaným interpretem soudobé hudby. Byl zakládajícím ředitelem Konzervatoře v Pardubicích. Premiéroval některé skladby Petra Ebena, Otmaru Máchy, Luboše Sluky či Miloslava Kabeláče. V roce 2009 byl předsedou festivalového výboru Le Quattro Stagioni Pardubice.

Do roku 1989 byl dlouholetým poslancem Federálního shromáždění.

Jan Křtitel Vaňhal, také Johann Baptist Wanhal či dokonce van Hall (12. 5. 1739, Nechanice – 20. 8. 1813, Vídeň) Český hudební skladatel Jan Křtitel Vaňhal se narodil v rodině koláře Jana Vaňhala a již od raného dětství projevoval hudební nadání. První hudební vzdělání mu poskytl vesnický učitel a varhaník Kozák v Maršově. Poté se vzdělával pod vedením nechanického učitele Antonína Erbana ve hře na housle, klavír, varhany a ve zpěvu.

V osmnácti letech nastoupil jako varhaník do zámeckého kostela v Opočně a později přešel do Hněvčevse jako varhaník a ředitel kůru. V roce 1760 se o jeho nadání dozvěděla majitelka panství Nechanice hraběnka Schaffgotschová a vzala jej do Vídně, kde mu umožnila studium u předních hudebních pedagogů té doby. Kompozici ho zde učil Carl Ditters z Dittersdorfu. Vaňhal se během pěti let stal jedním ze známých hudebníků Vídně. Získal si oblibu ve šlechtických kruzích a podařilo se mu též vykoupit z poddanství.

Baron Riesch mu roku 1769 umožnil dvouletý studijní pobyt v Itálii. V Benátkách poznal Christopa Willibalda Glucka. V Římě zkomponoval dvě opery na libreto Petra Metastasia (*Il trionfo di Clelia*, *Demofonte*), které tam také byly provedeny. Po návštěvě dalších italských měst (Bologna, Ferrara, Florencie, Neapol) se v roce 1771 vrátil do Vídně. Po návratu mu baron Riesch vyjednal místo kapelníka v Drážďanech. Vaňhal však nabídku odmítl. Zápasil v té době s duševní chorobou. Psychickou rovnováhu poté hledal mj. na statcích hraběte Erdödyho ve Varaž-

díně (jež dnes leží na území Chorvatska). Pro Varaždín zkomponoval oratorium *Umučení Páně*. Do Vídně se znovu vrátil až roku 1780.

Získal si proslulost jako symfonik i jako skladatel chrámové a komorní hudby. Stal se také členem prestižního smyčcového kvarteta ve složení Carl Ditters z Dittersdorfu – první housle, Joseph Haydn – druhé housle, Wolfgang Amadeus Mozart – viola a Vaňhal – violoncello.

V závěru života vyučoval hudbě a stal se vyhledávaným klavírním pedagogem. Jeho klavírní skladby patří dodnes mezi dobrý pedagogický materiál. Dále komponoval, avšak jeho dílo bylo zastíněno dílem slavnějších spoluhráčů z kvarteta. Některé jeho práce byly těmto slavnějším kolegům také připisovány. Vaňhal tak trpěl pocity méněcennosti a také dalšími návaly své duševní choroby, ve kterých řadu svých prací zničil.

Na místě, kde stával Vaňhalův rodný dům, byla odhalena v roce 1998 pamětní deska.

Libor Pešek

Český dirigent Libor Pešek se narodil před devadesáti lety, 22. 6. 1933, v Praze († 23. 10. 2022).

Před 20 lety tragicky zahynul Vladimír Tesařík

V sobotu 31. května roku 2003 bylo krásné počasí, čehož Vladimír Tesařík (* 20. 9. 1947), skladatel a zpěvák kapely Yo Yo Band, využil k projížďce na kole. Večer ho čekalo představení v muzikálu *Galileo*, kde účinkoval společně se svým starším bratrem Richardem (77). Odpoledne, v okamžiku, kdy se Vladimír vracel z vyjížďky domů, došlo v pražské Stromovce k tragické události. Z nezjištěných příčin spadl z kola. Muzikant byl převezen do střešovické nemocnice a dalších devět dní ho lékaři udržovali v umělé spánku. Během pobytu v nemocnici se jeho stav postupně zhoršoval, 9. června 2003 zranění podlehl.

Vladimír Tesařík byl český hudebník, který vystupoval se skupinou Yo Yo Band, kterou v roce 1975 spolu s bratrem Richardem, Ondřejem Hejmou a Juliem Novotným Kuzmou založil a ve které hráli svoji oblíbenou černou muziku (mix soulových, popových a reggae prvků), jež je naprosto očarovala. Byli průkopníky tohoto hudebního žánru v Československu. V kapele měl na starosti zpěv a klávesy. Yo Yo Band se těšil popularitě především v devadesátých letech, kdy byl na vrcholu oblíbenosti. Mezi jejich nejúspěšnější hity patří především ty z devadesátých let, což jsou písně jako např. *Karviná*, *Jedem do Afriky*, *Rybitví* či *Kladno*.

Vladimír Tesařík se vedle hudby věnoval též léčitelství a v mládí i sportoval. Jako sportovec se ve skoku do výšky kvalifikoval i na letní olympiádu do Mexika.

Výročí na pět

- 1. 8. 1848** se narodil **František Kmoch**, skladatel a kapelník († 30. 4. 1912).
- 1. 6. 1868** zemřel **František Sušil**, sběratel lidových písní, filozof a teolog (* 14. 6. 1804).
- 20. 6. 1928** se narodil **Miloš Vacek**, skladatel († 29. 2. 2012.)
- 6. 7. 2008** zemřel **Karel Hála**, zpěvák (* 2. 10. 1933).
- 12. 8. 1928** zemřel **Leoš Janáček**, skladatel (* 3. 7. 1854).

Národní technické muzeum otevřelo u Prahy další depozitární halu

Národní technické muzeum otevřelo v areálu v Čelákovcích u Prahy čtvrtou depozitární halu. V depozitářích na ploše téměř 2 160 metrů čtverečních v ní uschová sbírkové předměty zejména ze sekce věda, technika nebo historická auta. Veřejnosti se hala otevírat nebude. Trojrozměrné objekty z kovu, plastu, skla, dřeva nebo gumy uloží Národní technické muzeum v nové hale s názvem CD04.

Předměty byly od roku 1940 uloženy v objektu Invalidovny v Praze 8. Po povodních v roce 2002 byly přesunuty do budovy na Masarykově nádraží. Předměty sice zatopeny nebyly, ale kvůli vlhkosti budovy musely být přesunuty do náhradních prostor. V letos uvolněné budově u nádraží vznikne v budoucnu muzeum železnice a elektrotechniky.

„Já jsem velmi rád, že ten průšvih Invalidovny, kam jsme byli v roce 1940 násilně nastěhováni, po třiaosmdesáti letech násilně končí a ty předměty budou mít konečně důstojné uložení v této hale,“ řekl ředitel Národního technického muzea Karel Ksandr.

Stavba budovy vyšla bez DPH na 96 milionů korun. Většinu zaplatily evropské dotace. „Já jsem rád, že díky evropským penězům se povedlo nejen postavit tuto halu, ale také zaplatit restaurování předmětů,“ dodal Ksandr. Volné prostory se postupně budou plnit předměty z různých oddělení muzea, například z polygrafie, techniky domácnosti nebo textilu.

Prostory pro své historické sanitní vozy tady našla i pražská záchranná služba. Reprezentovat má řadu od osmdesátých let minulého století až po nedávné roky. Vzácným kouskem je Mercedes Benz. „To je vůz, který byl pořízen především pro prominenty bývalého režimu,“ vysvětlil lékařský náměstek Záchrané služby hlavního města Prahy Jaroslav Valášek. Doplnil, že vůz sloužil i tehdejšímu prezidentovi Gustávu Husákovi. „Pražská záchranka získala vůz po revoluci a zařadila ho do běžného provozu. Sloužil na asistenci a na nějaké zvláštní akce,“ dodal. V provozu byl vůz využíván do roku 2000. Sbíрка obsahuje i legendární sanitku Škoda 1203. „Ta sloužila od konce šedesátých let až do konce osmdesátých let. Jako převozová služba jezdila i po revoluci,“ sdělil Jaroslav Valášek. V hale CD04 budou uschovány i další vozy jako například Mercedes 136, ten sloužil pro převoz novorozenců s nízkou podrobnou hmotností, nebo technický vůz Lada Niva.

Sbíрка muzea obsahuje i Mercedes Benz 600SE, kterým v devadesátých letech minulého století jezdil tehdejší prezident Václav Havel. Přímo tímto vozem jel na žižkovskou radnici na svatbu s herečkou Dagmar Veškrnovou. Období prezidenta Václava Klause reprezentuje ve sbírkách vůz Audi A8. Tento uschovaný sice sloužil v minulosti předsedovi Ústavního soudu Pavlovi Rycheckému, výbavou a vzhledem ale prý přesně odpovídá Klausovu „nedrncavému“ modelu. Vozový park Miloše Zemana reprezentuje zase černá Škoda Superb v luxusní výbavě Laurin & Klement.

V hale o rozměrech 35 × 70 metrů představilo muzeum jeden unikátní sběratelský kus, vozidlo Velox, který loni přijalo od soukromého dárce ze Švýcarska. „Automobilka působila v letech 1909-1911 v Praze-Karlíně, ty vozy se dochovaly pouze dva na světě, jeden už jsme měli ve sbírkách a druhý jsme darem dostali od pana Zehndera a jeho bra-

tra,“ doplnil Ksandr. Velox bude vystaven v muzejní budově na Letné. Ta je na rozdíl od depozitárních skladů přístupná veřejnosti.

NTM spravuje zhruba 85 000 sbírkových předmětů, které dokládají vývoj techniky, průmyslu, dopravy, architektury a vědy na českém území. Celkem je to podle ředitele muzea přibližně 5 milionů kusů. (mk)

Chata Bohumila Hrabala se otevře veřejnosti

Chata Bohumila Hrabala v Kersku, kterou Středočeský kraj koupil před necelými dvěma lety, by se po úpravách mohla veřejnosti otevřít 28. března 2024 – to uplyne 110 let od spisovatelova narození. Nepůjde o klasickou muzejní expozici, nové uspořádání uvnitř by mělo navodit dojem, že Hrabal ještě před pár minutami seděl u stolu. Přibližně hodinový zážitek bude doplněn výkladem průvodce. Dovnitř se vypraví skupina maximálně sedmi návštěvníků, kteří si prohlídku předtím rezervovali. Uvidí například kuchyň s obytnou místností, schodiště, ložnici v patře, verandu.

„Chata má zvláštní kouzlo, neradi bychom ho narušovali velkým počtem návštěvníků,“ vysvětlil Jiří Vinduška, ředitel Polabského muzea. Navíc je velmi malá. Základní vstupné se podle něj pohybuje kolem sta korun. Návštěvnícká sezóna potrvá od května do září.

Podle Václava Girsy z Ústavu památkové péče Fakulty architektury Českého vysokého učení technického, která se na přeměně Hrabalovy chaty podílí, jde o mimořádně významnou památku. Nové využití musí být šetrné, s minimálními zásahy do konstrukce a zachováním atmosféry. „Musí být v souladu s životy místních a důstojně reprezentovat odkaz jednoho z našich nejvýznamnějších spisovatelů,“ doplnil krajský radní Václav Švenda.

Kraj podle něj upustil od dostaveb, o kterých se původně uvažovalo. „Provozní zázemí by se mělo vejít do chaty. Doplní se pouze objekty, které na místě stály za života Hrabala. Tedy kůlny, které navazují na zadní část, a původní schodiště na terasu. Všechny nepůvodní stavební úpravy odstraníme,“ přiblížil. I rozlehlá zahrada se navrátí do stavu za autorova života.

Na místě původně stála chatka, kterou si v roce 1940 nechala postavit rodina Trnkových. Hrabal ji pořídil v druhé půli šedesátých let a postupně ji rozšířil. Přibyla garáž a přístavek, v patře terasa se subtilním schodištěm. Po jeho

smrti přístavek, schodiště i terasa zmizely. Pozdější majitelé do původní garáže vestavěli koupelnu.

„Bouráme koupelnu, novější okna, dveře,“ shrnul architekt Martin Čtverák. Přibude světlík ve střeše, kterým Hrabal pozoroval oblohu. „Provozní zázemí vtěsnáme do garáže, odkud zmizí koupelna. Vznikne tam pokladna, za ní zázemí pro průvodce. Přistavujeme dva přístavky, v jednom bude hygienické zázemí, ve druhém zázemí pro základní údržbu,“ doplnil.

Nová terasa se schodištěm, o které se hodně diskutovalo, bude mít stejný tvar jako její předchůdkyně, trochu se bude lišit konstrukcí.

Stavební práce by měly v Kersku začít letos v září. Náklady by neměly převýšit 10 miliónů korun. Dům zaplní věci, které Hrabal běžně užíval. „Nábytek ze spodní místnosti se dochoval ze sedmdesáti procent. Z horního pokoje zlomky, dva tři kusy. A spousta drobností. Co nemáme, dobře dokumentují fotky,“ řekl Vinduška.

Chatu s pozemkem v polovině července 2021 nabídl k prodeji tehdejší majitel. Kraj za ni zaplatil necelých 10 miliónů.

Na návštěvu do chaty slavného spisovatele Bohumila Hrabala ale mohli zajít lidé již letos v květnu. Chata se zahradou byla zpřístupněna v rámci letošního ročníku tradičního setkání spisovatelových příznivců Hrabalovo Kersko. Po rekonstrukci by měla být chata zpřístupněna jako jedna z expozic Polabského muzea Poděbrady.

„V chatě zůstávají fotografie ze života Bohumila Hrabala, ale už jsme odtud odvezli nábytek, na němž jsou potřeba restaurátorské zásahy,“ řekl ředitel muzea Jan Vinduška. Úplně prázdné místnosti tu ale ani po odvezení nábytku nezůstaly. Studentky a studenti z Českého vysokého učení technického provedli průzkum a zmapovali stavební vývoj objektu a provedené stavební úpravy, které se tady budou prezentovat.

„Ukázány byly také tři modely ze tří různých období, a to z roku 1940, kdy byla chata postavena, potom z doby, kdy tady Hrabal působil, a třetí model ze současné doby, a byla tu i ukázka, od jaké podoby bychom chtěli objekt dostat. Představili jsme podobu plánované expozice, kterou navrhly studentky Fakulty architektury ČVUT,“ uvedl Vinduška. „Chata by se měla vrátit do podoby z přelomu osmdesátých a devadesátých let,“ dodal ředitel.

24. ročník Hrabalova Kerska nabídl kromě zpřístupnění chaty také setkání s herečkou Jitkou Zelenohorskou, která ve filmu *Ostře sledované vlaky*, natočeném podle Hrabalovy předlohy, ztvárnila telegrafistku Zdeničku Svatou. V hudebním programu vystoupil například Jiří Schmitzer, který si zahrál hospodského ve filmu *Slavnosti sněženek*, natáčeném ve zdejší osadě a ve kterém se objevil i sám Bohumil Hrabal. Pro zájemce byla také připravena procházka Kerskem po místech, která měl spisovatel rád. (mk)

90 let existence Památníku – architektonické ikony Zlína

U příležitosti významného jubilea Baťova Památníku 12. července proběhlo slavnostní zahájení výstavy *Památník Tomáše Bati 1933-2023*, autory jsou historička architektury L. Horňáková a architekt P. Všečetka. Celkem je k vidění sedmdesát fotografií mapujících radikální změny exteriéru i interiéru budovy. V rámci vernisáže byly před-

staveny kapesní hodinky Tomáše Bati, které měl při sobě v osudnou chvíli při pádu letadla Junkers. Ve speciální vitríně je instalován i fragment vrtule havarovaného letounu. Oba tyto artefakty se tak stanou součástí stálé expozice Památníku. Výjimečná funkcionalistická budova Památníku je vlastně tím nejvýznamnějším exponátem sama o sobě.

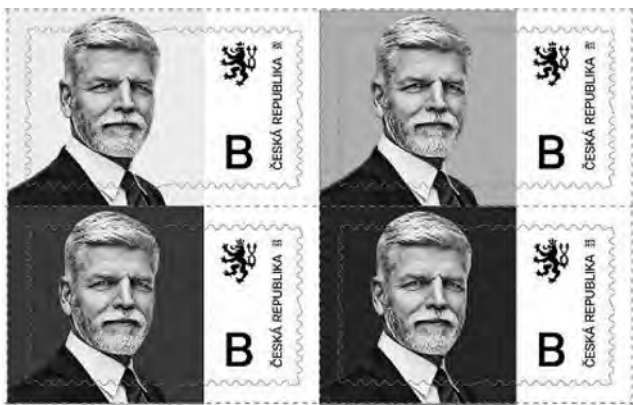
Jen málokterá osobnost v historii je tak propojena se svým rodným městem jako podnikatel Tomáš Baťa. Vybuduje prosperující obuvnickou firmu, v níž zavádí nové metody řízení provozu i obchodu, ale hodně peněz i energii věnuje svým zaměstnancům. Zlín se díky němu stává expozicí funkcionalistické architektury jak v areálu jeho továrny, tak ve městě samotném. Od tragické smrti slavného obuvníka Tomáše Bati uplynulo 12. července jednadvadesát let. Letadlo se s ním zřítilo ironií osudu do areálu jeho firmy v Otrokovicích.

Krátce po jeho tragické smrti se ve Zlíně zrodí myšlenka vybudovat Památník, který bude významného rodáka připomínat. Projektu se ujal František Lýdie Gahura (1891-1958), architekt Baťovy firmy a jeden z tvůrců originální funkcionalistické tváře Zlína. Památník se dočká slavnostního otevření u příležitosti prvního výročí Baťova tragického konce, 12. července 1933, a představuje nejen vzpomínku na podnikatele samotného, ale i přehled vývoje jeho továrny, dějiny Zlína a také kolekci historické obuvi. V listopadu 1944 při bombardování Zlína je vážně poškozen skleněný plášť budovy a po válce se stavba mění v Dům umění, poválečné využití si vyžádalo stavební úpravy. V roce 2006 padne rozhodnutí navrátit stavbě její účel i originální stavební podobu. Od května 2019 je památník Tomáše Bati opět otevřen veřejnosti ve své původní podobě.

Tomáš Baťa (3. 4. 1876, Zlín – 12. 7. 1932, Otrokovice) byl československý podnikatel, „král obuvi“, tvůrce světového obuvnického impéria, starosta Zlína a významný veřejný činitel.

Výstava v Památníku Tomáše Bati ve Zlíně, nám. T. G. Masaryka 2570, potrvá do konce roku 2023.

Více informací na www.pamatnikbata.eu.

Prezident Pavel představil svůj portrét i poštovní známku

Prezident Petr Pavel navštívil před nedávnem Smíchovskou střední průmyslovou školu se svojí manželkou Evou. Nejprve se studenty diskutovali v rámci projektu Zavolíme!, poté na místě připravili překvapení a představili Pavlův portrét i poštovní známku s jeho podobiznou.

„Moje vize byla nemít žádný portrét a známku a nezviditelňovat se. Není to prezentace, která by mi byla vlastní. První zmínky jsme vnímal odtažitě,“ připomněl prezident na tiskové konferenci svá slova z uplynulých měsíců.

Posléze prý ale viděl odezvu veřejnosti, kdy se mu lidé ozývali, že by portrét i známku chtěli. „Proto jsem dal zelenou kreativnímu týmu. Z toho vzniklo to, co uvidíte. Byl jsem spokojený, povedlo se jim to,“ dodal.

Známky v deseti různých barvách jsou podle tiskového oddělení Hradu na poštách dostupné od 7. června. Cena jedné známky je dle aktuálního ceníku České pošty 23 korun, odpovídá ceně za obvyklé psaní. V první emisi tiskárna vytiskne 100 000 archů, tedy celkem milión známek.

Pověřený generální ředitel České pošty Miroslav Štěpán je podle svých slov rád, že se navazuje na tradici prezidentských známek. „Jsme potěšeni, že známka s panem prezidentem spatří světlo světa. Když přijdou zákazníci na Českou poštu, tak se ptají na dvě věci. Kdy si budou moci koupit známku, nebo zda bude zavřena pobočka. Na obě otázky budeme mít konkrétní odpověď. Jsme potěšeni, že navazujeme na tradici prezidentských známek,“ uvedl šéf pošty. (mk)

Nová počítačová hra inspirovaná československými legionáři

Čeští vývojáři pracují na nové počítačové hře inspirované československými legionáři v Rusku. Jmenuje se *Last Train Home*, v překladu *Poslední vlak domů*, a odehrává se ve dvacátých letech minulého století. Vypráví příběh o československých legionářích, kteří se po konci války chtějí vrátit domů. Do cesty se jim však postaví ruská občanská válka a nehostinná Sibiř, přes kterou se pokusí dostat vlakem po Transsibiřské magistrále zpět do vlasti. Autoři hry na ní spolupracovali s Československou obcí legionářskou, která jim kromě konzultací historických událostí zajistila přístup k reálnému Legiovlakovi, který jako pojízdné muzeum objíždí Českou republiku a Slovensko. Videohra by měla vyjít ještě letos. A to nejen v angličtině, ale také s českým dabingem. Hráči si vyzkouší nejen bojové profese jako puš-

kař nebo granátník, ale i ty, které se starají o provoz vlaku – ve hře jsou role kuchaře nebo topiče.

Görnerova kniha o Kokoschkovi

Rüdiger Görner představuje ve své životopisné knize epochálního umělce Oskara Kokoschku (1886-1980) jako fascinující a rozporuplnou všestrannou osobnost. Divadelní hry, dopisy a eseje svědčí o významných literárních kvalitách tohoto velkého malíře, stejně tak i hudba byla pro něj stěžejní. Jako pedagog, inspirovan vlivem Jana Amose Komenského, založil v roce 1953 „Školu vidění“, neboť byl přesvědčen, že vidět vlastníma očima je základní předpoklad výtvarné činnosti. Navzdory závažným zraněním, která utrpěl v první světové válce, se Oskar Kokoschka dožil biblického věku.

Kokoschka strávil také čtyři roky svého života v Praze (1934-1938). Umělecky pro něho bylo toto období velmi plodné, pro jeho osobní život směřodatné a pochopitelně poznamenané dobovými událostmi: tyto dojmy ho pak, také umělecky, dovedly do exilu v Anglii, stejně jako k jednomu z jeho politicky nejprovokativnějších obrazů, nazvanému *Červené vejce*.

Kniha vyšla v českém překladu Vladimíra Čadského a Radka Malého roku 2023 v nakladatelství Academia.

Rüdiger Görner (* 1957, Rottweil) působí jako profesor novější německé a srovnávací literatury na Queen Mary University of London. Je zakladatelem centra Ingeborg Bachmannové pro rakouskou literaturu a ředitelem Centra pro anglo-německé kulturní vztahy. V jeho rozsáhlé publikační činnosti jsou zastoupeny nejnověji např. monografie o Raineru M. Rilke (2004), Georgu Traklovi (2014) a Oskaru Kokoschkovi (2018).

Mezinárodní ocenění pro vína z Česka

Bílá a červená vína z České republiky získala dvě velké zlaté a osmnáct zlatých medailí na části putovní vinařské soutěže Concours Mondial de Bruxelles, která se v květnu konala v chorvatské Poreči. Odborná porota v soutěžní části určené pro bílá a červená vína hodnotila 7 500 vzorků z téměř padesáti zemí. O výsledcích soutěže, která se letos koná po třicáté, informoval v tiskové zprávě Vinařský fond, který účast vinařů na zahraničních soutěžích finančně podporuje.

Velkou zlatou medaili získalo mikulovské vinařství Volařík za Ryzlink vlašský Ořechová hora, výběr z hroznů 2021, který se stal zároveň nejlépe hodnoceným vínem z Česka. Druhou velkou zlatou medaili porota udělila ratíškovickému B\V vinařství za Ryzlink rýnský, pozdní sběr 2019. Toto vinařství bylo v soutěži nejméně úspěšným zástupcem z Česka, když získalo ještě deset zlatých a patnáct stříbrných medailí. Celkově moravská vína obdržela dvě velké zlaté, osmnáct zlatých a dvaadvacet stříbrných medailí, loni to byly dvě velké zlaté, šestnáct zlatých a pětadvacet stříbrných medailí. „Význam soutěže vedle velké konkurence v počtu přihlášených vín z pěti kontinentů podtrhuje i přísné hodnocení světovými vinařskými odborníky, kteří zajišťují nejen vysokou úroveň, ale také naprostou objektivitu soutěže. Každá medaile je pak nesmírně cenná,“ uvedla marketingová ředitelka Národního vinařského centra Dagmar Fialová.

Prague Pride nabídne v srpnu 150 akcí na několika místech, tématem jsou tradice

Festival hrdosti leseb, gayů, bisexuálů, trans a queer lidí (LGBT+) Prague Pride se letos uskuteční od 7. do 13. srpna na několika místech Prahy. Nabídne na 150 akcí včetně průvodu, který v sobotu 12. srpna vyjde z Václavského náměstí na Letnou. Tématem 13. ročníku jsou tradice a jejich význam pro fungování společnosti s mottem „Tradičtější, než si myslíte“, sdělila ČTK za organizátory akce Eliška Černá.

„Tradice vnímáme jako přirozené, ale to jen proto, že jsou předávány přes několik generací. Ve skutečnosti jsou vymyšleny lidmi, a to za určitým účelem. Tradice je tedy potřeba časem revidovat a rozhodnout, zda ještě stále slouží původnímu cíli, nebo jsou už jen reliktem doby,“ uvedla ředitelka festivalu Kamila Fröhlichová.

Záštitu festivalu udělili například ministři vnitra Vít Rakušan (STAN), zahraničí Jan Lipavský, pro místní rozvoj Ivan Bartoš (oba Piráti) či předsedkyně Poslanecké sněmovny Markéta Pekarová Adamová (TOP 09). Festival Prague Pride s průvodem se konal poprvé v srpnu 2011. Tehdy vyvolal bouřlivé protesty konzervativců. V dalších letech protestní akce postupně slábly. V letech 2020 a 2021 se duhový průvod nemohl konat kvůli covidové pandemii, loni se ho zúčastnilo až 60 000 lidí.

Česká pošta prodává známky s portréty Libuše Šafránkové a Josefa Ahrháma

Česká pošta začala prodávat dvě poštovní známky s portréty nedávno zesnulých herců Libuše Šafránkové a Josefa Ahrháma. Grafickou podobu známek v nominální hodnotě 34 korun vytvořil Jan Maget. Maget je autorem i dalších známek s českými herečkami a herci vydaných v posledních letech. Příležitostné poštovní známky jsou součástí edice Herečky a herci. Celkem vychází 88 000 známek, cena každé z nich je 34 korun.

Slavnosti pětileté růže v Českém Krumlově

V Českém Krumlově proběhly Slavnosti pětileté růže. Během dvou dnů nabídl historický program, středověký průvod, divadla, koncerty i aktivity pro děti. Tématem 35. ročníku slavností je oslava 770. výročí města. V roce 1253 bylo poprvé zmíněno jméno Krumlova na listině budoucího českého krále Přemysla Otakara II. Mezi svědky je tam uvedený Vítek z Krumlova.

Rekonstruovaný vůz Tatra 80 v NTM v Praze

V pražském Národním technickém muzeu byl slavnostně odhalen sportovní vůz Tatra 80 z třicátých let minulého století, který se posledních osmadvacet let rekonstruoval. Na opravách se podílel milovník historických automobilů Pavel Kasík. Původním majitelem představené Tetry 80 byl ústecký továrník Heinrich Schicht, který vůz zakoupil v roce 1931. Kasík také pokřtil knihu o rekonstrukci nazvanou *Tatra 80: Tři životy slavného Schichtova kabrioletu*.

Generální ředitel Národního technického muzea v Praze Karel Ksandr ocenil práci, kterou Kasík rekonstrukci věnoval. Náročné podle něj muselo především být dohledá-

vat originální díly a zvolit správné barvy nebo interiérové doplňky. „Těch osmadvacet let je obdivuhodných, ale výsledek je tady,“ uvedl.

Po Heinrichu Schichtovi, jehož rodinu proslavila výroba mýdla, kosmetiky nebo potravinářských tuků, vůz vystřídal ještě několik majitelů, uvedl Kasík. Sloužil například i u hasičského sboru. Kasík Tatra 80 převzal ve velmi špatném stavu, řekl. Kromě mechanických prací podle něj spoustu času věnoval také studiu původních materiálů nebo návštěvám tuzemských a zahraničních automobilových veletrhů.

Na pražský orloj se vrátili sochy apoštolů

Na pražský orloj se po opravách vrátili tři sochy apoštolů, které loni v červenci poškodili vandalové. V 9 hodin dopoledne se už v okénkách památky vystřídalo všech dvanáct světců včetně svatých Matěje, Tomáše a Judy Tadeáše, kteří v minulých týdnech v defilé kvůli restaurování chyběli. Pražský orlojník Petr Skála ČTK řekl, že opravy i instalace soch zpět na místo se obešly bez problémů. Náklady na opravu soch byly 35 000 korun a pokryla je pojistka, dodal mluvčí Prahy Tadeáš Provazník. Pachatelé loni při prohlídce orloje ve Staroměstské radnici rozbili prosklené dveře oddělující místnost s apoštoly od kaple. Padající sklo následně způsobilo na třech sochách řezné a různé hluboké defekty na polychromii i ve dřevě. Provazník dodal, že původní sklo nahradilo bezpečnostní, které se v případě podobného incidentu, jako byl ten loňský, nevysype do stroje orloje.

Cyrlometodějské slavnosti ve Velehradu připomněly arcibiskupa A. C. Stojana

Letošní cyrlometodějské slavnosti ve Velehradu na Uherkohradištsku připomněly sto let od úmrtí olomouckého arcibiskupa a politika Antonína Cyrila Stojana (1851-1923). Akce patří k nejvýznamnějším církevním svátkům v zemi, slavnosti se konají tradičně 4. a 5. července a připomínají příchod slovanských věrozvěstů Cyrila a Metoděje na Velkou Moravu. Běžně se jich účastní kolem 30 000 lidí. Stojana připomene výstava i autorské čtení herce Igora Bareše. Tradiční hudební hostitel Večera lidí dobré vůle Jiří Pavlica uvedl ve světové premiéře píseň, která je věnována Stojanovi. V královské kapli velehradské baziliky bylo instalováno dílo *Stojanovo otcovské srdce*, které vytvořil sochař Otmar Oliva. Při národní pouti nesli dary zástupci obcí a měst, kde Stojan působil.

Stojan stavěl kostely, zakládal knihovny, pomáhal hasičům, organizoval pouti, je považován za obnovitele Svatého Hostýna, sbližovatele západních a východních křesťanů i organizátora velehradských sjezdů. Byl také aktivním politikem, poslancem a senátorem. Dny lidí dobré vůle nabídl řadu programů, například Mladí fandí Velehradu, program pro děti, tradiční součásti je i setkání vozíčkářů.

Cyrlometodějská mše v Mikulčicích

Stovky lidí z okolních obcí i z nedalekého Slovenska přišly na mši pod širým nebem, která byla vrcholem Cyrlometodějské pouti na Podluží ve slovanském hradišti v Mikulčicích na Hodonínsku. Mše se na archeologickém nalezišti

koná na svátek Cyrila a Metoděje od devadesátých let, tradici nepřerušil ani covid ani tornádo, které Mikulčice poničilo před dvěma lety, řekl ČTK emeritní brněnský biskup Vojtěch Cikrle.

Před malomyslností, vzájemným dohadováním a rozdělováním společnosti varoval na slavnostní mši ve Velehradu na Uherskohradištsku administrátor olomoucké arcidiecéze Josef Nuzík. V kázání se zmínil také o nedoceňování role rodiny, která je podle něj základem společnosti. Nuzík byl hlavním kazatelem slavnostní mše, kterou ve Velehradu vyvrcholily tradiční cyrilometodějské slavnosti.

Státní svátek připomínající příchod Cyrila a Metoděje patří k nejvýznamnějším církevním svátkům v zemi. Mise Cyrila a Metoděje položila v druhé polovině 9. století na Moravě základy vzniku českého státu. Přeložili biblické a liturgické texty a upravili pro slovanskou řeč písmo, vytvořili světský a církevní zákoník a dali mnoho podnětů pro zpěv, ikonografii a kazatelskou činnost i pro politiku, diplomacii a hospodářství. Bratři ze Soluně, které povolal velkomoravský kníže Rostislav, přišli na Velkou Moravu na jaře roku 863.

Benefiční koncert Večer lidí dobré vůle ve Velehradě vynesl 805 000 Kč

Benefiční koncert Večer lidí dobré vůle ve Velehradě na Uherskohradištsku vynesl 805 000 korun. Koncert je tradičně jedním z hlavních bodů programu velehradských cyrilometodějských slavností. Přenášela ho Česká televize i Český rozhlas a lidé mohli posílat dárcovské textové zprávy. Loni koncert vynesl 1,1 miliónu korun.

Výročí sochy Radegasta na Radhošti

Replika původní sochy slovanského boha Radegasta byla slavnostně odhalena na vrcholku hory Radhošť 4. července 1998. Kopii Radegasta, vytesanou z pravé žuly, nechal na Radhošti umístit Památkový ústav v Ostravě, aby lépe odolávala povětrnostním vlivům. Zrestaurovaný originál nyní stojí ve vestibulu radnice ve Frenštátu pod Radhoštěm.

Majestátní hora Radhošť byla odedávna opředená mýty, bájemi i pověstmi. Mimo jiné o pohanském kultu boha Radgosta (Radegasta), jehož modla prý kdysi stávala na Radhošti. Slýchal to i sochař Albín Polášek, který nakonec sochu Radegasta vytvořil a věnoval ji Pohorské jednotě Radhošť. Odhalena byla u příležitosti slovanské pouťi na Radhošti v červenci 1931.

Původ Radegasta je také spojován s náčelníkem Gótů a Skythů Radegaistem (Radagaistem), který podle legendy zaútočil se spřátelenými slovanskými kmeny počátkem 5. století na Řím. Při dobývání „věčného města“ byl zajat a stat, ale pro svou chrabrost prý začal být uctíván pohanskými Slovany.

Život s Kofilou

V tehdejším Československu v roce 1923 se ve vinohradském závodě čokoládovny Orion „narodila“ čokoládová tyčinka – mléčná čokoláda Orion (50 %) s jemnou kávovou náplní (50 %), která dostala jméno Kofila.

Již šest let po svém vzniku získala podle portálu Orion-cokolada.cz Kofila jako součást kolekce ocenění Grand

Prix na světové výstavě v Barceloně, v roce 1935 pak podobně zabodovala na Grand Prix v Bruselu a v roce 1962 si odvezla stříbro ze světové olympiády čokolády.

V průběhu let se Kofila vyráběla nejdříve na pražských Vinohradech, později v Modřanech, ještě později v Děčíně, až nakonec v roce 1982 zakotvila natrvalo v Olomouci, kde se vyrábí dodnes.

Její kouzlo podle znalců spočívá ve spojení mléčné čokolády a jemné kávové náplně. Na 744 tun tyčinek je třeba 17,42 tuny pasty (pomleté pražené kávové boby), čokolády je pak na stejné množství tyčinek potřeba 387 tun. I když se receptura během staleté historie měnila, chuť zůstala stále stejná, cílem bylo vždy zachovat profil tyčinky.

V olomouckém závodě Zora se jí vloni vyrobilo 30 miliónů kusů. Aktuálně je pátou nejoblíbenější tyčinkou na českém trhu.

Kofila je jednou z neznámějších značek v Česku právě i díky svému obalu. Na typicky žlutém obalu měla Kofila obrázek mouřenína v modrých kalho-

tách s turbanem na hlavě a šálkem vroucí kávy v ruce. Nezapomenutelný design byl dílem výtvarníka Zdeňka Rykra. Toho si čokoládovna najala už v roce 1921, kdy bylo Rykrovi pouhých jednadvalet. I přes své mládí získal tehdy Rykr exkluzivní smlouvu. Čokoládovna Orion se v ní zavázala, že během vzájemné spolupráce nebude návrhy obalů zadávat nikomu jinému. A vyplatilo se to! Zdeněk Rykr vytvořil pro Orion nejen nové logo ve tvaru papírového kornoutu plného bonbónů, ale také mimo jiné dnes již slavnou čtyřcípou hvězdu a právě design obalu Kofily. Obal přetrval až do devadesátých let s výjimkou roku 1965, kdy mouřenína vystřídal spartakiádní cvičenec.

Láska k umění zůstala Kofilě až dodnes, proto se občas převlékne do speciální designové edice obalů a podporuje kreativní lidi. Moderní verze obalu se částečně podobá prapůvodnímu návrhu. Žlutá barva pozadí zůstala, změnil se jen ornamenty na žlutém podkladu. Původní orionské hvězdy mezi vlnkami nahradila fádni kávová zrnka. Nápis Kofila se podstatně zvětšil, takže mouřenín musel nakonec sesednout a vzít zavděk okraji obalu. Nové hnědé pozadí mu ale příliš neprospělo, protože poněkud zapadl a už není tak výrazný.

V roce 2016 vyhlásila společnost Nestlé soutěž Kofila v limitovaném obalu, aby navázala na tradici spolupráce čokoládoven s výtvarnými umělci. Tyčinka Kofila pak na pár měsíců oblékla obaly vzešlé ze čtyř nejlepších návrhů. Všechny vítězné obaly se barevností inspirovaly původním Rykrovým návrhem, na třech z nich je i postavička mouřenína. Škoda, že se tyto obaly tiskly na tyčinky tak krátkou dobu. Jsou rozhodně zajímavější a poutají větší pozornost než obal současný. Marketéři Kofily se ale snaží dál. V roce 2018 přišli s další limitovanou edicí, tentokrát inspirovanou uměleckými styly 20. století: secesí, kubismem, pop-artem a street artem s modifikovanými postavičkami mouřenína i písmem, které má připomínat zmíněné styly. Hra s obalem tedy pokračuje.

Unikátní výstava gotických rukopisů v Brně

Výstava, která už se nebude opakovat. Poprvé po 240 letech je v České republice, na hradě Špilberku, do 20. srpna 2023 k vidění ojedinělý soubor rukopisů, které nechala Eliška Rejčka na své náklady pořídit a věnovala je klášteru cisterciáček na Starém Brně, který letos slaví kulaté výročí svého založení.

V roce 2023 si připomínáme 700. výročí založení kláštera cisterciáček na Starém Brně. Zakladatelce Elišce Rejčce se roku 1323 podařilo zajistit podmínky a finance pro formální i faktické zřízení konventu a započít stavební práce na komplexu řádových budov. Areál kláštera dodnes vizuálně reprezentuje zejména monumentální gotická bazilika Panny Marie, postavená v moravském prostředí netypicky z režného zdiva. Starobrněnský klášter se pak po celou dobu své existence stal symbolem pevné víry a spásy, střediskem hospodářským, kulturním i vzdělávacím. Klášter Aula Sanctae Mariae patřil díky svému významu a bohatství bezesporu mezi nejvlivnější instituce středověkého Brna.

Kromě stavebního komplexu konventu není do dnešní doby dochováno mnoho hmotných památek, které byly přímým svědkem rozhodnutí Elišky Rejčky založit na Starém Brně novou církevní instituci. Každopádně mezi předměty z Brna první poloviny 14. století vyniká naprosto ojedinělý soubor devíti rukopisů, které nechala Eliška Rejčka na své náklady pořídit a klášteru je věnovala. Po zrušení kláštera Josefem II. se šest rukopisů dostalo do Rakouské národní knihovny ve Vídni, dva do Rajhradského kláštera a jeden do Moravského zemského archivu.

Vídeňské rukopisy od roku 1782 dosud nikdy neopustily rakouskou metropoli. Až při příležitosti 700. výročí kláštera se podařilo v letošním jubilejním roce zrealizovat organizačně velmi náročnou záležitost čtyř exemplářů a převést je do Brna. Zde jsou vystaveny se svými třemi moravskými protějšky. Soubor gotických knih z původního ma-

jetku Elišky Rejčky tak bude po 240 letech prakticky kompletní a návštěvníci je uvidí během léta 2023 na hradě Špilberku.

Návštěvníci mohou obdivovat rukopisy ve speciálně upravených prostorách barokní kaple. Výstava má také speciální vchod ze Špilberk shopu na malém nádvoří. Textová část výstavy se nachází ve vedlejším prostoru „Pod věží“. Na výstavě doprovodí rukopisy výběr archeologických nálezů z cisterciáckého kláštera Owińsk, nacházejícího se nedaleko Poznaně, kde Eliška Rejčka trávila dětství. Jako připomínka mladších osudů starobrněnského kláštera je vystavena barokní kopie Palladia města Brna, tedy obrazu černé madony, která se stala symbolem baziliky Panny Marie po příchodu řádu bosých augustiniánů na Staré Brno.

Česká účast na Světových dnech mládeže

Více než 3 000 mladých Čechů se v doprovodu devíti biskupů vypravilo na Světové dny mládeže do Lisabonu, aby se tam v prvním srpnovém týdnu setkali s papežem Františkem a mladými věřícími z celého světa. V Portugalsku se zúčastní i takzvaných Dnů v diecézi, které mezinárodnímu setkání předcházejí a při kterých mají poutníci z jednotlivých států program v některé z portugalských diecézí. Čeští poutníci v době od 25. do 30. července navštívili diecézi Porto. V tiskové zprávě o tom informovala Sekce pro mládež České biskupské konference (ČBK), která cestu českých věřících do Portugalska pořádá. „Na letošní Světové dny mládeže se od nás chystá více než 3 000 účastníků, což je v porovnání s potvrzenými poutníky ze Slovenska, kterých je přihlášeno přibližně 1 500, velmi slušné číslo,“ uvedl ředitel Sekce pro mládež ČBK Roman Kubín. Věřící tomu, že setkání s papežem a dalšími mladými katolíky z celého světa bude pro českou mládež „povzbuzením a inspirací pro skutečné prožívání jejich víry ve společnosti, která se pokládá za ateistickou“.

Světové dny mládeže vznikly v roce 1984 na Květnou neděli, když papež Jan Pavel II. pozval mládež ke vzájemnému setkání do Říma. Také další papežové v těchto setkáních pokračují. Účastníci se při pobytu v diecézích ubytovávají převážně v rodinách či místních školách, poznají tak zblízka život v dané zemi a navazují osobní kontakty.

Další kameny zmizelých v Praze

Na pražském Václavském náměstí přibyl v dlažbě tzv. kámen zmizelých neboli stolperstein věnovaný Emmě Ledererové, která byla za druhé světové války deportována do koncentračního tábora Terezín. Kámen nechala do chodníku umístit její příbuzná Veronika Pražáková. Dodala, že o jejím osudu se dozvěděla náhodou, když se dostala k dopisu ze židovské obce, kam po válce přišlo vyrozumění, co se s příbuznými stalo. Autorem projektu je německý umělec Gunter Demnig.

V Praze přibývají i další kameny zmizelých, a to například v Římské ulici v Praze 1 a v Americké ulici nebo v ulici Na Bojišti v Praze 2. První kámen Gunter Demnig položil 16. prosince 1992 před radnicí v Kolíně nad Rýnem. Záhy se projekt rozšířil do celého světa. Nápad na uvedení projektu v České republice vzešel z prostředí České unie židovské mládeže, první kameny byly umístěny do

Iluminátor Breviáře Elišky Rejčky: Eliška Rejčka, před 1323

pražských chodníků v říjnu 2008. V Praze na Josefově tehdy bylo usazeno prvních deset kamenů zmizelých. Nyní je jich v metropoli přes tři sta.

KRNAP: Sněhové pole Mapa republiky v Krkonoších dosáhlo ideálního tvaru

Zbytek sněhu ve tvaru bývalého Československa zvaný Mapa republiky na úbočí Studniční hory v Krkonoších, má nyní ideální tvar. Mohl by roztát na přelomu června a července, řekl ČTK mluvčí Správy Krkonošského národního parku (KRNAP) Radek Drahný. V uplynulé zimní sezóně 2022/2023 správci KRNAP na Mapě republiky nejvíce sněhu naměřili 6. dubna, a to 9,72 metru, z hlediska dlouhodobého měření šlo o průměrnou hodnotu. „Odhaduji, že v současnosti tam může být stále více než jeden metr sněhu. To, kdy Mapa republiky odtaje, bude záviset na počasí,“ řekl Drahný.

Za příznivého počasí je Mapa republiky viditelná zdaleka, dokonce až z Hradce Králové. Sněhové pole Mapa republiky loni zmizelo 9. července, o čtyři dny dříve než v roce 2021. Správa KRNAP v místě měří mocnost sněhu přes dvacet let, cílem je zjistit, jak sněhová pokrývka ovlivňuje mikroklima v závětrné oblasti Studniční hory. Maxima jsou tam zaznamenávána většinou na jaře. Jak sněhové pole odtává, ztrácí postupně tvar první republiky, až nakonec zůstávají střední Čechy.

Red. pozn.: Tradiční sněhové pole nazývané Mapa republiky letos roztálo 8. července, tedy o den dříve než loni.

Sezóna leknínů v liberecké botanické zahradě

V Botanické zahradě v Liberci začala sezóna leknínů. Její sbírka je zřejmě největší v zemi. V expozicích zahrady je pětáctičet různých druhů či kultivarů. Hlavní botanik zahrady Miroslav Srba ČTK řekl, že pěstování leknínů je náročné s ohledem na velký prostor, který potřebují.

„To znamená, že málokterá ze zahrad si může dovolit mít tak velký sortiment leknínů,“ uvedl. Názorným příkladem podle něj je specializovaný pavilón pro velké tropické lekníny, který je v liberecké zahradě od roku 2014. „Na tom je vidět, jak jsou lekníny náročné na prostor, protože to je krásný velký specializovaný pavilón a my v něm vystavujeme dvanáct kytek,“ uvedl botanik.

V tomto pavilónu má zahrada i tři největších lekninovitých rostlin světa, což jsou viktorie Cruzova (*Victoria cruziana*), viktorie královská (*Victoria amazonica*) a euryalé vzdorná (*Euryale ferox*). Lekniny jsou pozoruhodné i tím, že se řadí k nejstarším kvetoucím rostlinám světa.

Oslavy výročí České armády

Česká armáda slavila na konci června na pražské náplavce 30. výročí své existence. Návštěvníky lákala na seskok výsadkářů a záchranářů z vrtulníku do Vltavy, na prezentaci ženíjných technik včetně lodí i na ukázky další vojenské techniky a vybavení. Akce se konaly celý den na obou březích Vltavy na Rašínově nábřeží a na Hořejším nábřeží v Praze.

„Ke třiceti letům chceme armádu ukázat trochu jinak, než je veřejnost zvyklá, a to ukázkami na vodě přímo v centru hlavního města,“ poznamenala mluvčí Hölzelová. Zdůraznila, že šlo o ojedinělou akci, která se v minulosti dosud

v Česku nekonala. Poprvé například v centru Prahy seskočilo z transportního vrtulníku Mi-17 do Vltavy dvanáct výsadkářů a čtyři záchranáři, z vody následně záchranáře vyvedl další vojenský vrtulník W-3A Sokol.

Součástí programu byla i prezentace ženistů na vodě.

Koněvova ulice přejmenována na Hartigovu

Koněvova ulice v Praze 3 se bude od 1. října jmenovat Hartigova podle prvního starosty obce Žižkov. Na návrh Prahy 3 to schválili radní hlavního města. Přejmenování se podle informací městské části bude týkat asi 5 000 lidí, kteří si budou muset ve lhůtě šesti měsíců od změny názvu bezplatně vyměnit občanské průkazy. Radnice k tomu spustí informační kampaň a webové stránky.

Koněvova ulice leží celá na Žižkově a je dlouhá asi 3,4 kilometru. Zastupitelé Prahy 3 schválili žádost o její přejmenování na Hartigovu zhruba před rokem. Před tím o změnu usilovali někteří místní obyvatelé, jejich snahy ještě posílilo loňské napadení Ukrajiny Ruskem.

Koněvova nese stávající název od roku 1947, mezi lety 1939-1945 se jmenovala Brněnská a před tím Poděbradova. Praha 3 loni uspořádala průzkum mezi obyvateli ulice. Doporučený dopis si podle dřívějších informací převzalo 3 689 lidí s trvalým bydlištěm v ulici, reagovalo jich 944 a 71 procent z nich se vyjádřilo proti přejmenování. V online anketě určené všem obyvatelům Prahy 3 naopak lidé změnu názvu podpořili. Změna se podle informací radnice dotkne také zhruba 260 provozoven a dalších stovek firem, které mají v ulici sídlo.

Ostatky politických vězňů v pankrácké věznici

Pohřebiště, kde se nacházejí zpopelněné ostatky zřejmě více než osmdesáti politických vězňů, kteří zemřeli mezi lety 1948 a 1965, odhalili vědci ve vazební věznici na Pankráci v Praze. Mezi zemřelými byli jak popravení odpůrci režimu z různých věznic v Česku, tak lidé, kteří zemřeli v pankrácké vězeňské nemocnici. Byli mezi nimi také vojáci, kteří se účastnili protikomunistického odboje. Výsledky archeologického průzkumu na tiskové konferenci představili historik Vězeňské služby Aleš Kýr, Alena Šimánková z Národního archivu a ředitel Archeologického ústavu AV ČR Jan Mařík.

Pozůstatky spálených kostí vědci našli podle Kýry v zemi v prostoru bývalého popraviště, kde byl mezi lety 1947 a 1954 vykonáván trest smrti. „Prostor byl potom vyklizen, šibenice z obou popravišť byly odstraněny. Potom bylo místo ponecháno ladem až do roku 1992, kdy tam vzniklo pietní místo,“ řekl historik novinářům. Průzkum půdy se uskutečnil loni v říjnu, archeologové v ní našli zbytky organického materiálu. Analýzou určili, že jde právě o fragmenty spálených kostí. „Můžeme se domnívat, že jde o ostatky lidí, jejichž urny zde byly vysypány,“ řekl Mařík.

Čmelák

Před šedesáti lety se poprvé vznesl na oblohu jednomotorový žlutý dolnoplošník zvaný Zlín či Let Z-37 Čmelák. Unikátní zemědělský stroj, který společně vyvinuly Let Kunovice a Moravan Otrokovice, se stal legendou mezi pražskými letadly. Zpíval o něm třeba Ivan Mládek v *Jožino-*

vi z bažin a snad každý zná Čmeláka z filmu *Vesničko má středisková*.

Jde o jednomotorový samonosný dolnoplošník s celokovovým křídlem a trupem svařeným z ocelových trubek potažených tesilovou tkaninou. Křídla jsou vybavena velmi účinnými dvojštěrbinovými vztlačovými klapkami a na vnější části náběžné hrany opatřena pevnými sloty. Pohyblivé části, jako jsou křídélka, výškovka či směrovka, jsou potaženy plátnem. Pevný podvozek je ostruhového typu s širokým rozchodem a velkou výškou hlavních noh a je přizpůsoben pro přistání na polních letištích, tak popisuje Čmeláka muzeum v Kunovicích.

První československý zemědělský letoun Čmelák poprvé vzletl 29. června 1963. Zkušební let trval přibližně deset minut a provedl ho kunovický šéfpilot Vladimír Vlk. Pak následovaly náročné zkoušky. Letoun musel např. s plným nákladem startovat a přistávat na neupravených krátkých plochách, bezpečně létat v nízkých výškách – pět až dvacet metrů nad zemí – při nízké rychlosti a mít za téměř všech okolností dobrý výhled.

Sériová výroba se rozběhla v roce 1965 a trvala až do roku 1984. Vyrobito se přes sedm stovek čmeláků – ve své době patřil k nejvíce vyráběným letadlům v Československu. Polní letiště totiž měla většina tehdejších Jednotných zemědělských družstev (JZD). Když byla sezóna, piloti denně absolvovali i stovku několikaminutových letů, během kterých aplikovali hnojivo či postřiky proti škůdcům.

O letoun byl zájem i v zahraničí. Létalo se s nimi nejen v Evropě, ale i v Indii, Iráku nebo ve Spojených státech. Nejvíce čmeláků zamířilo do tehdejší Německé demokratické republiky. Existovala dokonce i jeho vojenská verze. Na požadavky Němců byl vyroben prototyp bojového letadla. Měl sloužit pro hlídkování na ostře sledovaných západních hranicích NDR. „Turbočmelák“ měl na rozdíl od klasického i jinou barvu – standardní armádní kamuflážní nátěr. Horní plochy byly kombinace zelené a hnědé a spodní plochy byly modré. Bojový letoun ale nakonec neopustil prototypovou fázi, letadlo se přestavělo na zemědělské a nakonec skončilo v Maďarsku. Odtud se před několika lety vrátilo zpět do místa vzniku a dnes je ve sbírkách Leteckého muzea v Kunovicích.

Když po roce 1989 začalo práce pro zemědělské letouny ubývat, čmeláky se dostaly třeba do služeb aeroklubů, kde se uplatnily pro vlečení větroňů. V českém leteckém rejstříku dnes zůstává zapsáno 110 čmeláků a další desítky s turbomotorovým motorem, na Slovensku je pak dvacet letadel. Další jsou v muzejních sbírkách.

Nelze opomenout, že Čmelák účinkoval i v několika filmech, minimálně ve třech. Asi nejznámější je z Menzelova

filmu *Vesničko má středisková*, ale i přistání na vodu v seriálu *Pan Tau* není neznámé. Zajímavé je, že tento Čmelák měl pro účely filmu dveře přesunuté na levou stranu a zvětšené. A letoun se objevil také v snímku *Trhák*.

Zdroj: Český rozhlas

Bývalý starosta Chicaga Čermák se stal čestným občanem Kladna

Kladenský rodák a někdejší starosta Chicaga Antonín Josef Čermák se stal čestným občanem Kladna. Rozhodli o tom při jednání zastupitelé. Od Čermákova narození letos uplynulo 150 let. Je to jedna z největších osobností, která v Kladně žila, řekl ČTK primátor města Milan Volf (Volba pro Kladno).

S udělováním čestných občanství by se podle primátora mělo šetřit, ale v tomto případě není žádná polemika. „Čestné občanství patří Antonínovi Čermákovi za jeho nevšední lidské úsilí, píli a houževnatost při jeho cestě z chudých poměrů do pozice starosty Chicaga, jednoho z nejvýznamnějších amerických měst, a jeho zásluhy v rámci působení v této funkci. Stejně tak oceňujeme celoživotní šíření dobrého jména jeho rodného města Kladna,“ uvedla kladenská historička Gabriela Havlůjová.

Čermák se narodil 1. dubna 1873 v rodině horníka v Novém Kladně, přibližně o rok později se s rodiči přestěhoval do Spojených států. V dospělosti pracoval například na železnici a založil také vlastní povoznickou firmu, kterou předal svému otci. Pracoval na doplnění vzdělání a postupně zahájil politickou kariéru, od roku 1902 byl členem sněmovny státu Illinois za Demokratickou stranu. Starostou Chicaga byl zvolen v roce 1931, Kladno přibližně o rok později navštívil.

V Betlémské kapli připomněli Husův odkaz

Věřící v pražské Betlémské kapli připomněli odkaz církevního reformátora Jana Husa, který tam počátkem 15. století kázal. Současnost může podle představitelů Církve československé husitské inspirovat Hus svým neochvějným bojem za pravdu. Na tradiční bohoslužbě, kterou vedl patriarcha církve Tomáš Butta s farářkou Martinou Viktorií Kopeckou, zmínili také válku na Ukrajině, ekonomickou krizi a inflaci nebo klimatickou změnu. Výročí 608 let od Husova upálení si lidé připomněli také v Husinci, kde se reformátor narodil.

„Chtěl, aby církev jeho doby byla chudší, pravdivější a méně strojená,“ popsal Husovo učení brněnský biskup církve Juraj Dovala. Připomněl, že nikdo nemá právo člověku za jeho názor sáhnout na život. „Pokud nejsme schopni argumentace, tak jako zbabělci sáhneme po té nejhrubší formě, prostě ho navždy umlčíme,“ dodal.

Hus katolickou církev kritizoval za odvrácení od jejích prvotních ideálů, odmítal její institucionalizaci, poukazyval na kněží žijící v hříchu či na kupčení s odpustky. Církev ho označila za kacíře a na kostnickém koncilu 6. července 1415 byl Hus upálen. Jeho smrt vedla v českých zemích k zásadní vzpouře, husitským válkám v letech 1419-1434. Ve Vatikánu vnímání Jana Husa změnil až papež Jan Pavel II. V roce 1999 prohlásil, že lituje Husovy kruté smrti a uznal ho za reformátora církve. Od roku 1990 je 6. červenec státním svátkem.

VZPOMÍNKA

František Palacký

František Palacký byl český historik, politik a spisovatel, zakladatel novodobého českého dějepiscetví. Narodil se 14. června 1798 do evangelické rodiny v Hodslavicích na Valašsku a zemřel v Praze 26. června 1876, pohřben byl v Lobkovicích.

Palacký studoval na gymnáziu v Trenčíně a lyceu v Bratislavě, sprátelil se s P. J. Šafaříkem a J. Kollárem a už tehdy se rozhodl pro literární dráhu. U Josefa Dobrovského se učil práci historika, později pracoval jako archivář u hraběte Šternberka. Rok 1820 František Palacký strávil jako vychovatel se svými svěřenci Karlem a Janem Nepomukem Czúsovými ve Vídni. Toto působení ve vyšších společenských kruzích mu jednak umožnilo přístup do světa vyšší kultury, ale také měl dost příležitosti pokračovat ve svém sebevzdělávání, v této době hlavně ve filozofii a estetice. Získal také dobrý přehled o politice a politickém dění nejen v habsburských zemích a intenzivně studoval i cizí jazyky (během svého života ovládl latinu, řečtinu, němčinu, češtinu, maďarštinu, portugalštinu, angličtinu, francouzštinu, italštinu, ruštinu a staroslověnštinu).

V roce 1827 se oženil s Terezií Měchurovou. Díky dobremu majetkovému zabezpečení rodiny Měchurových a později také rodiny svého zetě Františka Ladislava Riegra mohl Palacký psát své dílo v klidu rodinných panství, jednak ve víkendovém Červeném domě (též zvaném Červený lis) v Praze-Libni, dále na zámcích v Otíně, Chocomyšli nebo v Lobkovicích u Mělníka. Ve stejném roce začíná vydávat muzejní časopis. V roce 1838 byl jmenován zemským historiografem. V Praze se účastnil organizování národního života. V jeho představách bylo institucí, která má kolem sebe soustředovat duševní život v národě, Národní muzeum. Byl prvním redaktorem *Časopisu Společnosti Vlasteneckého musea v Čechách*. V muzejním časopise otiskoval filozofické studie i drobnější historické a životopisné zprávy a posudky o současné české literatuře. Téměř čtyřicet let zasahoval do všech českých kulturních institucí a podniků.

Stál u zrodu Matice české a spolku Svatobor. V čtených funkcích pracoval vždy ve prospěch české vědy. V roce 1829 vytvořil projekt encyklopedické edice *Český archiv*, který později uskutečnil jeho zeť František Ladislav Rieger jako *Riegrův slovník naučný*.

František Palacký položil v roce 1868 základní kámen ke stavbě Národního divadla v Praze.

Jako politik odmítal odtržení českého království od rakouské monarchie a jeho připojení k německé říši. Prosazoval austroslavistický program požadující přeměnu

mnohonárodnostní rakouské monarchie na federativní stát s rovnocennými politickými a národnostními právy. Patřil k hlavním stoupencům národní jednoty Čechů a Slováků. V roce 1863 jako představitel strany staročechů vystoupil se státoprávním programem založeným na přirozených historických právech národní samostatnosti, kde nově formuloval české politické požadavky z roku 1848.

Ve svém monumentálním díle *Dějiny národu českého v Čechách i na Moravě* navázal na kritickou metodu studia historických pramenů, kterou používal jeho učitel, český jazykovědec, historik a zakladatel slavistiky Josef Dobrovský. Toto své dílo koncipoval jako výklad filozofie českých dějin, jejichž smyslem byla svoboda a demokracie a k jeho napsání prozkoumal všechny archivy v Čechách i přední archivy evropské. Vrchol spatřoval v husitství, které jako první v Evropě vyslovilo požadavek svobody svědomí opírající se o prvotní křesťanské ideály. Podle Palackého přesvědčení ducha českých dějin oživilo až osvětvenství a novým smyslem začalo naplňovat národní obrození, jehož dovršení považoval za svůj celoživotní úkol. Jeho *Dějiny* přispěly podstatnou měrou k vytvoření ideologie českého národního hnutí a k posílení národní hrdosti a sebedůvěry.

Z období neoabsolutismu František Palacký vyšel podle Jiřího Štaifa jako nezpochybnitelná morální autorita české národní společnosti. Dokonce i radikální demokraté mu byli již na počátku šedesátých let 19. století nuceni přiznat titul „Otce národa“, který jako dějepisec neúnavně vychovával český národ. Respekt vůči Palackému projevil i mnohé obce, jež mu udělily čestné občanství. Autoritu Palackého potvrdil i císař František Josef I., jenž jej jako prvního Čecha nešlechtického původu v dubnu 1861 jmenoval doživotním členem panské sněmovny. Palacký v ní kritizoval Únorovou ústavu a prosazoval autonomní práva zemských sněmů, tíživě však cítil, že jeho projevy nemají kýženný ohlas, a tak v září 1861 vyhlásil pasivní rezistenci vůči panské sněmovně a až do své smrti se pak již do ní nevrátil.

Jeho pohřeb se stal celonárodní tryznou, které se zúčastnilo desetitisíce truchlících. Po rodinném rozloučení se zesnulým bylo jeho nabalzamované tělo vystaveno v zasedací síni Staroměstské radnice a 31. května pak převezeno na tehdejší hřbitov u kostela Nanebevzetí Panny Marie v Lobkovicích, kde bylo pohřbeno.

Život Františka Palackého zachycuje televizní film *Svědek času* (1988, režie Jiří Bělka, v hlavní roli Martin Stropnický). Postava Františka Palackého vystupuje také ve filmech *Za ranních červánků* (1934, režie Josef Rovenský, v roli Palackého Bedřich Vrbský) a *Mladá léta* (1952, režie Václav Krška, v roli Palackého Zdeněk Štěpánek).

K Palackého nejvýznamnějším dílům se řadí *Geschichte von Böhmen* (3 díly: do 1198, 1198-1306, 1306-1378), vydané v letech 1836-1867 s podporou českých stavů.

PRANOSTIKY

Červenec

V červenci do košile rozdělej se a v prosinci po uši oděj se. Jaký červenec, takový leden.

Když červenec pěkně hřeje, o Vánocích se zima zaskvěje.

Červenec – úrody blíženců.

Nebyl-li červen dostatečně deštivý, dodá vodu až červenec a přidá ještě mnohé bouře.

Co červenec končí, srpen začíná.

Když dne ubývá, horka přibývá.

Červenec nese parna, krupobití a medovice, jestli hojný na bouřky a vichřice.

Červenec a srpen jsou nejteplejšími měsíci v roce. Slunce peče, déšť poteče.

Na mokřý červenec následuje bouře a krupobití.

Co červenec neuvaří, srpen nedopeče.

Co červenec neupeče, to již srpnu neuteče.

Srpen

Když je v srpnu ráno hodně rosy, mají z toho radost vosy.
Rosí-li v srpnu silně tráva, pěkné povětří se očekává.
Hřímá-li v srpnu, lze čekat osmého dne opět bouřku.
Srpen k zimě hledí a rád vodu cedí.
Co červenec neuvaří, srpen nedopeče.
Co červenec neupeče, to již srpnu neuteče.
V srpnu již nelze slunci mnoho věřit.
I když ze strnišť občas fučí, horko nás přece jen mučí.
Půlnoční větry v srpnu přinášejí stále počasí.
Teplé a suché léto přivádí za sebou mírný podzimek, tuhou zimu a nejlepším vínem.
Když v srpnu moc hřímá, bude na sníh bohatá zima.
Když pálí srpen, bude pálit i víno.
Srpen z počátku-li hřeje, zima pak se dlouho sněhem skvěje.

Moc hub srpnových – moc vánic sněhových.
Nejsou-li v srpnu hříby, nebude v zimě sněhu.
Jsou-li v srpnu hory kalné, budou v zimě mrazy valné.
Jak Vavřinec zavaří, Bartoloměj zasmaží, tak se podzimek daří.
Z počátku toho měsíce říká se, že opět studený vítr ze strnišť fouká.
V srpnu když půlnoční vítr věje, bez deště slunéčko hřeje.
Když fouká v srpnu severák, bude dlouho pěkně pak.
Když v srpnu naprší, tak než se oběd pojí, všecko slunce vysuší.
V srpnu mlhy na výšinách – jistá voda, když v nížinách – to pohoda.
Mlhy na lukách, potocích a řekách v srpnu zvěstují trvalé počasí. (mk)

Zelenskyj v Praze

Český vládní speciál přistál na letišti v Praze. Z letiště zamířil ukrajinský prezident Volodymyr Zelenskyj rovnou na Pražský hrad, kde se setkal s prezidentem Petrem Pavlem. Po odpoledním uzavření areálu Hradu se část českých vlajek vyměnila za ukrajinské. Zelenského uvítala hudba Hradní stráže ukrajinskou a českou hymnou. Posléze prezident prošli kolem nastoupených příslušníků stráže a zamířili dovnitř Hradu jednat do Habsburského salónu. „Volodymyr Zelenskyj ani Ukrajina v tom nejsou sami. Mohou počítat s naší podporou,“ ujistil ho Petr Pavel. „Nevídím jiné řešení tohoto konfliktu než ukrajinský úspěch. Pokud by vyhrálo Rusko, pak by byly základy naší společnosti otřeseny,“ uvedl Pavel na tiskové konferenci.

Zelenskyj poděkoval Pavlovi i českému národu. Uvedl, že je to hlavní důvod jeho návštěvy. Podle něj je symbolické, že přijel v den, kdy je svátek a Česko uctívá hrdinu. Podporu Česka cítí Ukrajina především v obraně. Děkoval, že Česko pomáhá ukrajinským dětem. Je vděčný za vojenskou pomoc, za zbraně i za sankční politiku Česka. „Hlavní je naše bezpečnost a spolupráce,“ uvedl Zelenskyj. „Ruská propaganda má bohužel vliv na prostředí v České republice,“ varoval. Dojaly ho prý ukrajinské vlajky v rukách českých občanů.

„Chtěl bych poděkovat za každou ukrajinskou vlajku, kterou jsem po cestě Prahou viděl v ulicích, na domech, v rukách lidí. Bylo to opravdu dojemné a moc si toho vážím,“ řekl Zelenskyj.

Další den následovalo setkání s premiérem Petrem Fialou předsedou Senátu Milošem Vystrčillem (oba ODS) i se šéfkou Sněmovny Markétou Pekarovou Adamovou (TOP 09), se členy vlády a Parlamentu, uvedl Zelenskyj na twitteru. Návštěva ukrajinského prezidenta byla do poslední chvíle přísně utajována. Zelenskyj do Česka zavítal poprvé od chvíle, co Rusko zahájilo invazi a započala tím válka na Ukrajině.

Tématem jednání je obrana, blížící se summit Severoatlantické aliance (NATO) ve Vilniusu, evropská a euroatlantická integrace Ukrajiny, situace u Záporožské jaderné elektrárny nebo rekonstrukce napadené země, konkretizoval ukrajinský prezident.

Zelenskyj od začátku loňského ruského vpádu na Ukrajinu navštívil několik západních metropolí včetně Londýna, Paříže, Berlína a Washingtonu, ale například i Varšavu. Byl

také v Bulharsku, kde se podle Zelenského země dohodly na aktivnější spolupráci v obraně.

ČR bude kandidovat na členství v Radě bezpečnosti OSN v letech 2032 a 2033

Česko bude kandidovat na nestálé členství v Radě bezpečnosti Organizace spojených národů (RB OSN) v letech 2032 a 2033. Na tiskové konferenci po setkání s nejvyššími ústavními činiteli to oznámil ministr zahraničí Jan Lipavský (Piráti). Česko bylo nestálým členem RB OSN v letech 1994-1995, v roce 2007 neuspělo v souboji s Chorvatskem. Volba se uskuteční v roce 2031. Lipavský krok dopředu konzultoval s prezidentem Petrem Pavlem a premiérem Petrem Fialou (ODS). „Je to dané tím, že žijeme v době, kdy Rusko narušuje světový řád, útočí na samou podstatu evropské civilizace a i my, Česko, střevoevropská země, cítíme odpovědnost za obranu Charty OSN,“ řekl ministr.

RB OSN má patnáct členů, z nichž je pět stálých (Čína, Francie, Rusko, USA, Velká Británie), zbývajících deset nestálých členů volí Valné shromáždění OSN na dvouleté funkční období. Kandidáti se vybírají podle regionů.

Koordinace zahraniční politiky ČR

Na Pražském hradě se sešli nejvyšší ústavní činitelé a ministr zahraničí Jan Lipavský (Piráti). Schůzku ke koordinaci zahraniční politiky svolal prezident Petr Pavel. Ten na tiskové informaci po jednání informoval, že se na jednání věnovali vztahům se sousedními státy, Ukrajině s ohledem na blížící se summit Severoatlantické aliance (NATO) a Číně a vztahu k Tchaj-wanu.

Česko má podle prezidenta zájem na dlouhodobém udržování co nejlepších vztahů se sousedy. Podle Pavla je důležité hledat cesty, jak efektivně využívat formáty, jako jsou Visegrádská skupina (V4 – ČR, Slovensko, Polsko, Maďarsko), Slavkovský formát (ČR, Slovensko, Rakousko) nebo takzvaná bukurešťská devítka. ČR jednoznačně setrvává v podpoře Ukrajiny, kterou napadlo Rusko, uvedl Pavel. Bude podporovat ambice země pro vstup do NATO i Evropské unie, aktivity, které povedou nejen k obnově její suverenity, ale také k poválečné rekonstrukci.

Co se týče Číny, ústavní činitelé mají podle Pavla snahu zachovávat velice pragmatický přístup. Chtějí usilovat o to,

aby vztahy s Čínou byly založené na vzájemné výhodnosti, respektu a reciprocitě.

Nejvyšší ústavní činitelé budou podle Pavla společně vyhodnocovat zahraniční cesty, scházet by se měli jednou za půl roku. Mezitím se uskuteční ještě jedno setkání k zahraniční politice v dlouhodobější perspektivě.

Pavel hodnotí své prezidentování

Petr Pavel považuje za největší úspěch svého dosavadního prezidentství nastartování směru, kterým by rád pokračoval v příštích pěti letech. Prezident to řekl na tiskové konferenci ke 100 dnům od své inaugurace. Víze jeho působení na Pražském hradě stojí na dvou pilířích, prvním z nich je upevnění pozice České republiky ve společnosti demokratických zemí s prozápadní orientací. Druhým celková změna nálady ve společnosti, aby lidé uvěřili, že mohou něco změnit, pokud chtějí.

Pavel se stal prezidentem 9. března. Připomněl, že po nástupu do úřadu řekl, že raději bude kritizován za vysokou aktivitu než za vlašný start. Dodal, že úspěch svého prezidentství by rád viděl v tom, že národ získá zpět zdravé sebevědomí a odhodlání měnit věci k lepšímu. Přál by si, aby Česko lépe dokázalo využívat všech zdrojů, které má k rozvoji svých lidí. Na kulatém stole s experty, který se týkal otevírání Hradu, se domluvili, že chtějí z Hradu udělat přirozené útočiště pro trávení volných chvil.

STEM: Šest z deseti lidí považuje Pavla za důvěryhodného politika

Šest z deseti lidí považuje prezidenta Petra Pavla za důvěryhodného politika. Podporu má i u téměř poloviny nevoličů a čtvrtiny voličů protikandidáta z prezidentské volby Andreje Babiše (ANO). Vyplývá to z průzkumu STEM, který agentura poskytla ČTK. Podle dotazovaných si Pavel, který je ve funkci zhruba 100 dnů, vede dobře. Většina ho považuje za dobrého reprezentanta Česka v zahraničí a domnívá se, že podstatně přispěl ke zvýšení vážnosti úřadu prezidenta. „V úvodu svého mandátu Pavel zvládl naplňovat společenskou poptávku po změně způsobů výkonu funkce prezidenta. Jeho hodnocení je v mnoha ohledech v kontrastu s hodnocením druhého prezidentského období Miloše Zemana,“ uvedl STEM. Lidé také oceňují to, že se Pavel rozhodl opět otevřít Pražský hrad veřejnosti a jak komunikuje s médii. Obecně je podle STEM práce Pavla hodnocena dobře, u veřejnosti nedostal při známkování jednotlivých činů horší známku než trojku (jako při známkování ve škole). Průzkumu se zúčastnilo 1 059 respondentů starších 18 let z reprezentativního vzorku obyvatel ČR.

Prezident Pavel ve Vídni: Česko nabídlo Rakousku modernizaci letectva

Česká republika nabídla Rakousku možnost modernizace letectva a výcviku pilotů. Řekl to prezident Petr Pavel po setkání se svým rakouským protějškem Alexanderem Van der Bellenem ve Vídni. Oba prezidenti zdůraznili, že vztahy Česka a Rakouska jsou nyní mimořádně dobré a shodli se, že je chtějí dál rozvíjet. Jednali společně hlavně o prohloubení spolupráce v dopravě, zdravotnictví a výzkumu. Oba se shodli i na potřebě další podpory Ukrajiny. „Obě

země podporují Ukrajinu ze všech sil, Česko dělá skutečně maximum, ať už jde o dodávky vojenského materiálu či pomoci a přijetí ukrajinských uprchlíků,“ řekl na tiskové konferenci Van der Bellen. Alpská země kvůli své vojenské neutralitě neposílá na Ukrajinu zbraně ani vojenské vybavení. „Podpora Ukrajiny nemusí být jen dodávkami zbraní, to není základní kritérium, Rakousko jasně vyjádřilo svoje odsouzení ruské agrese,“ ocenil prezident Pavel, podle kterého Rakousko „nezůstalo neutrální, pokud jde o hodnoty“.

Jednání premiérů ČR a SR v Bratislavě

Vztahy Česka a Slovenska jsou výborné na všech úrovních a je potřeba udělat vše pro to, aby takové zůstaly. Prohlásil to český premiér Petr Fiala (ODS) v Bratislavě, kde se setkal s novým předsedou slovenské vlády Ludovítem Ódorem. Šlo o první schůzku obou politiků od doby, kdy se Ódor v polovině května postavil do čela úřednické vlády. Jednali o možné spolupráci Česka a Slovenska při poválečné obnově Ukrajiny nebo rozvoji jaderné energetiky. „Jsme jednoznačně přesvědčeni, že je potřeba podporovat Ukrajinu všemi prostředky, které jsou k dispozici,“ řekl Fiala. „Také bychom měli přemýšlet nad tím, jak se budeme podílet, třeba v něčem i společně, na poválečné obnově Ukrajiny a na rekonstrukce této země,“ dodal.

Další oblastí, v níž by měly obě země spolupracovat, je podle Fialy například snaha o zajištění energetické bezpečnosti. „Společným zájmem Slovenska i Česka je rozvíjení jaderné energetiky, protože to zajišťuje naši energetickou soběstačnost a posiluje naši energetickou bezpečnost,“ řekl. „Máme velmi dobrou spolupráci v oblasti bezpečnosti, obrany, i tady se otevírá prostor pro další projekty,“ doplnil.

Ódor, který před jmenováním premiérem zastával funkci viceguvernéra slovenské centrální banky (NBS), pak na společné tiskové konferenci s Fialou řekl, že jeho kabinet se při přípravě návrhů na ozdravení státních financí možná bude inspirovat Českem. „V České republice probíhá snaha o konsolidaci veřejných financí, a to ne populistickým, ale racionálním způsobem. Něco podobného čeká i nás, úřednickou vládu. V něčem možná najdeme inspiraci z České republiky, jak to dělat,“ řekl.

Ministr školství svolal první jednání Národního konventu o vzdělávání

Ministr školství Mikuláš Bek (STAN) svolal na pátek 23. června první jednání Národního konventu o vzdělávání. Má za cíl umožnit jeho členům z řad expertů na školství a politiků podílet se na podobě vzdělávání v Česku. Na prvním zasedání se jeho účastníci zaměřili mimo jiné na kapacity vzdělávacího systému, profesní vzdělávání a problematiku vstupů na trh práce. Bek krátce po svém nástupu do funkce v čele resortu školství novinářům sdělil, že mu bude konvent nahrazovat tým poradců. Jeho předchůdci ve funkci a stranickému kolegovi Vladimíru Balašovi radilo šestnáct lidí, Balašův předchůdce Petr Gazdík (STAN) měl ve svém týmu deset poradců. Konvent o vzdělávání chtěl Bek vytvořit po vzoru jednání na evropské úrovni, řekl v květnu při představování svých priorit na ministerstvu školství.

Fiala hodnotí situaci v Rusku jako nestabilní

Situace v Rusku je nestabilnější, než si mnozí mysleli, řekl český premiér Petr Fiala v reakci na události kolem vzpoury vůdce ruské Wagnerovy skupiny Jevgenije Prigožina. Fiala to uvedl po schůzce s kolegy z Visegrádské skupiny (V4), do které kromě Česka, patří také Slovensko, Polsko a Maďarsko. Předsedové vlád se po společném jednání v Bratislavě shodli na potřebě potírání nelegální migrace. „Musíme dělat všechno proto, abychom Ukrajině pomohli, a pokračovat v tlaku na Rusko,“ uvedl Fiala.

Praha od července převezme od Slovenska roční předsednictví ve V4. Jedním z témat českého předsednictví je také ruská válka na Ukrajině. Také podle slovenského premiéra Ľudovíta Ódora situace v Rusku není tak stabilní, jak se jevílo před několika týdny. Dodal, že v Rusku nemusí fungovat jedna armáda, ale hned několik armád. Předseda polské vlády Mateusz Morawiecki míní, že Rusko je nepředvídatelným státem. Z vyjádření maďarského premiéra Viktora Orbána vyplynulo, že ani po nedávných událostech v Rusku Budapešť nezmění názor na rusko-ukrajinský konflikt. Maďarsko jako jediná ze zemí V4 odmítá vojenskou pomoc bránící se Ukrajině.

Předsedové vlád zemí V4 se na tiskové konferenci shodli na potřebě potírání nelegální migrace a na tom, že jejich země stále, jako už řadu let, odmítají povinné kvóty na přerozdělování migrantů. Podle Fialy je třeba se soustředit například na ochranu vnějších hranic či na návraty migrantů. Boj s nelegální migrací označil za problém, před kterým nelze zavírat oči. „Počty nelegálních migrantů, kteří přicházejí do Evropy, neklesají,“ řekl.

Lipavský: Úspěšné působení ČR ve světě je nemyslitelné bez bezpečnosti a prosperity

Úspěšné působení České republiky na mezinárodní scéně je nemyslitelné bez dvou pilířů, na kterých stojí český stát, a to bezpečnosti a prosperity. Při zahájení porady ekonomických diplomatů v Černínském paláci to řekl ministr zahraničí Jan Lipavský (Piráti). Česko má podle něj deset let na to proměnit svoji ekonomiku postavenou na spalování fosilních paliv v ekonomiku moderní, zelenou a konkurenceschopnou. S podnikateli a širší odbornou veřejností je podle šéfa diplomacie také třeba diskutovat o způsobu a časovém rámci přijetí eura.

Vývoz z Česka je podle ministra dlouhodobě postaven na subdodávkách s nízkou přidanou hodnotou. „Pro další vývoj české ekonomiky je naprosto nezbytné podporovat české firmy exportující zboží a služby s vysokou přidanou hodnotou,“ uvedl. Zásadní pro budoucnost českého hospodářství podle Lipavského je, aby se ekonomická diplomacie věnovala vědě, výzkumu a inovací. Za nutné považuje mimo jiné posílit postavení českých univerzit.

Bezpečnost Česka zajišťuje robustní bezpečnostní systém, dobré vztahy se spojenci, silný obranný průmysl, uvedl Lipavský. Symbolizuje to podle něj i členství v Severoatlantické alianci (NATO).

Evropský parlament jednal o Ukrajině

Europoslanci vyzvali členské státy NATO, aby dodržely svůj závazek ohledně členství Ukrajiny v Severoatlantické alian-

ci a po skončení války v této zemi s ní zahájily vstupní proces. V přijaté rezoluci Evropského parlamentu rovněž apelovali na země EU a na Evropskou komisi, aby pokračovaly v podpoře Ukrajiny tak, aby s ní unie mohla už tento rok zahájit jednání o vstupu do unie. Silná, stabilní a nezávislá Ukrajina je podle europoslanců důležitá pro stabilitu euroatlantického prostoru a klíčová pro evropský a celosvětový mír.

Členské státy NATO by na nadcházejícím summitu ve Vilniusu měly zaujmout jasný postoj ohledně možnosti poválečného vstupu Ukrajiny do aliance. V zveřejněném rozhovoru se stanicí Rádio Svobodná Evropa / Rádio Svoboda (RFE/RL) to řekl český prezident Petr Pavel. Členství Ukrajiny v Evropské unii a NATO vidí jako jedinou záruku stability regionu. Vyslovil se také pro přísnější dohled tajných služeb nad Rusy žijícími na Západě.

Pavel dále uvedl, že členství Ukrajiny v NATO by mělo přínos pro alianci samotnou. Kdyby dnes byla Ukrajina členem aliance, byla by podle něj „bezpochyby nejzkušenější armádou v NATO“. Po technické a procedurální stránce bude ukrajinská armáda velmi brzy připravena na členství, míní. Ruská invaze na Ukrajinu bude klíčovým tématem červencového summitu aliance v litevském hlavním městě.

Fiala o spolupráci se SR ohledně nelegální migrace

Premiér Petr Fiala (ODS) ocenil zlepšení spolupráce se Slovenskem ohledně nelegální migrace. Je to podle něj klíč, jak předcházet opatřením na společných hranicích, ke kterým Česko přistoupilo loni. Řekl to na tiskové konferenci po jednání se slovenským protějškem Ľudovítem Ódorem v Praze. Česko a Slovensko se podle Fialy shodují v pohledu na nelegální migraci, v tom, že je třeba posílit ochranu vnější hranice Evropské unie a zlepšit návratovou politiku. Slovenského premiéra Ódora přijal po jednání s premiérem Fialou na Hradě i prezident Pavel.

Podle obou premiérů je potřeba hledat řešení problému na evropské úrovni, což se na jednání Evropské rady podle Fialy dostatečně nepodařilo kvůli blokování ze strany Polska a Maďarska. „Myslím, že to není v zájmu České republiky, není to odpovědné, ohrožuje to finanční podporu, kterou Česká republika prosadila a vyjednala pro země, které poskytují ochranu pro uprchlíky z Ukrajiny,“ dodal Fiala.

Česká republika a Slovensko se pokusí společně využít slevovou doložku při nákupu bojových vozidel pěchoty (BVP), pro jejichž pořízení se obě země rozhodly. Česká vláda v květnu rozhodla, že formou mezivládní dohody ze Švédska pořídí 246 pásových BVP CV90 za 59,7 miliardy korun.

ČR k rozšíření EU o západní Balkán

Sedm zemí Evropské unie, mezi nimi také Česko, vyzvalo k tomu, aby rozšiřování unie o státy západního Balkánu dostalo „nový elán a zrychlilo se“. Příslušné prohlášení přijal rakouský ministr zahraničí Alexander Schallenberg, jeho český protějšek Jan Lipavský a jejich kolegové ze Slovenska, Slovinska, Chorvatska, Řecka a Itálie. Informuje o tom agentura APA. Šéf rakouské diplomacie iniciativu nazval Přátelé západního Balkánu. Signatáři Göttweigske

deklarace požadují „postupnou a urychlenou integraci s konkrétními kroky pro rok 2024 a další léta“. Jejím prostřednictvím se obrací na ostatní členské země sedmadvacítky a na Evropskou komisi. „Máme pocit, že proces rozšiřování EU je někdy příliš pomalý, příliš komplexní a byrokratický,“ uvádějí Přátelé západního Balkánu.

Pro obyvatele těchto států, zejména mladé lidi, podle ministrů přinesl zatím málo hmatatelných výsledků, což vedlo „ke zklamání a odcizení vůči EU“. Ministři zároveň upozorňují, že ruská agrese vůči Ukrajině představuje ohrožení jak pro EU, tak pro státy ležící na západním Balkánu. Ministr Lipavský podle agentury APA vyzval k větší odvaze EU a států západního Balkánu při řešení otevřených otázek. Nyní je podle něj pro to vhodná příležitost. „EU potřebuje více odvahy dívat se na integraci zemí západního Balkánu jako na příležitost do budoucna. Stejně tak země západního Balkánu potřebují více odvahy pro dokončení všech reforem nutných pro vstup do EU,“ řekl ministr Lipavský podle tiskové zprávy ministerstva zahraničí. Dodal, že v červenci se spolu s šéfy diplomacií Rakouska a Slovenska, s nimiž Česko spolupracuje v rámci takzvaného slavkovského formátu, chystá do Skopje. návštěva Severní Makedonie bude podle Lipavského jednou z příležitostí, jak být se zeměmi západního Balkánu „neustále v kontaktu“.

Kraje by si mohly upravit nabídku oborů SŠ podle poptávky v regionu

Podmínky, které zřizovatelům středních škol stanovují, jakou část má zabírat nabídka všeobecného vzdělávání a jakou odborné vzdělávání, by se mohly měnit. Kraje by si tak mohly stanovovat podle potřeby regionu, který typ vzdělávání budou nabízet více. Nabídku studijních programů připravují zřizovatelé podle dokumentu, který připravuje ministerstvo školství. Nový materiál k rozvoji českého školství do roku 2027 by mohla vláda schvalovat na podzim. ČTK to po jednání Národního konventu o vzdělávání řekl ministr školství Mikuláš Bek (STAN).

„V dlouhodobém záměru (vzdělávání ČR) se v minulosti pracovalo vždy jenom s kritériem potřeb trhu práce, ale já myslím, že je nezbytné, aby se do té úvahy o struktuře nabídky středoškolských oborů také promítla poptávka rodičů a dětí a případně nějaké další zájmy. Myslím, že jsme se dostali do situace, kdy není úplně možné očekávat, že nabídka bude mít stejnou strukturu v Praze, v Brně a v dalších krajích,“ uvedl Bek. Ministr proto nyní plánuje s kraji debatovat o jejich potřebách a lokální poptávce po vzdělávací nabídce. Spolu se zřizovateli chce „najít trochu flexibilnější model, který by dával krajům větší možnost jako zřizovatelům upravit jejich nabídky studijních programů, aby to více odpovídalo poptávce,“ řekl.

Nový ministr Výborný: Zemědělství se bez některých dotací neobejde

Prezident Petr Pavel jmenoval novým ministrem životního prostředí Marka Výborného z KDU-ČSL. Ten ve funkci nahradil svého spolustraníka Zdeňka Nekulu, který nedávno na svou funkci rezignoval. Uvedl, že necítí podporu strany. Nekula čelil kritice kvůli komunikaci kroků proti zvyšování cen potravin. Výborný dosud vedl poslanecký klub lidov-

ců a dřív byl i předsedou strany. Prezident Pavel po jmenování řekl, že změny ve vládě považuje za přirozenou věc. Dodal, že zemědělství sice není Výborného hlavní oblastí, ocenil ale jeho politické zkušenosti. V kabinetu Petra Fialy z ODS je tato změna na pozici ministra už sedmá v pořadí.

Marek Výborný po uvedení do úřadu řekl, že bez některých dotací nebo státních podpor se zemědělství neobejde. Jsou to podle něj například náhrady za škody způsobené výkyvy počasí nebo živelní katastrofy. Nelze podle něj škrtnout všechny dotace plošně. Je také nutné podpořit sektory, kde česká produkce dlouhodobě klesá, jako je například chov prasat. Tomu, že nelze škrtnout najednou všechny dotace, rozumí podle Výborného i ministr financí Zbyněk Stanjura (ODS). „Současně tam, kde můžeme šetřit, to udělat máme,“ řekl Výborný. Doplnil, že sice není velký příznivec dotační ekonomiky, ale jsou oblasti, kde se bez toho stát neobejde. „Například musíme být připraveni na to, že přijde enormní sucho, tornádo a podobně, bude poškozena úroda, náhrady musí být. Na náhradní fond peníze dát musíme, ať se nám to líbí, nebo ne,“ doplnil. Podle Výborného je také potřeba udržet dostatečnou soběstačnost v domácí produkci některých zemědělských komodit, jako je hovězí maso, mléko nebo obiloviny.

Doba čerpání rodičovské se zkrátí

Maximální doba čerpání rodičovského příspěvku by se mohla zkrátit ze čtyř let na tři roky. Rodiče ale budou moci s potomkem dál zůstat doma na rodičovské do jeho čtyř let. Serveru iDNES.cz to řekl ministr práce Marian Jurečka (KDU-ČSL). Podle něj se na tom dohodla koalice. Vládní politici už dřív uvedli, že mají shodu na navýšení příspěvku. Mluví se o přidání 50 000 korun k nynějším 300 000 korunám, a to od ledna. Dohoda ale není na tom, kdo všechno by měl mít na zvýšenou částku nárok. Rodičovská se naposledy zvedla v roce 2020 o 80 000 korun na 300 000 korun. Rodiče mohou teď sumu čerpat do potomkových čtyř let. Čím vyšší je měsíční částka, tím rychleji se suma vybere. Měsíčně je možné pobírat až 70 procent základu výdělku. Loni výdaje činily 33 miliard korun, v roce 2019 před navýšením při vyšším počtu dětí 24,5 miliardy korun.

ČSSD změnila název a zvolila si vedení

Předsedou sociální demokracie bude opět Michal Šmarda. V tajné volbě na stranickém sjezdu v Plzni porazil místopředsedu Břetislava Štefana a Lubomíra Zaorálka. Delegáti si také odhlasovali změnu názvu. Šmarda dostal 97 hlasů, tedy zhruba 56 procent. Česká strana sociálně demokratická se po třiceti letech také přejmenuje na Sociální demokracii. Současná zkratka ČSSD se změní na SOCDEM. O změně názvu se rozpoutala debata, ozývaly se i kritické hlasy. Sociální demokraté představili na sjezdu rovněž nový vizuální styl. Pro změnu názvu byly nutné hlasy nejméně dvou třetin, tedy aspoň 119 delegátů sjezdu. Návrh podpořilo 152 delegátů, tři byli proti a čtrnáct se hlasování zdrželo. Podle Šmardy se straně povedlo stabilizovat hospodaření a nyní se musí připravit na evropské, krajské a senátní volby. Dříve vládní strana předloni na podzim vypadla ze Sněmovny. Sociální demokraté podle Šmardy musí obyvatele přesvědčit o tom, že jsou odpovědní, že je na ně spolehnouti a že si dokážou poradit s nynější krizí.

Manifestační pohřeb zabitého Roma v Brně

Desítky lidí přišly v Brně na pohřeb Roma, který zemřel poté, co ho před přehlídkou ohňostrojů na festivalu Ignis Brunensis u Brněnské přehrady pobodal sedmatřicetiletý cizinec. Obřad trval asi půl hodiny, muž pak byl pochován na Ústředním hřbitově. Rozloučit se s mužem přišli především mladší lidé. Následoval smuteční průvod za pohřebním vozem s bílou rakví. Mladého muže podle nepotvrzených informací pobodal Ukrajinec, což u části Romů vyvolalo protiukrajinské reakce a komunitu rozdělilo. Asi 1 000 lidí se sešlo na vzpomínkové akci za zemřelého na prostranství před Janáčkovým divadlem v Brně. Pieta se nesla v duchu protivládní demonstrace, plánovaná demonstrace byla zrušena. V Praze se ve stejný den na společném happeningu sešlo kolem čtyřicítky lidí.

Zemřela disidentka Petruška Šustrová

Ve věku pětasedmdesáti let zemřela 5. května disidentka, publicistka a překladatelka Petruška Šustrová. Už jako mladá se Šustrová střetla s komunistickým režimem a skončila ve vězení. Později se stala signatářkou a jednou z mluvčích Charty 77. Po konci totality krátce působila na ministerstvu vnitra, poté byla novinářkou a rovněž členkou

rady Ústavu pro studium totalitních režimů (ÚSTR).

Proti totalitě se Šustrová postavila již během studia dějepisu a češtiny na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. V roce 1968 založila s přáteli Hnutí revoluční mládeže, které spojoval odpor proti tehdejší situaci v Československu. Kvůli činnosti v hnutí pak strávila dva roky za mřížemi. Malého syna, který se jí narodil v roce 1967, mohla vidat jen při návštěvách ve vězení. Po propuštění byla kvůli perzekucím režimu dlouho bez práce.

Později se stala signatářkou a mluvčí Charty 77, spoluzakladatelkou Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných a spolupracovala s několika samizdatovými časopisy. Za svou činnost byla komunistickým režimem pronásledována. Pracovat mohla pouze na poště a jako uklízečka a od roku 1982 nemohla sehnat vůbec žádné zaměstnání.

Jako disidentka se stala objektem zájmu komunistické tajné služby Státní bezpečnost (StB). Při výsleších StB čelila výhrůžkám i násilí. „Řekli, ať si stoupnu do kouta. A já blbec jsem se tam postavila – nevím, co se ve mně probudilo, nějaká poddanská povaha. A oni chodili za mnou a mlátili do plechové skříně pendrekem. Což jsou docela rány. Tak jsem fakt měla strach, protože jsem věděla, co se stalo jiným,“ popsala Šustrová jeden z výslechů archivu vzpomínek pamětníků Paměť národa. „Potom – že teda jdeme. Tak jsme šli a příslušník StB Šimák mi hodil občanku na zem. Jak jsem se sehnula, kopnul mě do zadku, takže jsem upadla. Vstala jsem a odkráčela úplně roztřesená hrůzou,“ uvedla.

Těžký osud ji ale nezlomil. Když v listopadu 1989 totalitní režim skončil, začala pracovat v Nezávislém tiskovém středisku a potom v týdeníku *Respekt*, který z něj vznikl. V letech 1990-1992 byla náměstkyní ministra vnitra. Poté působila jako novinářka a překladatelka z angličtiny, ruštiny a polštiny a mimo jiné také jako mezinárodní pozorovatelka několika voleb v zemích s ohroženou demokracií. Byla i scenáristkou dokumentárních filmů pro Českou televizi.

V říjnu 2008 byla zvolena členkou Rady ÚSTR, kterou pak v roce 2013 po několika měsících do konce svého mandátu vedla. Za rok 2009 získala novinářskou Cenu Ferdinanda Peroutky.

Petruška Šustrová byla jednou z nejvýraznějších disidentek. Byla to nesmírně statečná žena, která se vždy stavěla proti bezpráví a útlaku. V reakci na úmrtí Šustrové to sdělila ČTK a uvedla na twitteru předsedkyně Sněmovny Markéta Pekarová Adamová (TOP 09). Na odchod někdejší mluvčí Charty 77 reagují na sociálních sítích i další politici.

„Chartistka Petruška Šustrová byla jednou z nejvýraznějších disidentek. Vždy, když nás opustí taková osobnost, ztrácíme významného pamětníka nesnadného, ale nakonec našťestí úspěšného úsilí o obnovu demokracie a svobody v naší zemi,“ napsala Pekarová Adamová ČTK. „Je naší povinností na toto úsilí navazovat, protože vybojované hodnoty nejsou bez péče o ně stálé. Čest její památce,“ doplnila. Na twitteru Šustrovou označila za nesmírně statečnou ženu, která se vždy stavěla proti bezpráví a útlaku. „Na srdci jí leželo dobro druhých, které stavěla nad to vlastní. Bude tady moc chybět,“ uvedla.

Ministr zahraničí Jan Lipavský (Piráti) připomněl, že Šustrová byla držitelkou Ceny Ferdinanda Peroutky. Označil ji za odvážnou osobnost, která se také významně podílela na transformaci a pomohla sblížit českou a polskou kulturu.

I podle ministra kultury Martina Baxy (ODS) odešla statečná žena. „Bylo mi ctí se s ní potkat ještě v dobách, kdy jsem byl plzeňským primátorem při setkání držitelů ceny 1. června, kterou uděluje město Plzeň. Čest její památce,“ napsal na twitteru.

Památka Šustrové na twitteru připomněl také například ministr zdravotnictví Vlastimil Válek (TOP 09) nebo šéf senátního zahraničního výboru Pavel Fischer (nezávislý), podle kterého byla Šustrová mimořádná osobnost, kterou se komunistům přes jejich usilovnou snahu nepodařilo zlomit. „Bude nám chybět. Svým životem, svou prací, starostí o věci veřejné bude inspirovat další generace,“ poznamenal. (mk)

JUBILEUM

Mons. prof. **Tomáš Halík**

Kněz, sociolog, filozof, dlouholetý duchovní správce akademické farnosti při kostele Nejsvětějšího Salvátora Mons. Tomáš Halík se narodil 1. června 1948 v Praze krátce po převzetí moci komunisty v rodině odborníka na dílo Karla Čapka. „Mamince bylo čtyřicet pět let a otci skoro padesát... Dlouho nemohli mít dítě, už se smířili, že to tak zůstane, když jsem se objevil já,“ vzpomínal nedávno kněz, který i díky rodinnému zázemí už jako dítě tíhl spíš k prostředí

dospělých. Cestu k víře si přitom Halík našel sám, s pomocí děl z otcovy knihovny. Nejprve ale vystudoval sociologii a filozofii na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy, v roce 1984 atestoval z klinické psychologie a až do roku 1989 pracoval jako psycholog a sociolog nebo psychoterapeut drogově závislých a alkoholiků.

Během normalizace působil současně v kulturním a náboženském disentu a samizdatu a také tajně studoval teologii, učil jej kněz a vězeň komunistického režimu Josef Zvěřina. V říjnu 1978 byl Tomáš Halík ve východoněmeckém Erfurtu tajně vysvěcen na kněze kardinálem Aufderbeckem. Do roku 1989 působil v ilegálních strukturách katolické církve a stal se blízkým spolupracovníkem kardinála Františka Tomáška.

Po pádu totality působil jako poradce prezidenta Václava Havla a akademický kaplan, přednášel také na Oxfordu, Cambridge a Karlově univerzitě. Napsal několik desítek knih. Dnes je profesorem sociologie na Karlově univerzitě v Praze. Od roku 1990 je prezidentem České křesťanské akademie a od roku 2004 farářem pražské akademické farnosti při kostele Nejsvětějšího Salvátora.

V roce 1990 ho papež Jan Pavel II. jmenoval poradcem Papežské rady pro dialog s nevěřícími a Benedikt XVI. mu udělil titul čestného preláta. V roce 2014 získal za snahu o mezináboženský dialog Templetonovu cenu, o dva roky později mu univerzita v Oxfordu udělila jako teprve čtvrtému Čechovi čestný doktorát a v roce 2017 získal cenu za podporu dialogu mezi kulturami od Papežské rady pro kulturu. V roce 2019 mu německý prezident Frank-Walter Steinmeier udělil státní vyznamenání Kříž za zásluhy 1. třídy Záslužného řádu Spolkové republiky Německo. Halík ho obdržel za zásluhy o česko-německé smíření a angažovanost za spravedlivou občanskou společnost i dialog mezi národy a náboženstvími. Loni převzal v Naardenu nizozemskou Cenu Jana Amose Komenského. Byla mu udělena již v roce 2020, ale v uplynulých dvou letech nebyla předána kvůli pandemii koronaviru.

Halík je autorem řady publikací, jeho knihy esejů byly přeloženy do čtrnácti jazyků, včetně čínštiny a turečtiny, a získaly řadu mezinárodních ocenění. K jeho nejznámějším dílům patří *O přítomnou církev a společnost, Ptal jsem se cest, Co je bez chvění, není pevné, Oslovit Zachea* nebo *Vzýván i ne vzýván*. Zdroj: ČTK, halik.cz

VZPOMÍNKA

Prof. dr. **Jiří Horák** (23. 4. 1924, Hradec Králové – 25. 7. 2003, Englewood)

Jiří Horák byl český politolog, vysokoškolský pedagog a sociálně demokratický politik, před rokem 1989 funkcionář exilové ČSSD a generální tajemník Rady svobodného Československa, po sametové revoluci předseda obnovené ČSSD v Československu a poslanec Sněmovny lidu Federálního shromáždění.

V letech 1945-1948 studoval na Vysoké škole obchodní v Praze (dnešní VŠE Praha) a byl politicky aktivní v mládežnické organizaci ČSSD. V letech 1945-1947 působil jako tiskový tajemník ministra Bohumila Laušmana.

V roce 1948 emigroval do Západního Německa (zde se podílel na založení Masarykovy univerzitní koleje v Ludwigsbu, určené pro československé emigranty, v le-

tech 1949-1951 byl tajemníkem Ústřední komise mládeže ČSSD v Německu a generálním tajemníkem Ústředního svazu československého studentstva v exilu) a odtud v roce 1951 do USA. Zde na Columbia University vystudoval politologii. Od roku 1961 přednášel na Manhattan College, v letech 1963-1967 jako docent, pak coby profesor. V americkém exilu se zapojil do činnosti Československé sociální demokracie.

V roce 1956 založil s Pavlem Tigridem a Radomírem Lužou exilový čtvrtletník *Svědectví* a po několika let zastával funkci jeho vydavatele. V letech 1961-1972 byl místopředsedou a poté až do roku 1989 generálním tajemníkem Rady svobodného Československa. Publikoval studii *Czechoslovak Social Democratic Party 1938-1945* (New York, 1960) a byl spoluautorem sborníků *Sozialdemokratie und Systemwandel Hundertjahre tschechoslowakische Erfahrung* (1978) a *Česká strana sociálně demokratická* (1998). Patřil k předákům Ústřední komise mládeže, která byla členem mládežnické organizace při Socialistické internacionále. Od roku 1973 zasedal v ústředním výboru exilové ČSSD zvoleném na konferenci strany konané ve Švýcarsku. V rámci strany reprezentoval reformní křídlo, kritické vůči politice ČSSD v poválečném období 1945-1948. Zároveň ale Horák prosazoval smířlivý postoj k reformním komunistům z emigrační vlny po roce 1968 a nevylučoval možnost postupné reformy komunistického režimu. Na sjezdu exilové ČSSD v Curychu roku 1983 ovšem nebyl Horák a další předáci reformního křídla zvoleni do vedení a jejich vliv klesl. Založil pak s Přemyslem Janýrem Kruh československých sociálních demokratů v zahraničí.

Brzy po sametové revoluci (již v prosinci 1989) se Horák vrátil do Československa a spoluzakládal ČSSD (registrována 9. února 1990). Na sjezdu obnovené sociální demokracie v Praze-Břevnově byl koncem března 1990 zvolen předsedou strany. Ve funkci se zasloužil o etablování ČSSD na politické scéně a o navrácení pražského Lidového domu do majetku strany.

Koncem roku 1992 Horák čelil v rámci ČSSD několika kritickým skupinám. Kromě nepočetného křídla lidí ovlivňovaných Rudolfem Battěkem to byl takzvaný Rakovnický proud (Jiří Paroubek), který prosazoval centristickou politiku a odmítal příliv bývalých komunistů do strany. Naopak Miloš Zeman, který se členem ČSSD stal teprve krátce předtím (bývalý člen Občanského fóra), prosazoval razantní opoziční, levicovou politiku. Na sjezdu ČSSD v únoru 1993 v Hradci Králové již proto Horák nekandidoval a novým předsedou byl nakonec zvolen Miloš Zeman.

Po sjezdu působil Horák na symbolickém postu čestného předsedy ČSSD, ale již v dubnu 1993 se vrátil do USA. Z USA kriticky komentoval následný vývoj ČSSD pod vedením Miloše Zemana. Vedení českých sociálních demokratů dokonce v roce 1996 přijalo usnesení, v němž Horáka nepřímou vyzvalo k ukončení členství v ČSSD. V roce 2000 byl vyznamenán Řádem T. G. Masaryka III. třídy. V Jižních Čechách si zakoupil historický seník, který počal opravovat a upravovat pro případné pobyty v ČR. Zemřel v Englewoodu na Floridě. Příčinou úmrtí byl mozkový nádor.

Pavel Tigrid

Před 20 lety, 31. srpna 2003, zemřel český spisovatel, publicista a politik Pavel Tigrid, jeden z nejvýznamnějších představitelů českého protikomunistického exilu. V roce 2003

se rozhodl pro dobrovolný odchod ze života a přestal brát životně důležité léky.

Pavel Tigrid se narodil jako Pavel Schönfeld 27. října 1917 v Praze a vyrůstal v demokratické Československé republice, odkud v březnu 1939 unikl před nacismem do exilu. Svůj pseudonym „Tigrid“ odvodil od řeky Tigridu, jako vzpomínku na hodiny zeměpisu a dějepisu na základní škole v Semilech. Přestože období v Londýně nebývá v souvislosti s ním příliš vzpomínané, pro něj samotného bylo velmi důležité. Jak uvádí editor knihy *Pavel Tigrid. Volá Londýn* (Ústav pro studium totalitních režimů, 2017) historik Prokop Tomek, první exil byl pro Tigrida obdobím tvůrčího a osobního zrání. „Seznámil se tam s tím, co jej pak provázelo v dalších desetiletích: s organizační a vydavatelskou činností, prací v rozhlasu, žurnalistikou, kritikou, životem v exilu i politikou. V Londýně dozrál. Ze studenta se stal osobností.“ Dodejme, že obsahem knihy s podtitulem *Ze zákulisí československého vysílání z Londýna* je zapomenutý reportážní a autobiografický text, který Tigrid psal od roku 1947 na pokračování pro svůj časopis *Vývoj* a poslední jeho část zveřejnil doslova v předvečer února 1948.

Všechny v Londýně nabyté zkušenosti bohatě využil nejprve jako novinář v poválečném Československu, v době druhého, dlouholetého exilu, pak i jako spoluvůrce programového schématu rozhlasové stanice Svobodná Evropa či při zakládání časopisu *Svědectví* v polovině padesátých let.

V roce 1964 naplánovala Státní bezpečnost jeho únos z Budapešti, kde se Tigrid účastnil zasedání PEN klubu. Akce se však nezdařila. Kromě toho na něj byli nasazováni agenti StB a jeho činnost byla permanentně monitorována. Ve vysílání Svobodné Evropy se věnoval různým publicistickým žánrům, projevům a komentářům k dobovému tisku a událostem, jako byly inscenované procesy s Rudolfem Slánským a dalšími obžalovanými a s Miladou Horákovou.

Po sametové revoluci působil jako spolupracovník prezidenta Václava Havla, na jehož pozvání se vrátil 28. prosince 1989 do Československa. Roku 1994 získal za KDU-ČSL post ministra kultury v první vládě Václava Klause.

V roce 1995 pomohl jako ministr kultury uspořádat ve výstavní síni ÚLUV na Národní třídě velkou výstavu *Tomáš Garrigue Masaryk – člověk a umění*, kterou uspořádalo Masarykovo demokratické hnutí a zahájil ji prezident Václav Havel se dvěma Masarykovými vnučkami. Tigrid se osobně zúčastnil několika tematických besed za velkého zájmu posluchačů i organizátorů. Zdůrazňoval v nich zejména Masarykův vztah ke kultuře, jeho rozsáhlou publikační činnost, zásluhy o budování československých legií i diplomatickou aktivitu, vedoucí k založení demokratické první Československé republiky. Koncem roku 1997 spoluzakládal Česko-německý fond budoucnosti. Za jeho zásluhy v této oblasti získal i nejdůležitější německé ocenění, Velký kříž s hvězdou řádu za zásluhy. Prezident Václav Havel mu už dříve udělil Řád Tomáše Garrigue Masaryka.

K jeho nejslavnějším knihám patří *Politická emigrace v atomovém věku* nebo *Kapesní průvodce inteligentní ženy po vlastním osudu*, ve kterém stručně shrnul události v Československu ve 20. století.

Zdroj: www.ustrcr.cz/vzpominka-spisovatel-publicista-a-politik-pavel-tigrid

Z HISTORIE

16. 7. 1783 v pražských branách a při radnicích pražských měst byla zrušena městská stráž a dozor převzala **státní policie**.

František Václav Pštross (14. 3. 1823 – 12. 6. 1863)
Dne 13. listopadu 1858 byl na Malostranském náměstí neobyčejně slavnostním způsobem za osobní přítomnosti mocnáře Františka Josefa I. a císařovny Alžběty odhalen pomník „sloupu a opory monarchie“, nedávno zemřelého maršálka Radeckého.

O půl roku později pod panovníkovým osobním velením prohrály rakouské armády porážkou u Solferina definitivně severní Itálii. Vyjevila se hospodářská slabost monarchie a císař byl nucen skoncovat s absolutismem. Chtěl do budoucna zajistit „vnitřní blahobyt Rakouska ... času přiměřenými opravami v zákonodárství a ve správě...“

Za další rok, 26. srpna 1860, nedlouho před vydáním tzv. Říjnového diplomu, který proklamoval znovuzavedení ústavního režimu, byla proto vládním nařízením obnovena volitelnost samospráv a poté vypsány obecní volby. Podle volebního řádu z roku 1850 se jich dne 11. března 1861 v Praze zúčastnilo 5 344 oprávněných měšťanských voličů (město mělo v té době 150 000 obyvatel). Vítězem se stali čeští liberálové, kteří šli do volebního klání pod heslem „Pokrokem k lepšímu“, a začali se proto nazývat „strana pokroková“. Ve sboru obecních starších získali dvaapadesát mandátů z devadesáti, zatímco německy orientovaná strana „přátel svobodomyšlné ústavy“ obsadila pouze deset míst (zbylých osmadvacet obecních starších bylo zvoleno ze společných kandidátů ve smíšených obvodech). Výsledek voleb znamenal převrat v dosavadním složení i pojetí městské správy a její přechod do rukou české většiny. Pro pražský německý deník *Bohemia* byl 11. březen příznačně dalším „dnem u Solferina“.

Do čela čtyřadvacetičlenné městské rady byl 11. dubna zvolen továrník František Václav Pštross. Narodil se 14. března 1823 v koželužské rodině na Novém Městě, v ulici, která se dnes nazývá jeho jménem. Vystudoval gymnázium a vyučil se v otcově živnosti. V roce 1848 poprvé zasáhl do městské politiky a byl zvolen členem měšťanského výboru. Soustavně se vzdělával v právních a národohospodářských oborech. Již jako dospělý a ženatý muž se roku 1852 vypravil za zkušenostmi do moderních kožedělných závodů v Německu, Francii a Anglii. Po návratu založil na Novém Městě továrnu na zpracování kůží a zajistil jí dynamický rozvoj. Získal si velkou vážnost v podnikatelských kruzích. To mu vyneslo funkci místopředsedy a od roku 1858 předsedy pražské obchodní a živnostenské komory.

Dne 11. září 1861 přijal sbor obecních starších usnesení o zavedení češtiny jako vyučovacího jazyka do všech městských škol. Pro minoritu užívající německou obcovací řeč – hlásilo se k ní asi 20 % obyvatel města – měly být založeny nové menšinové školy. Dnem 1. listopadu pak byla zavedena čeština jako vnitřní úřední řeč ve všech městských úřadech a institucích. Do služeb obce měli být napříště přijímáni pouze zaměstnanci dokonale ovládající český jazyk. Tím byl založen po celá desetiletí trávající rozkol mezi orgány státní a zemské správy, které úřadovaly německy, a český úřadující pražskou samosprávou. Pražská radnice

se jako automaticky stala organizátorem i mluvčím českých národních a vlasteneckých snah. Obnovení ústavního systému vedlo k jejich netušenému rozmachu.

V Praze během Pštrossova purkmistrovství vznikly desítky českých spolků a kulturních institucí, včetně těch nejvýznamnějších, jako byly Hlahol, Sokol, Svatobor, Typografia, Merkur, Umělecká beseda a další. V listopadu 1862 byla otevřena stálá česká divadelní scéna, Královské zemské prozatímní národní divadlo, o rok později první městská vyšší dívčí škola. Vznikly první české záložny a banky i průmyslové muzeum Vojty Náprstka pro šíření osvěty mezi řemeslníky a živnostníky. Regulační úpravy městských ulic a prostranství začaly ohrožovat pražské památky. Románskou rotundu sv. Kříže se podařilo zachránit a restaurovat (1863-1865), za obět však padla např. skvostná renesanční Krocínova kašna na Staroměstském náměstí (1862).

Purkmistrovské období Františka Pštrosse skončilo nečekaně již 12. června 1863. Nadějný čtyřicetiletý politik podlehl v několika dnech prudkému zánětu mozkových blan.

Zdroj: www.praha.eu

Adolf Stránský (8. 4. 1855, Habry, okr. Havlíčkův Brod – 18. 12. 1931, Brno)

Adolf Stránský byl právník, politik, novinář a vydavatel, zakladatel *Lidových novin*. Životní cestu Adolfa Stránského označil Karel Čapek jako „Život krásný ve své plnosti“. Narodil se v obci, ležící mezi Kolínem a Jihlavou. Na této trase provozoval jeho otec povoznictví, roku 1860 si ale našel známý hostinec U bílého koníčka v Německém Brodě a zabýval se i další obchodní činností. Vlastenecké ovzduší v rodišti K. H. Borovského na malého Adolfa Stránského nepochybně silně působilo a nasměrovalo možná jeho budoucí názory. V Německém Brodě vychodil Adolf obecnou školu, v roce 1873 maturoval na premonstrátském klášterním gymnáziu. Na Univerzitě Karlově v Praze pak studoval práva. Stejně silně jej však přitahovala politika a žurnalistika. Už jako gymnazista publikoval v *Národních listech*. Značně přitom riskoval, protože středoškolákům byla tehdy účast na politickém dění zakázána. Zato na sebe upozornil vydavatele deníku a předního českého politika Julia Grégra. Mladý Stránský v Praze otevřeně sympatizoval s mladočechy, opozicí vůči dosavadní české politice ovládané staročechy. „Mladí“ v roce 1874 založili Národní stranu svobodomyšlnou jako protiváhu zatím dominantní Národní strany.

Stránský v roce 1878 promoval, odbyl si jednoroční povinnou praxi a odešel do Brna zahájit svou advokátskou kariéru. České národní hnutí se na Moravě v té době soustřeďovalo kolem moravské Národní strany v čele s Aloisem Pražákem a zastávalo spíše pasivní obranné postoje vůči německému vlivu. Adolf Stránský se záhy stal organizátorem moravského opozičního hnutí. Od počátku svého brněnského působení Stránský deklaroval své opoziční smýšlení a propagoval mladočeské myšlenky. Odmítal v Brně zažitý názor, že Moravané tvoří svébytný národní celek a zavrhoval jakoukoli formu moravského separatismu. Nebál se vystupovat se svými názory veřejně a otevřeně, tím proti sobě popudil část brněnské české společnosti, zvláště opatrných kolegů advokátů. Přesto se s brněnským prostředím sžil. Založil zde rodinu, získal i řadu přátel. K nejbližším z nich patřil Leoš Janáček. V dubnu 1884

se Stránským narodil syn Jaroslav. V roce 1886 si Adolf Stránský otevřel vlastní advokátní kancelář. Byl vynikající řečník, výborný právník, stal se úspěšným obhájcem v řadě procesů a jeho firma vzkvétala. Stejně dobrou pověst si vydobyl i v politice jako mluvčí pokrokové české menšiny. Zastával funkce v řadě českých spolků. Už v červnu 1884 začal s přáteli vydávat vlastní politický list, *Národní noviny*, které se hlásily k mladočeské Národní straně svobodomyšlné, zatím bez úvah o jejím odtržení od Národní strany. *Národní noviny* však měly krátký život, skončily v únoru 1885. V následujících letech si Stránský vybudoval solidní společenské postavení i finanční zázemí. Jeho advokátní kancelář patřila v Brně k nejvíce vyhledávaným. Mohl tak zkusit naplnit svou touhu po vydávání nezávislého časopisu. Staly se jím *Moravské listy*. Začaly vycházet v druhé polovině roku 1889 zprvu dvakrát, později třikrát týdně. Jejich program se stavěl proti centralizačním snahám rakouské vlády, žádal posílení autonomie a samosprávy korunních zemí, uznání českého státního práva. V řadě konkrétních požadavků nechyběla korunovace rakouského císaře českým králem, vytvoření jednotného českého poslaneckého klubu v říšské radě ve Vídni, rovnoprávnost češtiny s němčinou, volební reforma a další.

Právnicka Stránského stále víc pohlcovala politika a noviny, oboje značně finančně náročné. *Moravské listy* se dostaly do potíží. V roce 1890 je Stránský ještě překonal, po volební porážce strany, kdy ubylo abonentů, však musel své noviny předat do rukou jiného vydavatele (Emil Čermák). UVědomil si, že východiskem je každodenní periodická tiskovina a její masové rozšíření v celé zemi, jakási obdoba *Národních listů*. Záměr se mu po mnoha politických i obchodních jednáních zdařil, od prosince roku 1893 začaly v Brně vycházet jako deník *Lidové noviny* a jejich prestiž rychle rostla. Stránský deník sám řídil, pod šifrou „sigma“ do něj přispíval. Současně si získal postavení vůdce české Moravy. Stejně úspěšně si vedl i v právníkové praxi, jeho popularitu podpořila obhajoba v procesu s Omladinou. V roce 1895 byl na Novoměstsku zvolen poslancem moravského zemského sněmu, o rok později se stal poslancem vídeňské říšské rady, což se opakovalo až do konce Rakousko-Uherska. Stránský měl samozřejmě řadu odpůrců mezi Němci a staročechy, konzervativní moravské klerikální kruhy ho dokonce nazvaly „zloduchem Moravy“.

Počátkem 20. století se Stránský sblížil s Masarykovými realisty. Roku 1907 předal vedení *Lidových novin* svému synovi a zcela se věnoval politice. V roce 1908 založil Lidovo-pokrokovou stranu moravskou. Po vypuknutí první světové války, kdy se načas stáhl z politiky, a po následující krátké epizodě v Českém svazu, který sdružoval české poslance v říšské radě, navázal v roce 1917 spolupráci s Karlem Kramářem a už v únoru 1918 patřil k hlavním činitelům ustavení České státoprávní demokracie (později Čs. národní demokracie), kam přivedl členy své Lidovo-pokrokové strany. V červenci 1918 byl jmenován členem Národního výboru, řídil Moravský národní výbor. Po vzniku samostatného československého státu byl vyslán do Revolučního národního shromáždění, v první československé vládě byl jmenován ministrem obchodu. Když v roce 1919 z vlády odešel, vedl Pražskou železářskou společnost. Za Čs. národní demokracii byl ještě roku 1920 zvolen senátorem. Roku 1925 se brněnské křídlo jeho strany odtrhlo a založilo Národní stranu práce. Stránský se pak své-

ho mandátu vzdal. Ve volbách téhož roku nová strana nespěla a Stránský se stáhl do ústraní. *Lidové noviny*, které založil a jejichž štafetu převzal syn Jaroslav, výrazně ovlivnily kulturní klima první republiky a přispěly ke stabilizaci demokratických sil mladého státu. I po vzniku pražské redakce zůstalo jejich hlavním sídlem Brno. Staly se pojmem v historii české žurnalistiky. Jméno Adolfa Stránského nese ulice v Brně-Žabovřeskách.

24. 6. 1913 se narodil **Jan Kubiš**, voják – rotmistr, bojovník proti fašismu, který provedl atentát na R. Heydricha († 18. 6. 1942).

11. 7. 1933 se narodila **Olga Havlová**, první manželka prezidenta Václava Havla († 27. 1. 1996).

Inflace v ČR meziročně zpomalila na 11 %

Meziroční inflace v květnu zpomalila na 11,1 procenta z dubnových 12,7 procenta. Vyplývá to z dat Českého statistického úřadu. Loni v květnu činil meziroční nárůst cenové hladiny 16 procent. Nynější mírnější nárůst cen je tak dán i vysokou srovnávací základnou z loňského roku. Pokles cen statistici v květnu zaznamenali ve srovnání s loňskem jen v dopravě kvůli zlevňování paliv. Naopak meziročně zdražovaly potraviny – třeba cukr, a to o desítky procent. Na meziroční růst cenové hladiny měly v květnu podle ČSÚ největší vliv ceny týkající se bydlení, kde třeba ceny tepla a teplé vody stouply o 41,3 procenta, stočné o 30,3 procenta a ceny elektřiny o 24,8 procenta. Nájemné z bytu zdražilo o 6,8 procenta a vodné o 16,3 procenta. Z analýzy investiční platformy Portu vyplývá, že inflace v ČR byla v květnu přes pokles 13. nejvyšší mezi jednačtyřiceti evropskými státy. Proti dubnu si Česko polepšilo o jednu příčku. Nejvyšší inflaci má Maďarsko s 21,5 procenta, vyšší inflaci než Česko má i sousední SR, a to 13,8 procent, a Polsko, 13 procent. Nižší je naopak v Německu, kde činí 6,1 procenta, a v Rakousku, kde je 8,8 procenta.

Základní úroková sazba v ČR zůstává na 7 %

Bankovní rada České národní banky ponechala základní úrokovou sazbu na sedmi procentech. Informovala o tom mluvčí centrální banky Petra Krmelová. Sazba je tak na stejné hodnotě už rok. Naposledy ji bankovní rada zvýšila o jeden a čtvrt procentního bodu právě na sedm procent. Bankovní rada zároveň na zasedání potvrdila závazek, že bude i nadále bránit nadměrným výkyvům kurzu koruny. Od sazeb České národní banky se odvíjejí úroky bankovních vkladů a úvěrů. Vyšší úroky znamenají pro podniky dražší úvěry a investice na provoz, pro domácnosti zase půjčky na bydlení.

Pokles zahraničního dluhu ČR

Zahraniční dluh České republiky v letošním prvním čtvrtletí klesl o 65,8 miliardy korun, ke konci března tak činil 4,388 biliónu Kč. To představovalo 62,9 procenta hrubého domácího produktu (HDP). Meziročně byl dluh nižší o 296,9 miliardy Kč. Vyplývá to z předběžných údajů, které zveřejnila Česká národní banka (ČNB). Přes 77 procent

11. 8. 1948 se narodil **Jan Palach**, student, který se upálil na protest proti okupaci Československa vojsky Varšavské smlouvy 21. 8. 1968; symbol odboje († 19. 1. 1969).

27. 6. 1968 *Literární listy*, *Mladá fronta*, *Práce* a *Zemědělské noviny* zveřejnily prohlášení **Dva tisíce slov**, které požadovalo změnu poměrů v Československu.

21. 8. 1968 – invaze vojsk Varšavské smlouvy do Československa. Vstup spojeneckých vojsk byl vpádem armád pěti komunistických zemí (SSSR, Polsko, NDR, Maďarska a Bulharska) Varšavské smlouvy do Československa (ČSSR), který se uskutečnil 21. srpna 1968. V noci z 20. na 21. srpna vojska překročila státní hranice ČSSR a obsadila Československo pod falešnou záminkou potlačení kontrarevoluce; obsazení trvalo do června 1991.

30. 6. 1993 byla **ČR přijata za člena Rady Evropy.**

zahraničního dluhu připadlo na soukromý sektor a zbývající část, 22,6 procenta, byly závazky veřejného sektoru, do kterých spadají závazky vládního sektoru, soukromých subjektů garantované vládou a subjektů s majoritní účastí státu. Z hlediska jednotlivých sektorů bylo v prvním čtvrtletí podle centrální banky určující snížení zadluženosti bankovního a vládního sektoru. Podíl bankovního sektoru na celkové zadluženosti tak činil ve sledovaném období 38,7 procenta a vládní sektor se na celkovém zahraničním dluhu podílel z 14,3 procenta. Zahraniční závazky ostatních sektorů tvořily 47 procent celkového dluhu.

Aktualizovaný Národní plán obnovy pro ČR

Vláda schválila aktualizaci Národního plánu obnovy včetně půjčky od Evropské komise, která má činit zhruba 137,4 miliardy korun. Další 33,4 miliardy korun chce získat nově na grantech. Objem financí se oproti původní sumě zhruba zdvojnásobí, uvedl na tiskové konferenci ministr pro evropské záležitosti Martin Dvořák (STAN). Původně plán počítal se 179 miliardami korun pouze ve formě dotací. Revidovaný dokument vláda pošle Evropské komisi. Plán obnovy počítá s projekty na ústup od fosilních paliv, na digitalizaci, reformu vzdělávání, řešení dostupného bydlení či rozvoj geriatrické péče. Podle prvotních informací vláda chtěla požádat o 170 miliard korun. Dvořák připustil, že některé resorty musely slevit, jmenoval ministerstvo práce a sociálních věcí a ministerstvo školství. Část financí má být využita pro granty, další pak má být k dispozici žadatelům ve formě výhodných půjček.

Schodek českého rozpočtu 2024: 270 mld. Kč

Vláda by se chtěla v příštím roce dostat k deficitu 270 miliard korun, řekl po jednání kabinetu ministr pro evropské záležitosti Martin Dvořák (STAN). V dosavadních materiálech pro jednání vlády ministerstvo financí počítalo pro příští rok se schodkem 235 miliard korun. Podle Dvořáka byla oznámená výše deficitu výsledkem debaty o výdajových rámcích. Samotný rozpočet vláda podle něj neprojednávala. Letos je schválený rozpočet se schodkem 295 miliard korun. Ke konci května schodek činil 271,4 miliardy korun. Opozice, část ekonomů i Národní rozpočtová rada upozorňují, že se kabinetu pravděpodobně celoroční schodek nepodaří dodržet.

Schodek rozpočtu ČR klesl na 215,4 mld. Kč

Schodek českého státního rozpočtu ke konci června klesl na 215,4 miliardy korun z květnových 271,4 miliardy korun. K meziměsíčnímu zlepšení salda přispěly inkaso korporátní daně a příjmy z rozpočtu Evropské unie, uvedlo ministerstvo financí. Pololetní schodek je druhý nejhlubší od vzniku Česka po výsledku roku 2021. Loni stát v pololetí hospodařil s deficitem 183 miliard korun.

„S premiérem Fialou (ODS) jsme dohodnuti, že vláda nyní hospodaření rozpočtu za první polovinu roku vyhodnotí a v průběhu července rozhodne, zda bude nutné provést ve druhém pololetí úspory s cílem co nejméně se odchýlit od plánované výše schodku za celý letošní rok,“ uvedl ministr financí Zbyněk Stanjura (ODS). Na celý rok je plánovaný deficit 295 miliard korun.

Vláda červnový pokles schodku očekávala, zůstává ale obezřetná, uvedl premiér Petr Fiala. Nic se podle něj nemění na potřebě šetřit a hlídat výdaje.

ČEZ vyplatí rekordní dividendu

Valná hromada energetické skupiny ČEZ schválila rekordní dividendu ve výši 145 korun za akcii, tedy z téměř celého loňského očištěného zisku 78 miliard korun. Stát z toho dostane 54 miliard korun. Potvrzeno bylo také současné složení dozorčí rady společnosti. Celkově jednání hromady trvalo 14 hodin – to bylo v historii valných hromad společnosti nejdelší. Do Kongresového centra v Praze dorazilo více než 700 akcionářů. Hlasování o dividendě bylo nejvíce očekávaným bodem. Akcionáři se zabývali dvěma návrhy. Nejprve odmítli návrh představenstva na vyplacení dividendy ve výši 117 korun za akcii, tedy 80 procent z loňského zisku. Posléze schválili návrh, který za stát podalo ministerstvo financí. Jde o historicky nejvyšší dividendu, kterou společnost vyplatí. Dosud nejvyšší byla 53 korun na akcii v roce 2009.

Valná hromada ČEZ řešila také složení dozorčí rady. Potvrdila v ní jako řadové členy bývalého šéfa Energetického regulačního úřadu (ERÚ) Vratislava Košťála a advokáta Václava Kučeru, který v minulosti zasedal v dozorčí radě Pražské plynárenské. Oba zasedají v radě už od loňského listopadu, zatím však byli jen náhradními členy. Navrhlo je ministerstvo financí. Žádné změny valná hromada v dozorčí radě neprovedla, jedno místo tak dál zůstává volné.

Tržby automobilek v ČR loni stouply o 12,7 procent

Tržby tuzemských automobilek a dodavatelů dílů loni stouply o 12,7 procenta na 1,257 biliónu korun. Export vzrostl stejným tempem na 1,028 biliónu Kč. Celkově se vývoz podílel na výkonu odvětví 82 procenty. Oznámili to zástupci Sdružení automobilového průmyslu (SAP) na výroční tiskové konferenci.

Výroba osobních aut loni vzrostla o 10,2 procenta na 1,218 miliónu vozů. Z toho 92,8 procenta směřovalo do zahraničí, zejména do Německa a dalších evropských zemí. Produkce autobusů loni meziročně stoupla o 7,6 procenta na 5322 vozů, u nákladních vozů byl nárůst o 6,7 procenta na 1 347 aut. Výroba motocyklů se zvýšila o 56,9 procenta na 1 624 strojů.

Evropská dotace pro české zemědělce

Česká republika by měla od Evropské unie dostat na podporu zemědělství přes 160 miliónů korun. Evropská komise v reakci na požadavky zemědělců z řady států totiž navrhla, že by si země Evropské unie mezi sebe měly rozdělit 330 miliónů eur (7,8 miliardy korun) ze zemědělské rezervy na zmírňování dopadů levného dovozu ukrajinských obilovin, rostoucích nákladů či klimatických změn. Plán musí nejprve schválit členské země. Ty souhlasily s rozdělením dříve navržených 100 miliónů eur mezi Polsko, Maďarsko, Slovensko, Rumunsko a Bulharsko. Farmáři z těchto států v bezprostředním sousedství Ukrajiny si v posledních měsících stěžovali na problémy s odbytem svých produktů kvůli levnému zboží, které do EU proudí z Ukrajiny.

Chybná dotační politika pro výzkum v ČR

Státu při rozdělování dotací pro výzkumné společnosti chybí konkrétní cíle a očekávané přínosy. Vyplývá to z výsledku kontrol Nejvyššího kontrolního úřadu. Ministerstvo průmyslu a obchodu také podle úřadu nestanovilo žádná bližší pravidla pro to, jak a za co můžou výzkumné organizace vynakládat získanou podporu. Resort průmyslu mezi roky 2018-2022 rozdělil mezi výzkumné organizace skoro 2,3 miliardy korun. Ministerstvo v reakci uvedlo, že zaměření výzkumných organizací je velmi rozdílné, proto nestanovuje pro každou z organizací konkrétní seznam kroků a činností, které má organizace vykonat.

Kontrolní úřad se dále zaměřil i na to, jak ministerstvo hodnotilo v letech 2018-2021 instituce, které získaly podporu. V tomto ohledu postupovalo ministerstvo transparentně, uvedli kontroloři. Nejistili, že by jednotlivé organizace využívaly přidělené dotace nevhodně. Jedna společnost ale podle nich porušila zákon o zadávání veřejných zakázek a taky podmínky pro získání podpory.

Pokles důvěry v českou ekonomiku

Důvěra v českou ekonomiku v červnu znovu klesla, mezi měsíčně se snížila o 3,8 bodu na 90,3 bodu. Pesimističtější jsou opět podnikatelé i spotřebitelé. U firem se na snížení důvěry negativně podepsala zhoršující se nálada v průmyslu a u spotřebitelů zhoršení celkové ekonomické situace v Česku. Vyplývá to z údajů, které zveřejnil Český statistický úřad (ČSÚ). Meziročně je celková důvěra také nižší, loni v červnu činila 98,6 bodu. Podnikatelská důvěra se v červnu snížila o 4,2 bodu na 91 bodů. Nejvýrazněji, o 6,6 bodu na 85,2 bodu, klesla mezi průmyslovými podniky. „Červnová důvěra podnikatelů v ekonomiku byla výrazně ovlivněna pokračujícím poklesem sentimentu v průmyslu, v němž je stále patrná velká nejistota ohledně budoucího vývoje. Podniky se potýkají s relativně nízkou poptávkou, což má mimo jiné za následek pokračující výrazný pokles očekávaného tempa růstu výrobní činnosti v příštích třech měsících,“ uvedl vedoucí oddělení konjunkturálních průzkumů ČSÚ Jiří Obst.

OKD loni dosáhla zisku přes 5 miliard Kč

Státní těžební společnost OKD loni dosáhla čistého zisku ve výši asi 5 miliard a 100 miliónů korun. Oproti roku

2021 je to víc než dvacetinásobný nárůst, zisk je zároveň nejvyšší od roku 2011. Informovala o tom mluvčí společnosti Barbora Černá-Dvořáková. Důvodem vysokých tržeb je růst ceny uhlí v důsledku války na Ukrajině a energetické krize v Evropě. Firma by měla státu vyplatit dividendu skoro 2 miliardy korun. OKD je jediným producentem černého uhlí v Česku. V minulých letech ale firma těžbu ve většině dolů ukončila, protože se dlouhodobě nevyplácela. Aktuálně horníci těží už jen v dole ČSM, těžba by tam měla skončit v roce 2025.

Česká pošta stále ve ztrátě

Česká pošta letos počítá se ztrátou kolem jedné a půl miliardy korun. Původně přitom odhadovala ztrátu o dvě miliardy vyšší. Informoval o tom pověřený generální ředitel České pošty Miroslav Štěpán. Ten zároveň řekl, že nová komerční společnost Balíkovna se z pošty vyčlení k prvnímu lednu 2025. Převzít by měla logistické a balíkové služby. Podle Štěpána by Balíkovna měla v letech 2025 a 2026 vykazovat tržby okolo šesti až sedmi miliard korun. Podle Štěpána má Balíkovna na trhu s doručováním balíků třicetiprocentní podíl.

Zároveň od července zdražuje své služby. Důvodem jsou podle vedení pošty stále rostoucí náklady a dlouhodobý pokles zájmu o její služby. Od 1. července tak lidé zaplatí o čtyři koruny více za dopis, u doporučeného dopisu se cena zvedá o deset korun ze současných 62 na 72 Kč. A stejně podraží také cenné psaní, které bude nově stát 77 korun.

Česká spolupráce s Airbusem

Český výrobce bezpilotních letounů Primoco UAV bude spolupracovat s evropským výrobcem letecké techniky Airbus na bezpilotních leteckých systémech. Česká firma vyvíjí a vyrábí civilní a vojenské bezpilotní letouny, které dokážou létat zcela samostatně podle naprogramovaných letových plánů. Memorandum o porozumění podepsali zástupci společností Primoco UAV SE, Airbus Defence and Space a její dceřiné firmy Airbus DS Airborne Solutions. Cílem je podle společné tiskové zprávy spojit odborné znalosti firem, Airbus přispěje zkušenostmi v oblasti letové způsobilosti a zaměří se na mezinárodní trh služeb bezpilotních letounů.

„Význam bezpilotních letounů v obraně exponenciálně roste, jak vidíme na Ukrajině. Rychle se také stávají faktorem v komerčních aplikacích pro ochranu hranic a pobřeží, monitorování požárů, pátrání a záchranu, inteligentní agrární hospodaření,“ uvedl generální ředitel společnosti Airbus Defence and Space Mike Schoellhorn. Civilní a vojenské bezpilotní letouny One 150, které vyrábí Primoco UAV, plně automaticky vzlétají a přistávají, mají cestovní rychlost 120 kilometrů v hodině, ve vzduchu vydrží až 15 hodin a mají dolet 2 000 kilometrů.

Česká teaková plantáž v Nikaragui prodána

Královéhradecké společnosti H.F.C., v níž polovinu akcií vlastní státní podnik Lesy České republiky (LČR), se loni podařilo prodat teakovou plantáž v Nikaragui. ČTK to řekla mluvčí LČR Eva Jouklová. Projekt založení a pěstování

teakové plantáže vznikl přibližně v roce 2006. Náklady na zakoupení pozemku, výsadbu a údržbu plantáže byly asi 20 miliónů korun. Záměr prodávat teakové dřevo projekt nenaplnil. Firma se od roku 2015 plantáž snažila prodat. Dlouhá doba prodeje souvisela podle Jouklové také s komplikovanou politickou situací v Nikaragui. Server iDnes, který o prodeji plantáže informoval, s odkazem na předsedu představenstva H.F.C. a zároveň ředitele odboru LČR Jaroslava Peštuku uvedl, že prodej státním lesům vynesl desítky miliónů korun. Kupec plantáže byl podle Peštuky z Latinské Ameriky.

Výroba gramofonových desek v ČR stoupá

Společnost GZ Media plánuje, že letos vyrobí kolem 80 miliónů gramofonových desek, meziročně o pětinu více. Za růstem produkce je hlavně zvýšená výrobní kapacita v amerických závodech, uvedl pro ČTK generální ředitel firmy Michal Štěřba. „Situace na trhu s gramofonovými deskami se postupně stabilizuje a dochází k vyrovnání nabídky s poptávkou. Na trhu je dostatečná kapacita a více se projevuje konkurenční boj,“ řekl Štěřba.

Společnost, která je světovou jedničkou ve výrobě vinylů, má hlavní výrobní závod v Loděnici na Berounsku a další provozy v Soběslavi, Hýskově a Příbrami. Dceřiné společnosti má i v Kanadě, Francii a ve Spojených státech, kde zažívá velký růst. „V USA se nám daří, postupně navyšujeme kapacitu. Již nyní jsme největším výrobcem desek v severní Americe,“ uvedl Štěřba. Poptávka po deskách v USA je ale podle něj slabší, než firma očekávala, a musela míru růstu korigovat. Zároveň zvýšila svůj tržní podíl rychleji, než bylo plánováno.

Distribuční centrum Amazonu v Kojetíně

Internetový prodejce Amazon zprovoznil v Kojetíně na Přerovsku své nové robotické distribuční centrum, ve kterém plánuje zaměstnat až 2 000 pracovníků. První zásilka, která byla přijatá do distribučního centra v Kojetíně, obsahovala stolní lampičku. „Jedná se o druhé distribuční centrum Amazonu na území ČR, ale první vybavené nejmodernější robotickou technologií, která podporuje zaměstnance v plnění úkolů při vyřizování zákaznických objednávek,“ sdělil ČTK Noah Zyla ze společnosti Amazon.

Čtyřpodlažní robotické distribuční centrum si vyžádalo investici více než pět miliard korun, projekt financovala skupina Accolade. Celková rozloha haly přesahuje 187 000 metrů čtverečních.

Český výrobce radarů uspěl v Maďarsku

Zakázku na tři radarové systémy přesného přiblížení (PAR) pro vojenská letiště maďarské armády získal pardubický výrobce radarů a radiolokátorů T-CZ, společnost spadající do technologického holdingu LPP. Výši zakázky obě strany nezveřejnily.

„Nejedná se o jedinou zakázku v této oblasti za poslední dva roky. Sesterská firma z L.P.P. holdingu zahájila v minulém roce a letos dokončí modernizaci navigačních systémů všech letišť Armády České republiky. Dodáváme technologii do radarů na devíti letištích indického letectva a námořnictva v kooperaci s firmou DATA PATTERNS

v projektu v hodnotě stovek milionů korun, což je další významná zakázka v řadě pro T-CZ. Je to pro společnost velký úspěch. Uspěli jsme v členské zemi NATO a EU s novým produktem, který je výsledkem firemního výzkumu a vývoje," uvedl obchodní ředitel a spolumajitel LPP Holdingu, a. s. Radím Petráš. Podle Petráše T-CZ kvůli těmto projektům plánuje nábor nových zaměstnanců. Jejich počet by se měl v letošním a následujícím roce zdvojnásobit z osmdesáti na minimálně sto šedesát.

Majitelem výrobce radarů T-CZ je technologický LPP Holding, a. s., působící v českém obraném průmyslu. Zaměřuje se na vývoje a vývoj leteckých přístrojů, např. pro český proudový letoun L-39NG, systémy pro autonomní řízení bezpilotních prostředků, rozpoznávání obličejů a analýzu videa za pomoci umělé inteligence. Pardubická T-CZ patří ve svém oboru mezi lídry českého technologického průmyslu a dodává své produkty a služby po celém světě.

Absurdita roku 2023: DPH, kterou musí firma zaplatit při darování věci

Letošním vítězem ankety o Absurditu roku se stala DPH, kterou musí firma zaplatit při darování věci například na humanitární účely v ČR. Naopak za nejprospěšnější označila veřejnost v hlasování Zlatý paragraf milostivé léto pro

živnostníky. Ankety Absurdita roku a Zlatý paragraf jsou každoročně vyhlašovány v rámci podnikatelských soutěží Firma roku a Živnostník roku.

Podle zákona o DPH musí v rámci daru podnik zaplatit DPH z ceny zboží, zatímco pokud se stejnou věc rozhodne zničit, paradoxně DPH neodvádí a může si ji odečíst z porizení věci na vstupu. Existuje sice osvobození od DPH s nárokem na odpočet v případě dodání daru prostřednictvím humanitárních organizací do třetích zemí, ale tento pardon neexistuje u dodání v rámci ČR, připomněli organizátoři.

Absurdita roku je populární anketa, jejímž cílem je upozornit na nejnemyslnější byrokratické povinnosti uložené podnikatelům. Vyhlašování anticeny má přispět ke kultivaci tuzemského podnikatelského prostředí.

Antiekologická cena Ropák roku končí

Sdružení Děti Země po třiceti ročních ukončilo oceňování anti-ekologických činů Ropák roku. Informovali o tom pořadatelé. Podle nich anketa splnila svůj porevoluční účel. Posledním Ropákem byl za rok 2021 loni vyhlášený bývalý ministr životního prostředí Richard Brabec z ANO. Sdružení Děti Země bude dál pořádat anketu Zelená perla o anti-ekologický výrok roku. Ekologové přijímali nominace na výroky z loňského roku do 11. června.

Český objev přenosu DNA v chromozomech ječmene

Olomoučtí vědci společně s německými kolegy z Leibnizu odborníky z Německa průlomovým výzkumem zjistili, jak je uspořádána dědičná informace v chromozomech ječmene během buněčného dělení. Nový objev je podle nich zásadní pro další výzkum dědičné informace rostlin. K přečtení a analyzování milionů chromozomů dopomohla vědcům z olomouckého pracoviště Ústavu experimentální botaniky (ÚEB) AV ČR unikátní technologie, kterou disponují. Práce obou týmů trvala více než pět let, řekli ČTK zástupci olomouckého ústavu. Objev vědců rozluštil, jak jsou molekuly DNA v chromozomech uspořádány, což dosud zůstávalo tajemstvím. Podle vedoucího Centra strukturální a funkční genomiky rostlin ÚEB Jana Bartoše jde o důležitý objev základního výzkumu, který odborníkům pomůže lépe chápat fungování DNA.

Zlínská univerzita vydala publikaci o námořní plavbě firmy Baťa ve 30. letech

Zlínská Univerzita Tomáše Bati (UTB) vydala publikaci Max Heller: *S Moravou třemi díly světa. Baťovská námořní plavba 1932-1935*. Mapuje dosud nepřiliš známý úsek baťovského meziválečného podnikání, řekla ČTK mluvčí univerzity Petra Svěráková. Kniha obsahuje pětadvacet reportáží z plavby baťovské námořní lodi Morava do Indie a Indočíny od Maxe Hellera (1878-1942). „Tyto reportáže vycházely v češtině převážně v týdenních intervalech v baťovských novinách *Zlín* mezi lednem a červnem 1933. Souběžně je v němčině otiskoval i Hellerův domovský list *Prager Tagblatt*," uvedla mluvčí. Kniha vychází pod hlavičkou Knihovny UTB, k vydání ji připravil Jan Herman z Informačního centra Baťa při Knihovně UTB.

„Mimořádně čtivé reportáže z cest sepsané redaktorem *Prager Tagblattu* Maxem Hellerem dávají nahlédnout do historie baťovské námořní plavby. Dobový text je nově doplněn o kapitolu věnovanou fenoménu meziválečné československé námořní plavby a blok fotografických údajů k osudům baťovských lodí a jejich posádek," uvedl Herman. Heller patřil mezi německy píšící pražské židovské literáty. Kvůli svému původu byl v roce 1942 deportován do Terezína a následně do Polska, kde zahynul.

První robotická operace plic v Ostravě

Lékaři Chirurgické kliniky Fakultní nemocnice Ostrava (FNO) poprvé provedli s pomocí robotického systému Da Vinci operace na plicích. V oboru hrudní chirurgie jsou po pražské Fakultní nemocnici v Motole teprve druhým pracovištěm v České republice, které robotické výkony v této oblasti provádí. Novinářům to řekli zástupci nemocnice. „Až doposud jsme robota my chirurgové využívali zejména u resekci konečnicku. Jsem velmi rád, že jsme se stali po FN Motol druhým pracovištěm, které bude s jeho pomocí provádět i složitější operace plic," uvedl přednost Chirurgické kliniky FNO Lubomír Martínek.

Zdravotnické zařízení využívá robotický systém zhruba rok a půl. Kromě chirurgů slouží také urologům či gynekologům. V roce 2022 lékaři s jeho pomocí odoperovali 314 pacientů. Za prvních pět měsíců letošního roku jich bylo přes 200 a lékaři předpokládají, že i díky rozvoji hrudní operativy by jich mohlo letos být okolo 500. Podle ředitele nemocnice Jiřího Havrlanta znamenají robotické operace plic nejen pro nemocnici, ale především pro pacienty, velký posun. „Můžeme jim nabídnout další možnost léčby, která je bezpečnější a pro pacienta i kvalitnější," uvedl Havrlant. Kvůli vzrůstajícímu počtu robotických operací nemocnice zvažuje možnost zakoupení dalšího systému.

VZPOMÍNKA

Josef Dobrovský (17. 8. 1753 – 6. 1. 1829)

Josef Dobrovský byl český kněz, filolog, historik a zakladatel vědecké bohemistiky a slavistiky. Svým mnohostranným dílem předznamenal i podnítil české národní obrození, třebaže sám k romantickým obrozencům nejen chronologicky, ale ani svým založením nepatřil.

Vystudoval teologii a filozofii v Praze, kde později působil jako vychovatel v rodině hraběte

Nostice. Dobrovský byl spoluzakladatelem České společnosti nauk a podílel se na založení Národního muzea v Praze v roce 1818. Psal převážně německy a latinsky, pouze několik statí napsal česky. Ve svých dílech usiloval o ustálení české jazykové normy.

Jeho vědecká práce začala v roce 1788. Dokázal, že vzácný rukopis svatého Marka uchovaný v Praze není originál, ale opis z 9. století. Svým zaujetím pro pravdu a svou kritičností vyvolával Josef Dobrovský u mladší generace dojem nevlásteckého citění. Byl obhájcem svobody myšlení a vědeckého úsudku a také nesmlouvavým kritikem. Kritiku pokládal za veřejnou záležitost potřebnou pro vědecký výzkum a pro zlepšení společenských poměrů. Neuznával předsudky a legendy tehdejšího náboženského života, ale přesto byl hluboce věřícím člověkem.

V červenci 1787 byl Dobrovský jmenován do funkce protektora a v srpnu 1789 se stal rektorem generálního semináře na Hradisku u Olomouce. Semináře zajišťovaly výchovu kněží. V lednu 1791 se Dobrovský vrátil do Prahy. Přezdívalo se mu „modrý abbe“. Na slavnostním zasedání České společnosti nauk 25. září 1791 přednesl Dobrovský referát, ve kterém připomněl císaři Leopoldovi II., že Slované tvoří větší část jeho říše a mohou být jednou prospěšní v obraně „rakouského panování“. Zasloužil se o rozvoj českého jazyka, i když nevěřil v jeho uplatnění v náročné literatuře a vědě. Stanovil pevná pravidla mluvnice pro tvoreny nových slov. V osmdesátých letech se podílel na činnosti České společnosti nauk. Stýkal se s vědci mnoha evropských zemí. Mezi jeho žáky patřili F. Palacký, V. Hanka aj.

Josef Dobrovský byl světově proslulý a uznávaný vědec, měl velkou autoritu i u nové generace českých vlastenců. Za jeho troufalost označit Rukopis zelenohorský jako padělek bylo Dobrovského dílo českými vlastenci odsouzeno.

Josef Jungmann, někdy také Josef Jakub Jungmann (16. 7.

1773, Hudlice nedaleko Berouna – 14. 11. 1847, Praha)

Josef Jungmann byl český básník a lingvista, spisovatel a překladatel a vedoucí osobnost českého národního obrození. Spolu s Josefem Dobrovským je považován za tvůrce moderní češtiny.

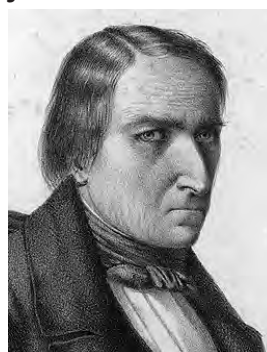
Vystudoval v Praze filozofii a posléze nastoupil na mís-

to gymnaziálního profesora v Litoměřicích. Do národního obrození zasáhl svými statěmi, např. *Rozmlouváním o jazyku českém*. Vyjádřil v nich odmítavý postoj k poněmčování škol a úřadů a také své nové pojetí národa a vlastenectví. Nepovažoval totiž za Čechy ty, kteří sice u nás žijí a vlastenecky cítí, mluví však cizím jazykem. Tím odmítl tzv. zemské vlastenectví. Podobně jako Dobrovský i Jungmann pracoval na rozsáhlém slovníku, tentokrát ale pro překlad opačným směrem. Jeho pětidílný *Slovník česko-německý* s asi 120 tisíci hesly se stal základem dalšího rozvoje české literatury a svým významem předčil úroveň polského Lindova slovníku, který mu byl zpočátku vzorem. Tíha celé redakce slovníku ležela výlučně na Jungmannovi, který ve svém díle prokázal ohromující znalost jazyka a hluboký smysl pro jeho významové nuance. Jak připomíná V. Šmilauer (1974), předmětem stálého obdivu nových a nových generací je Jungmannova „obdivuhodná síla ducha“, díky níž své velkolepé dílo dokázal přes nespočetné překážky a těžkosti dovést až k vítěznému konci. Neopominutelný je rovněž fakt, že ač Jungmannův slovník nevznikl péčí žádného kolektivu akademie, jak by se i v té době slušelo, přesto dělilo vydání prvního a posledního dílu pouhých pět let!

Jungmann nezapomínal ani na výuku češtiny na školách. Sestavil proto učebnici literatury *Slovesnost*, kterou doplnil ukázkami od Jana Husa až do současnosti. Stejně jako Dobrovský se i Jungmann pokusil o sepsání českých literárních dějin. Na rozdíl od něj se však v *Historii literatury české* nezaměřil na starší tvorbu, naopak, považoval obrození za začátek nové epochy.

Jungmann přeložil velké množství děl z němčiny, francouzštiny a angličtiny. Překlady knih *Atala* (François René de Chateaubriand), *Ztracený ráj* (John Milton), *Heřman a Dorota* (J. W. Goethe) dokázal, že čeština je natolik bohatý jazyk, že je schopný tlumočit myšlenky ze všech světových jazyků. Jungmann se přitom vždy snažil o co nejvěrnější překlad.

Josef Ressel

V červnu 2023 uplynulo 230 let od narození jednoho z nejnadanějších vynálezců, kterým Josef Ressel bezesporu byl.

Budoucí vynálezce se narodil 29. června 1793 v Chrudimi. Jeho otec Anton Hermann byl český Němec a matka Marie Anna byla Češka. Školní docházku zahájil Josef Ressel v Chrudimi, pokračoval ve studiu na gymnáziu v Linci;

po jeho ukončení studoval dva roky dělostřeleckou školu v Českých Budějovicích. Tato škola dala mladému Josefovi znalosti v geometrii, algebře, technickém kreslení, krasopisu a dalších oborech, které potom využil ve své další činnosti. Byl také talentovaným kreslířem, což se mu později v životě hodilo. Další cesta za vzděláním ho přivedla do Vídně, kde se dal v roce 1812 zapsat na univerzitu. Toto studium však trvalo jen dva roky a Ressel musel školu pro nedostatek finančních prostředků opustit. Podařilo se mu totiž získat stipendium od samotného císaře Františka I., a mohl tak dva roky studovat na nově zřízené lesnické akademii v Mariabrunnu u Vídně.

Do svého prvního zaměstnání nastoupil Josef Ressel v roce 1817 a působil jako lesník v Platerjachu na území dnešního Slovinska. Kromě jiného měl na starosti vyměřování a mapování polesí, vysušování bažin nebo stavbu cest. V roce 1821 byl přeložen do přístavního města Terstu, kde působil jako zástupce lesmistra a později jako lesmistr. Možná blízkost moře a lodí ho inspirovala k úvahám o tom, jakým způsobem zrychlit pohon lodí. Když v roce 1826 Ressel viděl, že se praktické zkoušky s lodním šroubem daří a šroub, který nakonec umístil na záď lodí, by mohl fungovat v praktickém provozu, podal žádost o patent a ten skutečně 11. února roku 1827 obdržel, pouze s platností na dva roky, ale později byla platnost prodloužena na dalších třináct let. Na své pokusy Josef Ressel potřeboval sehnat peníze. To se mu podařilo až roku 1829, kdy se spojil s obchodníkem Ottaviem Fontanou, který byl ochoten financovat stavbu lodí, na které by bylo možné lodní šroub vyzkoušet. Při dalších jednáních o stavbě součástí lodí důvěřivý Ressel prozradil podstatu svého vynálezu lidem, kteří ho využili, takže si jeho zásluhy přisvojili jiní a spory o prvenství se táhly mnoho desítek let. Přesto pokusná loď nazvaná Civetta vyplula na moře vybavena parním strojem, který poháněl Resselův lodní šroub. Stalo se tak 4. srpna 1829. Technická závada na parním stroji, která neměla nic společného s Resselovým vynálezem, způsobila, že další plavby byly zakázány a Resselův patent byl zrušen.

Josef Ressel se však nespokojil jen s vynálezem lodního šroubu. Mezi jeho vynálezy například patří i lisovací válcový stroj, šroubový lis na víno a olej, silniční lokomotiva s parním pohonem, kuličkové ložisko bez tření a mazání, přístroj k určování jakosti dřeva a celá řada dalších patentovaných i nepatentovaných vynálezů a různých technických vylepšení.

Josef Ressel zemřel na inspekční cestě, zřejmě na malárii nebo tyfus, 9. října roku 1857 v Lublani.

K odkazu Josefa Ressla se hlásí nejen Češi, ale zejména Rakušané a také Slovinci. Pomník Josefa Ressla byl umístěn už v roce 1863 před budovu Technické univerzity ve Vídni v parku, který dnes nese Resslovo jméno. Teprve v roce 1924 byl odhalen Resslův pomník v jeho rodném městě, kde se nachází před budovou okresního muzea. Resslovo jméno nese též gymnázium v jeho rodné Chrudimi.

Pamětní desky připomínají Josefa Ressla nejen v rodné Chrudimi, ale také Linci. Ulice po něm pojmenované se nacházejí v Ústí nad Labem, Pardubicích, Praze, Plzni, Olomouci, Mostě, Českých Budějovicích, Lublani, Vídni, Ostravě, Kroměříži a Novém Jičíně. Resslůva busta, jejímž autorem je Antonín Popp, byla umístěna také v Pantheonu Národního muzea v Praze.

Portrét Josefa Ressla a loď poháněná jeho vynálezem jsou hlavním námětem bankovky v hodnotě 500 rakouských šilinků vydané v roce 1965. V roce 1957 byl Josef Ressel námětem československé poštovní známky a v roce 2002 známky vydané slovinskou poštou.

Jeho jméno nese mnoho ulic v České republice a ve Slovinsku. Jednou z nejznámějších je Resslůva ulice v Praze, v níž stojí pravoslavný chrám svatého Cyrila a Metoděje, ve kterém se ukrývali českoslovenští parašutisté po atentátu na Heydricha.

Ján Kollár, někdy také Jan Kollár (29. 7. 1793, Mošovce – 24. 1. 1852, Vídeň)

Ján Kollár byl básník, jazykovědec, historik a evangelický farář slovenského původu píšící česky, významná osobnost českého národního obrození a slovenského národního obrození, propagátor ideje slovanské vzájemnosti – panslavismu. Psal i pod pseudonymem Čechobratr Protištúrsky.

Studoval na gymnáziu v Banské Bystrici, roku 1812 odešel na evangelické filozoficko-teologické lyceum do Prešpurku, kde studoval až do roku 1815. Odkázán na vlastní obživu, vedl o prázdninách roku 1813 tamní sirotčinec, v letech 1815-1817 působil jako vychovatel. Od roku 1817 studoval protestantskou teologii na univerzitě v Jeně (Německo). Cestou se seznámil s Josefem Jungmannem. V Jeně poznal Frederiku Wilhelminu Schmidtovou, dceru německého pastora, ve svých básních opěvovanou Mínu.

Po studiích roku 1819 Kollár přijal úřad evangelického duchovního v Pešti, kde s přestávkami působil třicet let. V roce 1834 se stal prvním předsedou Spolku milovníků slovenské řeči a literatury. Ve své lásce vytrval a Wilhelmina, které přezdíval Mína, se stala jeho celoživotní inspirací a múzou. Přestože byla původem Němka, stala se pro Kollára předobrazem slovanské ženy a ve svých dílech ji povyšoval na slovanský ideál krásy. Jejich vztah došel naplnění až po sedmnácti letech odloučení, 22. září 1835, kdy se z nich konečně stali manželé. Mína se slovensky ani česky nikdy nenaučila a vychovávala dceru Ludmilu v německém jazyce.

Od roku 1819 působil Kollár v Pešti nejprve jako uherický vikář, po schválení úřadu slovenského kazatele pro Pešť se stal tamním slovenským kazatelem. Nesouhlasil se snahou osamostatnit slovenštinu jako nezávislý jazyk, čímž se dostal do konfliktu s mladší generací slovenských vzdělanců a spisovatelů v čele s Ludovítem Štúrem. Svou orientaci na český jazyk manifestoval v raných novinových příspěvcích pseudonymem Čechobratr Protištúrsky. Jejich spor vyvrcholil roku 1848, kdy byl Kollár svými odpůrci zajat. Osvobodilo ho císařské vojsko a za své služby byl roku 1849 povolán do Vídně, kde se stal profesorem slovanské archeologie na vídeňské univerzitě.

Jeho rodný dům shořel do základů 16. srpna 1863. Požárem zůstala netknuta jen sýpka, která byla z celého domu jako jediná postavena z kamene. V roce 1974 v ní bylo vytvořeno muzeum.

Ján Kollár byl původně pohřben na vídeňském hřbitově sv. Marxe (Skt. Marxer Friedhof), po zrušení tohoto hřbitova byl jeho hrob přenesen na nový Vídeňský ústřední hřbitov a nakonec byl 16. května 1904 přenesen na Olšanské hřbitovy v Praze. Jeho hrob s pomníkem se zde nachází na I. obecním hřbitově na křižovatce hlavních cest.

Málokdo ví, že Kollár zemřel 24. ledna 1852 ve známém Beethovenhausu na Ungargasse 5 ve Vídni. Rakúsko-slovenský kulturní spolek ve Vídni pověřil slovenského umělce, akademického sochaře Igora Mosného vyhotovením památkové desky s bustou Jána Kollára, která zde byla slavnostně odhalena 7. října 2004.

Beethovenhaus na Ungargasse 5 ve 3. vídeňském okrese byl postaven podle návrhu architekta Franze Wipplinger-

ra v letech 1801-1802. Budova patří mezi architektonicko-umělecko- a kulturně-historicky významné stavby ve Vídni a v roce 1978 byla zařazena mezi kulturní památky města Vídně. V domě, původně nazvaném „U krásné otrokyně“, se zrcadlí působivá josefinská epocha. Kulturně-historický význam dosáhla stavba až v době, kdy se stala bydlištěm Ludwiga van Beethovena, který se sem do prvního patra nastěhoval v prosinci roku 1823. Zde pokračoval v komponování a o rok později dokončil jedno ze svých nejvýznamnějších děl – 9. symfonii.

Jan Velzl nebo **Jan Eskymo Welzl** (15. 8. 1868, Zábřeh – 18. 9. 1948, Dawson City, Kanada)

Jan Eskymo Welzl byl český cestovatel, dobrodruh, lovec, zlatokop, náčelník eskymáků a nejvyšší soudce v Nové Sibiři. Je znám pod pseudonymem Eskymo Welzl nebo také Arctic Bismarck.

Jan Eskymo Welzl byl vyučený zámečnický z Zábřehu na Moravě, jehož osud zanesl až na Novosibiřské ostrovy. Jenže v roce 1924 jeho loď ztroskotala u San Francisca a americké úřady ho šupem poslaly přes

Atlantik směrem domů. V Hamburku se seznamuje s realitou – už není občanem Rakousko-Uherska, ale Československa (o jehož existenci nic netušil). Když chodí na československý konzulát, aby si vyřídil doklady, listuje českým tiskem. A v *Lidových novinách* naráží na článek o Amundsenovi – člověku, kterého osobně zná.

Napiše dopis do *Lidovek*, ten je předán Rudolfovi Těsnohlídkovi, neboť on umí norský, a tak je pasován na znalce severu. Těsnohlídek sestaví na základě korespondence s Welzlem knihu, ale pak tragicky umírá. Když Welzl přijíždí později osobně do Československa, už jsou mu k dispozici Golombek a Valentou. Dva měsíce stráví s Welzlem, jeden stenograficky zachycuje jeho vyprávění, druhý se snaží alespoň trochu usměrňovat chaotický proud jeho vzpomínek a úvah. Tak vznikají knihy *Třicet let na zlatém severu* a *Trampoty eskymáckého náčelníka v Evropě*. Je to objev, který proráží do světa. Vzápětí vychází – s předmluvou Karla Čapka – anglický překlad a řada dalších.

Welzlovo líčení není ucelené, obsahuje hodně fabulací, ale jádro je pravé. Že Novosibiřské ostrovy daleko za polárním kruhem jsou neobydlené? To byl hlavní argument proti muži, jemuž polárníci přezdívali Arctic Bismarck či Požirač medvědů. Jenže v roce 1932, těsně po vydání prvních knih *Těsnohlídka*, *Golombka* a *Valenty*, vypravila sovětská akademie na Novou Sibiř první výzkumnou výpravu a prokázala opak. Vědecké výsledky nedaly Welzlovi za pravdu ve všem, ale v tom podstatném ano.

Welzl, jenž neuměl používat mapu ani navigační pomůcky (orientoval se podle slunce a hvězd), se díky své přirozené inteligenci dokázal bezpečně pohybovat v oblastech i dnes považovaných za rizikové.

Sám Welzl inspiroval Karla Čapka k postavě kapitána Van Tocha z *Války s mloky*. A jeho dílo posléze inspirovalo Svěráka a Smoljaka k vytvoření postavy všemělce Cimmana.

Ludwig Löwi Moser (18. 6. 1833, Karlovy Vary – 27. 9. 1916, Karlovy Vary)

Ludwig Löwi Moser byl rytec skla, podnikatel a zakladatel sklárny Moser. Narodil se v Karlových Varech jako prvorozený syn v rodině Lazara Mosera a Henrietty Moserové, rozené Becherové. Rodina byla židovského vyznání a jeho otec provozoval v domě Zlatá váha v Karlových Varech známou židovskou rituální jídelnu. Ludwig v Karlových Varech absolvoval

základní školu, poté absolvoval čtyři třídy reálky u piaristů ve Vídni. Po návratu v roce 1847 pokračoval ve studiu v Lokti. Zde z finančních důvodů studia přerušil a vyučil se rytcem skla u Andrease Mattoniho. Také se učil kresbu u malíře Ernsta Antona. Roku 1855 se vrátil do Karlových Varů a začal samostatně pracovat jako rytec skla. Na zakoupené picí sklo (lázeňské pohárky a jiné sklenice) na kolonádě ryl monogramy, erby, nápisy nebo ornamenty.

Aktivně se zapojil do společenského a náboženského života, zejména židovské náboženské obce, která vznikla v Karlových Varech v roce 1868 a Moser se stal jejím představeným. Toto vysoké a zodpovědné postavení zastával až do konce svého života. Vybudoval synagogu v Parkové ulici a podílel se na zřízení izraelského hospice císaře Františka Josefa I. V roce 1857 založil firmu Moser, nejprve jako malou ryteckou dílnu a obchod se sklem. Sklo odebíral od čtyř jiho- a severočeských firem. Nedostatek surového skla ho vedl k založení vlastní sklárny v obci Meierhöfen (nyní Dvory) tři kilometry od Karlových Varů. Již v roce 1873 podnik natolik prosperoval, že získal privilegia dodavatele skla pro dvůr císaře Františka Josefa I. a otevřel obchodní zastoupení v New Yorku, Londýně, Paříži a Petrohradu. Jeho firma se z počátku věnovala kromě výroby skla i výrobě zrcadel, ale koncem sedmdesátých let 19. století byla zrcadla stále méně atraktivním artiklem, a tak se věnoval prodeji nápojového a dekorativního skla. Od roku 1880 se věnoval výrobě a prodeji všech druhů křišťálového skla a skleněného zboží, hlavně stolních souborů z jemného mušelínu a broušeného křišťálu.

Po úspěchu na Světové výstavě ve Vídni se účastnil mnoha mezinárodních a světových výstav v Evropě i v zámoří. V roce 1889 byl uznán jako zasedající člen jury na Světové výstavě v Paříži. Surové sklo odebíral z harrachovské sklárny v Novém Světě v Krkonoších a také ze skláren na Šumavě, ale tato vzdálenost činila jeho společnosti neustálé problémy s nedostatkem surového skla, a tak uvažoval o stavbě vlastní hutě. K její stavbě přistoupil až roku 1892, kdy se mu po dlouhých průtazích podařilo získat svolení od karlovarské městské rady.

Po jeho smrti se vedení firmy ujali jeho synové Gustav Moser-Millot, Karl Moser, Friedrich Moser, Leo Moser a Richard Moser. Firma s koncem první světové války stále musela čelit větším hospodářským těžkostem. Ve světě se zhoršovaly možnosti prodeje uměleckořemeslně zpracovaného skla a přibývala cizí konkurence, zejména francouzská a skandinávská produkce. Potomci Ludwiga Mosera dnes žijí ve Spojených státech amerických, v Česku a v Brazílii.

Prof. PhDr. **František Trávníček**, DrSc. (17. 8. 1888 – 6. 6. 1961)

Trávníček absolvoval bohemistiku a germanistiku na Filozofické fakultě v Praze, po studiích se však v roce 1921 vrátil na Moravu. Byl profesorem českého jazyka na brněnské Filozofické fakultě, kde se věnoval jak historickému vývoji češtiny, tak jejímu současnému stavu a československé dialektologii. Byl děkanem Filozofické fakulty, v letech

1948-1959 rektorem brněnské univerzity. Byl nejen členem Československé akademie věd, ale také předsedou její lingvistické sekce. Zanechal po sobě rozsáhlé vědecké dílo z jazykovědné bohemistiky. Psal dílčí monografické stati i objemné syntetické práce o českém jazyce v celém rozpětí jeho historického vývoje od češtiny staré až po jazyk současný v jeho podobě spisovné i nářeční, od fonetiky přes gramatickou stavbu až k lexikologii a lexikografii. Mezi jeho význačná díla z oblasti dialektologie patří např. *Moravská nářečí* (1926), z oblasti studia současného jazyka např. dvousvazková *Mluvnice spisovné češtiny* (1948-1949) a z oblasti diachronního záběru např. *Historická mluvnice československá* (1935). Dále byl s P. Vášou spoluautorem *Slovníku jazyka českého* (1937) a s B. Havránkem spoluautorem *Pravidel českého pravopisu* (1957). Věnoval hodně pozornosti otázkám jazykové správnosti a kultury, problémům vyučování mateřštiny, otázkám ortoepie a pravopisu, ale i české stylistice (např. *Spisovná česká výslovnost*, 1935). Trvalejší dosah mají jeho nálezy na úseku české syntaxe synchronní, ale zejména historické.

Ivan Hrbek

Dne 20. června 2023 by oslavil sté narozeniny všestranný orientalista Ivan Hrbek, nositel neformální přezdívky „chodící encyklopedie“ a nesmírně produktivní překladatel klasické i moderní arabské literatury, mimo jiné celého koránu, a vedle toho také specialista na ponorkové bitvy druhé světové války.

Narodil se před sto lety, 20. června 1923, v Praze do rodiny československého legionáře Jaroslava Hrbka. Během války složil v roce 1942 maturitní zkoušku a pustil se do studia na jazykové škole Orientálního ústavu Akademie věd. Někdy v této době konvertoval k islámu, přijal jméno Ahmad a připojil se k Muslimské náboženské obci, kde přispíval do časopisu *Hlas*, ježž tato obec vydávala. V letech 1945-1955 vykonával fakticky funkci předsedy Muslimské náboženské obce pro Československo. Ve stejném roce, kdy skončila druhá světová válka, nastoupil Ivan Hrbek na Filozofickou fakultu Univerzity Karlovy ke studiu semitské filologie a dějin islámu. Stal se žákem dalšího předního českého arabisty a orientalisty Felixe Tauera (1893-1981), mimo jiné autora zásadní, posmrtně vydané publikace *Svět islámu* a překladatele pětisvazkové *Tisíce a jedné noci*.

V roce 1950 Hrbek FF UK absolvoval a nepublikovaná doktorská disertace s tématem *Soukromý a rodinný život proroka Muhammada* mu v témže roce vynesla titul PhDr. Jeho osudem se měl stát Orientální ústav Akademie věd, kde působil celých čtyřicet let, od roku 1953 až do

smrti. V padesátých letech se věnoval především výzkumu arabsko-islámských vztahů. Publikoval studii o roli, kterou sehráli Slované ve fátimovské říši, jež existovala v letech 909-1171 na území dnešního Egypta. Poukázal v ní na slovanský původ Džawhara († 992), vojevůdce čtvrtého fátimovského chalífy al-Mu'izze (932-975) a zakladatele Káhiry.

Poté se do popředí jeho zájmu dostal vztah Danta Alighierioho k islámu a arabští cestovatelé do střední Evropy, jako byl Ibráhím Ibn Ja'qúb (912-966), ježž během svých cest zavítal i do Prahy, nebo Abú Hámíd al-Gharnátí (1080-1170), který procestoval Uhry a Rusko. Svůj výzkum následně shrnul v nepublikované kandidátské disertaci, nazvané *Arabské zprávy o Slovanech*, za niž v roce 1961 získal vědeckou hodnost CSc.

Rok 1960 vešel do historie jako Rok Afriky a stal se také pomyslným mezníkem v Hrbkově vědecké činnosti. Od roku 1961 začal na FF UK externě přednášet také dějiny Afriky a jeho zájem se v následujících letech stáčil od Blízkého východu a severní Afriky k Africe subsaharské. Jako hostující profesor působil v Maroku, Ghaně, v Senegalu, Německu a Británii a zúčastnil se mezinárodního projektu *Fontes Historiae Africae*, ježž vznikl v roce 1962 a kladl si za cíl publikovat prameny k dějinám Afriky.

Pod Hrbkovým vedením byly publikovány dvoudílné *Dějiny Afriky* (1966), čítající bezmála tisíc stran, v nichž se zhostil kapitol o dějinách Maghrebu, Súdánu a subsaharské Afriky. Spolu s kolegou a další nedostížnou osobností české arabistiky Karlem Petrářkem vydal v edici *Portréty* nakladatelství Orbis životopis proroka Muhammada (1967). Informacemi nabitá monografie zůstává cenným zdrojem informací o zvěstovateli posledního velkého monoteistického náboženství dodnes. V edici *Zeměmi světa* nakladatelství Svoboda mu vyšly geograficko-politické přehledy Maroka, SAR (Sjednocené arabské republiky, federativního státu, ježž existoval v letech 1958-1961 a vznikl spojením Egypta a Sýrie) a Libye.

V roce 1969 se stal členem autorského kolektivu mezinárodního vědeckého výboru UNESCO, který postupně v letech 1962-1993 vydal monumentální osmisvazkové dílo *Histoire générale de l'Afrique* (v roce 2009 byla zahájena druhá fáze projektu). V prvních normalizačních letech ho však režim odmítal pustit za hranice.

Ivan Hrbek byl vědcem světového formátu. Přispíval i do *Encyclopaedia of Islam* a je autorem řady kapitol v *Cambridge History of Africa*. Napříč jeho bibliografií nalezneme články psané vedle češtiny anglicky, německy, rusky, polsky, francouzsky, arabsky, italsky a čínsky.

Jeho odborná činnost tím však nekončila. Během života přeložil a opatřil předmluvami nejen zásadní díla arabského středověku. Prostřednictvím jeho překladatelské činnosti se mohli čeští čtenáři seznámit také s některými moderními arabskými autory. Hrbek nepřekládal jen z arabštiny, ale také z ruštiny nebo z němčiny a slovenštiny. Doslovy a předmluvami neopatřoval jen své vlastní překlady, ale také tituly jiných autorů.

Největší Hrbkovo dílo je výsledkem více než dvacetiletého úsilí: překlad posvátné knihy muslimů, koránu. Hrbkův překlad je v pořadí třetím překladem koránu do češtiny po Ignáci Veselém (1913) a Aloisi Richardu Nyklovi (1938). Hrbkův překlad vyšel v roce 1972 ve dvacetitisícovém nákladu, který byl údajně okamžitě rozebrán.

Od sedmdesátých let se v jeho bibliografii, jinak plné článků, studií a monografií z oblasti Blízkého východu, severní a subsaharské Afriky, začínají objevovat tu a tam články o jeho celoživotní lásce: námořních bitvách druhé světové války a ponorkách. V roce 1981 připravil dokonce literární scénář a archivní materiál pro dokumentární film o ponorkách. Této oblasti se aktivně věnoval se svým prvorozrozeným synem Jaroslavem, s nímž společně vydal čtyřdílnou sérii *Druhá světová válka na moři* (Naše vojsko, knihy vycházely v letech 1993-1999, třetí a čtvrtý díl už zpracovával Jaroslav Hrbek sám).

Po sametové revoluci zůstával Hrbek na půl úvazku v Orientálním ústavu. Nástup dravého kapitalismu a debaty o tom, zda potřebujeme „měkké“ vědy a že by se měl Orientální ústav zavřít, Ivana Hrbka fatálním způsobem zasáhly. Zemřel nečekaně 20. března 1993 po krátké nemoci v nedožitých sedmdesáti letech.

Miroslav Fára

Prof. MUDr. Miroslav Fára, DrSc. (29. 7. 1923, Pelhřimov – 4. 1. 2013, Pelhřimov) byl významný český plastický chirurg, který se věnoval zejména problematice rozštěpových vad obličeje a navázal tak na průkopnickou aktivitu profesora Františka Buriana.

Promoval na Lékařské fakultě Univerzity Karlovy v roce 1949, v roce 1965 získal titul CSc., v roce 1966 titul docent a roku 1977 profesor. Nejprve

šest let působil jako chirurg v Jindřichově Hradci. Na vinohradskou kliniku plastické chirurgie nastoupil v roce 1955 a v letech 1975-1992 byl jejím přednostou. Procestoval celý svět, operoval v řadě zemí. V roce 1967 byl na stáži ve švédské Uppsale a na přelomu let 1973 a 1974 v USA. Získal medaili J. E. Purkyně i ocenění Maligniac Reward v USA. Byl předsedou České lékařské společnosti plastické chirurgie a členem výkonného výboru Mezinárodní konfederace plastické chirurgie. Byl členem České lékařské akademie. V letech 1975-1992 působil jako přednosta Kliniky plastické chirurgie 3. lékařské fakulty Univerzity Karlovy. Byl průkopníkem v operacích rozštěpových vad obličeje, věhlasu dosáhl také ve Spojených státech a působil i na Maltě.

Pocházel z významné pelhřimovské lékařské rodiny, tomuto povolání se věnoval jak jeho otec Vojtěch, mj. starosta pelhřimovského Sokola, tak i tři starší bratři. Miroslavův otec Vojtěch Fára byl pro změnu průkopníkem v zubařině. Byl žákem věhlasného pražského stomatologa Eduarda Nessela. Fárův otec často jako první přicházel s plombami nebo umrtvením. Této rodové linii patřil také známý kubistický dům na pelhřimovském náměstí a nepřímo s ní souvisí i starosta města v době první světové války František Fára, po kterém je pojmenována jedna z pelhřimovských ulic. Pelhřimovské gymnázium absolvoval Miroslav Fára spolu s dalším slavným rodákem, hercem a režisérem Lubomírem Lipským. Medicínu vystudoval po válce a po čase se dostal k plastické chirurgii.

Na věhlasného chirurga vzpomínají nejen v Pelhřimově, ale i v Praze, kde byl téměř dvacet let přednostou klini-

ky plastické chirurgie a oddělení popálenin 3. lékařské fakulty Univerzity Karlovy a Fakultní nemocnice Královské Vinohrady.

„Pan profesor dělal čest české medicíně, udělal velké výzkumy rozštěpových vad a jako jediný Čech má v největších světových učebnicích plastické chirurgie kapitolu o svalech rozštěpeného patra,“ řekl Fárův žák, přednosta kliniky plastické chirurgie Nemocnice Na Bulovce a přední český plastický chirurg Jan Měšťák.

Ocenil, že Fára viděl především prospěch svých pacientů. „U lidí s rozštěpem rtu nebo patra ukázal, jak je sval veden, kde končí, kam se upíná a co je nutno při operaci udělat, kde a jak ho sešít, aby se kruh uzavřel a funkce svalu byla plnohodnotná. To byl jeho největší přínos,“ popsal Měšťák.

MVDr. & RNDr. **Radslav Kinský** (14. 6. 1928 – 12. 10. 2008)

Český imunobiolog, zakladatel reprodukční imunologie, druhý český velkopřevor pařížské obediencie Řádu sv. Lazara Jeruzalémského a čestný a devoční rytíř Maltéžského řádu. Pocházel ze starého šlechtického rodu Kinských. Zabýval se získanou specifickou tolerancí, transplantační a reprodukční imunologií.

V roce 1945 jako sedmnáctiletý mladík působil v Plzni jako tlumočnický u amerického XXII. sboru a vyřizoval záležitosti v rámci Real Transportation Office – organizace pomáhající v návratu domů válečným vysídlelcům. Za studentského pobytu v Paříži v létě 1946 mu byla díky jeho jazykovému nadání československou ambasádou nabídnuta „prázdninová brigáda“ v diplomatických službách. Během základní vojenské služby v Pardubicích byl v roce 1948 jeho rodině zabaven veškerý majetek. Téhož roku odešli do exilu jeho rodiče a sourozenci. Po vojně pracoval ve státním hřebčinu v Chlumci nad Cidlinou. Jeho žádosti o přijetí na vysokou školu byly zpočátku odmítány. Kinský oslovoval různé vlivné osobnosti včetně prezidenta Antonína Zápotockého, na jehož pokyn byl v roce 1953 přijat na Vysokou školu zemědělskou v Brně. Pracoval také na stavbách mládeže na Ostravsku. V letech 1957-1958 byl vědeckým pracovníkem Ústavu experimentální biologie a genetiky ČSAV v Praze.

Roku 1958 dostal povolení k návštěvě kongresu ve Francii, kde se rozhodl zůstat. V listopadu téhož roku se tam ženil s gruzínskou princeznou Tamarou Amilakvari. V Paříži pracoval na oddělení imunopatologie nemocnice St. Antoine, od roku 1960 v pozdějším Národním ústavu zdraví a lékařského výzkumu (INSERM). Zůstal zde až do svého odchodu do penze a stal se ředitelem výzkumu. V témže roce pracoval v Edinburghu v týmu Avrióna Mitchisona.

Radslav Kinský se stal jedním ze zakladatelů reprodukční imunologie a zasloužil se o studium transplantační imunologie spolu s Jamesem Howardem a Avriónem Mitchisonem. Spolu s Guy Voisinem, Gopal Guptou a Gerardem Chaouatem propracovával na pařížském pracovišti

znalosti o supresorových T-buňkách, informace o síti a vazbách idotypové a placentární imunologické regulace, MHC reskripci, objevoval zákony vrozené imunity a úlohy NK buněk především na animálním, myším modelu. Ve Francii získal doktorát přírodních věd na Sorbonně a doplnil si vzdělání specializací v oboru imunologie a genetiky. Je autorem řady odborných publikací, absolvoval různé stáže a přednášel po celém světě, mj. na Sorbonně, v Pasteurově ústavu, na univerzitě Duke v Durhamu (USA) a na univerzitě v Edinburghu, dále v Izraeli, Indii, Alžírsku atd.

V roce 1990 se vrátil do Československa a pracoval v Ústavu péče o matku a dítě v Praze. Roku 1992 mu byl v restitucích vrácen zámek (bývalý cisterciácký klášter) ve Žďáře nad Sázavou, ke kterému patří i zemědělský statek s lesy, rybníky a polnostmi. V roce 1995 získal cenu ministra životního prostředí České republiky. V areálu zámku pořádal mezinárodní symposia reprodukční imunologie. Také přednášel na domácích odborných sjezdech organizovaných ČSAKI a SSAKI.

Na osobní setkání s hrabětem Kinským ráda vzpomíná prof. MUDr. Zdenka Ulčová-Gallová, DrSc.: „V roce 1985 jsme se poprvé sešli ve Varně, na kongresu reprodukční imunologie. Na závěrečném večírku dr. Kinský zpíval se všemi výzkumnými skupinami v jejich mateřštině (maďarsky, německy, česky, francouzsky, polsky, rusky, anglicky, slovensky, chorvatsky, španělsky). V roce 1992 na VII. mezinárodním kongresu slizniční imunity v Praze řekl: »Dostal jsem zpátky zámek a rozhodl jsem se, že budu podporovat českou reprodukční imunologii.« A ta slova dodržel.“

Radslav Kinský zemřel po dlouhé těžké nemoci na svém zámku ve Žďáru nad Sázavou dne 12. října 2008. Pohřeb se uskutečnil 25. října ve žďárském kostele Nanebevzetí Panny Marie a sv. Mikuláše. Zádušní mši sloužil brněnský biskup Vojtěch Cikrle, nekrolog pronesl Karel Schwarzenberg, pohřbu se zúčastnil také Miloš Zeman. Je pohřben v rodinné hrobce při kostele sv. Filipa a Jakuba v Mlékosrbech u Chlumce nad Cidlinou.

Prof. **Jiří Janda** (24. 4. 1865, Praha – 25. 8. 1938, Praha)

Jiří Janda byl středoškolský profesor, ornitolog, zakladatel zoologické zahrady v Praze a první předseda Československé společnosti ornitologické. Jeho otcem byl spisovatel Bohumil Janda Cidlinský (1831-1875).

Po otci zdědil literární schopnosti, které později dokonale využil ve svých publikacích, ale také básnické založení a patřil k vynikajícím vypravěčům. Měl velkou lásku k přírodě a dovedl mistrně stylizovat své postřehy ze života zvířat, především ptáků. K opeřencům měl obzvláště vřelý vztah. Po smrti otce se Jiří Janda vrátil do Prahy, kde navštěvoval zprvu akademické gymnázium, posléze novoměstské gymnázium, kde také složil v roce 1884 maturitu. Lásku k přírodě přivedla Jiřího Jandu na filozofickou fakultu v Praze, kde v letech 1884-1889 studoval přírodní vědy. V letech 1887-1888 však navštěvoval univerzitu ve Štýrském Hradci. Na pražské univerzitě studoval zoologii u profesora Antonína Friče, který patřil k významným ornitologům a jenž také přispěl značnou měrou k dalšímu zaměření ve vývo-

ji Jiřího Jandy. Rovněž však působil u profesora Františka Vejvodského, kterého byl žákem a v roce 1892 a 1893 jeho prvním demonstrátorem a asistentem. Tehdy se u profesora Vejvodského Jiří Janda zabýval strunovci (Gordiidae), o nichž vydal tři práce, ale také se věnoval studiu pavouků. V těch dobách se na univerzitě hlavní směr činnosti zaměřoval na bezobratlé živočichy. Ale tento obor Jiřího Jandu nezaujal a sám se vyjádřil, že „tato oficiální zoologická věda se zabývá jen mrtvými živočichy a nepozoruje jejich život a nedbá krás živé přírody“. Proto také opustil Vejvodského ústav, bylo to v roce 1893, a odešel učit na Moravu. Působil nejdříve jako profesor na gymnáziu v Uherském Hradišti, poté v Kroměříži, ve Valašském Meziříčí a nakonec i v Brně. V té době, v letech 1893-1904, se věnoval studiu ornitologie a vydal řadu ornitologických publikací. V roce 1904 se prof. Jiří Janda vrátil do Prahy, kde učil na reálce v Praze 7 a od roku 1907 pak na akademickém gymnáziu, kde působí až do roku 1926, kdy odchází do penze.

Prof. Jiří Janda zastával i řadu významných funkcí v odborných společnostech a státních institucích. Roku 1919 byl jmenován státním konzervátorem přírodních památek. Z této funkce jednal o zřízení československo-polského tatrského přírodního parku. Mimoto navrhl několik ptačích rezervací v Čechách, na jižní Moravě, na Dunaji i v Tatrách. A vypracoval návrh na všeobecnou ochranu ptáků. Byl předsedou International Committee for Bird Protection (Mezinárodní společnost pro ochranu ptáků), čestným členem Šafaříkovy učené společnosti v Bratislavě, dopisujícím členem Office international pour la protection de la nature v Bruselu (Mezinárodní institut pro ochranu přírody), čestným členem Wenglein-Bundu a členem Masarykovy akademie práce a předsedou jejího ornitologického ústavu.

Založení zoologické zahrady v Praze byl Jandův sen už od útlého mládí. Za uskutečnění této své touhy bojoval prakticky celý svůj život. Účelnost zoologické zahrady v Praze propagoval v člancích, na přednáškách i v knihách a četných intervencích na „nejvyšších“ místech. Tento plán „nosil“ v hlavě už od svých devatenácti let, kdy se v roce 1884 vrátil z cesty po cizině, kde si prohlédl v hlavních evropských městech zoologické zahrady. Tehdy poprvé se se svými myšlenkami o zřízení ZOO v Praze svěřil prof. dr. Vilému Kurzovi. Už v té době se objevují v novinách úvahy o zřízení zoologické zahrady, v té době ve Stromovce. Ale všechny snahy se i v dalších letech minuly účinkem.

Až zase v roce 1904 se rozvířila naplno otázka zřízení ZOO v Praze. A jedním ze zanícených propagátorů se stává prof. J. Janda. V roce 1906 byl Janda vyzván tehdejší primátorem Prahy dr. Grošem, aby započal přípravu k zřízení zoologické zahrady na ostrově Štvanici. Pozemek k tomu určený byl však malý a nevyhovoval. Několik let se polemizovalo, až válka definitivně přerušila všechny Jandovy naděje.

Až zase koncem roku 1919 byl podán návrh v poradním sboru přírodovědecko-matematického ministerstva školství a národní osvěty, aby ministerstvo samo se chopilo iniciativy k zřízení zoologické zahrady v Praze. Byl jmenován i komitét, který pověřil prof. Jandu, aby se ujal přípravných prací. Bylo vytipováno několik míst. O jednom z nich uvažoval prof. Janda jako o nejvhodnějším a tím bylo území v Praze-Troji. Až ale teprve v roce 1922 se ukazuje území jako „schůdné“, když majitel těchto pozemků v Tro-

ji, velkostatkář Alois Svoboda, je daroval československému státu s podmínkou, že část území bude sloužit i k vybudování zoologické zahrady.

Konečně 21. května 1926 se konala v zasedací síni Staroměstské radnice ustavující hromada Hospodářského, nákupního a stavebního družstva Zoologická zahrada za předsednictví prof. Jiřího Jandy, který se také stal prvním předsedou družstva a zastával tuto funkci až do roku 1932.

Konečně se životní sen prof. Jandy splnil. 28. září 1931 byla otevřena pro veřejnost zoologická zahrada v Praze, jejímž prvním ředitelem se stal ve svých sedmašedesáti letech prof. Jiří Janda.

Ale i po založení a otevření ZOO v Praze se musel prof. Janda potýkat s nesčetnými nepochopeními a útoky, kterým však čelil s neúnnavností jemu vlastní. Ale to ho zřejmě vyčerpalo a přispělo i k jeho nenadálému skonu 25. srpna 1938 ve 20:30 hod. Ještě ten den odpoledne kolem 16:00 hod. chodil prof. Janda po zahradě. Trpěl těžkou srdeční chorobou.

Emil Kolben (1. 11. 1862, Strančice u Prahy – 3. 7. 1943, Terezín)

Emil Kolben byl jedním z nejvýznamnějších českých elektrotechniků a podnikatelů, zakladatelem továrny Kolben a spol. a generálním ředitelem a hlavním akcionářem Českomoravské-Kolben-Daněk (ČKD).

Emil Kolben se narodil jako jedno z deseti dětí chudého židovského domkáře. Vystudoval reálné gymnázium v Praze na Malé Straně a poté ukončil i studium elektrotechniky a strojnictví na pražské německé technice. Jeho talentu si všiml zemský český výbor a udělil mu dvouleté Gerstnerovo stipendium umožňující studijní cesty do zahraničí. Kolben nejdříve poznává průmyslové podniky v Evropě, brzy ale zamířil za oceán do USA. Při svém působení v USA se Emil Kolben seznámil s N. Teslou a s T. A. Edisonem. Tesla, kterého Kolben osobně poznal v roce 1889 při zkouškách Teslových třífázových motorů, přesvědčil Emila Kolbena o výhodách střídavého proudu oproti proudu stejnosměrnému. Ve společnostech T. A. Edisona pak Kolben v letech 1882-1892 pracoval – nejdříve v Edison Machine Co. Shenectady, později se pak stal Edisonovým asistentem v Orange a ředitelem technické kanceláře a laboratoře v General Electric Co.

Po návratu do Evropy v roce 1892 nastoupil Emil Kolben u švýcarské firmy Oerlikon, která byla známá výrobou vícefázových generátorů. Zde Kolben pracoval jako šéfkonstruktor a věnoval se konstrukci střídavých elektrických strojů. V roce 1896 se Emil Kolben vrátil do Prahy. V témže roce založil v pražských Vysočanech společnost Kolben a spol., která vyráběla elektrické stroje a přístroje. Jedním z prvních výrobků společnosti byl třífázový alternátor o výkonu 60 kW. O dva roky později se firma mění na akciovou společnost a od roku 1899 nese název Elektrotechnická, a. s. V roce 1911 navštívil Kolbena v Praze jeho dřívější spolupracovník T. A. Edison.

Kolbenovo podnikání zdárně přečkalo první světovou válku. Po ní se však poměry začaly rychle měnit. Zdatný

inženýr se ale nenechal zaskočit. V roce 1921 se jeho společnost spojila s Českomoravskou strojárnou a vzniká Českomoravská-Kolben, a. s. V roce 1927 dochází k fúzi Českomoravské-Kolben a strojárnou Breitfeld & Daněk, a. s. Tímto spojením vznikl velký strojírenský koncern ČKD – Českomoravské-Kolben-Daněk. V nové společnosti působil Emil Kolben v pozici ředitele a místopředsedy správní rady. Pod jeho vedením dosáhla společnost ve velmi krátké době světové úrovně. Navzdory celosvětové krizi podnik po fúzi vzkvétal.

Rozsah jeho aktivit výrazně ovlivňoval prosperitu a stabilitu celé meziválečné československé ekonomiky a navíc výborně reprezentoval tento stát všude, kam vyvážel. Podnik dodával nejen elektrické stroje, ale také celé elektrárenské komplexy, domácí spotřebiče, lokomotivy, letecké motory, vojenské tahače a další zařízení. Téměř doslova platilo heslo „Vyrábíme všechno, od špendlíku po lokomotivu“. Závod tehdy zaměstnával 12 tisíc pracovníků. Emil Kolben se také stal zakladatelem firem Pražské továrny na kabely v Praze-Hostivaři a Pražské elektroinstalační společnosti v Praze-Hloubětíně.

Emil Kolben nezanedbával ani vědeckou práci, publikoval v odborných časopisech a nikdy neztratil kontakt s technickým vývojem.

Po nástupu fašismu v roce 1939 byl 16. března téhož roku Emil Kolben kvůli svému židovskému původu odvolán ze svých funkcí v ČKD. Přestože protektorátní vláda pro něj požadovala u říšských úřadů výjimku, byl zatčen gestapem a musel nastoupit s celou rodinou do transportu. Byl internován v terezínském koncentračním táboře. Zde také v roce 1943 zemřel.

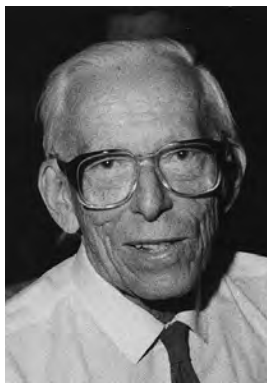
Miroslav Holub

„Skutečně velký duch zmatky ve svém srdci neinzeruje,“ napsal Miroslav Holub, jeden z českých nepřekladanějších básníků. Jeho básně byly přeloženy do osmatřiceti jazyků, mezi kterými byste našli islandštinu i turečtinu. Jeho práce na básních, promyšlených prózách a esejích byly přitom jen jednou z jeho poloh – tou druhou byla práce vědecká.

Miroslav Holub (13. 9. 1923 – 14. 7. 1998) vystudoval Lékařskou fakultu Univerzity Karlovy, navštěvoval ale také přednášky z logiky, filozofie a literární historie. Byl autorem 150 vědeckých prací z oblasti imunologie. Pokládal se za vědeckého pracovníka a v nadsázce říkával, že „básníkem je pouze tehdy, když píše báseň, tedy maximálně jednou do měsíce“. Mezinárodní věhlas Miroslava Holuba dokládá i nekrolog v listu *The New York Times*. Jeho autor David Young (Holubův americký přítel a překladatel) napsal, že Holub chápal vědu a rozum jako protipóly komunismu. Věřil ve fakta a byl kritický k projevům iracionality. Nezdálo se mu, že by se jeho básnická citlivost neslučovala s láskou k vědě: „Mám jednoduchý cíl, ale dvě cesty, jak ho dosáhnout,“ říkával.

Miroslav Holub zůstává dodnes pozoruhodnou osobností i proto, jakým způsobem jeho život ovlivňovala politika.

Prof. **Otto Wichterle**

Otto Wichterle byl český chemik, vynálezce měkkých kontaktních čoček, zakladatel Ústavu makromolekulární chemie ČSAV v Praze a dlouholetý profesor Vysoké školy chemicko-technologické, se narodil 27. října 1913 v Prostějově.

Studoval na chemické fakultě pražského Českého vysokého učení technického (ČVUT) – zde pak působil po absolutoriu (doktorát získal v roce 1936)

jako odborný asistent (u profesora Votočka), kde pracoval až do zavření vysokých škol v roce 1939. Od roku 1940 byl zaměstnán v Baťově výzkumném ústavu ve Zlíně, kde vedl pracovní skupinu zabývající se výzkumem polyamidů. Vypracoval technologii výroby kaprolaktamu a již v roce 1941 připravoval ve své laboratoři vlákna polyamidu, která byla možno spřádat. Po řadě komplikací souvisejících s utajením před německými okupanty a poté s problémy poválečného průmyslu byla průmyslová výroba těchto polyamidů s označením Silon zahájena až za deset let.

V roce 1945 se Otto Wichterle vrátil na VŠCHT, kde dokončil habilitační řízení v oboru organické chemie, přerušené uzavřením českých vysokých škol v roce 1939, a začal přednášet obecnou a anorganickou chemii. Napsal učebnici anorganické chemie, která v pojetí předbílala svou dobu. Dále napsal německou a českou učebnici organické chemie.

Od roku 1952 se zde začal zabývat syntézou síťovaných hydrofilních gelů, které vodou bobtnají, s cílem najít vhodný materiál pro oční implantáty. Podařilo se mu připravit poly-hydroxyethylmethakrylátový (HEMA) gel, který pohlcovav až 40 procent vody, měl vhodné mechanické vlastnosti a byl průhledný. Při politické čistce, kterou provedlo v roce 1958 komunistické vedení VŠCHT, byl profesor Wichterle spolu s řadou dalších vynikajících učitelů ze školy vyhozen. Výzkum nitroočních čoček na VŠCHT byl zlikvidován.

V roce 1957 proběhlo v Praze mezinárodní sympozium o makromolekulární chemii, které vedení státu přesvědčilo o potřebě zřízení pracoviště zaměřeného na výzkum syntetických polymerů. Ředitelem v roce 1958 vzniklého Ústavu makromolekulární chemie Československé akademie věd byl jmenován profesor Wichterle.

Rozhodující pokusy se zpracováním hydrogelů do vhodného tvaru oční kontaktní čočky proto provedl profesor Wichterle doma. Na Vánoce 1961 si sestavil pomocí dětské kovové stavebnice Merkur první prototyp odstředivého odlévacího zařízení, které poháněl dynamem z jízdního kola, zapojeným na zvonkový transformátor. Na něm odlil první čtyři velmi pravidelné čočky, které nedráždily oko. Za několik let se sen o nápravě oční vady, který poprvé popsal v roce 1508 Leonardo da Vinci a který k realizaci dovedl profesor Otto Wichterle, rozšířil do celého světa. Dnes užívá kontaktní čočky, které lze rychle a jednoduše aplikovat, asi 100 000 000 obyvatel naší planety.

Konflikty s vládnoucí mocí, kdy režim bez Wichterleho vědomí odprodává patent na výrobu měkkých kontaktních čoček do zahraničí (za zlomek jeho skutečné hodno-

Pamětní deska Otto Wichterleho a jeho sestry, sochařky Hany Wichterlové na domě ve Svatoplukově ulici v Prostějově

ty), jeho aktivní občanské postoje v období tzv. pražského jara a brzy po něm (Wichterle přidává svůj podpis pod *Dva tisíce slov* a při svém vystoupení v parlamentu otevřeně kritizuje postup vládnoucí moci po okupaci země vojsky Varšavské smlouvy v srpnu roku 1968) pak vedou k tomu, že je na počátku husákovské normalizace v roce 1970 zbaven všech svých vedoucích postů. V roce 1990 byl profesor Otto Wichterle, člen mezinárodních společností, držitel řady zahraničních cen a čestný doktor

zahraničních univerzit, autor více než dvou set odborných publikací a přes 150 vynálezů a patentů, zvolen předsedou Československé akademie věd a tuto funkci vykonával až do rozdělení Československa v roce 1993.

V roce 1993 byla jedna z planetek naší sluneční soustavy pojmenována Wichterle.

Otto Wichterle, největší osobnost československé chemie v období po druhé světové válce a vědec, díky němuž jsou dnes široce dostupné a levné měkké (hydrofilní) kontaktní čočky, umírá 18. srpna roku 1998.

Václav Klement

Před pětadesáti lety, 13. srpna 1938, zemřel v Mladé Boleslavi Václav Klement, technik a podnikatel (* 16. 10. 1868, Velvary).

Václav Klement byl český technik a podnikatel, jeden z průkopníků českého průmyslu a společně s Václavem Laurinem spoluvůdce motocyklu Slavia a posléze automobilu značky Laurin & Klement.

Z historie

- 28. 6. 1723 bylo zavedeno **první stálé osvětlení ulic v Praze**. Olejové lampy byly instalovány na trase Hradčanské náměstí, Nerudova, Karlův most, Karlova, Celetná a Pražská brána.
- 5. 7. 1908 bylo založeno **Národní technické muzeum**.
- 24. 6. 1928 byla v Praze na Petříně otevřena **Lidová hvězdárna**.
- 24. 7. 1933 byla zahájena výstavba **letiště v Ruzyni**. Provoz byl zahájen 5. 4. 1937.
- 12. 8. 1978 byl do provozu uveden **první úsek trasy A pražského metra** – vedl z náměstí Míru do Dejvic.
- 3. 6. 1998 po pětileté generální opravě byla pro veřejnost znovu otevřena **Vrtbovská zahrada**.

ZDRAVÍ & ŽIVOT V ČR

Síkela: ČR ve srovnání s Evropou zaostala v rozvoji větrných elektráren

Česko podle ministra průmyslu a obchodu Jozefa Síkelu (STAN) zaostalo v rozvoji větrných elektráren. Výrazné je to ve srovnání s Evropou. Větrná energie v ČR tvoří zhruba jedno procento spotřeby elektřiny v zemi, přičemž evropský průměr je 17 procent, řekl Síkela novinářům na dnu otevřených dveří ve větrné elektrárně Vrbice na Karlovarsku. Tuto akci uspořádala Komora obnovitelných zdrojů energie (OZE). Podíl větrné energie by chtěl Síkela do roku 2030 ztrojnásobit.

Malé množství větrných elektráren v ČR má podle ministra mnoho důvodů. „Jsou to předsudky, některým lidem se to nelíbí, bojí se hluku a dalšího. Ale ty zkušenosti z jiných zemí ukazují, že větrná energie, která je čistá a velmi šetrná k životnímu prostředí, má velký potenciál,“ uvedl. Výroba dílů pro větrníky podle něj může být přínosná pro rozvoj domácí ekonomiky. V ČR je dnes přibližně 200 větrníků, dohromady 340 MW instalovaného výkonu, rozestavené jsou jich jednotky. Rakousko má výkon 3 500 MW.

Petice proti zvyšování důchodového věku

Odboráři z Českomoravské konfederace odborových svazů (ČMKOS) předali sněmovnímu petičnímu výboru petici proti zvyšování důchodového věku na 68 let a za dřívější odchod do penze zaměstnanců v náročných profesích. Podle předsedy výboru Tomia Okamury (SPD) má zhruba 82 tisíc podpisů. Podle Okamury jde počtem podpisů o největší petici, kterou v tomto volebním období výbor obdržel. Sám stojí na straně petentů a pod petici se ještě podepíše. Vláda podle šéfa ČMKOS Josefa Středuly předložila návrh důchodové reformy, kde místo toho, aby zablokovala věk odchodu do důchodu na 65 letech, stanoví takzvaný nekonečný věk odchodu do penze. Při ustavení petice odboráři zvolili věk 68 let, neboť se daná hranice v té době na veřejnosti probírala. Uvedl také, že český zaměstnanec ve srovnání s německým navíc během svého ekonomicky aktivního života odpracuje o jedenáct let více z důvodu delší pracovní doby.

Ministr práce a sociálních věcí Marian Jurečka (KDU-ČSL) představil reformní změny ke zmírnění zadlužování důchodového systému a k zajištění jeho udržitelnosti. Důchodový věk by se měl nově nastavit podle vývoje doby dožití každý rok lidem, kterým je padesát let. Penze by měla trvat v průměru 21,5 roku. Zaručený důchod by měl odpovídat 20 procentům průměrné mzdy. Nové důchody by měly být o něco nižší než dnes.

Česko chce v EU prosadit snížení DPH na výrobky z recyklovaných materiálů

Česko chce v Evropské unii prosadit snížení DPH na výrobky z recyklovaných materiálů. Ministr životního prostředí Petr Hladík (KDU-ČSL) bude návrh prezentovat na Radě ministrů v Lucemburku. Unijní směrnice totiž zatím neumožňuje DPH u takových výrobků zařadit do nižších sazeb. Podle Hladíka by přitom snížení motivovalo lidi i obce

víc využívat recyklované materiály, čímž by se rozšířila i výroba z druhotných surovin na území Česka. Ministerstvo teď začne zjišťovat, kterých konkrétních výrobků by se snížení DPH mohlo dotknout. Návrh se týká podle ministra všech výrobků z plastu, od hraček, běžných hygienických pomůcek a věcí denní potřeby až po hrabla na sníh nebo květináče. Zároveň by do této skupiny zapadaly stavební materiály, které využívají kutilové a zahrádkáři. Podle Hladíka bude potřeba taky specifikovat, kolik procent recyklátu by výrobky musely obsahovat.

Finanční situace českých domácností

Lidé v Česku vycházeli letos na jaře s příjmy lépe než loni na podzim, snadno to zvládalo 53 procent z nich, obtížně naopak 46 procent. Po podzimním zhoršení, kdy to bylo 47 procent a 52 procent, je nyní ekonomická situace domácností podobná jako před rokem. Vyplývá to z průzkumu Centra pro výzkum veřejného mínění (CVVM). Do velmi obtížné finanční situace se za poslední rok dostalo 21 procent domácností, ukázal také průzkum. Kolem pětiny se tento údaj drží posledních pět let, před tím byl vyšší. Sedm z deseti lidí vidí svoji domácnost jako „ani bohatou, ani chudou“. Dvacet procent ji považuje za chudou, naopak desetina za bohatou. Podobné to podle CVVM bylo před rokem i v červnu 2021. S pořizováním jídla, oblečení a běžných potřeb pro domácnost má podle aktuálního průzkumu problém devět procent dotázaných, u výdajů na zdravotní péči, léky a pomůcky je to osm procent. Na luxusní zboží nemá peníze 69 procent domácností, loni na podzim to bylo 80 procent, ukázal také průzkum.

Češi hledají úspory, šetří hlavně na energiích

Většina Čechů mění kvůli inflaci a zdražování své spotřebitelské návyky. Více než polovina domácností kvůli tomu omezuje spotřebu energií, zejména vytápění a využití teplé vody. Kromě toho si stále více lidí odpírá například návštěvy restaurací nebo kulturních zařízení a šetří i na potravinách a dalších aktivitách. Vyplývá to z průzkumu energetické skupiny UCED, který udělala agentura Ipsos. Domácnosti hledají podle průzkumu, který se uskutečnil letos v červnu mezi 500 respondenty, úspory v mnoha oblastech. Kromě energií šetří 40 procent oslovených na běžném provozu domácnosti. Snižují například výdaje za potraviny, ruší předplatné novin, televizních služeb nebo streamovacích platforem. Omezují také kroužky pro děti. Více než dvě pětiny oslovených vynechají podle průzkumu návštěvy restaurací, divadel a koncertů. Část lidí šetří také na dovolených. Letní dovolenou v cizině si odpustí téměř čtvrtina respondentů, každý sedmý Čech pak uvažuje, že dovolenou vynechá úplně, nebo vyrazí jen na kratší výlety po Česku. „S nedoplatkem za energie se muselo vypořádat 28 procent respondentů. Osm procent lidí doplácelo dokonce více než 10 000 korun, nejvíce jich bylo v Karlovarském a Libereckém kraji. Každá čtvrtá domácnost sáhla kvůli vysokým nákladům na energie do svých úspor a čtyři procenta domácností si kvůli zdražení energií musely peníze půjčit,“ komentoval výsledky průzkumu obchodní ředitel energetické skupiny UCED Václav Skoblík. Zdražování energií se přitom podle společnosti projeví na hospodaření českých domácností v plné míře teprve letos.

Stavební firmy loni dokončily na 40 tisíc bytů

V Česku minulý rok přibýlo téměř 40 tisíc bytů. Podle údajů Českého statistického úřadu to je druhý nejvyšší počet od roku 2000. Meziročně je to o 14 procent více. Nejvíce se stavělo ve Středočeském kraji a Praze. Naopak nejméně bytů přibýlo v Karlovarském kraji. Náklady na výstavbu vzrostly. Na jeden byt v rodinném domě bylo potřeba vynaložit meziročně o 400 tisíc korun víc, v bytovém domě to bylo o 140 tisíc víc.

Výdaje na hypotéky na bydlení v ČR rostou

Téměř pětina českých domácností s hypotékou dá až 75 procent svých příjmů na náklady spojené s bydlením. Vedle splátek úvěrů na bydlení jich odchází peníze i na další pravidelné platby, jako jsou příspěvky do fondu oprav, vodné a stočné, zálohy na energie či pojištění. Vyplývá to z průzkumu finančně-poradenské společnosti Swiss Life Select mezi více než tisícovkou respondentů, kteří splácí hypotéku. Na úhradu nákladů na bydlení vynaloží podle průzkumu agentury Ipsos méně než třetinu svých příjmů 27 procent domácností. Přes 50 procent jich musí ze své peněženky na tyto náklady utratit třetinu až polovinu měsíčních příjmů. Alarmující situace je podle autorů průzkumu u 18 procent domácností, které na náklady na bydlení dávají 50 až 75 procent svých příjmů. Ohrožené domácnosti, které na náklady na bydlení vynaloží víc než polovinu příjmů, jsou nejčastěji v Libereckém kraji. Jejich podíl činí 29 procent. Ve Zlínském kraji je to 28 procent a v Olomouckém kraji 27 procent.

Vědci ze zlínské univerzity testují hydrogely ze syrovátky při obnově lesů

Vědci z Centra polymerních systémů (CPS) zlínské Univerzity Tomáše Bati testují vyvíjené hydrogely ze syrovátky v praxi, a to při obnově lesů. ČTK to sdělila mluvčí univerzity Petra Svěráková. Hydrogely dokážou udržet vláhu v půdě a jsou plně rozložitelné na neškodné látky, které jsou pak zdrojem živin pro rostliny. Surovátka je jednou ze základních surovin pro jejich přípravu. „Výsledky laboratorního testování nám vycházely velmi dobře. Proto jsme se rozhodli oslovit Lesy České republiky, konkrétně Lesní správu Buchlovce a Lesní správu Strážnice, abychom mohli vyrobené hydrogely vyzkoušet přímo v praxi,“ uvedl ředitel CPS a hlavní řešitel projektu Vladimír Sedlařík. Hydrogely se použily při výsadbě sazenic dubů při obnově lesa v lokalitě Pískovny Bzenec, kde sušší klima a písčité půda komplikují úspěšné zalesnění. „Očekáváme, že syrovátkové hydrogely by mohly vytvořit vhodnější podmínky pro zakořenění a následný růst, a to díky své schopnosti poutat srážkovou vodu, kterou poté postupně uvolňují do půdy hlavně ke kořenovému systému rostlin v období sucha,“ uvedla vědkyně Silvie Duřepková.

Počet obyvatel ČR vzrostl letos již o 23 tisíc

Obyvatel v ČR během prvního čtvrtletí přibýlo o 23 100 na 10,85 miliónu. Víc lidí zemřelo, než se narodilo. Přírůstek zajistila zahraniční migrace. Jde především o obyvatele z Ukrajiny, zejména pak o lidi s udělenou dočasnou ochra-

nou týkající se válečného konfliktu. Vyplývá to z předběžných výsledků Českého statistického úřadu (ČSÚ). „Během prvního čtvrtletí letošního roku se do České republiky ze zahraničí přistěhovalo celkem 41 300 lidí. Ve srovnání s prvním čtvrtletím roku 2022, kdy k nám přišla téměř stovadesátitisícová migrační vlna z Ukrajiny, to byl sice počet pouze čtvrtinový, oproti předchozím letům ale zůstal počet přistěhovalých vysoký,“ komentovala Michaela Němečková z oddělení demografické statistiky ČSÚ. Tři čtvrtiny přistěhovalých byly občané Ukrajiny, druhou nejpočetnější skupinu migrantů představovali Slováci se čtyřmi procenty. Z ČR se vystěhovalo 10 000 lidí. Přirozenou obměnou ubylo 8 242 lidí. Na svět přišlo 22 011 živých dětí, meziročně zhruba o 2 700 méně. Bezmála padesát procent dětí se narodilo nesezdaným rodičům. Zemřelo 30 253 lidí, asi o 1 900 méně než ve stejném období loňského roku. Do manželství během ledna až března vstoupilo 3 500 párů, o tisícovku méně než v předchozím roce.

Další protesty proti vládnímu balíčku

Odboráři a odborárky z Českomoravské konfederace odborových svazů chystají do prázdnin čtyři protestní akce proti vládnímu balíčku k ozdravení financí. Pokud se svými návrhy na jeho úpravu u vlády neuspějí, plánují další protest na září. Navrhují, aby debatu zástupců kabinetu, odborů a zaměstnavatelů o podobě konsolidačního balíčku moderoval prezident Petr Pavel. Novinářům to po jednání rady ČMKOS řekl předák centrály Josef Středula. Odborové svazy ČMKOS balíček od počátku kritizují. Od poloviny května jsou ve stávkové pohotovosti.

Středula upřesnil, že první protestní akce se již uskutečnila ve Strakonících. Svaz KOVO tam pořádá pochod. O týden později organizovala shromáždění v Ostravě, tedy 27. června. Ve stejný den se uskutečnil také protestní pochod ve Zlíně. Odboráři a odborárky ze svazů veřejného sektoru pak vyrazili na své shromáždění do Prahy 29. června. „Budeme se soustředit na další časový úsek, a to je září letošního roku. Buď se věci změní, nebo budou pokračovat a situace se může ještě vyhrotit,“ uvedl Středula. Ministr financí Zbyněk Stanjura (ODS) po jednání vládních politiků s odboráři řekl, že kabinet žádné zásadní změny v balíčku nechystá. Podle Středuly by „moudrá vláda“ připomínky k balíčku posoudila a zohlednila.

Z České pošty v pololetí odejde o třetinu méně zaměstnanců

Z České pošty nakonec odejde nejvýš 574 zaměstnanců. To je o třetinu míň, než se kvůli rušení poboček původně čekalo. Podnik ruší celkem 924 pozic. Podle mluvčího pošty Matyáše Vitíka ale část pracovníků využila nabídky a přejde na jiné pobočky, které budou fungovat dál. „Aktuálně 350 zaměstnanců využilo nabídku a přešlo na nástupnické pobočky, které budou obsluhovat klienty z rušených pošt. Není vyloučeno, že ještě nedojde k dohodě s dalšími pracovníky,“ uvedl mluvčí. Ke konci července podnik podle Vitíka zruší navíc 529 doručovatelských pracovních pozic.

Pošta od července ukončí provoz tří set poboček kvůli klesajícímu provozu, ze stejného důvodu snižuje i počet doručovatelů. Podnik, který loni vykázal ztrátu přes 1,7 miliardy Kč, by se měl do dvou let transformovat na provozo-

vatele poboček, který poskytuje služby objednané státem, a komerční doručovací firmu.

Kriticky ohrožený druh čmeláka objeven v Českých Budějovicích

Biologové objevili v Českých Budějovicích kriticky ohrožený druh čmeláka klamavého. Prospívá mu, že město některé části parků neseče tak často, a vznikají tím pro čmeláka ideální podmínky. V tiskové zprávě o tom informoval Jiří Řehounek z ekologického sdružení Calla. „Jedna z důležitých ploch pro čmeláky klamavé je našťastí součástí projektu mozaikových sečí budějovických trávníků. Víme o ní, že je druhově bohatá jak na rostliny, tak i na hmyz. K zachování co největší části s kvetoucím jetelem bylo nicméně zapotřebí upravit plán seče, a to doslova ze dne na den. Na naši prosbu zareagoval českobudějovický magistrát i firma Agrien, která v místě trávníky seče, velice vstřícně. Díky jejich rychlé reakci zde zůstala část kvetoucích jetelových porostů neposečená a dál slouží čmelákům jako významná potravní základna,“ uvedla Lenka Štěrbová z Ústavu výzkumu globální změny Akademie věd ČR.

V České republice se vyskytuje asi třicet druhů čmeláků a pačmeláků. Některé z nich jsou naprosto běžné, jiné se dostaly mezi ohrožené druhy a některé druhy už z přírody zmizely úplně. Mezi kriticky ohrožené druhy patří právě i čmelák klamavý.

Nové objevy v jeskyni Balcarka?

Jeskyně Balcarka v Moravském krasu má stejně jako jiné jeskyně stále potenciál dalších objevů, míní Správa jeskyní. Aktivní výzkum se však v jeskyni neprovádí a v blízké době se s ním ani nepočítá. Poprvé do jeskyně vstoupil 16. června 1923 zemědělec a poslanec z nedalekého Ostrova u Macochy Josef Šamalík, který tak navázal na předešlé průzkumy místních lidí. Balcarku ročně navštíví desítky lidí.

Josef Šamalík před 100 lety vstoupil konkrétně do dómu, který dostal jméno Popeluška podle typického šedého zbarvení vápencové výzdoby. Zde se nachází symbol jeskyně, který se objevuje i v jejím znaku – stalaktit Handžár – krápníkový útvar ve tvaru zahnuté turecké šavle.

V krasu je přes 1 100 jeskyní. Nejznámější jsou Půlčeská jeskyně, kde se lidé plaví v člunech po říčce Půlčce a které jsou spojené s propastí Macocha. Kromě Půlčeské jeskyně jsou běžně přístupné i Kateřinská jeskyně, Sloupsko-šošůvská jeskyně, Výpustek a Balcarka. Lidé v krasu mohou po dohodě navštívit i několik dalších neupravených jeskyní.

Výstava Karbon – pozdrav z prvohor

Vlastivědné muzeum Olomouc otevřelo výstavu s názvem *Karbon – pozdrav z prvohor*. Zájemci se na ní ponoří do šera kamenouhelných pralesů pod koruny rostlinných obrů, seznámí se například s obrovskou pravázkou Meganeurou. Poznají také bizarní obyvatele močálů a tůní, obojživelníky, kteří dokázali vystoupit na souš a během karbonu ovládli celou Zemi. Při procházce expozicí se tak návštěvníci vrátí do doby přibližně před 360 milióny lety, informovala ČTK mluvčí muzea Vladimíra Hacsiková.

Podle odborníků předposlední útvar prvohor, karbon, zažíval horotvorné pochody měnící podobu celé Země. Svě jméno pak dostal podle rozsáhlých ložisek černého uhlí, které v té době vznikalo ze stromovitých přesliček, plavuní a kapradin.

V českém pohostinství stále chybějí lidé

Zaměstnanců v gastronomii je stále málo. Podle Asociace malých a středních podniků jich v oboru je až o 20 procent méně než v roce 2019, tedy v době před pandemií. Luboš Kastner z asociace Českému rozhlasu řekl, že covid-19 zhoršil pověst oboru. Největší poptávka je teď podle něj po kuchařích a pomocných silách do kuchyně. Chybí ale i obsluha. Brigádník v pohostinství si podle Kastnera může vydělat 150 až 200 korun za hodinu.

Kácení ovocných stromů a keřů v ČR

Kvůli nízkým výkupním cenám a ztrátovému pěstování vřkáceli čeští ovocnáři za poslední rok přes 8 procent ovocných sadů. Ubylo tak milión stromů a keřů – kvůli tomu se dá čekat nižší letošní úroda. Informovaly o tom Agrární komora a Ovocnářská unie. S úbytkem sadů navíc podle nich klesne soběstačnost Česka v produkci čerstvého ovoce. Nyní se podle ovocnářů pohybuje mezi 30 až 40 procenty. Za posledních deset let klesla plocha sadů o třetinu. A od roku 1989 v Česku zmizela už víc než polovina sadů.

Brněnští vědci: Maso z bobra je požitelné, lze z něj vyrobit klobásu

Vědci z Mendelovy univerzity (MENDELU) v Brně zkoumali kvalitu masa bobrů evropských ulovených v těch částech České republiky, kde je jejich lov kvůli přemnožení povolený. Zabývali se také tím, jak maso ulovených zvířat nejlépe zpracovat. Univerzita o tom informovala v tiskové zprávě. Ač je bobra chráněným druhem, v Česku jsou místa, kde kvůli přemnožení škodí a jeho lov je povolený. Na rozdíl od jiné zvěřiny se ale jeho maso nejí, i když v minulosti se bobří maso tradičně konzumovalo. „Ulovené kusy jsme primárně brali na výzkum přítomnosti parazitů v trávicím traktu bobrů a biometrické charakteristiky. Výzkum masa byl další krok, který se nám nabídl. Když už je nutné chráněné druhy zabíjet, snažili jsme se tyto vzácné vzorky využít v co nejvíce oborech,“ uvedl Ondřej Mikulka z Ústavu ochrany lesů a myslivosti Lesnické a dřevařské fakulty MENDELU. Na MENDELU tak vypracovali ve spolupráci s Agronomickou fakultou takzvané užitné vzory na konzervu a klobásu z bobřího masa, které umožňují maso bobrů jíst bez zdravotních rizik.

Podle údajů České zemědělské univerzity je v Česku kolem 15 000 bobrů. Největší populace je v Plzeňském kraji, na druhém místě je jižní Morava.

Invazivní rostlina klejicha na Moravě

Ochránce přírody Vilém Jurek varuje před šířením invazivní rostliny klejichy, kterou označil za tikající bombu. Ohrožené podle něj mohou být hustopečské mandloňové sady, ale i další lokality v okolí Pohořelic na Brněnsku, na Břeclavsku nebo Znojemsku. Ochránci o tom informovali

v tiskové zprávě. Na ohrožení sadů upozorňovali už loni. Invazní nepůvodní rostliny či zvířata se obecně díky svým vlastnostem a nepřítomnosti predátorů rychle šíří, vytlačují původní druhy a jsou schopné místa svého výskytu zcela změnit. Klejicha hedvábná se v teplých oblastech Moravy a Čech šíří teprve v posledních letech. Tato až metr a půl vysoká rostlina pocházející ze Severní Ameriky se do Evropy dostala jako okrasný druh, využívala se i jako medonosná rostlina. Díky schopnosti snadného šíření dokáže rychle ovládnout plochy, jako jsou okraje silnic a tratí, louky, vinice, sady i pole.

Těžba dřeva v ČR loni klesla

V loňském roce lesníci vytěžili zhruba 25 miliónů metrů krychlových dřeva. Oproti roku 2021 jde o pokles o víc než 5 miliónů metrů krychlových. Informoval o tom Český statistický úřad. Většina vytěženého dřeva, konkrétně 79 procent, opět pocházela z nahodilé, tedy neplánované těžby, nicméně její podíl na celkové těžbě dřeva se postupně zmenšuje. Přes devadesát procent vytěženého dřeva představovaly jehličnaté dřeviny. Ve srovnání s rokem 2021 se loni meziročně mírně snížila taky zalesněná plocha, a to o necelá dvě procenta. Lesníci nově vysazovali hlavně jehličnaté stromy, ale také buky nebo duby. Na konci roku 2022 zaujímaly lesní pozemky v Česku skoro 2 milióny a 700 tisíc hektarů. Víc než polovinu z toho tvořily státní lesy.

Aktuální stav podzemních vod v ČR

Zásoby podzemních vod v Česku jsou před létem relativně dobré. Ve vysílání Českého rozhlasu to řekl koordinátor projektu Intersucho Miroslav Trnka. Podle dat projektu je aktuálně nejvýraznější sucho v některých oblastech severozápadních a severních Čech. Půdní vody by v Česku podle Trnky měl být také dostatek. Kvůli nedostatku pitné vody v předchozích letech už některé obce na Vysočině začaly omezovat napouštění bazénů vodou z kohoutku. Podle Trnky zatím není důvod, aby taková opatření platila plošně pro celé Česko. U lokálních omezení podle něj záleží na tom, jestli domácnosti vodu čerpají z povrchových, nebo podzemních zdrojů.

Odchov ohrožené želvy dlaždicovité v Praze

V pražské zoologické zahradě se vylíhla mláďata želvy dlaždicovité, která patří k ohroženému druhu. ZOO v pražské Troji se povedlo druh odchovat jako první ZOO v Evropě. ČTK o tom informoval mluvčí zahrady Filip Mašek. Želvy se podařilo rozmnožit díky samci z Tchaj-wanu. Dospělé jedince mohou návštěvníci spatřit ve velemlokáriu, mláďata, která se vylíhla na začátku června, k vidění zatím nejsou.

„Bez nadsázky mohu říct, že za odchovem stojí patnáct let našeho snažení,“ uvedl kurátor plazů Petr Velenský. Samice houbožravých želv podle něj ZOO chová od roku 2008 a až v roce 2020 zahrada dostala informaci o vhodném samci ze ZOO Taipei z Tchaj-wanu. Samce se podle Maška nedařilo ZOO dlouho najít proto, že pražská ZOO je jedinou ZOO v Evropě, která tento druh želv chová.

Želvy dlaždicovité jsou podle Červeného seznamu Mezinárodního svazu ochrany přírody (IUCN) ohroženým

druhem a v Číně druhem kriticky ohroženým. Příčinou je vedle ztráty přirozeného prostředí i ilegální obchod na asijských trzích.

Ve Rwandě se narodilo mládě nosorožce černého, matkou je samice ze Dvora Králové

V národním parku Akagera ve středoafričské Rwandě se narodilo první mládě vzácného nosorožce dvourohého východního neboli černého. Matkou se stala samice Jasiri, která na svět přišla v říjnu 2016 ve Dvoře Králové nad Labem. Jde o součást projektu Safari Parku Dvůr Králové nad Labem a dalších evropských zahrad s označením Nosorožci do Rwandy. ČTK o tom informovali zástupci dvorské ZOO. Samice Jasiri byla v roce 2019 převezena do Rwandy spolu s dalšími čtyřmi nosorožci černými. Ve Rwandě mají zvířata podpořit populaci nosorožců vyhynulou v minulosti a přinést do ní genetickou pestrost.

„Když se Jasiri narodila, vážila pouhých 17 kg namísto obvyklých zhruba 35 kg. Byla tak maličká, že nedosáhla mámě na struky, a mléko pro ni tak museli dvorští ošetřovatelé víc než týden od matky odebírat a Jasiri krmit,“ uvedl vedoucí mezinárodních projektů Safari Parku Dvůr Králové Jan Stejskal. Přesto postupně vyrostla ve zdravého a statného nosorožce, který mohl být vybrán pro transport do Afriky. „Teď, přesně čtyři roky od příjezdu do národního parku Akagera, má vlastní mládě, které v novém prostředí prospívá a vše nasvědčuje tomu, že se mu dobře daří,“ dodal Stejskal.

V Safari Parku Dvůr Králové se narodila po osmi letech kriticky ohrožená antilopa

V Safari Parku Dvůr Králové nad Labem se přímo ve výběhu před zraky návštěvníků narodilo mládě kriticky ohroženého bonga horského. Pro ZOO jde o první přírůstek této antilopy po osmi letech. Vzácnost události umocňuje fakt, že antilopa má v rodokmenu zvířata, která před půl stoletím dovezl do Dvora Králové významný ředitel ZOO Josef Vágner.

Vágner byl ředitelem ZOO v letech 1965-1983 a proslavil se africkými výpravami. Je zakladatelem známého safari, v němž se lidé ve vozidlech pohybují mezi volně žijícími zvířaty. Safari Park Dvůr Králové je v chovu bongů horských, kterých v přírodě podle IUCN zbývá 96 dospělých jedinců výhradně v Keni, klíčovým hráčem. Včetně současného mláděte se ve dvorské ZOO narodilo 106 těchto antilop. Mimo to podporuje safari park záchranu bongů i přímo v Africe, a to spoluprací s Mount Kenya Wildlife Conservancy, která usiluje o návrat bongů horských na svahy nejvyšší keňské hory.

Sovy pálené v ZOO v Táboře

Táborské zoologické zahradě se podařilo rozmnožit sovu pálenou, která patří v Česku mezi silně ohrožené druhy. Chovaný pár vyvedl čtyři mláďata, která už mohou návštěvníci ZOO vidět. V chovu zahrady jsou přitom sovy pálené teprve několik měsíců. ČTK o tom v tiskové zprávě informoval mluvčí táborské ZOO Filip Sušanka.

„Sovy pálené Leopold a Pálenka rozšířily naši kolekci sov teprve v polovině března a velice rychle se u nás za-

bydlety. Což dokládá i to, že se v jejich prostorné voliére poměrně záhy objevila vejce. Ihned jsme jim vytvořili vhodné klidné podmínky, aby se odchov podařil," uvedl ředitel ZOO Evžen Korec.

Sovy pálené jsou ve volné přírodě čím dál vzácnější, podle Korce se odhaduje, že na českém území přežívá 150 až 450 párů. Největším nebezpečím je pro ně člověk, často uhynou po srážce s vlakem či autem. Ohrožují je také chemické prostředky používané proti hlodavcům, kterými se sovy živí. Drobní savci tvoří až 95 procent jejich potravy. Sova pálená vytváří trvalé páry, které většinou zůstávají věrní místu hnízdění.

ARCHEOLOGIE

Poklad stříbrných mincí v jihočeské Soběslavi

Poklad víc než tisíce stříbrných mincí z doby třicetileté války nabízí nová stálá expozice, kterou otevřelo Blatské muzeum v jihočeské Soběslavi. Mince našel náhodou místní občan v roce 2008. Na Táborsku je to ojedinělý nález, všechny ostatní byly pražské groše různých panovníků. Lidé si mohou v muzeu také vyrazit vlastní minci. ČTK to řekl vedoucí Blatského muzea Daniel Abazid.

Mince objevil před patnácti lety soběslavský penzista František Dedek, když šel na procházku podél černovického potoka. Tehdy se tam stavěla dálnice. Asi tři kilogramy mincí si tam na přelomu let 1620 a 1621 zakopal zřejmě nizozemský voják. „Zásadní indicií je, že několik set mincí jsou nizozemské escaliny z části Nizozemí, která vyhlásila nezávislost na Habsburcích a potom podporovala české stavovské povstání. Jak ten voják putoval Evropou a dostával cestou další žold, tak ho různě měnil, je tam spousta německých mincí, potom české mince," řekl Abazid.

V Kouřimi představí zřejmě nejstarší v Čechách nalezenou středověkou sošku

V Kouřimi na Kolínsku si budou moci lidé v průběhu léta prohlédnout zřejmě nejstarší středověké sochařské dílo objevené v Čechách, takzvaný Kouřimský idol. Soška a další předměty jsou součástí výstavy *Tváře dávného Kouřimska*, kterou Muzeum Kouřimska nabízí od dubna. Prohlídky za účasti archeologů jsou součástí akce Archeologické léto.

Tzv. Kouřimský idol

Jak uvedl archeolog Jan Hasil, sošku nadále provází řada otázek, na které budou archeologové z Akademie věd hledat odpovědi. „Prozatím nevíme, odkud se na Starou Kouřim dostala, proč je kamenná, když většina malých, »privátních« idolů byla dřevěná. Budeme se hlouběji zabývat i hypotézou, která Kouřimský idol spojuje s ikonickým nálezem pohřbu anglosaského krále v Sutton Hoo," řekl Hasil. Hledání odpovědi na tyto otázky komplikuje archeologům zejména fakt, že se jedná o pouhé torzo v Čechách jinak unikátního předmětu.

Královéhradečtí archeologové na Samu

Posádka experimentálních archeologů z Hradce Králové vyplula v dlabaném člunu z řeckého ostrova Samos a míří přes Egejské moře na expedici Monoxylon IV. Plavba dlouhá 530 kilometrů je rozdělena na sedmáct úseků mezi ostrovy, trvat by měla zhruba čtyři týdny.

Unikátní dubový člun z jednoho kusu dřeva měří jedenáct metrů, jeho předlohou je plavidlo, které mořeplavci používali před osmi tisíci lety. Archeologové chtějí především ověřit, za jakých podmínek je možné Egejské moře překonat. Při plavbě zkouší také přepravu zvířat, ty simulují pytle se šterkem.

DOPRAVA

Pražské letiště odbavilo do června 4,4 miliónu cestujících

Letiště Praha odbavilo za prvních pět měsíců letošního roku 4,4 miliónu cestujících, meziročně asi o 1,3 miliónu více. Proti roku 2021 je to o zhruba čtyři milióny více. Vyplyvá to ze statistik Letiště Praha. Nejčastěji se z Prahy létá do Londýna, Paříže a Milána. „Na začátku roku jsme očekávali, že Letiště Václava Havla Praha odbaví letos kolem 12,5 miliónu cestujících," uvedla mluvčí Letiště Praha Klára Divišková. Dodala, že podle nynějších odhadů, které jsou založené na dosavadním vývoji, by mělo letiště odbavit přes 13 miliónů cestujících za letošní rok.

V minulém roce letiště odbavilo 10,7 miliónu cestujících, což však bylo stále pod úrovní čísel z roku 2019. Tehdy pražské letiště odbavilo 17,8 miliónu pasažérů. Návrat na čísla před pandemií Letiště Praha očekává kolem roku 2026, uvedla Divišková. Letos se z pražského letiště létá do 152 destinací.

Investice Českých drah do vozového parku

České dráhy investují do svého vozového parku do roku 2035 zhruba 160 miliard korun. Za posledních deset let to bylo 50 miliard korun. V regionální dopravě staví podnik na elektrických a dieselových vlacích. „Pro regionální dopravu jsou pro nás prioritou nové elektrické a dieselové vlaky. Máme objednáno přes 200 jednotek jak elektrických, tak dieselových, dokonce i vlaky bateriové pro Moravskoslezský kraj. Na konci příštího roku dáme do provozu první bateriové jednotky a dalších patnáct jich nakupujeme. Vyzvali jsme pět výrobců vozidel k podání nabídek, v Moravskoslezském kraji bychom chtěli dát do provozu devatenáct bateriových vlaků,“ řekl náměstek generálního ředitele ČD pro osobní dopravu Jiří Jeřeta. Zavedení nejmodernějších vozidel je podle ministra dopravy Martina Kupky (ODS) klíčovým krokem pro větší atraktivitu cestování na železnici. Řekl to na začátku června na mezinárodním železničním veletrhu Rail Business Days v Ostravě.

České dráhy si od společnosti Škoda Group objednaly 60 třívozových jednotek RegioPanter. Nová generace vlaku má vylepšené parametry i zabezpečovací systém ETCS. Kapacita soupravy je 234 míst k sezení, vézt může až 500 lidí. Cena jedné jednotky je 160 milionů korun.

Rozšíření Pražského okruhu povoleno

Pražský okruh u Černého Mostu se rozšíří na šest pruhů. Ředitelství silnic a dálnic získalo na stavbu územní rozhodnutí od stavebního úřadu pražského magistrátu. Informoval o tom šéf ředitelství Radek Mátl. Silničáři rozšíří úsek 510 mezi Satalicemi a Běchovicemi, na který pak naváže dosud chybějící úsek 511 k dálnici D1. Část okruhu mezi Běchovicemi a D1 chce Ředitelství začít stavět příští rok. Vnější okruh kolem Prahy má po dokončení měřit asi 83 kilometrů, v současnosti je v provozu zhruba polovina.

Praha – Brno vlakem o 20 minut rychleji

Dálkové vlaky směřující z Prahy do Brna a dále do Vídně nebo Bratislavy se vrací na trať přes Českou Třebovou. Trasa mezi dvěma největšími městy v republice se tak výrazně zkracuje. Radost mohou mít také obyvatelé Pardubic a České Třebové, protože jim významně přibývá spojů jak do Prahy, tak i do Brna. O něco horší spojení s oběma městy mají nyní cestující z Havlíčkova Brodu a Žďáru nad Sázavou, kde zastavovala část dálkových vlaků, které se nyní vrací na rychlejší trasu.

Z Prahy do Brna lze od padesátých let minulého století cestovat po dvou kapacitních tratích – přes Českou Třebovou nebo přes Havlíčkův Brod. Po své dostavbě v padesátých letech a zejména po elektrizaci v následující dekádě byla důležitější spojnici ta přes Vysočinu, ale na přelomu století byla naopak modernizována a zrychlena ta přes Českou Třebovou, Svitavy a Blansko.

Od jara 2021 se ale vlaky kvůli rekonstrukci zase stěhovaly na havlíčkobrodskou trať. Protože je koridor z Prahy až do České Třebové extrémně vytížený a kromě brněnských vlaků po něm jezdí i ty směřující na Olomouc, musely dálkové vlaky ve směru do Brna více než na dva roky ustoupit. Pro cestující to znamenalo, že se jim jízdní doba prodloužila zhruba o půl hodiny.

Léto s ČD: Historické vlaky i výletní spoje

České dráhy chystají ve svém provozu během letních prázdnin několik akcí. Na železnici v létě opět vyjedou nostalgické a historické vlaky. Dráhy také ve spolupráci se zahraničními partnery budou vypravovat vlaky k baltskému pobřeží a výletní víkendové spoje do českých lokalit. Začala platit zvýhodněná jízdenka, informovaly České dráhy (ČD).

Dráhy během prázdnin obnoví jízdy nostalgických vlaků. Soupravy se starými parními, motorovými a elektrickými lokomotivami pojedou například na Šumavu nebo na Valašsko. Připraveny jsou tam nostalgické jízdy Šumavské léto s párou a Rožnovské parní léto. České dráhy vypraví i historické motorové vlaky mezi Břeclaví a Lednicí, do Mariánské Týnice a každou středu po celé prázdniny budou vyrazet historické soupravy na trať z Lužné u Rakovníka do Chomutova. Několik jízd historických vlaků pak dopravce chystá také na nejstarší elektrifikované trati z Tábora do Bechyně, která letos slaví 120 let provozu.

Plzeňská firma bude modernizovat lokomotivy v Egyptě

Plzeňská strojírenská firma podepsala obří kontrakt na modernizaci diesel-elektrických lokomotiv v Egyptě za více než miliardu eur, tedy asi 25 miliard korun. Jde o vůbec největší jednorázovou zakázku v historii firmy. A součástí expanze podniku do širšího „okolí“ Evropy v Africe a na Blízkém východě. Přes polovinu tržeb výrobce tramvajů, autobusů a vlaků Škoda Group zatím tvoří česko-slovenský trh. To se ale v příštích letech změní.

Škoda vyhrála v tendru pro Egyptian National Railways (ENR), které jsou v zemi monopolním státním dopravcem. „V průběhu následujících devíti let dodáme do Egypta minimálně 280 zmodernizovaných a opravených lokomotiv s prodlouženou životností o dalších patnáct až dvacet let,“ řekl Marek Herbst, senior vice president service ve Škoda Group. Škodovka navíc bude zajišťovat příštích patnáct let pravidelnou údržbu lokomotiv. Jde o starší německé lokomotivy AD Tranz a Henschel, které jezdí v Egyptě desítky let. Německý výrobce, který za druhé světové války vyráběl tanky Tiger nebo bombardéry Dornier 17, už ani neexistuje. Teď je čeká modernizace v režii české Škoda Group.

UDALOSTI

„Pozývaci list“ do Bruselu

Skupina slovenských štátnych úradníkov a mimovládnych organizácií v štruktúrach EÚ a NATO informovala o tom, že slovenská opozícia je hybridnou hrozbou a pokiaľ vyhrá parlamentné voľby, Slovensko môže opustiť NATO. Údajne preto žiadali od EU intervenciu na území Slovenska. Informoval o tom opozičný Smer a označil to za koordinovaný postup na diskreditáciu opozície. Informáciu prevzali a potvrdili médiá, nakoľko sa jednalo o oficiálne stretnutie. Predseda strany Smer Robert Fico uviedol, že v apríli mala prísť do Bruselu skupina pozostávajúca z predstaviteľov Úradu vlády SR, niekoľkých ministerstiev, Slovenskej informačnej služby, polície, Národného bezpečnostného úradu, ale aj ľudia z mimovládnych organizácií.

Na kritiku Smeru reaguje aj rezort vnútra. „Išlo o štandardnú pracovnú cestu v oblasti hybridných hrozieb, na ktorej sa na pozvanie Zastúpenia Európskej komisie na Slovensku zúčastnili štátne inštitúcie aj mimovládne organizácie. Ministerstvo vnútra sa zároveň rázne ohradzuje voči konšpiráciám, ktorých cieľom je zneistiť voliča na Slovensku,“ uviedli v reakcii na tlačovú konferenciu. „Konkrétne výroky, ktoré zazneli na tlačovej konferencii, komentovať rezort vnútra nebude, faktom ale je, že je legitímne, ak sa odborníci v štátnej správe venujú hybridným hrozbám a obrane proti nim. Jedným dychom však zároveň dodávame, že odmietame zaťahovanie odbornej verejnosti a štátnych úradníkov do predvolebnej kampane akejkoľvek politickej strany,“ uzavreli.

Globsec sa konal v Bratislave

Už 18. ročník konferencie Globsec sa v Bratislave konal pod mottom prekonávania globálnej instability. Predsnička Európskej komisie Ursula von der Leyenová predstavila novú iniciatívu pre krajiny západného Balkánu s cieľom pomôcť im na ceste k členstvu v Európskej únii. „Chceme niektoré z prínosov členstva v EÚ poskytnúť obyvateľom západného Balkánu,“ povedala von der Leyenová. Nový plán je podľa jej slov postavený na štyroch pilieroch – priviesť západný Balkán bližšie k jednotnému trhu EÚ, prehĺbiť hospodársku integráciu tohto regiónu, zrýchliť proces dôležitých reforiem a zvýšiť finančnú podporu v rámci predvstupovej pomoci. Únia podľa šéfky EK uskutočňuje veľký krok smerom ku krajinám západného Balkánu.

SaS chce zrušiť spovedné tajomstvo

Strana odborníkov, ako sa samotná SaS často nazýva, chce vo volebnom programe zasahovať okrem iného aj do fungovania cirkvi a katolíckych princípov. Strana pod vedením Richarda Sulíka predstavila svoj program do predčasných parlamentných volieb. Oznamovala, že členovia budú robiť aj programové konferencie na jednotlivé témy, ktoré sa budú konať v Liberálnom dome v Bratislave a budú ich streamovať naživo. Jednou časťou programu sú aj „osobné slobody“, kde za experta stanovili Miroslava Žiaka.

Strana v tejto časti programu rozoberá tri priority: registrované partnerstvá, zníženie neprimeraných trestov pri

drogách a modifikáciu Vatikánskych zmlúv. Strana má výhrady voči tomu, že Slovensko neuznáva iný než tradičný model rodiny s heterosexuálnymi partnermi. V právnom poriadku chcú preto upraviť registrované partnerstvá osôb rovnakého pohlavia, ako aj práva na adopciu detí. Vracia sa aj jedna z ich najstarších tém – príliš vysoké tresty pri drogových trestných činoch. Navrhujú zmeny, za ktoré sa v pozícii ministerky spravodlivosti jednoznačne postavila aj Mária Kolíková. Novou nosnou témou sú zmluvy so Svätou stolicou. „Vatikánske zmluvy sú tiež problémom pri utajovaní trestných činov duchovným z dôvodu spovedného tajomstva a pri zabezpečovaní zdravotnej starostlivosti z dôvodu výhrady vo svedomí,“ píše sa v programe. Spovedné tajomstvo je na Slovensku nedotknuteľné a zahŕňa právo odmietnuť výpoveď pred štátnymi orgánmi Slovenskej republiky. „Spovedníkovi sa úplne zakazuje použitie poznatku získaného zo spovede, ktorý by priťažil kajúcnikovi, aj keď je vylúčené akékoľvek nebezpečenstvo odhalenia,“ vysvetlili *Právne noviny*.

Na tento bizarný návrh reagovalo aj mimoparlamentné KDH. Predseda Milan Majerský na sociálnej sieti skonštatoval, že čo nevie SaS presadiť v odbornej diskusii, chce presadiť silou. „Návrhom, ktorý má prakticky priniesť zrušenie spovedného tajomstva, SaS demonštruje, že nie je žiadnou stranou slobody, ale naopak je stranou obmedzovania náboženskej slobody a zasahovania do základných ľudských práv. Takýto krok si nedovolili ani komunisti,“ napísal Majerský.

Ohľadom cirkvi chce strana presadiť aj financovanie z daňovej asignácie, a nie ako doteraz z verejných zdrojov: „Namiesto súčasných dvoch percent z dane bude možné asignovať až jedno percento zo základu dane,“ píše SaS. Jednou z nosných tém je taktiež už dlhší čas dostupnosť potratov. SaS chce rozšíriť ich dostupnosť. V neposlednom rade chcú zjednodušiť registráciu cirkvi. Na novú cirkev by bolo po novom treba 20 tisíc podpisov namiesto súčasných 50 tisíc a ich prístup k štátnym príspevkom a samotná činnosť by sa mala podľa SaS rozšíriť.

Marián Kočner je oslobodený

Mariana Kočnera opäť oslobodili spod obžaloby z objednávky vraždy novinára Jána Kuciaka. Sudcovia rozhodujúci o Marianovi Kočnerovi v kauze Kuciak boli viazaní pokynmi Najvyššieho súdu, no názor na jeho vinu ani po troch rokoch nezmenili. A to ani po zahrnutí nových dôkazov, ktoré voči nemu použila prokuratúra. Už prvé reakcie na verdikt však hovoria o tom, že prípad by pre tento postoj mohli o niekoľko mesiacov dostať na stôl znova. Oslobodzujúci rozsudok nie je rozhodnutím o nevine, ale ide o výraz dôkaznej núdze. „Obžalovaný nie je povinný dokazovať svoju nevinu, stačí, ak priebeh skutku nebol jednoznačne preukázaný ako objektívne možný. Prezumpcia nevinu vyžaduje, aby to bol štát, kto nesie dôkazné bremeno. Nakoniec je to súd, ktorý je zodpovedný za náležité objasnenie vecí,“ uviedol senát.

Prokurátor sa voči rozsudku o nevine Kočnera odvolal. „Podávam odvolanie vo všetkých výrokoch vyhláseného rozsudku proti všetkým obžalovaným v ich neprospech,“ reprodukovala jeho slová sudkyňa Sabová. Právny zástupca Kuciakovcov podal takisto odvolanie v maximálnom možnom prípustnom rozsahu.

Vladimír Šucha: Slováci majú „pokazené chromozómy“

Vladimír Šucha, ktorý v minulých parlamentných voľbách kandidoval za koalíciu PS-Spolu, na júrovej konferencii Férová akadémia rečnil o konzervatívnom postoji Slovákov ku rodovej rovnosti. Vyhlásil, že SR je údajne medzi lídrami krajín EÚ, ktoré schvalujú násilie na ženách. „Máme v našej DNA chromozómy, ktoré sú pokazené, a mali by sme ich napraviť. A toto je určite veľmi dobrá cesta,“ kritizoval Slovákov Šucha.

„Vedúci nášho zastúpenia na Slovensku Vladimír Šucha chcel pomocou metafory poukázať na problematiku rodovej vyváženosti v diskusii na túto tému. Neskôr sa ospravedlnil za použitie tejto konkrétnej metafory, ktorá bola nesprávne interpretovaná,“ odkazuje pre EURACTIV Slovensko tlačové oddelenie eurokomisie v Bruseli. Slovenský parlament prerokováva uznesenie, v ktorom kritizuje „hanlivé“ vyjadrenie Šuchu a žiada jeho odvolanie. Výbor parlamentu pre európske záležitosti mu síce dal zelenú, ale odporúča uznesenie schváliť bez odkazu na odvolanie.

Obvinený v kauze vraždy Daniela Tupého zostáva vo väzbe

Adam Puškár, ktorý je podozrivý z vraždy študenta Daniela Tupého, zostáva vo vyšetrovacej väzbe. Súd zamietol jeho žiadosť o prepustenie z väzby. Obvinený sa nachádza v tzv. útekovvej väzbe pre obavy, že by mohol utiecť alebo sa iným spôsobom vyhýbať trestnému stíhaniu. Obhajca obvineného už skôr deklaroval, že jeho klient trvá na svojej nevine. Adam Puškár má pozastavený výkon advokácie.

Podmienečný trest pre Jána Slotu

Slota bol odsúdený na dvojročný podmienečný trest odňatia slobody so skúšobnou lehotou štyri roky. Ján Slota, ktorý čelil obžalobe z účasti na zločine prijímania úplatku formou pomoci, si verdikt neprišiel vypočuť. Rozsudok nie je právoplatný. Prokurátor Úradu špeciálnej prokuratúry (ÚŠP) priamo v súdnej sieni podal odvolanie. Navrhoval trest odňatia slobody za každý z dvoch žalovaných skutkov v trvaní piatich rokov. Znamená to, že celkovo by si expolitik odsedel desať rokov vo väzení s minimálnym stupňom stráženia. „Nestotožňujem sa s rozhodnutím súdu, preto som podal odvolanie tak proti výroku o vine, ako aj výroku o treste,“ reagoval prokurátor ÚŠP a tvrdí, že si stojí za právnu kvalifikáciou v čase podania obžaloby.

Ján Slota, ktorý zo zdravotných dôvodov na vyhlásenie rozsudku neprišiel, tvrdí, že je nevinný. Obžalobu označil za účelovú, nedôvodnú a postavenú na nezákonne získaných dôkazoch. Jeho obhajca navrhoval oslobodenie spod obžaloby. Po vyhlásení verdiktu si ponechal lehotu na odvolanie.

K Demokratom sa pridáva strana Jablko

Mimoparlamentní Demokrati sa o hlasy voličov v septembrových parlamentných voľbách budú uchádzať spoločne so vznikajúcou stranou Jablko europoslankyne Lucie Ďuriš Nicholsonovej, oznámil Eduard Heger na sociálnej sie-

ti. V predvolebných prieskumoch sa Demokrati pohybujú okolo troch percent, Jablko okolo jedného percenta. Pre-sadzovať chcú spoločné priority, uviedli na tlačovej konferencii. Podľa Hegera sa programy oboch strán v mnohých oblastiach dopĺňajú. Názvy strán sa meniť nebudú.

Vláda nezískala dôveru parlamentu

15. júna hlasovali poslanci v parlamente o vyslovení dôvery vláde Ľudovíta Ódora. Vládu zostavila prezidentka Čaputová po tom, ako padla vláda Eduarda Hegera. Prezidentka sa k tomuto kroku uchýlila ako k alternatíve k vyhláseniu predčasných volieb. Jej snaha neuspela. O výbere odborníkov pre tzv. úradnícku vládu nerokovala ani s jednou z parlamentných strán. Zo 136 prítomných poslancov vláde dôveru vyslovilo len 34 poslancov.

Znamená to, že Ódorova vláda sa ocitne v rovnakej situácii, v akej bol od 15. decembra kabinet Eduarda Hegera. Vládnúť bude s obmedzenými kompetenciami, nebude môcť prijímať zásadné opatrenia v oblasti hospodárskej, sociálnej a zahraničnej politiky, ani prijímať niektoré medzinárodné zmluvy. „Vláda už nebude mať plné kompetencie a my sa musíme pripraviť na to, že mnohé rozhodnutia budeme musieť konzultovať s prezidentkou,“ skonštatoval v prvom vyjadrení Ódor. Prezidentka neskrývala svoje sklamanie a postoj poslancov okomentovala ako nezrelý.

Postoj parlamentu reflektuje postoj voličov

Z prieskumu agentúry Focus pre reláciu televízie Markíza *Na telo* taktiež vyplynulo, že úradníckej vláde dôveruje 34 percent obyvateľov Slovenska. Naopak vláde Ľudovíta Ódora nedôveruje 48 percent obyvateľov. Najväčšiu dôveru má Ódorov kabinet u voličov Progresívneho Slovenska (75 percent) a Demokratov (71 percent). Na druhej strane, vláde dôveruje iba 11 percent priaznivcov hnutia Republika, čo je najnižšie percento z opýtaných. Ďalších 72 percent priaznivcov hnutia sa vyjadrilo, že Ódorovej vláde nedôveruje. Vysokú nedôveru vláde prejavili aj voliči Smeru (70 percent) a SNS (67 percent).

Exodus slovenských zdravotných sestier pokračuje, nahradia ich Ukrajinky

Slovenská komora sestier a pôrodných asistentiek (SK SaPA) víta rozhodnutie Ministerstva zdravotníctva SR zjednodušiť proces uznávania odbornej kvalifikácie sestrám z Ukrajiny. Podľa komory však táto zmena neprinesie dostatok kvalifikovaných sestier z takzvaných tretích krajín, teda krajín mimo Európskej únie.

Na Slovensku k priemeru počtu sestier v EÚ chýba viac ako 16 tisíc sestier. Takmer polovica mladých sestier, ktoré ukončili štúdium ošetrovateľstva, odchádza za lepším ohodnotením a pracovnými podmienkami do zahraničia. Do desiatich rokov v zdravotníctve bude chýbať až 25 tisíc sestier. V tlačovej správe to uviedol viceprezident SK SaPA Lukáš Kober. Slovensko podľa neho tak ako aj iné krajiny nedokáže naplniť trh práce vlastnými sestrami a migrácia odborníkov z tretích krajín môže čiastočne udržať systém. Krajiny ako napríklad Česká republika alebo Poľsko potenciál zahraničných sestier využívajú už niekoľko rokov.

SK SaPA sa obáva, že Slovensko urobilo tento krok neskoro. Podľa viceprezidenta komory sme stratili obdobie silnej migrácie ľudí z Ukrajiny po začiatku vojenskej invázie. „Dokonce pri dnešnom masovom nedostatku sestier dostávame informácie o tom, ako sa sestrám umelo znižujú mzdy, preradujú ich z kategórie sestry s pokročilou praxou na menej platené pozície s cieľom zase len ušetriť na sestrách,“ povedal Kober. Mnohí zamestnávateľia podľa neho sestrám nechcú uznať odbornú prax, čím prichádzajú o množstvo finančných prostriedkov. Štát má podľa komory prioritne zabezpečiť spravodlivé pracovné podmienky pre sestry a pôrodné asistentky, ktoré vinou systému odchádzajú do zahraničia. Podľa SK SaPA len počas pandemických rokov zo systému odišlo ročne tisíc sestier, do systému vstúpilo okolo 400.

Vietnamská komunita je 14. uznanou národnostnou menšinou na Slovensku

Vláda prijala uznesenie, ktorým sa Vietnamci stali 14. národnostnou menšinou. Majú nárok na reprezentáciu v štátnych orgánoch aj na príspevok na rozvoj kultúry. Pre komunitu je to najmä uznanie, že sú súčasťou našej spoločnosti. Na Slovensku žije zhruba 3 tisíc slovenských občanov hlásiacim sa k vietnamskej národnosti. Ďalších 7 tisíc má vietnamskú národnosť, ale nemajú slovenské občianstvo.

Vládny uznesením získajú Vietnamci na Slovensku práva aj povinnosti. Môžu mať vlastného zástupcu vo Výbore pre národnostné menšiny a etnické skupiny Rady vlády Slovenskej republiky pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť. Ich zástupcovia budú tiež začlenení do participatívnych procesov ministerstiev a ostatných ústredných orgánov štátnej správy a budú spolupracovať pri formulovaní verejných politík a rozhodnutí v prípadoch, keď sa ich príslušná verejná politika týka. Budú mať aj nárok na príspevok z Fondu na podporu kultúry národnostných menšín.

Prvá vlna Vietnamcov pricestovala do Československa ešte v päťdesiatych rokoch. V súčasnosti u nás žije už tretia generácia. „Vitáme rozhodnutie vlády SR, ktoré nám dáva práva a povinnosti, ktorými disponujú aj iné národnostné menšiny na Slovensku. Vietnamci a Vietnamky na Slovensku sú aktívnymi občanmi, chodia voliť, pracujú a podnikajú či reprezentujú Slovensko aj v zahraničí,“ uviedol predseda Vietnamskej komunity Phuong Vo s tým, že zároveň chcú rozvíjať svoju kultúra a sprístupňovať ju širokej verejnosti.

KNIŽNÉ TIPY

Marek Vagovič: *Jednoducho Matovič. Premiér, ktorý nechcel vyhrať voľby* (Švabach, 2023)

Najnovšia kniha investigatívneho novinára Mareka Vagoviča mapuje štyri dramatické roky, počas ktorých vládla na Slovensku koalícia OLaNO, Sme rodina, SaS a Za ľudí. Po bestselleroch *Vlastnou hlavou*, *Vlastnou hlavou 2* a románe *Padreho klan* sa vracia ku klasickej politickej literatúre faktu. Kniha *Jednoducho Matovič* je kritickou, no zároveň objektívnou reflexiou vlády Obyčajných ľudí. Autor pri jej príprave pozorne počúval, aby lepšie pochopil mo-

tivácie, spôsob uvažovania aj rozhodovania hlavných aktérov. Časozberný dokument vychádza z jeho rozhovorov s bývalým premiérom a lídrom OLaNO Igorom Matovičom – od jeho nástupu k moci až po vyhlásenie predčasných volieb a vznik úradníckej vlády Ľudovíta Ódora. Počas štyroch rokov sa s ním stretával zoči-voči, pričom spolu polemicky diskutovali na rôzne témy zhruba štyridsať hodín. Ambíciou knihy však nie je interpretovať každý nápad či status Igora Matoviča. Marek Vagovič ho konfrontoval predovšetkým s kľúčovými udalosťami jeho vládnutia. Od pandémie koronavírusu, cez boj s korupciou a mafiou, nehody s SaS a prezidentským palácom až po voľbu generálneho prokurátora, tesné väzby s lídrom Sme rodina, napäté vzťahy s novinármi, kultúrno-etické vojny, demisiu z funkcie premiéra, pád vlády Eduarda Hegera či rozkol v OLaNO.

Kniha *Jednoducho Matovič* je zároveň sondou do duše prinajmenšom svojského politika, ktorý mal smelé plány a vzbudil veľké očakávania. Nielen vlastnou vinou však neuniesol bremeno zodpovednosti. Autor sa počas písania rukopisu stretol aj s blízkymi spolupracovníkmi, konkurenčnými politikmi či oponentmi Igora Matoviča, aby bol obraz vlády Obyčajných ľudí komplexný a zodpovedal realite. Marek Vagovič im zároveň kládol otázky, ktoré im doteraz nikto nepoložil. Jeho výhodou tiež bolo, že s nimi hovoril až po páde vlády Eduarda Hegera, lebo mu prezradili také detaily z politického zákulisia a vnútrokoaličných vzťahov, ktoré v žiadnej inej knihe, reportáži ani novinovom článku nenájdete. Cenné poznatky mu poskytli napríklad Jaroslav Naď, Gábor Grendel, Richard Sulík, Martin Klus, Veronika Remišová, Juraj Šeliga, Andrej Kiska, Michal Truban, Alojz Hlina, Andrea Kalavská a mnohí ďalší. Bonusom knihy je autorov rozhovor s prezidentkou Zuzanou Čaputovou, s ktorou rozobral nielen jej komplikovaný vzťah s Igorom Matovičom, ale aj najdôležitejšie rozhodnutia počas piatich rokov vo funkcii hlavy štátu.

Katastrofálna komunikácia a mizerná politická kultúra sčasti prekryli aj fakt, že v rokoch 2020-2023 bola na Slovensku v zásade štandardná prozápadná vláda, ktorá neťahala krajinu smerom na východ. Z dnešného pohľadu sa to môže javiť málo, no v prípade zmeny paradigmy po najbližších voľbách budeme možno ešte vďační, kto a akým spôsobom viedol tento štát v jednom z najťažších období za posledných sto rokov. Pokiaľ ide o lídra dnes už bývalej koalície, ktorý nesie najväčšiu zodpovednosť za jej úspechy aj zlyhania, najlepšie ho vystihol exminister práce Milan Krajniak z hnutia Sme rodina: „Eduard Heger mi raz o Igorovi Matovičovi povedal: Bud' ho budete brať takého, aký je, nebudete sa ho snažiť zmeniť a poučovať – a potom s ním môžete vyjsť. Alebo s ním nebudete vychádzať. Beriem ho takého, aký je.“ *Jednoducho Matovič*.

Peter Michalovič: *Rodinné filmové striebro* (Slovenský filmový ústav, 2023)

Rodinné filmové striebro predstavuje súbor 60 esejí o vybraných 60 dielach z dejín i súčasnosti slovenskej kinematografie, ktoré napísali 60 autori zo Slovenska, Čiech i ďalších krajín pri príležitosti osláv 60. výročia založenia Slovenského filmového ústavu (1963-2023), jedinej štátnej inštitúcie u nás, ktorá sústreďuje, uchováva, skúma a sprístupňuje kinematografické dedičstvo. Súčasťou SFÚ je samozrejme aj Národný filmový archív, ktorého

bohatstvo – množstvo známych i zabudnutých filmových pokladov – stále volá aj po takejto forme strieborného docenenia, pripomenutia.

Pri výbere autorov editori zohľadňovali generačnú i rodovú vyváženosť, rôznosť sfér ich akademického či iného spoločenskovedného pôsobenia. Preto sú medzi nimi okrem filmológov aj filozofi, estetici, teoretici a historici literatúry, vizuálneho umenia, prekladatelia, hudobníci alebo publicisti. Pri výbere editori u jednotlivých diel predpokladali už časom potvrdené kvality, nevyhýbali sme sa ani viacerým dielam od našich najznámejších filmových tvorcov. Pri zaradení tých najsúčasnejších diel zase zohrával rolu ich potenciál, prípadne sľubná perspektíva autora. V kontexte spomínaného výročia vzniku Slovenského filmového ústavu sa každý film v tomto výbere stáva symbolickým medzníkom tejto šesť dekád trvajúcej cesty.

Zuzana Vitková: *Ako chutí tarantula? 25 rozhovorov o slovenskej vede, o výskume mamutej DNA, draho-kamoch, umelej koži či o výbuchoch na Slnku* (N Press, 2023)

Ako chutí tarantula či kvety petúnie? Kvety petúnie sú jemne pikantné a kvety sedmokrások príjemne aromatické. Poučná aj zábavná kniha rozhovorov s 25 slovenskými vedcami, vedkyňami a odborníkmi, ktorí sa venujú výskumu v oblastiach od astrofyziky cez medicínu či vývoj bioplastov až po skúmanie nových zdrojov potravy a ich nutričnej hodnoty. Zistíte v nej napríklad to, koľko ton materiálu z meteoritov a komét dopadne ročne na Zem, ako sa v Košiciach vyvíja 3D tlač titánových skeletov, ktoré môžu nahradiť kosti, a ako vyzerá elektrická aktivita v mozgu pri rozmýšľaní. Aj slovenskí vedci skúmajú oblasti, ktoré prinášajú svetový pokrok. Robia výskum v odvetviach, aké by vám ani nenapadli a výstupy z ich skúmania môžu byť užitočné pre váš každodenný život.

Redaktorka *Denníka N* Zuzana Vitková vedcom a vedkyniam položila otázky, vďaka ktorým vám fakty z ich výskumov a toho, ako funguje svet, zostanú v pamäti aj bez čítania vysokoškolských skrípt. Vybrať do knihy len 25 rozhovorov bolo náročné, pretože na Slovensku je oveľa viac inšpiratívnych ľudí, ktorí majú o vede čo povedať. Kniha sa snaží priniesť čo najširší záber výskumných tém a cez niektoré rozhovory predstaviť aj osobné príbehy vedkýň a vedcov, ich pohľad na slovenskú vedu a dôvody, prečo sa rozhodli zostať na Slovensku alebo, naopak, odísť do zahraničia.

Juraj Mesík: *2023: Rok, keď zomrelo Ruské impérium* (Dixit, 2023)

Na jar 2014 Rusko anektovalo Krym, rozpútalo vojnu na východe Ukrajiny, kde okupovalo časť Donbasu a vytvorilo tam „Luhanskú a Doneckú ľudovú republiku“. V tom istom čas sa pokúšalo rukami svojich miestnych pomáhačov vytvoriť šnúru podobných „republik“ v iných oblastiach Ukrajiny – od Charkíva na severovýchode po Odesu na juhozápade. Ruský vodca Vladimir Putin v tom čase s entuziazmom rozprával o tom, že je na spadnutie vznik nového štátu Novorossija (Nové Rusko). Ten by mal odrezat zvyšok Ukrajiny od prístupu k moru, obrat ju o obrovskú časť jej ekonomického a ľudského potenciálu. Odpor ukrajinských občanov tieto plány prekazil a nijaké ďalšie „ľudové republiky“ ani Novorossija nevznikli. Rozpínavý kremelský režim

sa svojich šíalených imperiálnych plánov nevzdal a v roku 2022 znovu zaútočil na Ukrajinu.

Plány Kremľa na „blitzkrieg“ však stroskotali, Ukrajina už viac ako rok hrdinsky odoláva vražednej invázii z východu a karta sa začína obracať. Namiesto kremelských halucinácií o víťazstve „ruského sveta“ sa začalo vážne diskutovať o možnosti rozpadu súčasného ruského štátu v dôsledku vnútorných turbulencií po porážke vo vojne. Ak sa tak naozaj stane, čo by mal podniknúť okolitý svet, najmä demokratický Západ? Otázka znie – kto dnes potrebuje takého agresívneho a nezodpovedného aktéra medzinárodných vzťahov ako Ruská federácia? Juraj Mesík sa vo svojej knihe zamýšľa nad tým, kam by mohol vyústiť proces vnútorného rozpadu Ruska po porážke v imperiálnej vojne proti Ukrajine. Polemický charakter autorových úvah o možných scenároch je zjavný. Nech už to však s možným rozpadom Ruskej federácie dopadne akokoľvek, historickou analýzou podložené úvahy autora o tom, že Západ tentokrát nesmie sedieť so založenými rukami ako nečinný pozorovateľ by mali byť určite vyslyšané.

Lubomír Mäkký – Soňa Mäkká: *Turistika s deťmi* (N Press, 2023)

Láska k horám sa na deti prenáša! Máte radi hory, narodilo sa vám dieťa a rozmýšľate, na ako dlho budete bez turistiky? Máme pre vás dobrú správu. Na túru môžete ísť, len čo vám to sily dovoľia. Bude to iné, zrejme sa pozriete na miesta, kam ste predtým nechodili, a budete musieť riešiť úplne iné problémy ako doposiaľ, no povinnú outdoorovú abstinenciu to neznamená. Naopak, ak chcete neskôr so staršími deťmi chodiť do hôr za outdoorovými športmi pravidelne, treba v prírode tráviť voľný čas od malička. Deti si zvyknú na prostredie a bude to ich prirodzený biotop. Otázka nebude znieť, či sa cez víkend pôjde do hôr, ale kam a ako. Táto praktická príručka vás prevedie všetkým, čo treba vedieť a mať nachystané pred tým, ako vyrazíte s deťmi na hory. Čo zabaliť do batoha seba a čo deťom? Ako plánovať? Čomu sa vyhnúť? Ako sa stravovať a ako sa obliecť? Do ktorej doliny sa dá ísť aj s kočíkom?

František Kutlík: *Komunikácia v médiách – alebo čo sme si, to sme si, len o tom hovorme!* (Simars, 2023)

Moderátorka, herečka, spisovateľka Katarína Brychtová v predslove ku knihe o. i. uviedla: „Knižka je skvelá pomôcka nielen pre mediátorov, ale pre všetkých tých, pre ktorých je komunikácia základom ich profesie. A dovoľím si povedať, že môže pomôcť všetkým, ktorým záleží na sebarozvoji, na dobrých vzťahoch a spokojnosti v živote. Veď častokrát, možno aj nevedomky, sa snažíme urovnať konflikty, obrusujeme hrany, hľadáme riešenia vo vlastných rodinách, s našimi deťmi, rodičmi, uhládzame napäté vzťahy na pracovisku či s priateľmi.“ Áno, publikácia *Komunikácia v médiách – mediácia v komunikácii alebo čo sme si, to sme si, len o tom hovorme!* má ambíciu oslovit širokú čitateľskú obec a byť užitočnou pomôckou nielen pre mediátorov, ale aj pre manažérov, pedagógov, sociálnych pracovníkov či lídrov rôznych kolektívov, ktorých úlohou je, v prípade vzniknutých medziludských turbulencií, tenzií či rôznych problémov, komunikovať a aktívne zasiahnuť do riešenia sporov, respektíve konfliktov.

V tejto súvislosti sa pozornosť sústreďuje nielen na verbálnu i neverbálnu komunikáciu, na jej etický rozmer, em-

patiu a nenásilný prístup, ale aj na techniky aktívneho počúvania, na umenie klásť otázky a dokázať na ne aj kompetentne a pohotovo reagovať. Autor otvára aj ďalšie, súvisiace témy, napríklad kontext komunikácie s teóriou hier (ako sa pri nepríjemnom rozhovore možno inšpirovať hráčmi pokru), respektíve ako zabrániť strate tváre pri nevhodnej forme komunikácie. Primeraný priestor je venovaný aj čoraz aktuálnejšej téme, ktorou je elektronická komunikácia, či už v podobe e-mailov alebo prostredníctvom rôznych foriem videohovorov a videokontaktov. Ako čerešnička na torte je v publikácii spomenutá aj téma umelej inteligencie prostredníctvom rôznych číbotov a súčasne vízií, čo nás v tejto oblasti čaká a určite neminie.

Nechýba však ani humor, nadhľad a exkurz do dávnej i nedávnej minulosti; spomeňme Sokratove filtre, vysvetlenie prečo pri komunikácii veľa hovoriť a veľa povedať nie je vždy to isté, čo spája Gilgameša, Pygmaliona, Golema či Hugovho Jeana Valjeana pri umení komunikovať, respektíve, prečo je, podľa G. B. Shawa, niekedy najväčším problémom komunikácie ilúzia, že k nej vôbec niekedy došlo.

Leopold Moravčík: *Hotel na samote* (Perfekt, 2023)

Ukážka z knihy:

V tých nedávnych časoch všetko bolo dovolené, ale takmer nič nefungovalo, ako malo. Snáď s výnimkou organizovaného zločinu. Bolo to obdobie veľkej privatizácie, lacných úverov, ktoré sa nemuseli splácať...

Chcela by som vedieť, či sa údaj o mojom príchode a pobyte v hoteli nedá nejakým spôsobom odstrániť. Skrátka, že tu nie som a ani som tu nikdy nebola. Chcem mať od manželky aspoň chvíľu pokoj a všetko vrátane rozvodu riešiť na diaľku.“ „Už som vám povedal, že ako hotelier si to nemôžem dovoliť, existujú prísne predpisy o evidencii ubytovaných. Mohli by mi zobrať licenciu.“ Otvorila kabelku, vybrala z nej zväzok bankoviek a položila ho na stôl. „Tu je päťtisíc eur. Potrebujem zmiznúť z verejnosti, inak budem mať problémy.“ „Hovorím vám, že to nejde. Prečo trváte na ubytovaní v našom hoteli a nehľadáte iné riešenia?“ Z kabelky vybrala ďalší zväzok bankoviek. „Ani za desaťtisíc?“ „Ani. Prečo nezvážite iné možnosti? Existujú mnohé.“ „Poviete mi aspoň jednu možnosť? Za päťtisíc?“ Po tejto ponuke som začal váhať. Mať hotovosť, niečo ako čierny fond, to je pre každého podnikateľa lákadlo.

Mať peniaze, ktoré neprebehli bankovým systémom a nedajú sa vystopovať. Možno sa niekomu zdá päťtisíc málo, ale čierny fond má vždy oveľa väčšiu hodnotu, aká sa dá spočítať podľa núl na bankovkách. Najmä, keď sa objaví v čase najväčšej núdze.

Lia Velikanič: *Flirt* (Meridiano-press, 2023)

Mladučká Kristína je aj pod dohľadom starostlivej tety, majiteľky malej reštaurácie, neriadenou strelou. Po skrate emocionálne nestabilnej sesternice vidí v rovesníkoch hrozbu a v prítomnosti priťažlivého prevádzkara Romana, napriek značnému vekovému rozdielu, hľadá rozptýlenie. Roman, sebavedomý a slobodný štyridsiatnik okamžite prehodnotí prvú mienku, ktorú mu ponúkne Kristínin vzhľad. Keď pred jeho zrak spadnú blondavé vlnky jej polodlhých vlasov a zadíva sa do jej belasých očí, prirovnánie krásna ako anjelič, nadobúda plnohodnotný význam. Svätotiara a pazúry ale nejdú dokopy, bábiky nehryzú a labute nevrčia. Kto by od plných ružových pier čakal toľkú

spurnosť? Sebe vlastným štýlom odoláva jej zvodom, čo namiesto toho, aby jej rozmary utlmilo, ju iba postrkuje k stále odvážnejším krokom. Uvedomuje si mladá levica, čo od neho v skutočnosti chce? Iba nezáväzný flirt? Lenže tento flirt ich zmietne oboch.

Lubo Dobrovoda: *Ja parkáč. Socík bol šíalená jazda* (Marenčin PT, 2023)

Ukážka z knihy:

Vlado vymyslel Triangel, pesničkovú reláciu, ktorá v osemdesiatom druhom bola ako zjavenie, a Ďuro, režisér, ktorý vyrobil všetky tie skvelé pesničkové klipy pre Luciu, Tublatanku, Všetchno na Mars od Dalibora Jandu alebo Müllerovu pecku Prečo vy, ľudia dvadsiateho storočia, máte vždy zachmúrené obočia. Za všetko, čo som nevidel z civilizovaného sveta, ďakujem komunistickej strane a jej úžasnému vynálezu železná opona. Zároveň jej ďakujem, že mi umožnila aspoň dostať sa do Ruska, zeme, kde včera zožrali to, čo mali na zajtra, zeme obrovských obchodných domov GUM, kde ľudia sedeli v hajzloch bez dverí, srali, rozprávali sa a pili vodku. Najviac som sa čudoval, čo serú, keď nič nebolo. Nikde nebolo nič! Ani hovno. Hovorí Ľubo Dobrovoda, autor kníh Ja malkáč a Ja veľkáč, narodený 22. 9. 1962, čo bol dátum akurát tak dobrý na to hodiť si mašlu...

Jara Radošovská: *Podivné prípady Urbana Baránika* (Maitrea, 2023)

Podivné prípady Urbana Baránika sú neserióznou fantasy detektívka, ktorej hlavným hrdinom je Urban Baránik, čarodejník z okolia Banskej Bystrice. No... hrdinom. Urban Baránik je mrzutý, ušomraný a melancholický chlapík a ako čarodejník pomerne neschopný. Nielenže čaruje mizerne, ešte je aj jeho čarovanie spoločensky nevhodné – keď chce čarovať, musí spolu s kúzlom vyslať nadávku. Jeho mágiu totiž poháňa sila nevyslovených nadávok, ktoré blúdia vesmírom a hľadajú spôsob, ako by mohli svoju energiu uvoľniť. Urbanovi Baránikovi sa podarilo priplieť sa k viacerým podivným prípadom a s pomocou svojho čarovania, hoci pomerne márneho, musel riešiť záhady a odhaľovať zločiny. A ukázalo sa, na jeho vlastné a aj naše prekvapenie, že sa mu v tom celkom darí. Urban, čo ako je mizerný čarodejník, je úspešný aspoň v tom, že prináša čitateľom zábavu a radosť. A to sa počíta!

Lubomíra Mervartová: *Ukáž mi nebo* (Confessio Augustana, 2023)

Zbierka je tvorená básňami z rôznych období v priebehu niekoľkých rokov. Boli písané náhodne, tak ako ich sám život autorke prinášal. V zbierke nájdete staršie aj nové básne. K napísaniu básní boli inšpiráciou ľudia, ktorých stretávala a nejakým spôsobom sa dotkli autorkinho života. Mnohé boli inšpirované reálnymi osobami. Napríklad milá a dobroprajná suseda z rodného mesta, kňaz či rehoľná sestra, dieťa na prechádzke s mamou – aj oni sa stali inšpiráciou k písanému slovu. Rodina a láska jej členov boli rovnako nemalou inšpiráciou. Predovšetkým však viera v Pána Boha. No boli to aj ťažkosti a strádanie v živote, spôsobené zlomyseľnými ľuďmi, ktoré sa značnou mierou podpísali na vnímaní sveta, na práci. Vo svete je stále dobro aj napriek tomu, že sa snažili o deštrukciu života. Túto prvú zverejnenú zbierku básní autorka venovala všetkým obetiam a ich

rodinám na Slovensku, ktoré trpeli vo svojom živote útlakom zo strany komunistického režimu a nemorálnou aktivitou agentov ŠtB voči ľudskému životu.

Tatiana Brezinská: *Pod provensalským nebom* (Mafra Slovakia, 2023)

Lina prežíva náročné životné obdobie. Len niekoľko dní pred svadbou pristihne snúbenca pri nevere a celý doterajší život sa jej rozsype pred očami. Brat Noro a jeho manželka Gréta sa však rozhodnú, že namiesto zrušenej svadobnej cesty poletia na dovolenku do Francúzska, do slnečného Nice, spolu s ňou a pokúsia sa jej znova vrátiť úsmev. No ani čarovné Azúrové pobrežie nepomáha. Až do chvíle náhodného stretnutia s iným mužom a jeho návrhu stráviť niekoľko spoločných dní túlaním sa po provensalských mestách. Pobyt v južnom Francúzsku tak získa nový rozmer vo viacerých ohľadoch.

Jana Pronská: *Naveky tvoja* (Slovenský spisovateľ, 2023)

Kráľovná historickej romancy Jana Pronská má na svojom konte už dvadsaťtri kníh a dlhé roky patrí k najobľúbenejším slovenským autorkám. Námet pre svoj najnovší román s názvom *Naveky tvoja* opäť čerpala z našich dejín, no tentoraz nás zavedie i na neapolský kráľovský dvor, miesto zrodu podmaňujúceho príbehu lásky dvornej dámy Hermíny a rytiera Matiasa.

Dvorná dáma kráľovnej Jany Neapolskej Hermína de Brie-Comte sa počas veľkolepého rytierskeho turnaja zahľadí do uhorského rytiera Matiasa z Borše, ktorý jej záujem opätuje. Netrvá dlho a vzájomná náklonnosť medzi dvoma mladými ľuďmi prerastie v lásku. Ani jeden z nich však netuší, že ich nečaká šťastný koniec. Kráľovná Jana má totiž s Hermínou vlastné plány, ktoré pramenia v minulosti, a je pevne rozhodnutá urobiť čokoľvek, aby ich naplnila. Kvôli pomste neváha Hermína a Matiasovi zničiť život a nik netuší, ako ďaleko je schopná zájsť. Zlovôľa a intriga kráľovnej zmaria aj tú najmenšiu nádej, že sa zalúbenci dočkajú spoločného šťastia. Hermína sa musí vydať za iného a Matiasovi jej domnelá zrada zlomí srdce. Akoby toho nebolo málo, ženichom je jeho nič netušiaci priateľ Róbert Druget, ktorý sa má stať novým vyslancom na neapolskom kráľovskom dvore... Nájdú si dve milujúce srdcia k sebe znovu cestu i napriek tomu, že nad nimi visí hrozba horšia než smrť? Aké príkoria budú musieť zniesť, aby prekonali intrigy, obvinenia i vlastné pochybnosti a nedôveru? Je ich láska dosť mocná, aby zdolala všetky prekážky?

Dušan Šuster: *Vesmírna plavba Pterodactyla Kôstku* (Literárna bašta, 2023)

Medziplanetárny príbeh pre deti od 9 do 99 rokov. Známy vedec a laureát Nobelovej ceny Pterodactylus Kôstka si sám postaví raketoplán a vydáva sa do kozmu. Len čo pristane na planéte zvanej Orech, zistí, že jeho vesmírna expedícia má jedného člena navyše. Nepozvaný astronaut nie je dvakrát zhovorčivý, dokonca ho nefascinujú ani zázraky vesmíru. Podarí sa im spoločne nadviazať kontakt s miestnymi obyvateľmi? Pterodactylus Kôstka pochopí, že treba pristúpiť k radikálnemu kroku: prvý raz v živote bude musieť venovať pozornosť nielen svojim geniálnym myšlienkam, ale aj svojim pocitom... A aby toho nebolo málo, aj pocitom ostatných.

Eva Borušovičová: *Dokonalé diéta* (Slovart, 2023)

Príbeh pre deti aj pre dospelých o tom, že dokonalé je nepriateľom dobrého, ale kým to nevyskúšame, nevieme tomu uveriť. Chceli by ste byť dokonalí? Alebo aspoň dokonalejší? Mať normálnejších rodičov? Poslušnejšie deti? Máte tri možnosti: Pracovať na sebe neúnavne celý život. Stretnúť vhodného vynálezcu a použiť jeho špeciálny prístroj. Prečítať si túto knižku a pochopiť, že nie všetko dokonalé je aj dobré a hodí sa nám to do života. V tomto príbehu vystupujú: Filip, ktorý je zrazu dokonalý, jeho sestra Danka, ktorá vie pozorovať a má detektívne schopnosti, a ich mama s tatom, ktorí sa snažia byť obstojnými rodičmi, čo im sily stačia. Našťastie je tam aj kamarátka najlepšia na svete, pani Šťastná z prízemia, pán Nešťastný zo siedmeho poschodia a jeden celkom netypický vynálezca. Čítajte a tešte sa z nedokonalaj krásy detstva, nech už máte rokov, koľko len chcete!

Halka Marčeková: *Strašidielka a Cica* (Strašidielka, 2023)

Už tretia knižka v sérii o strašidielkach z pera scenáristky a dramaturgičky detských programov. Opäť príbeh s detektívnou zápletkou, kopou humoru a veľkou láskou k všetkým živým tvorom. Nad dedinkou Strašivieskou sa vypína zrúcanina Strašihradu. Býva tu päť veselých strašidielok, ktorých sa však vôbec nemusíte báť. To skôr ony sa boja o svoju kamarátku mačku Cicu. Mala ich prísť navštíviť, a odrazu záhadne zmizla. Čo sa len mohlo stať? Strašidielka s popleteným netopierom Chiropterom sa púšťajú do pátrania. Čaká ich dobrodružstvo plné nečakaných stretnutí a prekvapení. Z Chiroptera sa dokonca stane úspešný špión. A objaví sa tu aj jeden strapatý kocúr, ktorý si myslí, že je divá mačka. Stretne sa Cica opäť so svojimi priateľmi zo Strašihradu?

Barbora Holubová: *Ja som Adamko* (Príroda, 2023)

Osobnosť dieťaťa sa formuje od narodenia pôsobením rodiny, kamarátov či učiteľov, teda každej sociálnej skupiny, v ktorej trávi čas. Ak ho v hľadaní vlastnej identity chcete podporiť, nechajte ho vždy povedať, čo ho trápi a z čoho sa teší, dovoľte mu vyjadriť pocity a želania, a dajte mu priestor na obľúbené aktivity a hry. Tento pracovný zošit, určený pre chlapcov predškolského veku, je milou a hravou pomôckou, ktorá vám v tom určite pomôže. Nový kamarát Adamko prevedie vášho syna, vnuka alebo žiaka jeho vlastným svetom a pomôže mu objaviť tie skutočnosti a zaujímavosti, ktoré si ešte celkom neuvedomoval. Chlapec sa vďaka tomu naučí veľa sám o sebe, zistí kým je, a pochopí, že je nenahraditeľný.

Kol. aut.: *Vysoké Tatry – preukaz na pečiatky* (Bublina print, 2023)

Výnimočný sprievodca pre deti, ktorý sa stane ich verným spoločníkom pri objavovaní krás a tajomstiev Vysokých Tatier. Ilustrácie od študentov Vysokej školy výtvarných umení a mini aktivity budú deti motivovať zbierať pečiatky z vysokohorských chát. Deti objavia nové informácie o chatách, vrchoch a zvieratách, ktoré v Tatrách žijú a prostredníctvom mini hádaniek, rýmovačiek či úloh si vytvoria nezabudnuteľné spomienky. Tatranský preukaz je perfektným spoločníkom pre rodiny, ktoré sa chystajú objaviť krásy Vysokých Tatier a tiež podnecuje deti k zvedavosti a motivuje ich k novým dobrodružstvám.

Sokolská župa rakouská
1010 Wien, Drachengasse 3/5
www.sokol-wien.com
E-mail: sokol@sokol-wien.at

Starosta:
dr. Thomas FREY-MATERNA
E-mail: materna@aon.at
Tel./fax: ++43 1 604 87 04

Sokol informuje

Jako tělovýchovný spolek s dlouholetou tradicí Vám Sokol nabízí sportovní hodiny vedené školnými vedoucími s velkou praktickou zkušeností.

Přijďte se podívat,
srdečně Vás zveme!

Náčelnictvo a cvičitelé
Sokolské župy rakouské

Náčelnice: dr. Daniela FREY-MATERNOVÁ
Náčelník: Mag. Stanislav ŠTĚRBA

e-mail: jar.hovorka@gmx.at
jednatelka

Sokolský adresář:
www.sokol-wien.com

Česká obec sokolská

Tyršův dům – Újezd 450,
118 01 Praha 1
Tel.: ++420 257 007 111
Fax: ++420 257 320 580
www.sokol.eu

Cvičení rodičů s dětmi

Cvičíme
každý pátek
16:00 – 17:00
Bližší informace:
Mag. I. MÜHLBERGEROVÁ
tel.: 480 49 14

Župní družstvo volejbalu (vedoucí odboru Anton Florián, tel. 01/586 86 86)

23, Anton-Baumgartner-Strasse – kulatá hala Alt-Erlaa

Čtvrtek	19:30 – 21:00	odběžená (muži)
---------	---------------	-----------------

Župní trénink ve stolním tenise (info: Pavel Vlček, tel. 0680 3107573)

17, Steinergerasse 7 – sokolovna

Středa	19:00 – 21:00	stolní tenis
--------	---------------	--------------

Župní zdravotní cvičení

17, Steinergerasse 7 – sokolovna

Úterý	16:00 – 17:30	ženy a muži
-------	---------------	-------------

Sokol Vídeň I/V

3, Sebastianplatz 3 – tělocvična školy Komenský

Úterý	19:30 –	rekreační volejbal
-------	---------	--------------------

Sokol Vídeň II/XX/XXI

Info: Věra Mottlová, tel./fax: 01/2728326 od 10:00
21, Roda-Roda-Gasse 7

Úterý	18:00 – 21:00	míčové hry (ženy + muži)
-------	---------------	--------------------------

Sokol Vídeň III/XI

3, Sebastianplatz 3 – tělocvična školy Komenský

Čtvrtek	19:00 – 21:00	gymnastika (ženy a muži)
---------	---------------	--------------------------

Sokol Vídeň X

10, Angeligasse 21 – sokolovna
E-mail: sokol-10@chello.at
Tel. a záznamník: 01/600 20 20

Úterý	18:00 – 21:00	stolní tenis
	18:00 – 19:00	showdance Sokol X
	19:00 – 20:00	aerobic Sokol X
	20:00 – 22:00	fotbal Sokol X
Středa	19:00 – 21:00	Volejbal Sokol III
	Čtvrtek	09:00 – 10:30
Pátek	15:30 – 19:00	SVS (dorostenci, Sokol V U-17)
	18:00 – 21:00	stolní tenis
	19:00 – 21:00	SVS (Sokol V)

Sokolská jednota Tyrš XII/XV

Info: jar.hovorka@gmx.at, tel. 0699/12 68 12 46
Jednota cvičí v sokolovně 10, Angeligasse 21.

Pondělí	19:30 – 21:00	míčové hry (muži)
Čtvrtek	16:30 – 17:20	rodiče s dětmi a předškolní děti
	17:30 – 18:45	základní sport, gymnastika (žactvo 6-14 let)
	19:30 – 20:30	kondiční a posilovací cvičení na hudbu (ženy + muži)

Sokol Vídeň XVI/XVIII

17, Steinergerasse 7 – sokolovna, tel. 01/480 14 55

Pondělí	16:30 – 17:30	cvičení rodičů s dětmi
	19:00 – 21:00	trénink oddílu stolního tenisu
Úterý	18:00 – 19:30	aerobik (s Kvetkou)
Středa	19:00 – 21:00	trénink oddílu stolního tenisu
	Čtvrtek	16:30 – 18:00
Pátek	19:30 – 21:00	cvičení žen
	17:15 – 18:30	cvičení žactva
	20:00 – 22:00	cvičení mužů

Ohlédnutí za letošním setkáním v Oetzu

Už po osmačtyřicáté se v nádherném horském prostředí malebného Oetzu sešli v Tyrolích sokolové z mnoha evropských sokolských žup, aby si společně zaspotovali a utčili památku zakladatele Sokola dr. Miroslava Tyrše, který zde v roce 1884 zahynul.

Starosta obce Oetz se nemýlil, když pořadatelům letošního srazu, Sokolské župě švýcarské, sliboval pěkné počasí po celý víkend letnic. Od soboty do pondělí bylo možné v Oetzu slyšet češtinu a slovenštinu téměř všude. Nejvíce ovšem na místech, kde se po dva dny odehrávala četná sportovní klání, po nichž následoval zasloužený oddech u táboráku s tradičním opékáním vuřtů a jiných dobrůtek.

Taková velká akce, na níž se sejde na 300 účastníků, se neobejde bez řádných příprav. A nebyli bychom sokolové, kdybychom si vzájemně nepomohli. Švýcaři museli zajet do Oetzu již v únoru, aby se s tamějším svazem turistů a obecním zastupitelstvem dohodli na místě konání srazu, protože nad dětským hřištěm, kde se loni setkání konalo, došlo k sesuvu půdy, a muselo být tudíž z bezpečnostních důvodů uzavřeno. Letos se sportovalo na tréninkové části velkého fotbalového hřiště, nedaleko loňského místa srazu. Před vstupní branou do sportovního areálu je malá loučka, na které byl postaven velký stan, sloužící pořadatelům jako správní základna a rychlý úkryt pro případ deště a v neposlední řadě jako bufet, který letos opět obsluhovali „Vídeňáci“. Čepovalo se dobré české pivo, milovníci kávy si také přišli na své a pro děti byly připraveny nealkoholické nápoje.

Od 14 hodin se do stanu trousili sokolové přihlašující svá družstva na volejbalový mix-turnaj a před stanem navcičovala skupinka malých dětí pochod se sokolskou vlajkou ke stožáru. Naostro to zvládli opravdu na výbornou! Za zvuku fanfár Josefa Suka se poté na stožáru třepetala sokolská vlajka a Sokolské setkání 2023 bylo oficiálně zahájeno. Vzápětí byl odstartován také volejbalový turnaj, na němž o prvenství soutěžilo celkem osm družstev. Hrál se na dvou hřištích ve dvou skupinách. Rozhodnuto bylo až v neděli, kdy se turnaj dohrával. Souběžně totiž probíhalo mnoho dalších sportovních soutěží pro děti i dospělé. Kromě volejbalového turnaje se v Oetzu tradičně běží běh zdatnosti. Ten se konal v neděli, a to v několika kategoriích. Od těch nejmenších dětiček přes starší děti, ženy až po muže, kteří měli trasu dvojnásobnou.

A ještě jednu soutěž si pro nás pořadatelé vymysleli. Měli jsme vytvořit živý obraz s názvem „Nezbední sokolící vprovázejí dr. Miroslava Tyrše lesem plným hříbků a skřítků do Oetzu“. Přihlásily se pouze dva týmy: „Šnyclé“ z Vídně a „Burčáci“ ze Zábřehu. Porota hodnotila oba obrazy po stránce uměleckého dojmu, technického provedení a sportovní obtížnosti. Zřejmě se líbily oba stejně, oba dva byly ohodnoceny 54 body. Jak diplomatické rozhodnutí našich švýcarských přátel!

V sobotu i v neděli byl vždy po skončení sportovního programu slavnostně zapálen táborák, nad jehož plameny se grilovaly pomalu hnědnoucí vuřty. Před stanem se rozeřádila skupinka hudebníků a zpěváků, která se až do pozdních hodin, přesněji řečeno až do únavy prstů a hlasů, postarala o dobrou náladu, která činí sokolské srazy tolik oblíbené a nezapomenutelné. Zatímco sobotní táborák bývá zahajovací, při nedělním táboráku jsou vyhlašovány vý-

sledky soutěží a rozdávány medaile a diplomy. Především při odměňování dětí se fotoaparáty či mobily rodičů přímo předhánějí ve cvakání spouští a potlesk téměř neustává. Po tomto slavnostním ceremoniálu se opět hraje, zpívá a tančí. Později, pro ty nejvytrvalejší, pouštěl reprodučkovou hudbu DJ Robert. A neptejte se, prosím, do kdy.

Uveřejňovat zde výsledky všech soutěží by asi zabralo hodně místa. Prozradím tedy jen, že „Vídeňáci“ ve volejbalu skončili třetí za Sokolem Jinonice a Sokolem Luzern. A že také ostatní přítomní sokolové z Vídně si sportovně vedli velmi dobře.

Slíbila jsem napsat článek o letošním srazu, ale po pravdě řečeno, z bufetu jsem si mohla jen tu a tam odskočit, abych povzbudila své dva vnuky nebo náš vídeňský volejbalový manšaft. Sledovat veškeré soutěže bylo nemožné. Sokolská župa švýcarská již umístila na své webové stránky velké množství fotografií a nepochybuji, že tam najdete i výsledné tabulky.

Pondělí patří již společenským událostem, v našem případě plní mši svatou za dr. Miroslava Tyrše a následnému průvodu k pamětním deskám. Ale o tom vám zde pofereuje br. Seliger, kterému teď předávám slovo.

Po dvou dnech plných sportovních her, soutěží a večerů u táboráku jsme se na svatodušní pondělí sešli ve společenském sále místní školy v Oetzu, abychom slavnostní mši svatou vzpomněli na dr. Miroslava Tyrše a všechny zemřelé sokoly. Na začátku nás uvítal starosta Sokolské župy švýcarské br. Petr Chour, který zhodnotil několika větami letošní sraz, poděkoval nám za účast a předal slovo ses. Ing. Haně Moučkové, starostce ČOS, která nás pozdravila a pozvala v příštím roce na Všesokolský slet do Prahy.

Následovala mše svatá, kterou celebrou br. páter Bohuslav Švehla z České duchovní služby Mnichov a čestný člen Jednoty Sokola Mnichov. Texty písní byly vybrány v sokolském duchu, a tak jsme zpívali s nadšením. V přímluvách jsme se modlili za zdárnou budoucnost světového sokolstva i za zemřelé sokoly. Po svatém přijímání a závěrečném požehnání byl polní oltář přenesen stranou a pódium se uvolnilo pro další slavnostní akt, který byl pro mnohé milým překvapením.

Starosta Zahraniční obce sokolské a starosta Sokolské župy rakouské dr. Tomáš Frey-Materna a starostka ČOS ses. Ing. Hana Moučková totiž předávali Zlaté medaile zasloužilým členům Sokola. In memoriam byla udělena Zlatá medaile zemřelému Vladimíru Benešovi, bývalému členovi Jednoty Sokola Mnichov a spoluzakladateli každoročních srazů v Oetzu. Vyznamenání převzal Zdeněk Hanzl, bývalý starosta Jednoty Sokol Mnichov. Dále ocenění převzali osobně br. Jan Václav Trunčík, bývalý náčelník a sta-

rosta Jednoty Sokol Mnichov a spoluzakladatel zájezdů do Oetzu, a starosta Sokolské župy švýcarské br. Petr Chour.

Na závěr vystoupil sokolský Pěvecký klub seniorů RETRO z Prahy 7 pod vedením ses. Zdeny Součkové, který měl v repertoáru i několik lidových písní, které jsme mohli zpívat společně s ním. Velké ovace a potlesk toto vystoupení o maličko protáhlo, takže se uctění památky dr. Tyrše posunulo o čtvrt hodiny. Proto byl sraz praporečnicků a účastníků slavnostního pochodu u dřevěného mostu přes řeku Aach stanoven přesně na dvanáctou hodinu.

Sokolky a sokolové v krojích a slavnostních uniformách se srocovali s prapory a věnci ve stínu stromů lemujících divokou a hlučnou řeku Aach a s nimi se i ostatní členové Sokola s dětmi a přáteli připravovali na asi jeden kilometr dlouhý pochod k pomníku, na místo, kde bylo kdysi nalezeno mrtvé tělo utonulého dr. Tyrše. Po cestě průvod míjel sokolskou lípu „Libuši“, věnovanou pražskou sokolskou TJ Pankrác v roce 2014, které se na březích bujné řeky očividně dobře daří. Jakmile praporečníci dorazili k turistické dřevěné lávce zvané Wellerbrücke, celý průvod se zastavil. Na místech, kde spoluzakladatel Sokola a sokolského hnutí nechal svůj život, byly nad zuřivou horskou vodou po obou stranách lávky vztyčeny k jeho poctě sokolské zástavy zúčastněných sokolských jednot. Poté se průvod vydal k nedalekému balvanu, na kterém jsou připevněny pamětní bronzové desky věnované od různých sokolských žup a obcí z celého světa. Zde bylo proneseno několik slavnostních slov, položeny věnce s trikolórami a zazněly hymny obou našich národů, česká a slovenská.

Na závěr nesměla chybět ani památná fotografie, takže se to kolem památníku hemžilo lidmi a dětmi a všichni se předháněli v tom, kdo uzme to nejlepší místo k fotografování. Náročné svatodušní dopoledne zvládli sokolové na jedničku, a protože dalším bodem programu byla už jen cesta domů, nezbyvalo nám nic jiného, než se rozloučit a slíbit si navzájem, že se za rok opět v Oetzu sejdem.

Nazdar!

30. 5. 2023, *Nela Štěrbová a René Seliger*

Zemřel sokolský činovník Georg Materna

18. května zemřel neočekávaně ve Vídni ve věku třiaosmdesáti let komerční rada, vídeňský Čech a sokolský činovník Georg Materna. Předek Georga Materny přišel do Vídně z Čech před první světovou válkou roce 1903 a svůj život zasvětil ševcovství. Dnes patří firma Materna k nejvýhlednějším obuvníkům v celé Vídni, což potvrzuje i řada významných klientů z prostředí politiky, umění či filmu.

Komerční rada Georg Materna je držitelem řady ocenění, mimo jiné Čestného řádu města Vídně.

Poslední rozloučení se konalo 20. června na hřbitově Südwest v 12. vídeňském okrese. Čest jeho památce!

X. všesokolský sjezd v roce 1938

Před pětaosmdesáti lety, 3. července 1938, byl v Praze zahájen X. všesokolský slet. Hlavní cvičení proběhla na Strahově. Dominantní skladbou byla Pecháčkova *Přísaha republice*, při níž cvičilo na ploše Masarykova státního stadiónu současně přes 30 000 sokolů. Průvod Prahou trval 4 hodiny a stal se národní manifestací sokolů před nastupujícím fašismem.

SPORT

Vondroušová je vítězkou Wimbledonu 2023

Markéta Vondroušová (* 28. 6. 1999, Sokolov) je česká levoruká tenistka a wimbledonská vítězka, kterou se stala jako třetí Češka v roce 2023 (po Janě Novotné z roku 1998 a Petře Kvitové z let 2011 a 2014). Zároveň ovládla londýnský grandslam jako první nenasazená hráčka od zavedení systému nasazování v roce 1927 a pátá levoruká tenistka v open éře po Jonesové, Navrátilové, Kvitové a Kerberové.

Na odložených Letních olympijských hrách 2020 v Tokiu se stala stříbrnou medailistkou ve dvouhře. Ve své dosavadní kariéře na okruhu WTA Tour vyhrála dva singlové turnaje. V rámci okruhu ITF získala osm titulů ve dvouhře a šest ve čtyřhře. Na žebříčku WTA byla ve dvouhře nejvýše klasifikována v červenci 2023 na 10. místě a ve čtyřhře v červnu téhož roku na 48. místě. Od roku 2011 hraje za tenisový oddíl I. ČLTK Praha. V roce 2018 se stala také členkou armádního klubu ASC Dukla Praha.

Mezi juniorkami ovládla s krajankou Miriam Kolodziejovou čtyřhru na Australian Open 2015 a French Open 2015. V květnu téhož roku se na juniorském kombinovaném žebříčku ITF stala světovou jedničkou, již byla do US Open 2015. Na juniorském kombinovaném žebříčku ITF se 25. května 2015 stala světovou jedničkou.

Svůj styl popsala slovy: „Pouze se snažím o agresivní hru a možná o něco na způsob mixování úderů při snaze dobře podávat a pohybovat se.“

Pistoláři Rampula a Dědová mají z Evropských her stříbro v rychlopalbě

Pistoláři Matěj Rampula a Alžběta Dědová získali na Evropských hrách stříbro v soutěži smíšených dvojic v rychlopalbě. Ve finále na střelnici ve Vratislavi podlehli ukrajinské dvojici Julija Korostylovová, Pavlo Korostylov. Překvapivě bez medaile skončí v Polsku družstvo skeetařů. Tým ve složení Tomáš Nýdrle, Jakub Tomeček a Radek Prokop v šestičlenné kvalifikaci obsadil poslední místo. Česká střelecká

výprava získala na Evropských hrách třetí cenný kov po stříbru a bronzu puškaře Jiřího Přívratského.

Vítězná Veronika Vojtová

Vodní slalomářka Veronika Vojtová vyhrála závod v kayakcrossu v Tacenu a v nové olympijské disciplíně slaví poprvé zlato ve Světovém poháru. Třiatřicetiletá kajakářka ve finále předčila i domácí Evu Terčeljovou a australskou hvězdu Jessicu Foxovou, jež skončila třetí. Vojtová je z roku 2019 mistryni světa v extrémním slalomu z Prahy, tehdy se jel v Troji po skončení Světového poháru. V Tacenu zvládla všechny čtyři vyřazovací jízdy a dočkala se titulu po osmém místě v individuálním závodě.

Fišerová stříbrná na SP v Troji v kayakcrossu

Tereza Fišerová na Světovém poháru vodních slalomářů v Praze po loňském zlatu skončila v kayakcrossu druhá. V napínavém souboji o vítězství došla za Britkou Kimberley Woodsovou. Druhá pozice patří Fišerové i v průběžném pořadí nové olympijské disciplíny, vede třetí Italka Stefanie Hornová.

Napoleaová zvítězila na golfovém turnaji

Kristýna Napoleaová vyhrála jako třetí česká golfistka turnaj Ladies European Tour. Na German Masters porazila v rozstřelu Angličanku Caru Gainerovou a napodobila loňské úspěchy Jany Melichové z Berouna a Kláry Davidson Spilkové z Irish Open.

Biker Ondřej Cink opět na stupních vítězů

Biker Ondřej Cink skončil třetí v závodě Světového poháru v Leogangu a po dvou letech se v seriálu olympijského cross country vrátil na stupně vítězů. Šestinásobný mistr republiky dosáhl v Rakousku na sedmé pódiové umístění v kariéře.

Kajakář Prskavec pošesté mistrem Evropy

Kajakář Jiří Prskavec se stal pošesté mistrem Evropy ve vodním slalomu. Na Evropských hrách v Krakově obhájil třicetiletý reprezentant loňský triumf a zároveň zajistil České republice účastnické místo na olympijských hrách v Paříži v příštím roce. V závodě žen skončila třetí Tereza Fišerová. Ziskem bronzové medaile tak na Evropských hrách zkompletovala medailovou sbírku.

Jan Kodeš k 50. výročí svého triumfu ve Wimbledonu

Legendární tenista Jan Kodeš nemůže uvěřit, že od jeho vítězství ve Wimbledonu uběhlo už padesát let. Výročí oslavil v Londýně sklenkou vína. Sedmasedmdesátiletý rodák z Prahy byl letos zvláštním hostem v All England Clubu a zúčastnil se i řady slavnostních akcí. V rozhovoru s novináři si přál, aby se dařilo českým zástupcům.

Zavzpomínal také na organizaci, která vypadala před padesáti lety zcela jinak. Hrál se s bílými míči, na centrálním kurtu nebyla střecha, chyběla řada dalších kurtů,

hráči si během výměny stran nesesedali. „Atmosféra ale byla stejná, narváno lidmi,“ uvedl Kodeš. Do Wimbledonu jezdí každý rok, letos ho díky jubileu pozval předseda All England Clubu jako zvláštního hosta. Vedle hrazeného ubytování a letenek první třídou se mohl těšit na pozvání do královské lóže.

Souček nejlepším českým fotbalistou sezóny

Fotbalista Tomáš Souček se stal nejlepším českým hráčem sezóny. Novinářskou anketu ovládl osmadvacetiletý reprezentační kapitán a záložník West Hamu o jediný bod před Antonínem Barákem z Fiorentiny. Třetí byl s výrazným odstupem necelých 230 bodů záložník Twente Enschede Václav Černý. Klub sportovních novinářů výsledky 27. ročníku ankety slavnostně vyhlásil v Praze. Souček zvítězil, přestože nevyhrál podzimní ani jarní část hlasování. Souček s West Hamem nedávno ovládl Evropskou konferenční ligu a získal svou první trofej v pohárových soutěžích UEFA. Spolu s ním se radoval i bek Vladimír Coufal, jenž tentokrát skončil v anketě sedmý. Obhájce prvenství v anketě útočník Patrik Schick z Leverkusenu vinou zranění skončil až osmý.

Muchová prohrála finále v Roland Garros

Tenistka Karolína Muchová na Roland Garros první grandslamový titul nezískala. Ve finále prohrála šestadvacetiletá rodačka z Olomouce s polskou favoritkou Igu Świątekovou 2 : 6, 7 : 5, 4 : 6. Nenavázala tak na předloňský triumf Barbory Krejčíkové a vítězství Hany Mandlíkové z roku 1981. Finálové drama trvalo téměř tři hodiny a česká tenistka se na svém prvním finále na grandslamu velmi rvala o triumf, o překvapení se ale nakonec nepostarala. V rozhodujícím setu měla dvakrát výhodu brejku, obrat ale nedokonalala.

Díky nejlepšímu grandslamovému výsledku v kariéře se Muchová posune ze 43. místa světového žebříčku na 16. pozici, která je jejím novým maximem. Za účast ve finále inkasuje 1,15 miliónu eur (27,1 miliónu korun). Świąteková, která ovládla turnaj podruhé za sebou a potřeptí celkově, obdrží dvojnásobnou prémii. Polka vyhrála i čtvrté finále na turnajích „velké čtyřky“, poprvé v něm ztratila set.

Svěřenkyň trenéra Emila Miškeho prohrála ve finále Roland Garros stejně jako Markéta Vondroušová před čtyřmi lety nebo Lucie Šafářová v roce 2015.

Úspěchy kanoistky Gabriely Satkové

Gabriela Satková obsadila třetí místo na Světovém poháru v Troji a postarala se o jedinou medaili pro domácí reprezentaci v závodech na kánoích. Nejlepším mužem v českých barvách byl na šesté příčce Václav Chaloupka. Zvítězili úřadující olympijští šampióni Benjamin Savšek ze Slovinska a Australanka Jessica Foxová, jež v Praze ovládla už závod na jakaku.

Jiří Prskavec s útokem na obdobný double neuspěl. Po pátečním triumfu na K1 byl nejrychlejší v semifinále, ale rozhodující jízda mu nesesedla a obsadil s velkou ztrátou deváté místo. Lukáš Rohan vinou neprojeté branky a padesátisekundové penalizace finálovou desítku uzavřel, stejný osud potkal v závodě žen Terezu Kneblouvu.

Před 90 lety byl odstartován první ročník závodu 1 000 mil československých

K jedné z neznámějších automobilových soutěží první republiky patřil závod 1 000 mil československých, jehož první ročník odstartoval 10. června 1933. Byl to rychlostní závod na tehdy nejdůležitější domácí silniční trase Praha – Kolín – Německý (nyní Havlíčkův) Brod – Jihlava – Velké Meziříčí – Brno – Břeclav – Bratislava. Účastníci jeli z Prahy do cíle a zpět bez přerušení dvakrát. Celkem tedy téměř 1 600 kilometrů ostré jízdy bez odpočinku a navíc za plného provozu. Za vzor organizátorům posloužil slavný italský závod Mille Miglia a cílem soutěže byla prezentace československého automobilového průmyslu, takže každá z osmi tehdy existujících tuzemských automobilek na něj dodala vlastní speciál.

Tenisová legenda Martina Navrátilová převzala stříbrnou medaili předsedy Senátu

Legendární tenistka Martina Navrátilová obdržela stříbrnou medaili předsedy Senátu. Vítězka 59 grandslamových titulů převzala ocenění v Hlavním sále Valdštejnského paláce z rukou šéfa horní komory Miloše Vystrčila (ODS) za „skvělé výkony a odvahu být sama sebou“. Šestašedesátiletá rodačka z Prahy v roce 1975 emigrovala do USA a stala jednou z nejlepších hráček všech dob. Jako jedna z prvních známých osobností se také veřejně přihlásila k homosexuální orientaci. „Říkala jsem si, co je to za ocenění. Zjišťovala jsem si to. Hrozně si toho vážím, ale většinou jsem byla zvyklá na zlato,“ rozesmála zaplněný sál Navrátilová. „Dali mi krásnou fotku prezidenta Václava Havla z roku 2003, kde píše: Naděje není přesvědčení, že něco dopadne dobře, nýbrž jistota, že něco má smysl, bez ohledu na to, jak to dopadne,“ citovala Navrátilová, která se neubrání slzám. Bývalá tenisová hvězda zhlédla na začátku ceremoniálu pamětní videomedailónek. V sále ji podpořila rodina a řada tenisových osobností včetně Jana Kodeše nebo Heleny Sukové. V závěru si Navrátilová vysloužila potlesk vestoje. „Jsem za tu medaili ráda a přijímám ji s pokorou. Budu se snažit dál reprezentovat svou vlast, jak nejlépe to půjde. Takhle brečím, když třeba hrají i naši hymnu. Pokusím se dál dělat správné věci a snad to dobře dopadne. Je potřeba dělat pořád kroky dopředu,“ uvedla Navrátilová. V letech 1978-1987 byla celkem 332 týdnů světovou jedničkou ve dvouhře. Na grandslamech vyhrála osmáctkrát dvouhru, jedenáctkrát uspěla v dámské čtyřhře a desetkrát ovládla smíšenou čtyřhru, což se nikomu jinému dosud nepodařilo.

Ledecká získala podruhé Cenu Jiřího Stanislava Gutha-Jarkovského

Olympijská vítězka z Pekingu ve snowboardingu Ester Ledecská získala podruhé v kariéře Cenu Jiřího Stanislava Gutha-Jarkovského za nejhodnotnější výkon roku. Trojnásobná olympijská šampionka ovládla hlasování sportovců a navázala na triumf z roku 2018. Loni získal trofej pojmenovanou po zakladateli Českého olympijského výboru judista Lukáš Krpálek.

„Chtěla bych poděkovat sportovcům, protože si toho moc vážím. Je to unikátní ocenění, které dostávám od lidí,

kteří žijí podobný život jako já. I když se třeba věnují jinému sportovnímu odvětví než já,“ řekla Ledecská po slavnostním předání ceny, která váží 29 kilogramů. „Přestože vím, jak těžká je, tak jsem se opět nerozcvičila,“ pousmála se osmadvacetiletá lyžařka a snowboardistka, která právě úspěšně ukončila magisterské studium na Vysoké škole finanční a správní. V minulé sezóně měla velké zdravotní problémy a prakticky celou ji vynechala.

Úspěšná sprinterka Karolína Maňasová

Karolína Maňasová obsadila na mítinku ve Štýrském Hradci druhé místo v běhu na 100 metrů časem 11,26 sekundy, kterým se zařadila na druhé místo českých historických tabulek. Rychleji v minulosti zvládla tuto trať z domácích běžkyň jen legendární Jarmila Kratochvílová, jejíž národní rekord z roku 1981 má hodnotu 11,09 sekundy. Vítkovická atletka prohrála ve Štýrském Hradci těsně s Jamajčankou Jurou Levyovou, dvojnásobnou medailistkou z mistrovství světa ve štafetě, která v bezvětří dosáhla shodného času 11,26.

Motorismus

Václav Pech si dojel pro páté vítězství na Rallye Hustopeče v kariéře. Vedení v průběžném pořadí mistrovství České republiky si upevnil druhým místem Jan Kopecký, který za svým dlouholetým rivalem zaostal o 2,7 sekundy. Třetí místo obsadil s odstupem 69 sekund Dominik Střítešský. Kopecký s Pechem bojovali podle očekávání o výhru od samotného začátku.

Čeští volejbalisté v Evropské lize

Čeští volejbalisté budou hrát Final Four zlaté Evropské ligy a drží šanci na obhajobu triumfu. Na Slovensku vyhráli 3 : 0 a zajistili si první místo ve skupině C bez ohledu na výsledek zápasu Finska s Estonskem.

Ze sportovní historie

- 11. 6. 1888 byl ustaven **Klub českých turistů**, počátek organizované turistiky v Čechách.
- 17. 6. 1923 se narodil **Jan Veselý**, cyklistický závodník, vítěz Závodu míru v roce 1949 († 10. 2. 2003).
- 15. 7. 1928 zemřel **Čeněk Junek**, automobilový závodník (* 25. 5. 1894).

30. výročie vzniku Slovenskej republiky

30 rokov od vzniku samostatnej Slovenskej republiky, to bol dôvod k veľkej oslave dňa 13. júna 2023 na Karlovom námestí (Karlsplatz) vo Viedni. Bolo to podujatie i v rámci osláv 30. výročia samostatnej slovenskej zahraničnej služby pod heslom „Misia Slovensko“, ktoré symbolizuje poslanie, cestu za cieľom či naplnenie vízie slovenskej krajiny. Zároveň bolo to i výročie nadviazania bilaterálnych vzťahov so susedným Rakúskom.

Za krásneho letného počasia privítala moderátorka, bývalá riaditeľka Slovenského inštitútu vo Viedni a hlásateľka ako aj moderátorka Slovenskej televízie, pani Alenka Heribanová, na tribúne zástupcu slovenského veľvyslanectva vo Viedni, pána Martina Pongráca, chargé d'affaires ad interim, pána Juraja Drobu, predsedu Bratislavského samosprávneho kraja, a pána Ernsta Wollera z *Wiener Landtag*. V dave prítomných boli aj prezident Rakúsko-slovenskej spoločnosti dr. Werner Fasslabend, riaditeľ Slovenského inštitútu vo Viedni dr. Igor Skoček ako aj zástupcovia médií.

V slávnostnej otváracjej reči bola vyzdvihnutá dobrá vzájomná spolupráca oboch štátov a predovšetkým oboch hlavných miest, Bratislavy a Viedne. Ako zdôraznil pán Pongrác, neexistujú na svete dve hlavné mestá, ktoré

by boli vzdialenostne tak blízko seba a spájala ich nielen spoločná minulosť v období rakúsko-uhorskej monarchie, ale i súčasnosť v pravom slova zmysle.

Veľká a slávna regentka Mária Terézia si zvolila za mesto svojej korunovácie práve Bratislavu a jej Dóm sv. Martina, kde 25. júna 1741 bola korunovaná za uhorskú kráľovnú. Obidve mestá spája i najdlhšia rieka Európy (po ruskej rieke Volga), riečny unikát Dunaj. Mnohí spomínajú na legendárnu električku, ktorá roky spájala obidve metropoly. Na záver oficiálneho ceremonálu bol poriadny úspech v ďalšom rozvoji mladej republiky a v rozvíjaní dobrých vzťahov medzi obidvoma hlavnými mestami ako aj štátmi.

Akáže by to bola slávnosť, keby sa na jej podfarbení nepodieľala kultúrna zložka a šikovné ruky nepredvádzali zručnosť fenomenálnej ľudovej tvorby, ktorá je dnes už často raritou.

Vďaka pani Helenke Steiner zo Slovenského inštitútu a pod jej vedením bolo vystúpenie slovenského folklórného súboru vo Viedni ako vždy veľkým zážitkom. Nadšenie mladých členov súboru pre prezentáciu svižných a temperamentných ľudových tancov z rôznych kútov Slovenska bolo odmenené veľkým potleskom. Ale aj tí najmen-

ší tanečníci od štyroch rokov si zaslúžili pozornosť a potlesk prítomných. Špeciálnym vystúpením bola hra na fujaru v podaní mladého fešného Mateja Steinera. Komornou hudbou ako aj jazzom sa predstavili mladí študenti bratislavského konzervatória.

Pokiaľ na pódiu prebiehal bohatý kultúrny program, v stánkoch predvádzali zruční drôtári z Námestova šikovne výplet misky zo stavebného drôtu, ako aj malé, no precízne prevedenie napr. krásnych drôtených srdiečok. Šikovný pán z Nového Mesta nad Váhom vypletal z prútia košíky, pani Irenka (Pezinok-Grinava) prezentovala tradičnú slovenskú ľudovú majoliku manufaktúry Majolika-R a zaučala záujemcov do tajov maľovania keramiky. Niektoré šikovné ruky si tak mohli odniesť domov vlastnoručne maľovanú malú pozornosť. V súčasnosti v Majolike-R vyrábajú viac ako 200 druhov výrobkov prevažne tradičných tvarov a dekórov, v dekóre farebnom, modrom, zelenom aj habánskom. Je pravda, že aj pokrok, napr. vo výrobe potravinárskych proteínových produktoch, bol reprezentovaný firmou z Galanty, možnosť informácie pod www.space-protein.com.

Kto má záujem navštíviť Slovensko, mohol byť v informačných stánkoch dobre informovaný. Núdzou nebola ani o okoštovku typických slovenských produktov: syrových korbáčikov, klobás či preclíkov, k tomu dobré pivo Zlatý bažant a ochutnávka kvalitného slovenského vína.

Na záver: Veľa šťastia a úspechov do ďalších rokov rozvoja Slovenska, aby sa skutočne naplnil text piesne Eugena Suchoňa: „Aká si mi krásna, ty rodná zem moja!“

Ing. Gabriela Jakelíc

Slnko, deti, úsmev a Marjánka

Na konci týždňa v piatok 2. júna 2023 sme sa s deťmi z Marjánky a ich rodičmi stretli v Prátri na Zirkuswiese. Spoločne sme oslávili medzinárodný sviatok všetkých detí tak, ako sa naozaj patrí.

Ožilo množstvo hier a spomienok (aj z nášho detstva), úsmev a dobrá nálada boli na rozdávanie a teda všade navôkol. Deti zvládali súťaže ľavou zadnou. Najväčší úspech

zožalo skákanie vo vreci, stromový slalom, trojnožka či skákanie cez švihadlá. Kriedové diela na chodníkoch a tetovačky na rukách boli vyvrcholením detskej, ale aj „veľkáčskej“ tvorivosti.

„V jednoduchosti je krása a v tíme Marjánky sila!“ takto stručne a výstižne sme zhodnotili našu akciu. Krásna príroda v centre Viedne, rodičia a deti v dobrej nálade a smiechom na perách. Celú akciu mala pod dohľadom Janka Šimková so svojím tímom. Všetkým členom, ktorí pomáhali s prípravou či samotnou realizáciou, patrí veľká vďaka! Úžasná akcia pre deti s úžasnými ľuďmi navôkol – náš medzinárodný marjánkovský deň detí.

Katarína Kytková

Bára Prášilová: *Circles* (výstava v Českém centru Vídeň)

Výstava Báry Prášilové *Circles* nemá začátek ani koniec, žádné před ani po. V jejích fotografiích – čistých, energických, jasných, v sytých barvách – je dokonalost, která evokuje platónské, symetrické, velké sny o ideálním světě, souměrném, plynulém a vznešeném, odměřeném a přesném, nějak dávajícím řád a lehkost.

Bára Prášilová: *Tanec Praha I*, 2019

Na hranici klamného, neskutečného nás Prášilové dílo nutí klást si otázky o sobě samých i o povaze fotografie jako takové, neboť slovy Rolanda Barthesa z knihy *Camera Lucida* (1981): „Každá fotografie je osvědčením o přítomnosti.“ V tomto případě se jedná o fotografii, která je v podstatě jen potvrzením přítomnosti. Prášilové dílo vytváří hlubokou představu o snu, sobě a fotografii, která dále přesahuje samotný obraz. Musí být fotografie „pořízena“, aby mohla existovat? Nebo je fotografie ve své podstatě aktem vidění či vzpomínání, který se v mysli upevňuje jako vzpomínka? Kde je „pravda“?

Její surrealistické obrazy balancují na hraně krásy a podivnosti, někde na pomezí reálných a fiktivních scénérií, a vycházejí z jejího smyslu pro absurditu. Všechna svá focení pečlivě plánuje předem a pracuje s reálnými rekvizitami a předměty, které jejím objektům dodávají vzácnou autenticitu. Součástí jejích výstav bývají detailní skici, na míru vyrobené rekvizity a kostýmy.

Včetně ocenění Hasselblad Masters Award v roce 2014 je Bára Prášilová držitelkou řady cen, například ocenění Fotograf roku 2009 a 2011 od Czech Grand Design, a její první režisérský počín byl v roce 2019 oceněn bronzem v prestižní soutěži Clio Awards. Bára spolupracovala s klienty, jako jsou Ikea, Quiksilver, Hasselblad, Národní divadlo nebo časopis *Newsweek*.

Bára Prášilová: *The Three of Us*, 2020

V poslední době se vydala do světa pohyblivých obrázků a na základě svých snímků vytváří videa, čímž si vytvořila další prostor pro budování nové reality.

České centrum Vídeň přihlásilo fotografku Báru Prášilovou na festival FOTO WIEN – a byla vybrána. FOTO WIEN je projektem FOTO ARSENAL WIEN. Festival je financován odborem kultury města Vídně. Kurátor výstavy: Thomas Beachdel.

Foto: © Bára Prášilová

Petr Popelka bude novým šéfdirigentem Vídeňských symfoniků od sezóny 2024/25

Šéfdirigentem Vídeňského symfonického orchestru bude od sezóny 2024/25 na pět let český dirigent a skladatel Petr Popelka. Podle agentury DPA to uvedli zástupci orchestru a města Vídně. Na svých internetových stránkách o tom informuje i sám Popelka, který je v současnosti druhou sezónou šéfdirigentem Symfonického orchestru Českého rozhlasu.

„Stát se šéfdirigentem Vídeňských symfoniků je splněný sen,“ napsal Popelka na svých internetových stránkách. Tento orchestr je podle něj „ztělesněním Vídně“. Popelka vídeňský orchestr vyzdvihuje také za jeho „moderního a průkopnického ducha“, ať už jde o výběr repertoáru, nebo roli orchestru ve společnosti.

Podle agentury DPA Popelka uvedl, že kromě děl od Roberta Schumanna, Gustava Mahlera nebo Arnolda Schönberga se chce zaměřit na tvorbu mladých skladatelů. „Žijeme v dnešní době a musíme hrát hudbu dneška,“ řekl Popelka.

Petr Popelka se během několika málo sezón etabloval jako jeden z nejinspirativnějších mladých evropských dirigentů. Od září 2022 je šéfdirigentem Symfonického orchestru Českého rozhlasu, od srpna 2020 šéfdirigentem Norského rozhlasového orchestru. V sezóně 2022/23 debutoval s Bamberkými symfoniky, Symfonickými orchestry SWR a WDR, Berlínským rozhlasovým symfonickým orchestrem, Orchestra sinfonica nazionale della RAI, Švédským rozhlasovým symfonickým orchestrem a Orchestre Philharmonique du Luxembourg. Dirigoval také jeden z nejsledovanějších televizních koncertních přenosů v Rakousku – tradiční velikonoční koncert *Jaro ve Vídni* – s Vídeňskými symfoniky a vrátil se k Sächsische Staatskapelle Dresden, Dánskému symfonickému orchestru a Bergenským filharmonikům. Z předchozích let má za sebou spolupráci s Českou filharmonií, orchestrem NDR Elbphilharmonie, hr-Sinfonieorchester, Deutsche Radio Philharmonie nebo Mozarteumorchester Salzburg. Závazky operního dirigenta jej v této sezóně zavedly do Norské opery v Oslu, kde nastudoval novou produkci Straussovy *Elektry*, a do Semperovy opery v Drážďanech s Šostakovičovou operou *Nos*. V Opeře Národního divadla debutoval v září 2020 představením Dvořákovy *Rusalky*, v roce 2022 zde nastudoval Bizetovu *Carmen*.

Dirigování se intenzivně věnuje od roku 2016 a už v roce 2017 obdržel cenu Neeme Järviho pro nejlepšího mladého dirigenta Akademie Menuhinova festivalu ve švýcarském Gstaadu. Důležité dirigentské impulsy získal studiem u Vladimira Kiradjieva a absolvováním mistrovských kurzů u Petera Eötvöse, Alana Gilberta a Jaap van Zweden. V období 2019-2020 zastával jako vůbec první di-

rigent v historii pozici „Conductor Fellow“ (asistent šéfdirigenta Alana Gilberta) orchestru NDR Elbphilharmonie v Hamburku. Hudu studoval v Praze a ve Freiburgu. V letech 2010-2019 byl zástupcem koncertního mistra kontrabasové skupiny v Sächsische Staatskapelle Dresden. Vedle dirigování se věnuje také skladatelské činnosti.

Tradiční Májový koncert 2023

12. května 2023 v 17:30 se v Mramorovém sále českého velvyslanectví uskutečnil Májový koncert, který tradičně pořádá Kulturní klub Čechů a Slováků v Rakousku ve spolupráci s českým velvyslanectvím. V letošním roce vystoupil vokální soubor Dyškanti pod vedením Martina Horyny.

Velvyslanec ČR v Rakousku J. E. dr. Jiří Šitler

Koncert slavnostně zahájili dr. Jiří K. Kroupa a J. E. dr. Jiří Šitler

ny. Posluchače přivítal J. E. český velvyslanec v Rakousku dr. Jiří Šitler, za pořadatele promluvil spoluorganizátor tohoto koncertu dr. Jiří K. Kroupa (Nadace pro dějiny kultury ve střední Evropě).

Zazněla hudba 15., 16. a 17. století v Čechách, rozdělená tematicky na hudbu kolem roku 1500, světskou hudbu z rožmberské knihovny a duchovní hudbu mezi Prahou a Vídní. Repertoár souboru těží především z badatelské činnosti svého vedoucího Martina Horyny, hudebního historika, editora památek staré české hudby a hudební teorie a pedagoga na Jihočeské univerzitě. Velká část repertoáru pochází z jeho práce s prameny české hudby 14.-17. století a soubor má to štěstí, že tyto zapomenuté hodnoty uvádí v novodobých premiérách. A tak tomu bylo

Soubor Dyškanti z Českých Budějovic

Posluchači odměnili výkon Dyškantů dlouhým potleskem

Vedoucí souboru Dyškanti doc. Martin Horyna, Ph.D.

O staré hudbě se diskutovalo i po skončení koncertu při sklence vína

i na českém velvyslanectví. Mezinárodní publikum s nadšením kvitovalo poslech staré hudby a jejích skrovně hraných polyfonních skvostů ve skvělém a citlivém podání vokálního souboru Dyškanti.

Zpívali: Dyškanti, České Budějovice: Michaela Korychová, Martina Stecherová (soprán); Marie Pažoutová, Anna Voříšková (alt); Přemysl Filous, Martin Horyna, Roman Matoušek, Jiří Tröstl (tenor); Vladimír Jantač, Jan Marek (bas). Řídil: Martin Horyna.

Krajanská výstava Kulturního klubu v Senátu

23. května byla v předsálí jednacího sálu v pražském Senátu otevřena ve spolupráci se Stálou komisí Senátu PČR pro krajany žijící v zahraničí výstava Kulturního klubu *O současném životě a činnosti spolků vídeňských Čechů*. Výstavu umožnil a zaštitil senátor MUDr. Raduan Nwelati, předseda Stálé komise Senátu PČR pro krajany žijící v zahraničí. Četné hosty přivítala v zastoupení tajemnice Stálé komise Mgr. Bronislava Vacková.

Krátce k výstavě promluvila její kurátorka, Ing. Helena Basler (Kulturní klub). Hodnotným a zajímavým příspěvkem, také s příklady a zkušenostmi z osobního života, přispěl místopředseda Senátu Ing. Tomáš Czernin. Historickou reflexí na téma vystěhovalectví srovnáním s dnešní si-

tuací přispěl dr. Jiří K. Kroupa, předseda správní rady Nadace pro dějiny kultury ve střední Evropě.

Mezi četnými hosty a zájemci jsme mohli přivítat také velvyslankyni Rakouska v ČR dr. Bettinu Kirnbauer, senátorku RNDr. Helenu Pešatovou, předsedkyni Klubu přátel Rakouska JUDr. Evu Roztočilovou, dr. Gabrielu Kalinovou z Klubu přátel Rakouska a spolku Malostranský hřbitov, dr. Alexeje Drbala z Konzultativní rady při Stálé komisi, předsedu Koordinačního výboru dr. Miroslava Krupičku a mnoho dalších vzácných hostů.

Mgr. Bronislava Vacková

Ing. Tomáš Czernin

Ing. Helena Basler

PhDr. Jiří K. Kroupa

8. Slovenské dny ve Vídni 5.-7. června 2023

8. Slovenské dny zahájil Univ.-Prof. Mag. Dr. Stefan Michael Newerkla, vedoucí Institutu slavistiky Univerzity Vídeň. Následovala přednáška ředitelky Lingvistického ústavu Ľudovíta Štúra Slovenské akademie věd doc. Mgr. Gabriely Múcskové, Ph.D., na téma regionálních dialektů na Slovensku a jejich aktuálního užití. Její přednáška nabízela mnoho zajímavých informací o oživení slovenských dialektů v divadle, filmu, populární hudbě a dalších oborech, stejně jako o jejich motivaci a funkci.

Dalším řečníkem byla Mgr. et Mgr. Katarína Džunková, Ph.D., z Univerzity Karlovy v Praze, která účastníkům Slovenských dnů představila projekt překladu staroegyptské milostné poezie do slovenštiny a přečetla úryvky ze své překladatelské i vlastní tvorby.

Místo přednášky dr. Michala Duchoně o založení institucionalizované Paměti Bratislavy, která se nemohla uskutečnit, promluvila Mag. dr. Viera Wambach z Katedry slavistiky Vídeňské univerzity na téma slovenštiny a němčiny – dvou sousedních jazyků – s podtitulem „Cesta po mapě s ohledem na osvojování jazyka a mnohojazyčnost“.

Velký zájem byl o interaktivní přednášku prof. MUDr. Zuzany Bohušové z Univerzity Mateja Bela v Banské Bystrici. Představila svou příručku *Gramatika slovenského jazyka* a ukázala, že učení se slovenské gramatiky – pomocí vtipů a anekdot – může být zábavné.

Program Slovenských dnů 2023 zakončila projekce oceňovaného filmu *Nech je svetlo* a ochutnávka slovenských delikates.

Mgr. Zuzana Omar Hargašová, Ph.D.

Mag. Dr. Viera Wambach

Překlad: redakce *Kulturního klubu*

Návštěva českého prezidenta v Rakousku

Prezidentský pár se na cestu do Rakouska vydal vlakem jedním z pravidelných spojů. Mluvčí Českých drah Lukáš Kubát uvedl, že prezidentovu cestu po kolejích do Vídně doprovázejí žádné mimořádnosti. „Žádné speciální opatření za České dráhy jsme nepřipravovali ani nepřipravujeme,“ uvedl. Jízda vlakem na státní návštěvu je u českých politiků stále poměrně neobvyklá, dobré železniční spojení ale letos v březnu využil i rakouský prezident Van der Bellen, který na rozlučkovou návštěvu před koncem úřadování bývalého prezidenta Miloše Zemana přijel do Prahy právě vlakem.

Slavnostního uvítání se Pavlovi dostalo už po příjezdu vlaku z Prahy na vídeňské hlavní nádraží. Na peróně lemovaly červený koberec příslušníci čestné stráže.

Prezident Pavel se setkal s rakouským prezidentem Alexandrem Van der Bellenem, s předsedou rakouské Národní rady Wolfgangem Sobotkou a ministryní obrany Klaudíí Tannerovou.

Prezident přivezl finanční dar pro českou školu ve Vídni. Řada krajanů, kteří byli pozváni, využila setkání k osobním rozhovorům s prezidentem. Prezident starostovi Školského spolku Komenský Karlu Hanzlovi předal šek na devět milionů korun, určený na tříletý provoz české školy, a dětem mimo jiné připomněl, jak cenné je pro jejich budoucnost dvojjazyčné vzdělání. Setkání zpestřilo i vystoupení žakovského orchestru z českojazyčné školy Školské-

ho spolku Komenský. Setkání se soustředilo hlavně na českou školu ve Vídni. S prezidentem Pavlem pak v restauraci s českými kořeny Schweizerhaus ve vídeňském Prátru vedle pozvaných hostů povečeřel i bývalý český ministr zahraničí Karel Schwarzenberg, současný poradce českého prezidenta.

„Novinkou“ oproti předchozím oficiálním návštěvám z ČR bylo, že na setkání s panem prezidentem bylo pár hostů pozváno na pozdější dobu, mezi nimi zástupce Klubu, místopředseda Richard Basler. Čekali před lokálem, než byli po nějaké době čekání vpuštěni do již plně obsazených místností. Nakonec ale měl místopředseda Kulturního klubu štěstí s prezidentem v „poklusu“ krátce pohovořit a přitom mu předal časopis *Kulturní klub*. Prezident chtěl vědět, jak je to s počtem krajanů, slyšel totiž různá čísla. Také se bavili o velikosti krajaňské komunity.

Vystoupení prezidenta bylo velice lidské a příjemné. Působil sympatickým dojmem. Projev, který měl, byl, jak jsme u vojáka zvyklí, jasný, rázný, bez zbytečného prodlužování. Řekl, co chtěl říct, s krajaňskou situací ve Vídni byl dobře obeznámen.

Informaci o tiskové konferenci s českým prezidentem předalo ZÚ agentuře APA, což je normální postup pro rakouský tisk, ale redakce *Kulturního klubu* neodbírá placené zprávy APA, a tak jsme poprvé tiskovou konferenci s prezidentem neabsolvovali.

Návštěva Klubu přátel Rakouska na velvyslanectví ČR ve Vídni

7. června odpoledne přijal v Mramorovém sále velvyslanectví český velvyslanec v Rakousku dr. Jiří Šitler delegaci Klubu přátel Rakouska v čele s její předsedkyní JUDr. Evou Roztočilovou. Předsedkyně představila začátky spolku a jeho současnou činnost a poděkovala za přijetí. Pro ni a některé členy spolku to byla první návštěva na půdě českého velvyslanectví. Pochlubila se i svým nedávno uděleným rakouským oceněním, Zlatým čestným vyznamenáním za zásluhy o Rakouskou republiku. Na oplátku se dozvěděla z úst velvyslance, vystudovaného historika, příběh budovy Velvyslanectví České republiky ve Vídni. Objekt již svým vzhledem budí jistý respekt, současně však prozrazuje, že jeho historie je starší než stát, který si v něm zřídil

Český velvyslanec v Rakousku dr. Jiří Šitler a JUDr. Eva Roztočilová, předsedkyně Klubu přátel Rakouska, v družném rozhovoru

své zastupitelství. Už letmý pohled napoví, že komplex budov velvyslanectví vznikl postupně z různých staveb, které byly až v minulém století sjednoceny historizující fasádou, část budov byla při přestavbách zbořena. Penzinger Strasse, kde budova stojí, patřila odedávna do sítě cest, které přiváděly do Vídně návštěvníky z celé Evropy. Její kraje roubyly venkovské usedlosti, vinice a pole. Proměna nastala po roce 1744, kdy se zvolna stala žádoucí adresou. Přestavba loveckého záměčku na letní císařovno sídlo v Schönbrunnu učinila z této ulice místo, které bylo tzv. „in“. Např. číslo 13 bylo v letech 1747-1781 domem císařských lovců, kteří zde připravovali lovecké zábavy v blízké oboře, Lainzer Tiergarten.

Po druhé se dostává – po Taroucích, kteří vlastnili na Penzinger Strasse zámek a měli statky v Čechách a na Moravě – do hry česká stopa, a to Eduard Fiala. Narodil se v rodině uměleckého zahradníka Josefa Fialy (který se řemeslu ostatně vyučil v Mödlingu u Vídně). Vystudoval gymnázium a stavební obor ČVUT v Praze. V praxi spojil profesi stavitele a stavebního podnikatele s projektováním parků, zahrad a jejich rostlin. Kromě toho se profesionálně věnoval své zálibě v numismatice. Jako správce a zpracovatel numismatické sbírky pracoval ve Vídni u posledního majitele paláce, vévody Ernsta Augusta Hannoverského, vévody z Cumberlandu. V roce 1919 založil Československou numismatickou společnost se sídlem v Praze a její periodikum *Věstník Čs. numismatické společnosti*. Ještě jeden detail spojoval vévodu Ernsta Augusta s Čechami, ovšem jen formálně. S jeho jménem je spojen pluk č. 42, který sídlil v Terezíně. Jako poslední majitel dal palác v Penzingu k dispozici Červenému kříži. K poválečné republikánské Vídni vévoda neměl žádné vztahy, a proto když nová československá republika hledala sídlo pro svůj diplomatický úřad, který krátce našel útulek v Lobkoviczkém paláci, nic nebránilo tomu, aby byl palác prodán.

Spokojená delegace se s novými poznatky vracela do Prahy s přáním častějších návštěv Vídně.

Alumni.cz: Výlet do Prahy

4. června organizoval vídeňský spolek Alumni.cz v čele se svým předsedou Ing. Pavlem Pachtou společně se spolkem Svatobor a spolkem Malostranský hřbitov komentovanou prohlídku hřbitova Vyšehradu spojenou s návštěvou vnitřku krypty Slavína, kostela sv. Petra a Pavla a dalších zajímavostí a památek Vyšehradu.

Opevněné hradiště prý založil bájný kníže Krok buď kolem roku 453, nebo 650. Po Krovově smrti vládla jeho dcera Libuše, která si na Vyšehrad přivedla Přemysla Oráče. Podle archeologických nálezů však první slovanské osídlení na Vyšehradě pochází až z první poloviny 10. století. Po hradišti vznikl královský palác, který vyplenili v roce 1420 husité.

Vyšehradský hřbitov neboli „Slavínský hřbitov při kostele sv. Petra a Pavla na Vyšehradě“ je od 19. století národní pohřebiště, místo odpočinku významných českých osobností a jejich rodin. Na východní straně hřbitova stojí společná hrobka vybraných osobností – Slavín. Dovolíme si prezentovat několik fotografií, výběr byl nesmírně náročný. Kdybychom měli popsat vše, co jsme viděli a slyšeli, potřebovali bychom na to nejméně jednu kapitolu. Nejlépe bude, když se na Vyšehrad vydáte samostatně, sto-

jí to za to. Více viz <https://www.malostranskyhrbitov.cz/nas-tym/>. V našem případě se úkolů průvodců chopili lidé nejpovolanější, předseda historického spolku Svatobor

prof. Ing. Václav Liška, předsedkyně spolku Malostranský hřbitov Alena Lehnerová, DiS, a vídeňským krajanům z podobných akcí známá Ing. Gabriela Kalinová, CSc., mj. také členka Klubu přátel Rakouska.

Prof. dr. Ing. Václav Liška působí na ČVUT, kde přednáší ekonomickou teorii. Vedle výuky patří k jeho koníčkům historie – je předsedou historického spolku Svatobor. Mezi jeho další hobby patří práce ve Sdružení hasičů ČMS a České společnosti Sherlocka Holmese. Vykonává funkci prezidenta Památkové komory České republiky.

Zdravotní sestra a milovnice hudby Wolfganga Amadea Mozarta Alena Lehnerová je vůdčí osobností spolku Malostranský hřbitov. Spolu s kolegyněmi a kolegy se stará o to, aby místo opředené legendami a břečtanem dál připomínalo osudy velikánů, kteří zde spočinuli.

Sdružení bylo založeno se záměrem vzbudit zájem veřejnosti a dostat tento všeobecně zapomenutý a opomíjený Malostranský hřbitov do co nejširšího povědomí – seznámat s jeho historií, hledat možnosti, jak jej postupně restaurovat, a zařadit jej mezi významné navštěvované kulturní památky Prahy.

Ing. Gabriela Kalinová, CSc., je členkou výboru Sdružení pro záchranu Malostranského hřbitova, odbornou průvodkyní, tlumočnicí a překladatelkou. Je též autorkou průvodců Malostranským hřbitovem a publikace o hudebních Mozartovy generace. Po ukončení studia na Fakultě stavební pracovala Gabriela Kalinová ve stavebním výzkumu a vývoji. Většinu své kariéry strávila v Akademii věd České republiky. V současné době pracuje pro různé kulturní organizace a pořádá nebo organizuje přednášky z oblasti českých, rakouských, německých a francouzských dějin a literatury. Specializuje se zejména na dějiny pražské německé literatury (Franz Kafka), dějiny pražských hřbitovů a židovské Prahy.

Spolek Svatobor byl založen roku 1862 „k podpoře spisovatelův českých prostředky peněžními a ku oslavení jejich památky“. Ideou Svatoboru bylo pomáhat českému písemnictví, které bylo nejpodstatnějším prvkem vzniku a rozvoje národního obrození. V čele ředitelstva a ve výboru působila řada osobností – z dodnes známých či povědomých to byli vedle zakladatele Františka Palackého F. L. Rieger, K. J. Erben, Vojta Náprstek, Julius Grégr, Karel Sladkovský, V. V. Tomek, Jan Gebauer, Josef Hlávka, F. A. Šubert, Josef Thomayer, Alois Jirásek, Albín Bráf, Václav Štech, Jar. Charvát, Bohumír Kozák, Václav Vojtíšek a další, ve své době stejně významní lidé. Fr. Palacký vyjádřil ideu Svatoboru heslem „Pomáhej! Osvěcuj! Pamatuj!“. Pomoc se projevovala péčí o chudé spisovatele, podporou jejich strádajícím rodinám a pozůstalým a udílením cen, odměn a stipendií, jež byly povzbuzením k další tvorbě. Zdrojem byly příspěvky, dary a odkazy; vznikly z nich četné fondy a nadace, na nichž se podílel doslova celý národ. Kromě různých korporací, měst a peněžních ústavů přispívali učitelé, kaplani, faráři, úředníci, obchodníci, učenci a spisovatelé, krajané působící ve Vídni i v zámoří; bylo jich na sta. Než došlo ke zrušení všech fondů a nadací počátkem padesátých let, spravoval jich Svatobor téměř sto v celkovém objemu několika miliónů korun.

Z pomníků, jež Svatobor zřídil na svůj náklad, jsou nejvýznamnější pražské pomníky Josefa Jungmanna a K. H. Máchy; Svatobor se podílel i na postavení pomníků Palackého a Jana Husa.

Od počátku věnoval Svatobor pozornost místům posledního odpočinku zemřelých spisovatelů a jejich důstojné podobě. Nejdříve zřizoval jen některé náhrobní pomníky; jeho péčí a nákladem byly též z ciziny do vlasti přeneseny ostatky básníka B. Jablonského ze Zvířence u Krakova a J. Kollára z Vídně, kde hrozil jejich totální zánik při rušení hřbitova. Idea společné hrobky-panteonu se však naplnila až roku 1893 vybudováním Slavína na Vyšehradském hřbitově. Svatobor byl jeho vlastníkem a správcem až do roku 1970, kdy byl nucen ukončit činnost, neboť k plnění svého poslání pozbyl všech prostředků – zrušením nadací a fondů na počátku padesátých let a po předchozím znehodnocení vkladů měnovou reformou.

V roce 1974 se několik členů Klubu Za starou Prahu iniciativně ujalo práce, které se dřív věnoval Svatobor, a ochrana pražských památek, tedy poslání tohoto spolku, jenž stále trval, takže se péče o památníky zemřelých osobností české kultury částečně překrývaly. Po změně politických poměrů se členové Klubu Za starou Prahu rozhodli roku 1990 obnovit Svatobor. Podmínky pro sociální roli Svatoboru („Pomáhej!“) se už neobnovily, a proto hlavní změna spočívá ve zvýšení důrazu na obě zbývající poslání Svatoboru – na jeho osvětovou úlohu a na práci pro uchování hmotných památek na významné osobnosti české kultury a vědy, jmenovitě míst jejich posledního odpočinku.

Roku 1997 převzal Svatobor smluvně znovu do své správy a užívání hrobku Slavína, jež v předešlé době přešla do vlastnictví hlavního města Prahy a natrvalo v něm zůstává. Roku 1998 zahájil Svatobor rozsáhlou rekonstrukci Slavína, v němž byla letitými nepříznivými vlivy zvláště citelně poškozena krypta. Náročná rekonstrukce skončila roku 2002 a Svatobor, jakož i Hlavní město Praha jako vlastníci, na ni vynaložily prostředky v řádu miliónů.

Členy Svatoboru se mohou stát všichni zájemci o jeho činnost a poslání bez rozdílu stavu, kteří uhradí každoroční členský příspěvek.

Svatobor pořádá besedy a pietní shromáždění, jakož i vycházky a výlety k tématům odpovídajícím jeho poslání, a aktivně pečuje o některé památníky významných osobností české kultury a vědy. Kromě rekonstrukce Slavína pokračuje v péči o dvanáct konkrétních hrobů na Vyšehradě; jde o hroby osobností, jež nemají dědice a péče o ně přísluší státu (obci). Konkrétně jde o ty, které Svatobor kdysi zřídil nebo je už v minulosti spravoval. Jsou v nich pochováni: V. B. Třebízský, F. Brauner, S. Čech, V. Filípek, V. Hanka, B. Jablonský, V. Krolmus, K. H. Mácha, A. Marek, J. Neruda, bratři J. S. a K. B. Preslové a J. E. Purkyně. Svatobor také vydává od roku 1994 vlastní periodikum *Zprávy* (5 čísel ročně), v němž informuje své členy a další příznivce a zájemce o aktuálním dění ve spolku a přináší stati na témata související s předmětem činnosti Svatoboru.

Wiener šnycl – česká talk show ve Vídni

11. května 2023 se ve Velké klubovně školy Komenský poprvé představil program nazvaný „Wiener šnycl – česká talk show ve Vídni“. Jako hosté vystoupily Daniela Magálová, dlouholetá zpěvačka populární kapely Moravanka, a Marta Vančová, bývalá vokalistka skupiny Karla Gotta. Funkce moderátora a baviče se ujal Joža Kolář.

Sympozium o potřebách národnostních menšin ve Vídni

1. června proběhlo v přednáškovém sále Institutu pro rakouskou vlastivědu v 1. vídeňském okrese sympozium „Was braucht eine Volksgruppe in Wien?“. Přítomni byli zástupci všech šesti autochtonních národnostních menšin v Rakousku.

Stefan Pauer z ARGE Volksgruppen během sympozia promluvil o výzvách národnostních menšin ve velkoměstech. Zmínil rozdíly v životě menšin ve venkovském prostředí. Vyjádřil se také k založení a cílům Vídeňského pracovního společenství pro národnostní otázky (ARGE Volksgruppen).

Burgenlandští Chorvati ve Vídni jsou jednou z oceánů x dalších národnostních menšin v metropoli, bez ohledu na to, zda jsou, či nejsou jako národnostní menšina uznáni. Pauer to vidí jako výzvu a příležitost. Zcela nutné je v tomto případě nové sebepochopení, pokud se jedná o národnostní menšinu v tak velkém městě. Jednou z největších výzev pro burgenlandské Chorvaty ve Vídni je vytvoření vzdělávacího systému od mateřské až po střední školu. Pracuje se na tom již dlouho. Gabriela Novak-Karall z Chorvatského centra během diskuse zastupovala Chorvaty z Burgenlandu a představila více jejich aktuální plány a nápady.

Za vídeňské Slováků se vyjádřil Vlado Mlynár, za českou národnostní menšinu Richard Basler (oba z ARGE Volksgruppen). Basler referoval, že se všichni zástupci shodli především na tom, že fungující vzdělávací systém je fundamentální pro zachování a udržení nejen národnostních menšin a jejich jazyka. I když jsou ve Vídni Čechům a Slovákům k dispozici školy Školského spolku Komenský, jedná se pouze o jednu školku, základní školu a gymnázium pro celou menšinu ve velkoměstě, jako je Vídeň, což není dostatečné.

„Vídeňští Češi jako čistě městská menšina již neobývá jako dříve konkrétní vídeňské okresy. Posledních několik desetiletí jsou malou menšinou ve Vídni, která tíhou asimilace silně zeslábla. Češtinu lze slyšet především v soukromí – v rámci rodiny nebo v menšinových spolcích. Naštěstí tu máme soukromý Školský spolek Komenský, který ve 3. okrese provozuje své školy. Jedná se ale pouze o jednu lokalitu, což souvisí s problémem vzdálenosti / nedostupnosti pro všechny možné žáky, ale také finančních výdajů pro celou menšinu. Každopádně život vídeňských Čechů je velmi pestrý a spolky se snaží být konkurenceschopné, i když nabídka nemenšinových aktivit ve Vídni je velká,“ řekl ve své projevu Richard Basler, předseda ARGE Volksgruppen, a dodal, že je ze strany politiků ještě co podporovat; také je zapotřebí více veřejného uznání a pochopení, že existuje právní rozdíl mezi autochtonními národnostními menšinami a menšinami.

Dalším velkým pilířem setkání zástupců národnostních menšin bylo představení vědecké práce *Volksgruppen in Wien unter besonderer Berücksichtigung der Kärntner Slowen:innen aus sprachwissenschaftlicher Sicht*. Její autorka Eva Maria Wohlfarter v ní sociolingvisticky analyzuje rozhovory s korutanskými Slovinkami a Slovinci tří generací, kteří žijí ve Vídni.

volksgruppen.orf.at/cesi/stories/3210952/

Festival národů ve Vídni

Česká redakce ORF III zavedla posluchače do květinových zahrad Hirschstetten, které se staly dějištěm a kulisou Festivalu národů, na němž lidé z celého světa žijící v Rakousku představovali kulturu své vlasti. Akci uvedla Eva Zemanová, zakladatelka a organizátorka festivalu, který vzal již počtrnácté na kulturní cestu za poznáním pod heslem „Žít společně – slavit společně“ více než 5 000 návštěvníků.

Srdcem tohoto festivalu byly taneční spolky, které přenesly přítomně do jejich vlastních zemí prostřednictvím každého kroku, gesta a úsměvu. Návštěvníci měli možnost obdivovat rozmanitost tradičních folklórních tanců. Nejen tance a jídlo, ale také tradiční umělecké stánky obohatily program festivalu. Návštěvníci měli příležitost prohlédnout si kyrgyzskou jurtu, ochutnat kávu při eritrejském rituálu či zakoupit si barevný šál vyrobený v Bangladéši.

Festival národů byl svědectvím toho, jak umění, tanec a gastronomie dokáží spojit lidi a propojit země na jedinečné a nezapomenutelné cestě plné objevů a porozumění.

Film *Vtáčkovia, siroty a blázni*

Filmové promítání jsme zakončili minulého pololetí, ve spolupráci se ZÚ, ČcV a v tomto případě také se Slovenským inštitútem ve Vídni (film a autorská práva), filmem Juraje Jakubiska *Vtáčkovia, siroty a blázni*. K osobě Juraje Jakubiska a k filmu hovořil zasvěceně ředitel Slovenského inštitútu dr. Ivo Skoček. O překlad a přivítání se postarala Pavlína Lössel (Kulturní klub).

Československá kinematografie přišla o jedno ze svých velkých tvůrčích jmen, legendárního režiséra, scenáristu, výtvarníka a kameramana Juraje Jakubiska. Oceňovaný umělec za svou kariéru natočil na třicetku celovečerních, televizních či krátkých děl a patří k nejvýznamnějším slovenským filmovým tvůrcům. Od roku 1993 žil v Praze, kde vytvořil filmy *Nejasná zpráva o konci světa* (1997) a *Post coitum* (2004). Byl členem Evropské filmové akademie. V roce 2001 se stal docentem na pražské FAMU.

Vtáčkovia, siroty a blázni je slovensko-francouzský dramatický film z roku 1969. Film se odehrává v šilném světě bez ideálů, plném násilí, cynismu a beznaděje. Trojice zvláštních samotářů přežívá jen díky „bláznovství“ – životu založeném na principu hry a filozofii radosti. Nevinná hra z touhy po štěstí se zvrtné ve skutečné šílenství a závěreč-

ná tragédie je otřesnou, ale logickou daní za jejich vzpou-
ru proti světu.

Film patří do kolekce Jakubiskových trezorových filmů
ze šedesátých let (*Zbehovia a pútnici a Dovidenia v pek-
le, priatelja*), po nichž následovala nucená odmlka na poli
„velkého hraného filmu“ během následující normalizační
dekády. Filmů, na jejichž atmosféře a názoru se kromě sa-
motného Jakubiskova fantastního a surrealisticky esteti-
zujícího vidění odrazila především absurdní a hořká spo-
lečenská situace po roce 1968.

Návštěva předsedy Senátu RNDr. Miloše Vystrčila ve Vídni

Velice nás mrzí, že jsme propásli návštěvu předsedy Sená-
tu RNDr. Miloše Vystrčila; dozvěděli jsme se o ní totiž až
poté, co proběhla. Vždy bylo zvykem, že při návštěvě re-
prezentantů ČR ve Vídni zástupci spolků obdrží osobní po-
zvání, tentokrát tomu bohužel nebylo. Proto přebíráme
zprávu o návštěvě ze senátních zdrojů.

Předseda Senátu Miloš Vystrčil zahájil 14. června ve
Vídni zahraniční návštěvu Rakouska. V Parlamentu jednal
mimo jiné s předsedy horní i dolní komory, Güntherem Ko-
vacsem a Wolfgangem Sobotkou.

Společně s ostatními členy senátní delegace nejprve
jednal s předsedou Spolkové rady Rakouska Güntherem
Kovacsem. „Mluvili jsme o energetice, o dalším rozšiřo-
vání Evropské unie, rozšiřování schengenského prostoru
nebo o migraci. Také jsme řešili rakouské a české postoje
k válce na Ukrajině a zajištění bezpečnosti v Evropě v rámc-
ci NATO,“ uvedl ke schůzce Vystrčil.

Shodná témata doplněná o možnosti sousedské spolu-
práce například v oblasti školství nebo dopravní infrastruk-
tury zazněla i na jednání s předsedou Národní rady Ra-
kouska Wolfgangem Sobotkou. Šéf českého Senátu k jed-
nání dodal: „Myslím si, že je důležité, abychom se spolu
vidali, abychom nacházeli možnosti, jak se dorozumívat
a hledat společná řešení.“

Návštěvu rakouského parlamentu zakončilo pracovní
jednání s místopředsedou Zahraničního výboru Národní
rady Rakouska Reinholdem Lopatkou. Dále následovala
schůzka na vídeňské radnici s předsedou Zemského sně-
mu ve Vídni Ernestem Wollerem, se kterým senátoři mluvili
o rozdílech ve fungování samospráv v Česku a Rakousku.

Pracovní návštěvu Rakouska zahájila senátní delegace
už ráno v česko-rakouské Obecné škole Školského spolku
Komenského ve Vídni. Miloš Vystrčil si se senátory prohlédl
vybavení školy, pozdravil žáky a podíval se i do části, kde je
tamní mateřská škola. Se starostou školského spolku Kar-
lem Hanzlem jednali o problémech s financováním školy.
„Společně se senátory jsme byli nadšeni z atmosféry této
školy. Máme pocit, že má velmi vysokou úroveň a zaslou-
ží si naši podporu i podporu ze strany Rakouska. Přimlu-
va obou předsedů rakouského parlamentu, jak Günthera
Kovace, tak i Wolfganga Sobotky, může být významná,
abychom pokročili v jednáních, jak zajistit další financová-
ní této školy takovým způsobem, aby měla větší jistotu do
dalších let,“ uvedl Vystrčil. Škola funguje už přes 150 let
a v současnosti ji navštěvuje kolem 500 dětí od školky po
gymnázium.

Senátní delegace poté pokračovala pracovním jedná-
ním s prezidentem Rakouského institutu pro evropskou

a bezpečnostní politiku Wernerem Fasslabendem. V pod-
večer se v Českém centru ve Vídni setkala s českými kra-
jany. Součástí programu, který připravil spolek Alumnici, byla i
debata, kterou uspořádal velvyslanec ČR v Rakousku dr. Jiří Šitler
na téma „Česko a Rakousko: Společná minulost, různá současnost?“
Diskuse se zúčastnil také bývalý ministr zahraničí Karel Schwarzenberg.

Zdroj: senat.cz / *Andrea Kubová*

Mgr. Ludvík Kavín osmdesátiletý

Ludvík Kavín je herec, režisér, scenárista a dramaturg,
signatář Charty 77; v letech
1991-1992 ředitel Zemského
divadla v Brně, ředitel divadla
Brett ve Vídni, životní partner
prof. MgA. Niky Brettschnei-
derové a v neposlední řadě
aktuální fejetonista časopisu
Kulturní klub.

Narodil se 2. července
1943 Brně, kde navštěvoval
gymnázium a v letech 1961-
1966 FF UJEP v Brně, obor fi-
lozofie a dějepis.

Po normalizaci v roce 1970 vystřídal různá
zaměstnání – vychovatel mládeže, řidič dodávky, číšník,
skladový dělník, dřevorubec a další. Se svojí manželkou Ni-
kou Brettschneiderovou patřil mezi první signatáře Char-
ty 77. Výsledky, represe a pronásledování je vedly k roz-
hodnutí emigrovat do Rakouska.

Už v lednu 1978 se uskutečnila na univerzitě v Bruse-
lu v Kavínově režii premiéra pantomimické hry Jiřího Ko-
láře *Světlo světa*. Ludvík Kavín v ní hrál roli mužské paže.
Potom s manželkou několik let hostovali na nejrůznějších
festivalcích a divadelních akcích po celé západní Evropě.
Ponejvíce hráli vlastní autorské kusy nebo spolupracova-
li s jinými českými emigranty. Zpočátku, než dobře ovládli
němčinu, se specializovali na jistý druh pohybového diva-
dla beze slov, byl ale odlišný od čistě pantomimy.

V roce 1984 zahájil ve Vídni Kavín se svou ženou pro-
voz malého divadla Theater Brett ve vlastní budově, kte-
rou adaptovali z bývalé továrny na nábytek. První inscena-
cí se stal Komenského *Labyrint světa a Ráj srdce*, dále byly
na repertoáru hry J. Koláře, A. Jarryho, S. Mrożka, V. Kan-
dinského, F. Dürenmatta, F. M. Dostojevského, V. Havla
a dalších. V roce 1989 navázal L. Kavín kontakty s česko-
slovenskými divadelníky, výsledkem byl Festival českých
a slovenských divadel ve Vídni (Theater Brett, květen – čer-
ven 1990). Patřil mezi největší československý divadelní
festival v zahraničí, zúčastnilo se ho čtrnáct souborů.

Ještě do roku 1998 využívalo Divadlo Brett objekt, bý-
valou školu-jednotřídku, která byla vybudovaná počátkem
20. století (otevřena byla v roce 1908 k 60. výročí panová-
ní císaře Franze Josefa). V průběhu pár let zde organizo-
vali program, který spočíval v divadelních činnostech: let-
ních divadelních festivalcích a dílnách, tedy workshopech.
Zde byly pořádány letní programy, naposledy to byly fes-
tivaly divadla jednoho herce. Především však byl objekt
využíván ke schůzkám divadelníků z České republiky i Ra-
kouska, také se zde zkoušelo, obvykle první inscenace nad-
cházející sezóny.

Obec neměla moc chuti „vrážet“ do staré školy peníze na renovace, a proto Ludvík Kavín nasadil všechny možné páky a sehnal peníze na koupi školy i pozemku pro spolek a stal se ve druhé polovině osmdesátých let i předsedou spolku. V roce 2020 se Ludvík Kavín se synem Lukášem Kavínem a se Zdeňkem Lamborem, hercem ze Zlína, dohodli na obnovení tradice. A již 24. července 2022 po mnohých nutných úpravách byl objekt zprovozněn. Proběhlo několik workshopů, např. několikahodinový workshop „Současný tanec pro každého“ Hany Achilles. Na louce před budovou se konalo rodinné představení *Robin Hood*, pouliční divadlo mezinárodního charakteru, protože jeho aktéři Mirek a Jarka Sýkorovi nastudovali představení dvojjazyčně: v češtině i němčině. Večer koncertovali Jan Mansfeld, Dominik Teleky, Jaroslav Tomáš a Tomáš Žilinský.

A dnes je Maria Schutz nejen poutní místo, ale taky místo setkávání českých divadelníků v Rakousku: setkávají se tu se svými kamarády z celé České republiky, ale taky s Rakušany, kteří jsou tady „taky“ doma.

Ludvík Kavín po odchodu z divadelních prken zůstal dále neuvěřitelně aktivní a kromě své mnohostranné činnosti se také stal fejetonistou časopisu *Kulturní klub*.

Společná historie: Harrachové – „Vznešenost zavazuje“

Akce pořádané u příležitosti Roku Harrachů českými spolky v Rakousku. Všechny akce se konají pod záštitou velvyslance České republiky v Rakousku dr. Jiřího Šitlera a jsou součástí projektu Národního památkového ústavu ČR.

Harrachovský víkend v Rakousku, 30. 9. – 1. 10. 2023

30. 9. Výlet KČT v Rakousku do Rohrau a Brucku/Leitha: Návštěva harrachovských zámků, prohlídka harrachovské obrazárny, slavnostní koncert na počest „Otce vídeňských Čechů“ Jana Nepomuka hraběte Harracha v sále zámku. Program bude upřesněn během letních měsíců.

Organizují: Klub česko-slovenských turistů v Rakousku, Československý zpěvácký spolek Lumír a Tamburašský spolek Adria za podpory rodiny Waldburg-Zeil a Harrach.

1. 10. v 10:00 Slavnostní mše svatá na počest „Otce vídeňských Čechů“ Jana Nepomuka Harracha v kostele Nejsvětějšího Vykupitele (Erlöserkirche), Rennweg 63, 1030 Wien.

Organizují: Jednota svatého Metoděje ve Vídni a Česká duchovní služba ve vídeňské arcidiecézi.

Otec vídeňských Čechů: Jan Nepomuk hrabě Harrach

Připomínáme zajímavou akci s názvem „Otec vídeňských Čechů – Jan Nepomuk hrabě Harrach“, která se sice udála už v roce 2019, ale v tomto roce je vzhledem k velkým oslavám tohoto významného českého šlechtice a vlastence, do nichž se zapojily i mnohé vídeňské české spolky, plně aktuální.

„Nacionalismus je cesta do pekel.“ „My musíme v první řadě vyřešit jejich sebevědomí a je v zájmu především vlády, aby se tohle napravilo, protože jak chcete mít vlastence rakouské, když se k nim chováte tak nesmírně macešsky. Naším cílem je, aby se situace ve Vídni v daleké budouc-

nosti přiblížila třeba Bernu, kde se nikdo nepozastavuje nad tím, že někdo mluví francouzsky, nebo italsky,“ během besedy citoval slova hraběte Jana historik Jan Luštinec.

Akce se konala ve Slovanské besedě, která je neodmyslitelně spjatá s tímto šlechticem z českého rodu hrabat Harrachů. Besedu uspořádaly *Vídeňské svobodné listy* a spolky Slovanská beseda a České srdce. Rádio Dráták Magazín referovalo a pořad byl převzat a jako Livestream zaznamenán Radiem Burgenland.

Jan Nepomuk hrabě Harrach, narozený roku 1828 ve Vídni, dodnes nepřestává překvapovat širokým rozsahem své působnosti, a sice od politika přes lesního hospodáře až po výrazného podporovatele českého živlu ve Vídni, kterému pomohl se sebeurčením a prosazením se v rakouském prostředí. Jako tehdejšímu předsedovi Slovanské besedy (stal se jím v roce 1869), do něhož vkládal nemalé prostředky, a finančnímu podporovateli vzdělávacího spolku Komenský se mu ve spolupráci s přáteli z aristokratických řad podařilo založit českou školu a prosadit bohoslužby v češtině, čímž začal český spolkový život výrazně vzkvétat. V jeho paláci na Freyungu byla vlastencům k dispozici pokladna, kam mohli vkládat dary na výstavbu českého kostela na Rennwegu.

„Hrabě Jan se udivoval nad tím, že jak se má Čech zpovídat, když neumí pořádně německy, jak je možné, že má chodit do kostela, kde se nezaspívá česky, jazykem, který má rád, jak to, že se nedějí svatby v českém jazyce. České bohoslužby tu již byly, ale bylo jich málo a vždycky se zakládaly na jakési toleranci,“ líčí historik Luštinec ve Slovanské besedě tehdejší situaci. Harrach se velmi intenzivně zabýval otázkou tehdejší aktuální situace vídeňských Čechů, ale také jejich budoucností. V roce 1881 mu vyšla studie *Čechoslované ve Vídni* v českém, vlastenecky orientovaném měsíčníku *Osvěta*. Poslal ji také císaři Františku Josefovi I. Popisuje v ní absenci českých škol a také bohoslužeb v češtině a skutečnost, jak neutěšená je finanční stránka českých spolků, z čehož vyplývá, že je pro Čechy téměř nemožné stát na stejné úrovni jako rakouští občané.

Vyšla např. publikace Jana Luštince *Jan Nepomuk hrabě Harrach – ze života českého kavalíra*. Získat ji můžete v e-shopu Správy Krkonošského národního parku, Krkonošské muzeum Jilemnice.

Harrachové

Harrachové jsou starobylým českým šlechtickým rodem. Pocházejí z jižních Čech z vesnice Harachy (nebo také Horachy) poblíž Kaplice, kde se o nich dochovaly zmínky již ve 13. století. Ve 14. století se rod prvně rozdělil na dvě větve – českou (která vymřela roku 1732) a rakouskou. Významnější rakouská větev, ze které pocházejí majitelé Hrádku u Nechanic, koupila roku 1524 panství Rohrau v Dolním Rakousku, které je rodovým sídlem dodnes. Roku 1552 byl rod dědičně povýšen do říšského stavu svobodných pánů a roku 1627 do stavu hraběcího. Prvním hrabětem byl Karel I. z Harrachu (1570-1628), skrze jehož syny se rod rozdělil na linii rohravskou (která vymřela roku 1866) a jilemnickou. Dosud žijící jilemnická linie získala roku 1798 predikát „von Tannhausen“. K dalšímu dělení rodu došlo v druhé polovině 18. století, kdy jedna z nově vzniklých větví odešla do Pruska. V zemích Koruny české zůstala větev druhá, a to potomci Arnošta Kryštofa z Harrachu (1757-1838).

Nejstarším synem Arnošta Kryštofa z Harrachu byl **František Arnošt** (1799-1884), stavitel zámku Hrádek u Nechanic a zakladatel místní zámecké knihovny. František Arnošt vstoupil po dokončení studií do státních služeb. Z cestování po Evropě ho patrně nejvíce ovlivnil pobyt v Anglii, kam odjel spolu s Janem Adolfem II. ze Schwarzenberka. Seznámil se s tamním průmyslem, památkami a také s novými reprezentačními stavbami vzniklými pod vlivem romantického slohu. Ty se staly inspirací pro výslednou podobu nového harrachovského sídla u Nechanic. Po smrti otce se František ujal správy harrachovského majetku. Stál v čele české průmyslové jednoty, podílel se na přípravě rakouské účasti na první světové výstavě v Londýně a podporoval výstavbu železnice z Prahy do Vídně. Jako mecenáš podporoval České muzeum, stavbu Národního divadla a stavbu kostela sv. Cyrila a Metoděje v Praze-Karlíně. Manželkou Františka Arnošta se stala Anna Marie Terezie princezna z Lobkowicz (1809-1881), se kterou se oženil roku 1827. Jejich nejstarším synem byl Jan Nepomuk z Harrachu.

Jan Nepomuk František z Harrachu (1828, Vídeň – 1909), otec vídeňských Čechů, byl podobně jako jeho otec silně vlastenecky zaměřen. Velký vliv na něj měli jeho vychovatelé a učitelé, zejména Jan Erazim Vocel. Jako dvacetiletý se zúčastnil spolu se svým otcem Slovanského sjezdu v Praze roku 1848. Poté vstoupil do armády a účastnil se tažení proti povstalcům v Uhrách. Ze své návštěvy Ruska spolu se strýcem Josefem Lobkowiczem se vrátil plný hlubokých zážitků a několikrát se tam ještě vrátil. Po opuštění armády se Jan Nepomuk oženil roku 1856 s Marií Markétou, princeznou z Lobkowicz. Zakoupil nové statky a začal se věnovat osvětové činnosti v oblasti zemědělství. Založil např. rolnickou školu ve Stěžerách a vybudoval vzorový statek. Postupně se dostal do čela několika krajských hospodářských spolků. Zúčastnil se několika zahraničních světových výstav a později se podílel na organizaci Jubilejní zemské výstavy v Praze (1891) a Národopisné výstavy československé (1895). Stal se předsedou spolků, jakými byly Česká hedvábnická jednota nebo Český spolek pro vývoz a přívoz. Hrabě Harrach věnoval velkou péči svému jilemnickému panství. Rozvíjel lesní hospodářství, zrekonstruoval a rozšířil své pivovary a podporoval sklárnu v Novém Světě-Harrachově, která si v jeho době prošla jedním z nejslavnějších období. Zasloužil se o zdokonalení krkonošských komunikací, rozvoj tamního turismu a také o vybudování místní železniční trati. Roku 1892 nechal přivést na jilemnické panství první lyže. Hrabě Harrach se zasažoval také o krkonošské obyvatelstvo. To mohlo využívat hojnost lesů pro svou potřebu. Podařilo se mu zdokonalit i krkonošskou silnici a železniční dopravu. Jelikož byly tenkrát Krkonoše chudou oblastí, pomohl jim turismus, který tam začal vzkvétat díky hraběti Janovi. Jeho ojedinělý a úctyhodný přístup k horám se zrcadlil ve skutečnosti, že zakládá první přírodní rezervaci.

Jan Nepomuk se významně podílel na českém politickém životě jako zastávce politiky staročechů. Stal se poslancem zemského sněmu, poté říšské rady a ještě později členem panské sněmovny. Od počátku sedmdesátých let odmítal pasivní rezistenci českých poslanců a prosazoval jejich vstup do aktivní politiky. Podporoval české vlastenecké zájmy v rámci podunajské monarchie. Snažil se o smíření Čechů s Němci. Mimořádné byly jeho zásluhy

Jan Nepomuk František z Harrachu, 1885

o český kulturní život. V letech 1862-1890 byl kurátorem Maticе české a členem literárního odboru Umělecké besedy. Podporoval českou literaturu (např. Karla Jaromíra Erbena) a stál v čele Jednoty pro dostavbu svatovítského chrámu. Finančně přispěl k vybudování pražského Národního divadla. Divadlo podporoval různými způsoby – roku 1861 např. vypsal soutěž o dvě nejlepší české opery a libreta k nim. Roku 1866 získal hlavní cenu Bedřich Smetana s operou *Braniboři v Čechách*.

Otto Jan Nepomuk z Harrachu (1863-1935) byl druhým synem Jana Nepomuka z Harrachu. Harrachovské statky zdědil roku 1909 proto, že jeho o šest let starší bratr Karel František (1857-1920) byl zbaven svéprávnosti a vyloučen z majorátu. Otto nechal zámek modernizovat – roku 1911 byla opravena kanalizace a roku 1914 byl zámek elektrifikován. Jeho manželkou se roku 1902 stala Karolina z Harrachu, rozená von Öttingen-Öttingen und zu Öttingen-Wallerstein (1873-1959). Za jeho vlády došlo na harrachovském panství k nepokojům. V roce 1920 přerostla nespokojenost zemědělských dělníků s poměry na harrachovském velkostatku ve vzpouru. Dělníci nejprve manifestovali na nechanickém náměstí, poté se vydali na Hrádek s úmyslem vyvlastnit harrachovský velkostatek. Tato akce ovšem nebyla úspěšná. Na zámku byli dělníci odkázáni na okresní soud, před kterým se později vůdcové tohoto tažení zodpovídali.

Vážně nemocný **Johann Nepomuk Antonín z Harrachu** (1904-1945) byl posledním harrachovským majitelem zámku. Studoval v Praze lesní inženýrství a usiloval o zvelebení harrachovského lesního hospodaření. Roku 1939 přijal nabízené německé občanství a o šest let později narukoval do německé armády. Zemřel 12. května 1945 v americkém zajateckém táboře. Jeho manželka Stephanie, rozená von und zu Eltz (1917-2011), se kterou se oženil roku 1940, musela zámek po skončení druhé světové války opustit. Spolu s dětmi Ferdinandem Bonaventurou (1941-1961) a Johannou (* 1944) se odstěhovala na rakouské sídlo Rohrau.

CÍRKEVNÍ ZPRÁVY

Bohoslužby v měsíci červenci a srpnu

– pouze v neděli.

Mše svaté v českém jazyce

Chrám Panny Marie Na Nábřeží (Maria am Gestade), Salvatorgasse 12, Wien

– Neděle 8:00;

– Středa 18:30;

– První pátek v měsíci 18:30.

Chrám Nejsvětějšího Vykupitele (Erlöserkirche), Rennweg 63, Wien

– Neděle 10:00.

P. Mgr. Ing. Václav Sládek

Národní koordinátor duchovní péče českých katolíků v Rakousku, Tschechische Gemeinde, Salvatorgasse 12, A-1010 Wien

www.erzdioezese-wien.at/pages/inst/14425183

Facebook: Farnost Vídeň

Magazín *WIR* změnil vysílací dobu!

WIR | ČEŠI, HRVATI, MAGYAROK, ROMA, SLOVÁCI, SLOVENCÍ od 2. 7. v 9:00!

<https://volksgruppen.orf.at/cesi/radiotelevize/stories/3213507/>

Michaela Kotásková: Všechny cesty vedou do Říma

6. června vyběhla úspěšná boxerka Michaela Kotásková na trať dlouhou 1 500 km. Její cestu z Vídně do Říma – každý den naplněný výzvami – můžete sledovat online a také především podpořit její přání – vnést více dětského smíchu do nemocnic.

Michaela Kotásková je čtyřnásobná mistryně Rakouska v olympijském boxu a od dubna 2023 interkontinentální šampionka organizace WBO v profesionálním boxu.

Sportovkyně Michaela Kotásková se na o něco kratší běžeckou trať v rámci sbírky pro Rote Nasen vydala již minulý rok, v červnu 2022. Uběhla celou Camino del Norte (840 km) za dvacet dní a při tom se jí podařilo vybrat částku 8 000 €, která putovala v podobě návštěv zdravotních klaunů za dětmi do psychosomatických a psychiatrických zařízení. Michaelu můžete motivovat na cestách i Vy! Veškerý výtěžek ze sbírky bude věnován na práci zdravotních klaunů.

Portrét profesionální boxerky Michaely Kotáskové: *WIR | ČEŠI, HRVATI, MAGYAROK, ROMA, SLOVÁCI, SLOVENCÍ*. Jeden den s boxerskou mistryní Michaelou Kotáskovou | Reportáž | Rádio Dráták | 6. 7. 2020

volksgruppen.orf.at/cesi/stories/3211846/
Pavla Rašnerová, volksgruppen.ORF.at

Filmový festival před radnicí

Spolu s létem přichází do Vídně již tradičně také filmový festival, který znovu zve jak na hudební, tak gastronomické

lahůdky na náměstí před radnicí. Až do 3. září se na velkém plátně budou promítat nezapomenutelné záznamy oper, klasické hudby, jazzu, popu a rocku. Každé léto, již přes tři desítky let, zve město Vídeň ke kulturním zážitkům zdarma. Po dobu 65 dní nabízí festival během července a srpna mix velkých hudebních produkcí všech žánrů, rovněž gastronomie, a to pod širým nebem. Kromě znamenitě obsazených oper jako *Kouzelná flétna*, *Tosca*, *La Traviata* a *Falstaff* si mohou letos návštěvníci vychutnat nepřeborné množství nahrávek z koncertů popových a rockových velikánů. Jmenujme například Pink Floyd, Queen, One Republic, Sama Smitha, Ritu Ora, Falca, Lewise Capaldiho či Stinga. Festivalové zastoupení tu mají tento rok také klasika, tanec, jazz, světová hudba či muzikál.

Přítomna budou taktéž Spojená divadla Vídně (Ver-einigte Bühnen Wien), která představí tři úspěšné produkce z vlastních divadelních domů. 7. července 2023 byla vysílána Beethovenova jediná opera *Fidelio*, poprvé uvedená roku 1805 v Divadle na Vídeňce a nově nastudovaná v roce 2020 držitelem Oscara Christophem Waltzem.

21. července byla v produkci Stefana Herheima k vidění opera *Příhody lišky Bystroušky* od Leoše Janáčka.

volksgruppen.orf.at/cesi/stories/3214539/

Rádio Dráták a podcast ORF Češi Rádio Dia:tón a podcast ORF Slováci

DRÁTÁK (každé pondělí, 21:10-21:40, Radio Burgenland) České Ozvěny | Slovenské Ozveny 2 | 13:05 hod. | ORF2 Vídeň | <https://volksgruppen.orf.at/cesi/> | <https://volksgruppen.orf.at/slovaci/>

• 5. 6. 2023 | Bára Prášilová: CIRCLES

Fotografka Bára Prášilová je držitelkou řady cen, například vítězkou Fotograf roku. Její surrealistické obrazy balancují na hraně krásy a podivnosti, někde na pomezí reálných a fiktivních scenerií, a vycházejí z jejího smyslu pro absurditu.

• 12. a 19. 6. 2023 | Etnomuzikoložka Zita Skořepová
Naším hostem byla Zita Skořepová z Etnologického ústavu AV ČR, která v knize *Hudební světy české Vídně. Menšina a identita v 21. století* zmapovala hudebně-taneční aktivity vídeňských Čechů a Češek.

5. 6. 2023 | Lukáš Onderčanin o Interhelpe | Ilúzie o štastí a práci v socialistickom raji

Hostom Rádia Dia:tón bol Lukáš Onderčanin, zahranično politický redaktor v denníku *Sme* a autor knižky *Utópia v Leninovej záhrade*. Knižka vyšla v roku 2021 vo vydavateľstve Absynt a v máji tohto roku ju jej autor predstavil vo Viedni v rámci podujatia Literarischer Lenz.

• 12. 6. 2023 | 20. výročie Školského spolku SOVA | Na hodine slovenčiny so „sovičkami“

Školský spolok SOVA, ktorý sa snaží o zachovanie slovenského jazyka u detí vo Viedni a jej okolí, oslavuje tohto roku už svoje 20. výročie od založenia.

• 19. 6. 2023 | 30 rokov Slovenskej republiky | 30 rokov bilaterálnych vzťahov s Rakúskom

13. júna sa na viedenskom Karlsplatzi konal takzvaný StreetFest, oslava 30 rokov nezávislosti Slovenska a zároveň bilaterálnych vzťahov s Rakúskom. Podujatie zorganizovalo veľvyslanectvo Slovenskej republiky v Rakúsku.

Vysílání si lze poslechnout také jako podcast např. na <https://sound.orf.at/>.

Zprávy ZÚ

- Ve dnech **26.-28. června 2023** se uskutečnila návštěva delegace Výboru pro zdravotnictví Senátu Parlamentu České republiky v čele s předsedou výboru Romanem Krausem v Rakousku.
- Dne **28. června** na Spolkovém ministerstvu pro evropské a mezinárodní záležitosti proběhlo třetí zasedání smíšené komise k Dohodě o spolupráci v oblasti kultury, vzdělávání, vědy, mládeže a sportu mezi Rakouskem a Českou republikou. Program byl zakončen podpisem dokumentu oběma vedoucími delegací a tím i vstupem programu v platnost. Dohoda upravuje spolupráci mezi oběma zeměmi na období 2024-2028. Obě delegace, vedené Christophem Thun-Hohensteinem z rakouského Spolkového ministerstva pro evropské a mezinárodní záležitosti a Karlem Smékalem z českého Ministerstva zahraničních věcí, se 28. června sešly ke třetímu zasedání smíšené komise v rámci Dohody mezi vládou České republiky a vládou Rakouské republiky o spolupráci v oblasti kultury, školství, vědy, mládeže a sportu. Po zhodnocení úspěchů a možnostech k vylepšení výsledků v realizaci uplynulého pracovního programu a všeobecném uvedení do nového programu představili členové delegace tematické oblasti spadající do jejich kompetence. Pozornost byla zaměřena na vysokoškolské vzdělávání, vědu, výzkum a inovace, jakož i na školní vzdělávání a vzdělávání dospělých a přípravu učitelů. Na závěr byl nový pracovní program podepsán oběma vedoucími delegací. Pracovní program pod vedením rakouského a českého ministerstva zahraničí a rakouského a českého ministerstva školství se zabývá spoluprací obou zemí v oblasti kultury, vzdělávání, vědy, mládeže a sportu. Jeho cílem je prohloubit vzájemně prospěšnou spolupráci mezi oběma státy ve výše uvedených oblastech a tím přispět k lepšímu vzájemnému poznání a porozumění a tím i k posílení celkových vztahů mezi oběma státy. Nová dohoda je platná pro období 2024-2028. Poslední zasedání smíšené komise se konalo v Praze v roce 2015.
- Ministr školství, mládeže a tělovýchovy Mikuláš Bek se v pátek **16. června 2023** sešel v prostorách gymnázia v Hollabrunnu s rakouským spolkovým ministrem pro vzdělávání, vědu a výzkum Martinem Polaschekem. Hlavními tématy společného jednání byla revize rámcových vzdělávacích programů, financování vysokých škol a regionálního školství, integrace ukrajinských dětí a studentů do škol, nedostatek učitelů nebo umělá inteligence. Společné setkání bylo zakončeno návštěvou tříd gymnázia, ve kterých probíhala výuka informatiky.
- V úterý **6. června** se na Velvyslanectví České republiky uskutečnil závěrečný koncert 4. ročníku kulturního festivalu Vienna Meets Prague. Mezinárodní vídeňský komorní soubor Trio Klavis v sestavě saxofon, housle, klavír zahrál skladby Arnolda Schönberga, Erwina Schulhoffa a Ernsta Krenka.

VÝSTAVY A FESTIVALY

Výstava Slovenského centra dizajnu *Transmodernita*
Výstava Slovenského centra dizajnu k 30. výročí po Viedni navštíví aj francúzske mesto Marseille. Hlavná myšlienka výstavy *Transmodernita* je v spojení minulosti a prítom-

nosti s odkazom na budúcnosť. Vo svojej podstate znamená zmenu starého v niečo nové pozitívne a nevyhnutné. Výstava tak odráža symbolických 30 rokov slovenského dizajnu. Keďže obsiahnuť tak rozsiahle obdobie a rozmanitosť dizajnu nie je možné, rozhodlo sa Slovenské centrum dizajnu zdôrazniť význam slovenského dizajnu v Európskom spoločenskom kontexte s dôrazom na estetickú stránku, nadčasovosť dizajnerskej tvorby a reflexiu spoločenského diania. Súčasťou výstavy je domyselná architektúra Andrei Ďurianovej a grafické spracovanie výstavy spolu s výberom slovenskej typografie od Matúša Buranovského. Slovenské centrum dizajnu prinesie do Viedne 27 diel výtvarníkov-dizajnérov v rámci 30. výročia vzniku slovenského dizajnu. Je to ďalšie vyústenie spolupráce Slovenského inštitútu vo Viedni s SCD a so Slovenským múzeom dizajnu po úspešnej výstave *90 rokov bratislavskej Školy umeleckých remesiel a 100 rokov Bauhausu*. Kurátorka: Lubica Kollárová. Výstava potrvá do konca augusta 2023. Slovenský inštitút Viedeň, Wipplingerstrasse 24-26, 1010 Wien.

Autor Restaurátor

do 26. 11. 2023, Zámek Mikulov

Výstava si klade za cíl priblížiť verejnosti práci restaurátorů. Vznikla ve spolupráci Regionálního muzea v Mikulově s Vyšší odbornou školou restaurátorskou Brno. Na výstavě se návštěvník seznámí s restaurátorskými postupy z oblasti malby a nábytku. Vystaveny budou rovněž restaurované kusy ze zámeckého mobiliáře i plátna, která byla poničena v poválečné době a dosud nebyla restaurována.

Valoch & Valoch

do 27. 8. 2023, Pražákův palác, Brno

Výstava na příběhu otce Karla a jeho syna Jiřího Valocha zkoumá vztah mezi archeologií a konceptuálním uměním. Nález zlomku čelisti neandrtálce při archeologickém průzkumu jeskyně Kůlna v Moravském krasu se zapsal mezi nejdůležitější události poválečné archeologie ve světovém měřítku. Na tomto objevu se podíleli Karel Valoch a jeho syn Jiří. Zatímco Karel Valoch (1920-2013), archeolog brněnského ústavu Anthropos, vedl již od roku 1961 průzkum této lokality, student Jiří Valoch (* 1947) zde trávil jako brigádník na vykopávkách již několikáté letní prázdniny v řadě. Před archeologií dal Jiří Valoch přednost umění a během pár následujících let se stal viditelným protagonistou experimentální poezie, teoretikem nového umění a kurátorem řady klíčových výstav především v brněnském Domě umění. Archeologie a zájem o prehistorickou kulturu však měly, jak dokazují například dobové studie americké kurátorky Lucy R. Lippard, mnoho styčných bodů s dobovou uměleckou praxí nejen uvnitř jedné brněnské rodiny. V umění se tehdy prováděly například nejrůznější formy rituálů, které se odehrávaly v přírodě, často na místech s prehistorickou minulostí či přímo v jeskyních. Stejně tak se realizovaly rozsáhlé umělecké zásahy do krajiny, jejichž vizuální podoba mohla připomínat megalitické stavby nebo archeologická naleziště. Aktuální výstava prezentuje právě tyto přesahy archeologie a konceptuálního umění, tak jak se propsaly od poloviny šedesátých let do života Karla a Jiřího Valocha.

Vystavující autoři: Karel Adamus, Imre Bak, Peter Baroš, Juraj Bartusz, Pavel Büchler, Vladimír Drápal, Stano

Filko, Daniel Fischer, Hamish Fulton, Miroslav Sonny Hałas, Vladimír Havlík, Pavel Holouš, Radek Horáček, Dalibor Chartyň, Eva Kmentová, Milan Knížák, J. H. Kocman, Jef Kratochvil, Marie Kratochvílová, Július Koller, Ivan Kříž, Petr Kvíčala, Miloš Laky, Otis Laubert, Richard Long, Marian Mudroch, Milan Maur, Rune Mielsds, Ladislav Novák, Meret Oppenheim, Marian Palla, Gerta Pospíšilová, Pavel Rudolf, Tomáš Ruller, Zorka Ságlová, Rudolf Sikora, Zdeněk Sklenář, Jan Steklík, Ladislav Snopko, Miloš Šejn, Petr Štembera, Margita Titlová Ylovsky, Jiří Valoch, Karel Valoch, Ralf Winkler (A. R. Penck), Jan Wojnar, Ján Zavorský.

Součástí výstavy jsou artefakty a dokumentace spojené s archeologickým výzkumem v jeskyni Kůlna v Moravském krasu, který realizoval ústav Anthropos pod vedením Karla Valocha v letech 1961-1973.

Kurátoři: Jana Písaříková, Ondřej Chrobák, Petr Ingerle, Miroslav Maixner.

Rostislav Košťál: Tempi

do 17. 9. 2023, Moravská galerie, 1. patro Pražákova paláce, Husova 18, Brno

Výstavní intervence představí soubor Tempi, který byl sestaven v roce 1987 z fotografií z let 1979-1986. Vernisáž je současně oslavou významného životního jubilea autora.

Andreas Fogarasi a Markéta Othová: Last Minutes do 3. 9. 2023, Kunsthaus Muerz v Mürzzuschlag

Markéta Othová (* 18. 3. 1968, Brno) je česká fotografka a grafička. Jejími rodiči jsou medailérka Milada Othová a sklářský výtvarník Antonín Oth. V letech 1987-1989 studovala na Vysoké škole uměleckoprůmyslové v Praze v Ateliéru filmové a televizní grafiky. V letech 1989-1993 pokračovala v Ateliéru ilustrace a grafiky. Třikrát byla nominována na Cenu Jindřicha Chaloupeckého. V roce 2002 se stala její laureátkou. V roce 2020 získala Cenu Michala Ranného, která je etablovaným umělcům a umělkyním udělována Moravskou galerií v Brně.

www.kunsthausemuerz.at

isaFestival

17.-27. 8. 2023, region Semmering-Rax

Již po 33. sdružuje ISA – Mezinárodní letní akademie mdw (Univerzity hudby a múzických umění ve Vídni) – ve vídeňských Alpách špičkové mladé umělce z celého světa jako místo, kde se špičkové umělecké talenty setkávají se světovým kulturním dědictvím. Pod heslem „My a já“ se práce více než 200 studentů mistrovských kurzů zaměřuje na sociální složky hudby: na její sjednocující sílu, na její obrovský potenciál jako prostředku univerzálního porozumění, ale také na její pozitivní vliv na každého z nás. Na přibližně 30 koncertech isaFestivalu, který se koná ve stejnou dobu, budou mít vybraní studenti možnost představit publiku interpretace rozvinuté na místě. Diváci mohou očekávat vzrušující pohled na procesy uměleckého vývoje na nejméně atmosférických místech v regionu Semmering-Rax. www.isa-music.org/de/isafestival

Kulturbrücke Fratres

Fórum pro mezikulturní dialog a umělecké přesahy v pohraničí severního Waldviertelu.

Letní program najdete pod:

<http://www.kulturbruecke.com/index.php/programm>.

2. 9. Literární kavárna Mélange – setkávání tří zemí:

- Peter Becher: Od místa setkávání vídeňských literátů až po kavárny pražských emigrantů;
- Věra Koubová: O poezii, přebásňování a překládání;
- Karl Kriegg: Passauer Pegasus;
- Thomas Sautner: „Vynález světa“;
- Jana Bezpalcová: Zvuk světa.

Slovenské národní divadlo 2023/24

Slovenské národní divadlo spustilo vo štvrtok 15. júna predaj vstupeniiek na nasledujúcu sezónu 2023/2024. Diváci si môžu zakúpiť vstupenky na predstavenia Opery a Baletu SND do konca kalendárneho roka a na septembrové čínoherné predstavenia.

Opera hned v úvode septembra ponúkne dve predstavenia veľkolepej inscenácie *Svätopluk* aj galakonzert *Lucia Popp Tribute*, venovaný menovanej opernej dive. Nebude chýbať ani rozprávková *Rusalka* a koncom mesiaca do repertoára pribudne nová inscenácia Verdiho *Nabucca*. Balet uvedie klasický rodinný titul *Zle strážené dievča/La Fille mal gardée*. Činohra otvorí sezónu obľúbenou hrou *Je úžasná*, no v septembri ponúkne aj tituly *ako Kým prídu Stouni...* a novinky *Deti a Malé ženy*.

Vstupenky do Slovenského národného divadla si diváci môžu zakúpiť osobne v pokladnici SND, alebo pohodlne online cez web www.snd.sk. Elektronické vstupenky si už diváci nemusia tlačiť, pri vstupe do sály stačí ukázať QR kód v telefóne. Diváci si pohodlne online môžu zakúpiť aj darčkové poukážky v hodnote 20, 35 a 50 eur a rovnako ich online aj využiť. Takisto si návštevníci môžu online uplatniť aj študentské, učiteľské a seniorské zľavy vo vybraných kategóriách, ako aj zľavy pre osoby ZŤP. Opera na svoje predstavenia ponúka aj možnosť zakúpiť si detskú vstupenku na akékoľvek miesto v sále za 15 eur.

„Vlani sme spustili nový elektronický predajný systém vstupeniiek, takzvaný ticketing. Podarilo sa nám tým výrazne posilniť online predaj a divákovi tak uľahčiť nakupovanie vstupeniiek. Už nemusia kvôli zľavám alebo uplatneniu darčkových poukážok chodiť osobne do pokladnice SND ako kedysi. Naším cieľom aj v novej sezóne bude naďalej skvalitňovať služby pre zákazníkov, radi by sme v budúcnosti napríklad divákovi umožnili online aj nákup nášho divadelného merchu,“ hovorí generálny riaditeľ SND Matej Drlička. „V neposlednom rade sme veľmi radi, že po dlhých troch rokoch intenzívnych stavebných prác v bezprostrednej blízkosti novej budovy SND otvoríme 104. divadelnú sezónu bez výrazných dopravných a iných obmedzení súvisiacich so stavebným ruchom. Veríme, že zrevitalizované okolie divadla a predĺžená pešia zóna tiež prispesú k lepšiemu komfortu našich divákov pri návšteve SND,“ dodáva Drlička.

Od 15. júna sú tiež v predaji abonentky na nasledujúcu sezónu. Abonentka je predplatená vstupenka na sériu vybraných divadelných predstavení. Obsahuje vstupenky na konkrétne sedadlo a konkrétne divadelné predstavenia, ktoré sa konajú na pevne stanovenom mieste a termíne v rámci sezóny 2023/2024. Tento rok ponúka SND na výber až 4 abonentné balíky:

- Abonentný balík Činohra:
- Inscenácie: *Ježiš z Montrealu, Blázni z Valencie, Pred očami Západu, Sme v pohode, Odliv, Vassa*.

- Abonentný balík Premiéry Opery a Baletu:
 - Inscenácie: *Nabucco*, *Labutie jazero*, *Hubička*, *Manon*, *Madama Butterfly*.
- Abonentný balík Opera:
 - Inscenácie: *Nabucco*, Koncert Peter Mikuláš 70, *Hubička*, *Predaná nevesta*, *Madama Butterfly*.
- Abonentný balík Balet:
 - Inscenácie: *Labutie jazero*, *Umenie pre život*, *Manon*, *Fashion Ballet '24*.

Abonentky je možné si zakúpiť v pokladnici SND počas otváracích hodín do 14. septembra. Bližšie informácie k abonentkám sú uvedené na webovej stránke divadla.

Kniha *Pravěk, k tabuli!*

Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského (NPMK) vydalo knihu *Pravěk, k tabuli!*, která navazuje na stejnojmennou výstavu, jež je v Národním pedagogickém muzeu přístupná až do 3. září 2023 a která mapuje vznik a proměny výuky pravěku na našich školách.

www.npmk.cz/novinky/npmk/kniha-pravek-k-tabuli

Národní pedagogické muzeum, Valdštejská 20, Praha 1, www.npmk.cz

Lesk a půvab. 200 let Lobmeyra

U příležitosti svého 200. výročí představuje MAK výstavu *Glitz and Glamour. 200 Years of Lobmeyr* (výstavní síň MAK, do 24. 9. 2023), kde uvidíte rozmanité, stylově určující produkty tradiční sklářské manufaktury.

Již po šest generací dokáže rodina Lobmeyrů spojovat tradici s inovacemi a tvarovat design skla daleko za hranicemi Rakouska s návrhy kreativních lidí, jako jsou Theophil Hansen, Josef Hoffmann, Adolf Loos, Lotte Fink, Marianne Rath, Michael Anastassiades, Max Lamb, POLKA, Martino Gamper a Sebastian Menschhorn. U příležitosti jeho 200. výročí vzdává MAK, který je dlouhodobě spjat se sklářskou dynastií, hold J. & L. Lobmeyrovi výstavou, která hmatatelně zhmotňuje neuvěřitelnou rozmanitost předmětů. Design výstavy bude formován aspektem, který je často vnímán pouze intuitivně: hlubokým porozuměním J. & L. pro souhru světla a stínu. Jubilejní výstava si pohrává s vizuálními podněty, které Lobmeyrovo sklo rozvíjí, když je umístěno do světla. Tradiční vídeňský výrobce ušlechtilého křišťálového skla a speciálních lustrů byl účastníkem Světové výstavy ve Vídni v roce 1873.

Od září do prosince 2023 bude proto probíhat výstava pod heslem design. Tématem budou procesy při vytváření designů, chápání materiálů ve firmě Lobmeyr a ikonické návrhy, které byly touto firmou vytvořeny za posledních 200 let. Samotná společnost Lobmeyr si zřídila v horních prostorách svého prodejního salónu ve Vídni vlastní muzeum. Lobmeyrovo sklo je k vidění také v mnoha muzeích. Významné sbírky jsou vystaveny mimo jiné v Rakouském uměleckoprůmyslové muzeu užitého umění ve Vídni a v Pasovském muzeu skla.

J. & L. Lobmeyr je vídeňský obchodní dům se sklem. Mateřská společnost sídlící na adrese Kärntner Strasse 26 ve Vídni je stále rodinným podnikem a prodejním místem vysoce kvalitního křišťálového skla.

V roce 1823 založil Josef Lobmeyr (1792-1855) ve Vídni obchodní dům se skleněným zbožím, který se stal zná-

Výrobky firmy Lobmeyr: vlevo metropolitní svítidlo, model 6725-L-16, Hans Harad Rath, 1966; vpravo nápojový servis č. 231, 1905

mým až ve druhé generaci pod vedením jeho potomků Josefa, Ludwiga, Louise a Mathildy pod názvem J. & L. Lobmeyr. V roce 1855 převzali vedení firmy po svém otci bratři Josef Lobmeyr a Ludwig Lobmeyr; Josef se stal obchodním ředitelem firmy, zatímco Ludwig byl zodpovědný za umělecký program společnosti.

Ludwig Lobmeyr (1829-1917) rozšířil kontakty s českými sklárnami a dílnami na zušlechťování skla, které navázal již jeho otec Josef Lobmeyr, a udržoval v provozu několik poboček v regionu a najímal pro sebe brusiče a rytce skla. Střediskem pro nábor umělců bylo severočeské město Kamenický Šenov a jeho okolí. Ludwig také úzce spolupracoval s českým podnikatelem a sklářem Wilhelmem Kralikem von Meyrswalden, manželem Ludwigovy sestry Louisy. Mnoho svých návrhů skla (skleniček) nechal Ludwig Lobmeyr vyrábět v umělecky významné sklárně Adolf u Vimperku (ve firmě synovce svého švagra Meyra).

Pod Ludwigovým vedením se společnost J. & L. Lobmeyr v roce 1860 stala dvorním obchodníkem a dodavatelem skla. Zajišťovala křišťálové lustry pro Hofburg, pro zámek Schönbrunn a bavorské královské paláce. Ludwig, sám nadšený mecenáš a sběratel, se znal i s umělci a vědci mimo obor sklářství, jakými byli například dánsko-rakouský architekt Theophil von Hansen a rakouský architekt a designér Josef Hoffmann. V roce 1882 ve spolupráci s Thomasem Alvou Edisonem vybavil reedutní sály palácového komplexu Hofburg v centru Vídně prvními elektrickými lustry na světě. V roce 1887 byl Ludwig císařem Františkem Josefem I. jmenován poslancem horní komory parlamentu (Herrenhaus) a v roce 1889 se stal čestným občanem města Vídně. Nabídku ucházet se o šlechtický titul a vstoupit do šlechtického stavu odmítl.

Lobmeyr byl také dodavatelem pro bavorský, srbský, řecký a bulharský dvůr. Belgický král, brabantský vévoda a flanderský hrabě byli jeho zákazníky již dříve.

Když Ludwig v roce 1917 zemřel bezdětný, odkázal firmu Stefanu Rathovi (1876-1960), synovi své sestry Mathildy. V roce 1907 byla otevřena další pobočka firmy v Karlových Varech. Velmi rozsáhlý jídelní servis byl vyroben pro následníka trůnu Františka Ferdinanda d'Este, který se předtím nechal inspirovat motivy vybranými v Rakouském muzeu užitého/současného umění.

Firma J. & L. Lobmeyr se věnovala také zdobení metodou lakování černou pájkou. Významným umělcem v této technice, který zpočátku pracoval pro Ludwiga, byl malíř na sklo a rytec Josef Lenhardt, který se později v Kamenickém Šenově podepisoval pod výrobky svým vlastním jménem. Staré německé nebo antické obrazové motivy sloužily jako základ pro ucelené série (například série „Mořští bohové“).

I po Ludwigově smrti pokračovala firma J. & L. Lobmeyr pod vedením Stefana Ratha v náboru sklářských výtvarníků z Čech prakticky až do druhé světové války. Z Kamenického Šenova získali nejstaršího z bratrů Eiseltových – Arnolda Eiselta. Ve 20. století však talentovaní rytci v Čechách dávali přednost vlastní tvorbě pod vlastní značkou (podpisem) a na scéně se objevily i nové manufaktury jako Johann Loetz Witwe a četné specializované sklářské školy.

V roce 1929 navrhl vídeňský architekt a designér Adolf Loos pro firmu Lobmeyr barovou soupravu o dvanácti dílech včetně karafy, kterou společnost Lobmeyr vyrábí a prodává dodnes. V roce 2009 natočil rakouský umělec Mathias Poledna (* 1965, Vídeň) o této kolekci abstraktní film.

Společnost J. & L. Lobmeyr přežila druhou světovou válku a v poválečném období udržovala obchodní činnost zakázkami na lustry a svítidla pro Vídeňskou státní operu, pro divadlo v Lucemburku, pro Metropolitní operu v New Yorku, pro Centrum Johna F. Kennedyho pro múzická umění (John F. Kennedy Center for the Performing Arts) ve Washingtonu, DC, a pro moskevský Kreml. Společnost Lobmeyr také pracovala na zakázkách pro saúdský královský dvůr a brunejského sultána.

V současné době má společnost v repertoáru široký sortiment od vysoce kvalitního užitkového skla přes výrobky na zakázku a sběratelské předměty až po starožitnosti se značkou Lobmeyr. Společnost také vyrábí a prodává zrcadla v historickém i moderním stylu a lustry nejrůznějších tvarů a stylů. Nejznámější jsou pravděpodobně ty z newyorské Metropolitní opery.

Výstava k výročí světové výstavy ve Vídni

Dne 21. června byla v muzeu MAK zahájena další speciální výstava. U příležitosti 150. výročí Světové výstavy ve Vídni v roce 1873 osvětluje *Vídeňská světová výstava 1873 revisited. Egypt a Japonsko jako „Orient“ Evropy* kritický aspekt této mezinárodně prestižní výstavy – „Orient“ na Světové výstavě ve Vídni jako konstrukt orientalismu 19. století. Se zaměřením na Egypt a Japonsko, které byly z hlediska kulturní geografie podle tehdejšího chápání často přiřazovány k „Orientu“, jsou ukázány různé stránky tohoto fenoménu. Bližší pohled na složení zemí, které je z dnešního pohledu neobvyklé, a na „vnitřní život“ nadšením pro Orient během Světové výstavy ve Vídni odhaluje komplexnost orientalismu ve Vídni konce 19. století.

Muzeum skla v Kamenickém Šenově

V Kamenickém Šenově od roku 1856 působící sklářská škola vystřídala od svého vzniku až do roku 1899 dva ředitele. Tím druhým byl v letech 1885-1899 Leo Chilla (1856-1923), který během svého působení na této škole navázal velmi plodnou spolupráci s vídeňskou sklářskou firmou J. & L. Lobmeyr a tímto způsobem se snažil svým studentům zprostředkovat kontakt se zahraničními trendy v užitém umění.

Pobočka firmy J. & L. Lobmeyr sídlila v Kamenickém Šenově v reprezentativní, klasicistní (pozdě barokní) budově v ulici Osvobození č. p. 69 poblíž křižovatky ulic Kamenická a Osvobození. Tento objekt se stal tzv. sklářským

domem od roku 1918, kdy přešel do vlastnictví společnosti J. & L. Lobmeyr. Ta zde vybudovala a provozovala rytecké a brusičské dílny. Objekt náležel firmě J. & L. Lobmeyr až do roku 1951. I po zestátnění v Československu po únoru 1948 tu pracovali umělečtí řemeslníci až do počátku šedesátých let 20. století, tedy do doby, kdy se původní ateliér J. & L. Lobmeyr stal jedním z provozů skláren v Novém Boru. Od roku 1968 je v budově šenovské sklářské muzeum. Základem jeho stálé expozice jsou sbírky Václava Jílka a exponáty rytého a broušeného skla, lustrů a svítidel firmy J. & L. Lobmeyr.

České spolky na Slovensku žádají zachovat české televizní vysílání na Slovensku

Organizace české menšiny na Slovensku vyzvaly otevřeným dopisem nejvyšší slovenské a české ústavní činitele, aby pomohli zabránit připravovanému zrušení vysílání České televize na slovenském území. ČTK o této iniciativě informovala předsedkyně Českého spolku v Košicích Dagmar Takácsová. „Zrušení českého televizního vysílání, které sleduje významně velká část slovenských obyvatel, připraví o dostatečné české zpravodajství a publicistiku celou slovenskou veřejnost a bude mít dalekosáhlé a ničivé dopady na kulturní, společenské a politické vazby českého a slovenského národa,“ uvádí otevřený dopis, adresovaný hlavám obou států Petru Pavlovi a Zuzaně Čaputové, předsedům vlád, předsedům parlamentů, ministrům zahraničí a kultury.

Organizace české menšiny také varují před rychlým poklesem vzájemné srozumitelnosti slovenského a českého jazyka a „devastačním účinkem“, který by podle nich zrušení českého televizního vysílání mělo „na tak často deklarované nadstandardní vztahy obou národů“.

„Prosíme vás naléhavě, vykonajte vše, co umožňuje kompetence vaší veřejné funkce, a zachraňte české televizní vysílání na Slovensku!“ apeluje dopis podepsaný zástupci tří organizací české menšiny.

Vysílání ČT na Slovensku mělo skončit 27. července. Důvodem je podle dopisu tlak, který na slovenské operátory vyvíjejí z ekonomických důvodů slovenské soukromé televize Markíza a Joj. „Slovenská veřejnost o připravovaném zrušení dosud není informována,“ podotkla Takácsová. K otevřenému dopisu se podle ní písemně připojily i další regionální organizace české menšiny.

Rakouské vyznamenání pro předsedkyni Klubu přátel Rakouska Evu Roztočilovou

Předsedkyně Klubu přátel Rakouska JUDr. Eva Roztočilová převzala v Praze dne 24. května 2023 v rakouské rezidenci z rukou rakouské velvyslankyně Dr. Bettiny Kirnbauer Zlaté čestné vyznamenání za zásluhy o Rakouskou republiku, které jí propůjčil prezident Rakouské republiky Alexander Van der Bellen. Ocenění se uděluje osobám, které pro Rakouskou republiku odvedly obecně prospěšné práce a vynikající služby.

Klub, který mnoho let vede, je aktivním spolkem, který byl založen 1. ledna 1990. Za dobu svého trvání uspořádal na stovky přednášek na profesionální úrovni, velké množství besed a výletů v rámci nejen České republiky, ale i Rakouska za poznáním minulosti i současnosti. Udrzuje

JUDr. Eva Roztočilová a Dr. Bettina Kirnbauer

velmi úzké vztahy s českými institucemi ve Vídni a rozšiřuje povědomí lidí o historii, kultuře, politice i ekonomických vztazích.

Při předávání si obě strany potvrdily vysokou úroveň vzájemné spolupráce.

Ing. Markéta Stanová, zástupkyně KPR Praha

Red. poznámka: Udělení se kromě hostů a členů Klubu přátel Rakouska zúčastnili také předsedkyně a místopředseda Kulturního klubu Čechů a Slováků v Rakousku, kteří jménem Kulturního klubu srdečně gratulují paní JUDr. Evě Roztočilové, předsedkyni KPR, k vysokému vyznamenání a přejí jí ještě hodně elánu do další činnosti!

P.S.: Paní předsedkyně přítomně ujistila, že ještě nesloží ruce do klína.

Pozvánka na konferenci Úloha a místo zahraničních Čechů v bilaterálních vztazích

Dovolte, abych vás pozval na letošní konferenci Úloha a místo zahraničních Čechů v bilaterálních vztazích II., která proběhne 21.-22. září (čtvrtek – pátek) v Senátu v Praze. Programově i organizačně se letošní konference bude po-

dobat té minulé. Čas jednání v oba dny bude 9:00-17:00. První den večer je plánováno setkání na ministerstvu zahraničí, druhý den koncert ve Valdštejnské zahradě.

První den organizačně připravuje Senát, druhý den (pátek) náš Koordinační výbor. Páteční program jsem nazval „Vyprávění příběhů“, protože bych od vás rád slyšel vaše životní příběhy – od exulantů i krajanů. Setkáváme se dlouhá léta, ale své vlastní příběhy pořádně neznáme...

Dejte mi prosím vědět, kdo byste rád vystoupil. Zároveň mi prosím sdělte, koho byste navrhli na ocenění za celoživotní práci pro krajské komunity.

Díky a těším se na vaše odpovědi i na shledanou!

M. Krupička
Koordinační výbor
mir.krupicka@gmail.com

Česká centra slaví 30 let existence

Sít českých kulturních institutů nabídla od roku 1993 více než 50 000 akcí po celém světě. Rok 1993 je považován za milník v historii českých center ve světě, říká generální ředitel Českých center Ondřej Černý.

„Sít vznikla v dobách socialismu, konkrétně v padesátých letech. První centrum bylo v Sofii, následovala Varšava. Jako mezník pro oslavu byl vybrán rok 1993, protože v tomto roce vznikla organizace Česká centra. Od začátku jsou Česká centra napojena na ministerstvo zahraničí, ale jednájí samostatně. V letech po roce 1993 vznikala především česká centra v západní Evropě.“

Poslání center se postupem času vyvíjelo. „Od prvotních úvah o udržení obchodních vztahů vedle kulturní diplomacie se centra v posledních letech etablovala jako kulturní instituty. Dnes je však pojem kultura definován široce, což zahrnuje i lidská práva, ale také vědu, vzdělávání a sociální problematiku,“ zdůrazňuje Černý.

Sít má nyní celkem 26 poboček včetně Moskvy, zde je ovšem v současnosti v důsledku války nefunkční. Poslední centrum, které bylo nedávno otevřeno, je v Bělehradě. Po centrech, která existovala dříve – jako v Soulu, New Yorku, Tokiu a Tel Avivu –, byla před dvěma lety otevřena pobočka v Tbilisi v Gruzii a loni v Káhiře. A na podzim letošního roku je v plánu nové centrum v Hanoji.

„Pandemie koronaviru výrazně posílila a zefektivnila naši komunikaci, ale v důsledku toho jsme také objevili nové programové formáty, konkrétně online formáty,“ upřesňuje ředitel.

Role českých center v klasických oblastech, jako je hudba, literatura a výtvarné umění, bude i nadále existovat. Cílem však je prezentovat českou kulturu v evropském kontextu, spolupracovat s partnery a podporovat výměnu.

Česká centra jsou velmi specifická organizace a musíte mít na mysli dva pohledy: jeden z Prahy a druhý z území, která jsou velmi odlišná. Každý kulturní kontext je jiný. Co funguje v Polsku, nemusí vůbec fungovat v USA. Generální ředitel navíc musí umět vyčíst, co ministerstvo zahraničí od českých center chce, říká Černý. Chce to čas a zkušenosti, dodává.

Dr. Ondřej Černý vedl do roku 2018 České centrum v Mnichově. Poté se stal generálním ředitelem centrály v Praze a od té doby má na starosti celou síť, v září se ujímá vedení Českého centra ve Vídni.

České školy bez hranic slaví 20 let

Zdeňka Kuchyňová, Radio Praha, položila několik otázek zakladatelce České školy bez hranic Lucii Boucher. Některé jsme pro Vás převzali. Právě před 20 lety zahájila v Paříži svoji činnost první Česká škola bez hranic. Byla první školou tohoto typu v zahraničí, která vznikla po revoluci a jež se zaměřila na výuku češtiny a českých reálií ve stejném rozsahu osnov jako základní školy v Česku.

Zároveň jako první podepsala v roce 2013 smlouvu s ministerstvem školství o poskytování vzdělávání v zahraničí. Její žáci tak už deset let získávají osvědčení platné v České republice. Za dobu své existence umožnila rovněž sedmdesáti studentům českých univerzit získat praxi ve výuce vícejazyčných dětí.

Jak to vlastně všechno začalo?

„Začalo to mými dvěma dětmi, které vyrůstaly v Paříži s jejich francouzským tatínkem, kdy jsem viděla, jak je těžké naučit je dobře česky. Takže ta myšlenka začala u nich, ale škola už nebyla tak úplně pro ně, protože můj syn ji v podstatě neabsolvoval. Ten pouze skládal rozdílové zkoušky do deváté třídy. Dcera tou školou prošla. Těch dětí bylo na začátku hodně málo. Bylo nás pět nebo šest. Scházeli jsme se ve středu odpoledne jednou za měsíc. Brzy už každý týden a postupně se z toho vyvinula škola. V roce 2008/2009 jsme již napsali vzdělávací program, který schválilo ministerstvo školství. To už jsme učili i školní třídy. Ten model pak sloužil dalším českým školám bez hranic a postupně i dalším školám ve světě.“

Kolik předmětů teď máte ve škole?

„Český jazyk, literaturu a české reálie. Snažíme se samozřejmě vše propojovat. Do těchto dvou základních předmětů patří také občanská výuka, seznámení, hlavně pro ty starší ročníky, se současným děním v ČR. Ale základem jsou ty dva předměty, které se děti neumí naučit v zahraničí jinde než u nás.“

V počátečních letech nás nebylo tolik. K dnešnímu dni má škola čtyřicetdevět žáků. Naši absolventi češtinu stále používají, je to pro ně stále důležité. Někteří odešli studovat do ČR. Čeština pro ně něco znamenala a nebyl to ztracený čas. Celkem školou prošlo 400 žáků. Učitelů, dobrovolníků a stážistů bylo kolem 140. Teď jsem udělali dotazník, kde se snažíme zmapovat, co škola i pro dospělé znamenala, zároveň pro rodiče a pro prarodiče. A je skvělé vidět odpovědi typu: díky tomu, že jsem učila u vás, učím v ČR úplně jinak.“

Co Vás momentálně nejvíc trápí?

„Nedostatek financí. Významná část práce je na dobrovolnické bázi. V neposlední řadě je škola pro rodiny, kterým na tom jazyku a kultuře záleží, být vědí, že se třeba do Čech vracet nebudou. A poslední, ale ne o to méně významný jsou prarodiče, kterým na tom strašně záleží a kteří věnují spoustu času tomu, aby se jejich vnuci nebo vnučky naučili česky. Třeba i navzdory tomu, že jejich děti se nenaučili úplně dobře. Ale o to větší snaha je právě u těch vnoučat. A i těm naše škola poskytuje zázemí.“

Slavnostní oslava se konala na české ambasádě u Eiffelovy věže, účastníky pozdravil i předseda Senátu Miloš Vystrčil. Poté se slavilo v Českém centru a Škola měla Den otevřených dveří. Nechybělo ani loutkové divadlo.

Vídeňské slavnosti, 12. 5. – 21. 6. 2023

Zahájení Vídeňských slavností bylo i v roce 2023 hudebním svátkem pro všechny, a to s mimořádnými umělci, interiéry a napříč žánry. Zahajovací koncert na radničním náměstí podněcoval a inspiroval, spojil perspektivy pod vizuálním ohňostrojem světél na fasádě vídeňské radnice.

Akrobacie se letos střetla s klasikou, Vivaldi se Screaminem Jayhawkinsem, smyčcový kvintet s breakdance, poezie s Flamencem a beat boxing s chansonem. Umělci z celého světa se sešli na hudebně-artistickém večírku na radničním náměstí.

Hrálo se od indoorové plážové opery až po *Antigonu* v amazonském divadle, prostoru se dostalo opeře, hudbě, tanci, performanci i výtvarnému umění na celkem dvacet místech od hradního divadla až po Dunajský park. Navzdory nepříjemným zrušeným představením (*Devonté Hynes*, který již vyprodal Burgtheater se svými *Selected Classical Works*, nebo zrušení *Das Kind*, protože hlavní herečka Fatemeh Motamed-Arya bylo odepřeno povolení opustit Írán) bylo distribuováno 40 495 vstupenek a dosaženo míry obsazenosti 88,5 %. Včetně vernisáže bylo na festivalu napočítáno 66 756 návštěvníků.

Umělecký ředitel festivalu Christophe Slagmulder, který v červenci 2023 převezme funkci ředitele Kulturního centra Bozar v Bruselu, je se svým posledním ročníkem Festwochen spokojen: „Obzvláště mě těší, že můj první – a poslední – ročník festivalu vyvolává za normálních okolností tak pozitivní reakce.“

Bylo uvedeno 34 inscenací se 166 reprízami (z toho 152 se vstupným a 14 se vstupem zdarma). Z toho 83 představení byla zcela vyprodána a 33 byla obsazena na více než 90 procent. Celková obsazenost činila 88,5 %.

Kromě otevření na Rathausplatz (14 000 lidí na náměstí a 216 000 diváků na ORF a přes 3Sat) bylo 2 800 návštěvníků série free party Festwochen Nights in Club U a ve festivalovém salónku Porgy & Bess.

Prezentace knihy Franz Kafka a Milena Jesenská. Setkání na hranicích

27. června 2023 proběhla v Praze 1, RKF, Jungmannovo náměstí 18, prezentace knihy Thomase Samhabera *Begegnung an der Grenze*.

Letos a v příštím roce se bude po celém světě oslavovat Franz Kafka. Důvodem je 140. výročí jeho narození a 100. výročí jeho úmrtí. Editor Thomas Samhaber věnoval tomuto spisovateli a jeho setkáním s Milenou Jesenskou v rakouském Gmündu knihu *Begegnung an der Grenze*, kterou u příležitosti jejího druhé-

ho přepracovaného vydání představil společně se svou ženou Brigitte Temper-Samhaberovou také v Praze.

O víkendu 14. a 15. srpna 1920 se Franz Kafka a Milena Jesenská setkali v Gmündu. Chtěli se sejít na půli cesty, ona, česká novinářka a překladatelka na cestě z Vídně, a on, německy mluvící úředník úrazové pojišťovny a spi-

sovatel z Prahy. K jejich setkání došlo v místě a za situace, která by se dala popsat slovem, jež se začalo celosvětově užívat až mnohem později: to setkání bylo kafkaovské. Jejich láska přitom překračovala mnohé hranice, náboženské i národní, jazykové i konvenční, a překračovala navíc i konkrétní nové státní hranice.

Toto osudové setkání obou milenců v Gmündu se odrazilo v *Dopisech Mileně* a vstoupilo tak do světové literatury. Franz Kafka dnes nepochybně patří mezi největší spisovatele 20. století, Milena Jesenská je však známa především jako „Kafkova přítelkyně“, její jedinečné eseje a spisy, její odvahu v boji proti nacismu, za nějž zaplatila životem v koncentračním táboře Ravensbrück, zná jen málokdo.

Výročí Akademického spolku ve Vídni

1. května 1893 – před 155 lety – byla schválením stanov vytvořena ve Vídni první ústřední česká studentská organizace „Akademický spolek“. V roce 1875 byl jeho předsedou zvolen student Tomáš (Vlastimil) Masaryk.

Členem byl například i cestovatel dr. Emil Holub. Přes všechny složitosti vývoje a společenské změny spolek existuje dosud.

Archiv časopisu Kulturní klub online (pdf)

S radostí Vám oznamujeme, že se nám po dlouhé době podařilo splnit přání čtenářů i redakce mít možnost listovat a číst si online ve všech vydaných číslech časopisu *Kulturní klub*, a to ve formátu pdf.

Neváhejte a navštivte naši webovou stránku www.kulturklub.at – Archiv časopis, nebo přímo www.kulturklub.at/archivcasopis.html.

Projekt byl umožněn díky finanční podpoře rakouského Spolkového kancléřství. V roce 2020 bylo v rámci programu pro podporu menšin u rakouského Spolkového kancléřství možné podat žádost o subvenci na digitalizaci. Tuto příležitost jsme využili a podali návrh projektu, který uspěl a Kulturní klub obdržel na digitalizaci finanční prostředky.

Věříme, že Vás archiv zaujme a že se stanete jeho pravidelnými návštěvníky a uživateli.

redakce Kulturního klubu

TSCHECHISCHES ZENTRUM
ČESKÉ CENTRUM

Herrengasse 17, 1010 Wien

Tel.: +43-1-53 52 360

www.czechcentres.cz/vienna

e-mail: ccwien@czech.cz

www.facebook.com/TschechischesZentrumWien

Po, St, Čt 10:00-17:00

Út 10:00-18:00, Pá 10:00-16:00

(Polední přestávka 12:00-12:30)

Galerie auf der Pawlatsche

Institut für Slawistik

Universitätscampus,

1090 Wien, Spitalgasse 2-4 / Hof 3

www.univie.ac.at/pawlatsche

Obchodní právo a nemovitosti

Adresa právníka / právníčky
v redakci

tel., fax a záznamník:

01 79 88 454 (od 11:00)

VESELÁ ŠKOLA

s celodenní péčí

MŠ / Česká škola / doučování

7:00-17:00 hodin, 0-15 let

Barichgasse 21/4, 1030 Wien

Tel.: 0650 33 23 579

Slowakisches Institut

SLOVENSKÝ INŠTITÚT

Wipplingerstrasse 24-26, 1010 Wien

Po – Štv 10:00-12:00, 13:00-17:00

Pia 10:00-12:00, 13:00-15:00

tel./fax: +43-676-780 5353

www.mzv.sk/sivieden

<https://www.facebook.com/SlowakischesInstitutInWien>

si.vienna@mzv.sk

RAKÚSKO-SLOVENSKÝ KULTÚRNY SPOLOK

Sekretariát: út 9:00-10:30, čt 18:00-19:30

Otto-Bauer-Gasse 23/11, 1060 Wien

tel. +43-1-596 13 15, fax +43-1-595 57 99

rsk@slovaci.at, www.slovaci.at

ST. KARL

Kreuzherrengasse 1, 1040 Wien

Heilige Messe

Montag bis Freitag 18:00 Uhr

Samstag Vorabendmesse 18:00 Uhr

Sonntage 8:00, 10:00 und 19:00 Uhr,

sonst an kirchlich gebotenen Feiertagen um 8:00 und 10:00 Uhr

Rosenkranz täglich um 17:30 Uhr

in der Kapelle

Beichtgelegenheit eine halbe Stunde vor Beginn der Messen und nach Vereinbarung

Svatá zповeď také v českém jazyce!

Die Kirche ist geöffnet:

Mo-Fr 7:30-19:00,

Sa 8:30-19:00, So 9:00-19:00

Kanzleistunden: Mo-Fr 8:30-11:30

Tel.: 504 61 87, Fax: DW 13

E-Mail: st.karl.wien@aon.at

Haus- und Krankenbesuche und Beichte mit Kommunionempfang nach Vereinbarung mit der Pfarrkanzlei

Otevřeno vřdy od 15. března do 31. řijna

BIERGARTEN · RESTAURANT

Schweizerhaus

Familie Karl Kolařik

seit 1920

1020 Wien, Prater 116, Tel. 728 01 52

POKYNY PRO ČTENÁŘE

Příhlášky k členství/odběru časopisu zasílejte na adresu:

Kulturní klub Čechů a Slováků v Rakousku
Kulturklub der Tschechen und Slowaken in Österreich
Mohsgasse 30/9
A-1030 Wien

tel./fax/záznamník (od 10:00): ++43-1-79 88 454

e-mail: info@kulturklub.at, www.kulturklub.at

Nemáme placenou sekretářku, a proto prosíme o pochopení, pokud se nedovoláte. Namluvte svá přání na záznamník, určitě se ozveme. Srdečně děkujeme všem novým odběratelům časopisu a věříme, že jsou s ním spokojeni. Zároveň prosíme o Vaše ohlasy, přání, návrhy a kritiky.

Vážení členové v Rakousku, příspěvek na rok 2023 činí **35,- €** (členský příspěvek 17 € + předplatné 18 €).

Členství zahrnuje: zasílání časopisu, možnost inzerce na homepage Klubu, možnost inzerce s 20 % slevou v časopise *Kulturní klub* aj.

Vážení čtenáři v Rakousku, abo-příspěvek na rok 2023 činí **37,- €**. Prosíme, uveďte na složenice zkratku ABO.

Bankovní spojení: Bank Austria

IBAN: AT 03 1200000 683035901

SWIFT: BKAUATWW

POKYNY A CENÍK PRO INZERENTY

(platí od 1. 1. 2023, viz též: www.kulturklub.at)

e-mail: inzerce@kulturklub.at

BÖHMISCHER HOF

Restaurace
privátní pokoje

Laaerstr. 55
 2111 HARMANNSDORF-RÜCKERSDORF

So-St 10:30-22:00 hod.
 Čt 10:30-14:00 hod.

Tel. 06 991 991 1111
www.hroch.at

KULTURNÍ KLUB

Informační časopis Čechů a Slováků v Rakousku
Informationszeitschrift der Tschechen
und Slowaken in Österreich
 Mohsgasse 30/9, 1030 Wien
 mobil (od 10:00): 0043-0-664-97 33 764
 fax: 0043-1-79 88 454
 e-mail: info@kulturklub.at
www.kulturklub.at

Koniasch Latin Press s. r. o.

Na Hubálce 7
 CZ-169 00 Praha 6
 tel.: +420-603 256 618
koniasch@gmail.com
www.koniasch.cz

KLP

STAROŽITNÍK: FIEDLER V.

Restauruje / nakupuje / prodává. Zájem o nákup českých malířů. Zprostředkování bude honorované. V. Fiedler, Vídeň 7, Siebensterng. 20. Tel. 523 35 81, mobil 0664/3566676.

Restaurace BÖHMERWALD

Česká kuchyně a speciality.
 Oslavy pro malé i větší skupiny
 v romantickém prostředí
 české a slovenské restaurace.

Na Vaše objednávky se těší rodina Stuchlíkova,
1040 Wien, Argentinierstr. 66 / Wiedner Gürtel 20,
tel./fax: 505 72 34, e-mail: boehmerwald@aon.at,
www.restaurant-boehmerwald.at
 otevřeno: po – ne 11:00-23:00 hod.

Česky a slovensky mluvící lékaři ve Vídni

Dr. Jirina BODNAR

FA für Haut u. Geschlechtskrankheiten
Privat u. kleine Kassen (BVAEB, SVS, KFA), Kassaordinationszeiten:
Mo & Do 14:00-18:30
Di 9:00-13:00, Fr 9:00-11:00
ohne Voranmeldung, Privatpatienten
Hotline: +43-676-6297213
Josefstädter Strasse 3/5, A-1080 Wien

MUDr. Vít DOLEŽAL

zubní lékař (všechny pokladny)
Kegelgasse 14 / Top 12 (vchod
ze Seidlgasse 12), 1030 Wien
tel. 713 72 66

MUDr. Eva DRŠATA

oční lékařka (všechny pokladny)
Favoritenstr. 8/2, 1040 Wien,
po, st – odpoledne; út, čt – dopoledne
termín po dohodě na tel. 587 54 27

MR MUDr. Vladislav LIPTÁK

internista – sportovní lékař
Innere Medizin – Sportmedizin
gerichtlich beeid. Sachverständiger
Diplomsporarzt, všechny pokladny
Zelinkagasse 12, 1010 Wien-City
po, út, st 14:00-16:00, čt 9:00-11:00
tel. 533 58 34, fax 533 58 34 16

MUDr. Ilona POLZER

(roz. Bartošková), choroby oční
a optometrické (Wahlarzt)
Wiener Neudorf, Schillerstr. 26, NÖ
po, út 9-12, po + st 17-19 hod. a po
dohodě (i sobota dopoledne možná)
Tel.: 02236-496 93,
v akutních případech mimo ord. hod.:
0660-3470374
www.gesundeaugen.at

Prof. MUDr. Radek HART, Ph.D., FRCS, MHA

Orthopädie und Traumatologie
Klinik Floridsdorf – Akademisches
Lehrkrankenhaus der Universität Wien
Ambulanzzeiten: Freitag 9 bis 12 Uhr
1210 Wien, Brünner Straße 68
Tel.: +43 1 277 00-3900
+420 734 783 435
radekhart23@gmail.com

Masaryk-Universität Brunn
Klinik für Unfallchirurgie,
Unfallkrankenhaus Brunn
Žerotín-Platz 617
601 77 Brno

Ověřené překlady dokumentů aj.

Mag. Pavlína LÖSSL

Allgemein beidete und gerichtlich zerti-
fizierte Dolmetscherin für die tschechi-
sche Sprache Sprachtrainerin für Tsche-
chisch,
Slowakisch, Deutsch
Dieselgasse 5/2, A-1100 Wien
office@pavlina.at, www.pavlina.at
tel. 0699/19544077

tel./fax: 2908809

mobil: 0699/11807581

lenkakovarik@outlook.com

lenka.kovarik@fh-burgenland.at

http://www.deutsch-tschechisch.at

Univ.-Lektor Dr. Dietmar KOLLER

Weidengasse 2, 2333 Leopoldsdorf/
Wien

Tel.: +43 (0) 676 37 62 117

dietmar.koller@univie.ac.at

www.tschechisch-slowakisch.com

Mag. Lenka KOVARIK

A-1210 Wien, Felix-Slavik-Str. 3/1/10

ST. KARL

Kreuzherren-
gasse 1
1040 Wien

Die Kirche ist ge- öffnet:

Mo-Fr 7:30-19:00

Sa 8:30-19:00

So 9:00-19:00

Kanzleistunden:

Mo-Fr 8:30-11:30

Tel.: 504 61 87

Fax: DW 13

E-Mail:

st.karl.wien@aon.at

ŠKOLSKÝ SPOLEK KOMENSKÝ SCHULVEREIN KOMENSKÝ

Sebastianplatz 3, 1030 Wien
Tel. +43-1-7133188-01

Mateřská škola

Ředitelka: **Sabina Eimer**
Sebastianplatz 3, 1030 Wien
Tel.: +43-1-7133188-10

Bilingvní obecná škola

Ředitelka: **Mgr. Dipl. Päd. Marcela Kaplan**
Sebastianplatz 3, 1030 Wien
Tel.: +43-1-713 31 88-20

Bilingvní reálné gymnázium

Ředitelka: **Mag. Helena Huber**
Schützengasse 31, 1030 Wien
Tel.: +43-1-713 31 88-60

www.komensky.at

DUCHOVNÍ SPRÁVA KRAJANŮ

P. Mgr. Ing. Václav SLÁDEK

Tel.: 0670 404 22 91, E-mail:
vaclav.sladek@katholischekirche.at

Kancelář:

Mag. Ing. Miroslava CINKOVÁ

Salvatorgasse 12, A-1010 Wien
T: +431 533 95 94 DW 214 F: 9214
M: +43 (0) 670 40 77 466

miroslava.cinkova@katholischekirche.at

www.erzdioezese-wien.at/pages/
inst/14425183

Facebook: Farnost Vídeň

Kostel Nejsvětějšího Vykupitele

Rennweg 63, 1030 Wien

Mše svatá v českém jazyce
každou neděli v 10:00.

Chrám Panny Marie Na Nábřeží

Salvatorgasse 12, Wien 1

Mše svatá v českém jazyce
každou sobotu a středu v 18:30
a každý první pátek v měsíci v 18:30.

Římskokatolická

Katedrála sv. Štěpána

Wiener St. Stephansdom

svatá zpověď pondělí 16–18, úterý
15–17, středa 13–14 hod.

Kostel Panny Márie Snežnej

1030 Wien, Jaqingasse 12

Svatá omša s kázňou v slovenskom jazyku každú
nedelu a v zasvätený sviatok o 18 hodine.

K. M. Hofbauer Klub

Česko-slovenské společenství věřících
při chrámu Maria am Gestade ve Vídni
Seitzergasse 5, 4. patro vlevo, A-1010 Wien
http://k-m-hofbauer-klub.webnode.at/
Tel.: 0043 699 192 528 87

reneselig@gmail.com

Kaple sv. Stanislava, Kurentgasse 2, Wien 1
mše svatá každý první pátek v měsíci v 18:00

Österreichische Post AG
PZ 09Z038029 P
Kulturklub der Tschechen und Slowaken in Österreich
Mohsgasse 30/9
1030 Wien

Nezapomeňte nahlásit
případnou změnu adresy!

God save Jeníčka

Povídka Pavla Kohouta

Jeníčkův dosavadní život se podobal horské dráze. V době, která ještě neznala boxy pro odložená nechtěňátka, postavila neznámá matka ošoupanou nákupní tašku s ním na wécé Hlavního nádraží a zmizela. Somračka, která tašku ukradla v naději tučné kořisti, ji zděšeně odhodila do křoví v parku. Narkoman, jenž ji objevil a otevřel, byl otrěsen tak, že k ní dovedl hlídkující esenbáky. Řvoucí obsah skončil v porodnici u Apolináře dne 24. června, o svátku Jana Křtitele, jenž se tak postaral o jeho křestní jméno; úřady mu přidělily neutrální příjmení Novák. Vypiplaný, napapaný a čerstvě vykakaný byl dodán do vesničky SOS. To byla nejkritičtější a současně nejsolidnější fáze jeho pozemské pouti. Pubertu v dětském domově zahájil tím, že v ústavní zahradě spadl z višně a zlámal si obě nohy tak důkladně, že na delší putování používal křeslo na kolečkách. To musel někdo tlačit, a tím oním se stal Rob.

Robertovo dětství bylo stejně dobrodružné. Zplodil ho jeden z mála cizinců, kteří se tehdy do totalitní země odvážili. Britský tenista, jenž se na tři noci po uši zamiloval do fešné tlumočnice, byl natolik džentlmen, že se s ní korespondenčně zasnoubil, aby si směla vyběhat povolení vycestovat s útězkem na svatbu v Londýně. Tam ji očekával pověřenec s obálkou, v níž bylo tisíc liber a dopis. Domnělý snoubenec jí blahopřál, že se s jeho pomocí vymanila z komunistického jařma, omlouval se, že musel odletět s manželkou i dětmi zpět do Austrálie, a přál jí mnoho štěstí ve svobodném světě.

Peníze sice stačily pokrýt porod a podpora emigrantům skromné živobytí, ale na hledání náhradního otce nezbyl čas. Ve školce a škole se synek obstojně naučil oxfordské angličtině, na ulici perfektně cockney, nářečí, jemuž rozumí jen praví Londýňané. Pak „čas oponou trhnu“, jak to věštil básník Neruda, a přes noc sfoukl Berlínskou zeď i železnou oponu. Robertova matka zavelela k návratu, i když věděla, že bude svízelný. Rodiče mezitím zemřeli, byt přidělen novým nájemníkům, příbuzní jí neodpustili, že utekla „na lepší“. Všechn starostí jí zbavil hned na ruzyňském leštišti smrtící infarkt; kufrы putovaly do úschovny a Robert do děčáku, kde poznal Jeníčka o pár měsíců dřív, než spolu ležli na tu více.

To už Jeníček, jemuž tak říkali pro malý vzrůst a křehkou postavu, bavil vychovatele i kamarády kouzlením s kartami, jež se dokázal naučit z pouhých příruček pro amatéry. Sám žasl, jak rychle jeho prsty zvládly karetní palmáž a všechny další kresbami znázorněné triky i manipulace. Dočetl se přitom, že pravý kouzelník nesmí nikomu prozradit, jak co dělá. Učinil jedinou výjimku a to se mu bohatě vyplatilo. Rob byl projevenou důvěrností tak poctěn, že se po kamarádově návratu ze špitálu rád stal jeho pečovatelem.

Když přišel pro oba čas odejít z režimu ochrany do tvrdého života, mělo vedení domova problém. Bystrého Jeníčka silně znevýhodnila omezená pohyblivost, zdravého Roberta děravá gramotnost; česky špatně psal, angličtinu míchal s cockney tak, že jí nerozuměli ani na ambasádě, kde mu jakožto rozenému Britovi vystavovali pas. V domově s úlevou přijali jejich žádost zůstat spolu a starat se o sebe sami. Za to jim obstarali hodně vybydlenou dvou-

garsonku na pražském sídlišti.

Silný Robert ji brzy zvelebil, šikovný Jeníček na to skromně vydělával; tu a tam získal internetem pozvánku na soukromé večírky, kam ho přítel vozil, aby zdařile kouznil, když si stále nové triky důkladně

vyzkoušel na něm; tak mu třeba několikrát za den sejmul ze zápěstí náramkové hodinky, aniž to Robert pocítil. Nemajíce na auto, vraceli se jednou opět vlakem, jako vždycy se složeným křeslem, z povedeného výjezdu a do kupé přistoupil obchodní cesták, který je celou hodinu rozesmával dobrými vtipy. Když přestupovali, Jeníček mu vděčně potřásl rukou. Po odjezdu vlaku zjistil, že v ní drží jeho hodinky. Užasle je ukázal Robovi – a v tu chvíli měli oba stejnou myšlenku.

Poprvé to zkusili na festivalu Colours of Ostrava. Robert protlačil Jeníčka tisícíhlavým kotlem až k pódiu, i skalní fandové věhlasných skupin ochotně ustupovali křesílku s nezuživým mladým mužem, který si chtěl zpříjemnit krušnou existenci. Když se mu po chvíli udělalo z ohlušujícího techna nevolno, pouštěli párek ještě ochotněji zpět. Až do Prahy vydrželi v nočním Pendolinu udržet zvědavost na uzdě, teprve doma vyložili na postel kořist. Obnášela patnáct portmonek a tucet hodinek, mezi nimi dva značkové chronometry. S tikajícím zbožím obešel Robert z opatrnosti několik zastaváren, tři sta dolarů vyměnil v CHANGE, pár set zlotých vyhodil do odpadu. Výtěžkem i domácí měnou poplatili dluhy a trochu se přioděli.

K druhému pokusu, o svátku Děti Duh Prague Pride, dorazil vozataj Robert bez košile a holou hrudí i svůdnými svaly zcela odvedl pozornost držitelů všech možných pohlaví od mistrné práce Jeníčkových prstů. V těchto i dalších případech, pokud našli v tobolkách osobní doklady, poslali je majitelům poštou, usmiřující se tak vlastní svědomí. A byli pak mravní až do chvíle, kdy je znovu začala tlačit bota dluhů.

Covid devatenáct je uvrhl téměř na dva roky do chudoby, z níž je vysvobodily až další Colours: odvážně, až přímo riskantně projeli za jediný večer všechna velká pódia a výdobytky byly omračující: po dodržení vžitých pravidel sto třicet tisíc Káčé. Dost na to, aby si Robert splnil dávný sen: připomenout sobě i předvést příteli krajinu svého dětství.

Zaslouženou dovolenou nastoupili i s křeslem postpandemického šestého září opět vlakem, ale za drahou přepravu podmořským tunelem utrácet nehodlali. Z belgického Ostende do anglického Doveru dopluli po skelně klidné hladině Kanálu za pakatel. Vlídny osud je přivedl k přepážce celníka narozeného v londýnské čtvrti Mayfair, jehož mateřštinou bylo právě cockney; propustil rodákova mrzáka i na starý průkaz Evropské unie. Příští dva dny prožili jako nenasytí turisté, Robert provezl Jeníčka bludištěm rodného Soho, předvedl mu Buckingham, zvonici slavného Big Benu i zlověstný Tower a nakonec jako trumf křížník Belfast, navždy zakotvený na Temži. Bitevní loď vítězná ve všech vodstvech druhé světové války byla učiněna

bezbariérovou, takže ji projeli od skladu munice nad kýlem až k dělovým věžím. I Robert byl nadšen v ubikaci pro stovky námořníků, kterou nově spolu s loutkami spícími v zavěšených sítích oživovali komparzisté-karbaníci hrající skat i jejich kibíci. Při návratu je zaskočily obrovské titulky ve všech novinách. **QUEEN IS DEAD! KRÁLOVNA JE MRTVÁ!** A opět měli oba ve stejnou chvíli stejnou myšlenku.

Aby předčasně nevzbudil jako invalida pozornost, nepustil Jeníček až do pohřbu penzión s označením B&B, bed and breakfast. Ostrovní snídaně, poridž a hemenex, je sytíla až do večera, kdy Robert přinášel z množících se stánků s fastfúdem hotdogy nebo hamburgry. Celé dny překládal parťákovi televizní zprávy o přípravách, aby si vybrali slibný perimetr své aktivity a vtiskli si jej do paměti.

Onoho pondělí, kdy čtyři miliardy pozemšťanů hleděly všude po planetě na obrazovky, ušetřila si dvojice mnohahodinovou frontu a dospěla, jelikož ze zpráv o nočních zkouškách průvodu znala časování, s křeslem k Westminsterскому opatství, když už v něm probíhala tryzna. Přišla tak jen o úvod, v němž veletucet královských mariňáků táhl na lanech mohutnou lafetu s rakví velitelky, podobně jako burlaci na známém obraze Ilije Rjepina vlekoucí na popruzích po břehu proti proudu Volhy koráb z Kaspického moře do Astracháně. Hned nato však zažili nejhorský šok v životě.

Právě když zezadu vjeli do přihlížejícího davu, jenž se s omluvami rozestupoval válečnému veteránu s cizokrajnými řády z malého vetešnictví u hotýlku, zaburácel hromový úder, po němž tisíce lidí, které dvojici pohlcovaly, zmlkly a ztuhly. V prvním okamžiku se Jeníčka i Roberta zmocnil úděs, že zástupy znehybněl Bůh, aby jim ukázal na ně dva, které následně nechá zkamenět. Když však okamžik nepřestával trvat, až jej po nekonečné době ukončil opět dunící Velký Ben a obraz se opět pohnul i rozezněl, pochopili, že to byly dvě minuty ticha za zesnulou.

Přišli rychle k sobě a jali se konat přesně tak, jak to nastudovali. Razili si cestu nikoli k pokračujícímu průvodu, ale napříč jeho trasou, postupující současně s konduktem, avšak způsobem zvaným cik cak, aby nikdy nenarazili na vlastní stopu. Jeníček si přišel jako sadař česající v rozlehlém sadu pouze nejzralejší plody. Byli sotva v půli, když pobídl stejně zmámeného Roba k vyplutí z lidského moře. Plné byly nejen pohotovostní kapsy obou, ale i skryš pod sedadlem křesla, kde měl chromý objemnou zásuvku na osobní potřeby. Cestou z davu, jenž po desetiletích místo – God seyv dz Kvín! zpíval zas – Bože, chraň Krále!, narazili na dva robustní blondáky, filmující svými mobily tak náruživě, že byl přímo hřích nenařznout alespoň jeden z jejich batůžků. Cvičený hmat v mžiku ocenil jeden předmět hodný vykouzlení, byl plochý, oblý a podle vystávajících hrbolků zřejmě kódovaný, evidentně moderní schránka na cennosti.

Celou sklizeň museli v hotýlku zkontrolovat a zbavit se bleskově všeho, co je mohlo usvědčit, čekala je britsko-evropská celnice; Robert to roznesl po červených popelnících. Tentokrát si dopřáli podmořský tunel, ale prozíravě počkali na výchozím nádraží Kings Cross na první vlnu navrátilců z ceremonie, aby se v něm spíš ztratili, což jim vyšlo: ani na ostrově ani na pevnině se nikdo o nikoho nezajímal, každý byl ještě v myšlenkách na pohřbu.

Domů se vrátili druhý den pozdě večer, ale ještě před sprchou je zajímala žeň. Byla přímo famózní a mohli nad

ní jásat, i když je čekal složitý proces, jak převést anglické, kanadské či australské libry, dolary, eura a mnohé exotické bankovky na poctivé české koruny. Záhadné pouzdro ze záhadného materiálu si nechali na konec. Dobrou hodinu uhadovali šestici čísel, třeba z dat královna narození či úmrtí, až se znaveně rozhodli zajet zítra za kámošem z děcáku, jenž chtěl být lupičem, ale stal se velkovýrobem sejfů, od příručních po bankovní, schopné odolat i bombě z jádra, zničivší banku; měl jim poradit, než vezme Rob do ruky majzlík.

Ve stejné době dva zoufalí tajní agenti – které policejní hemžení po skonu královny donutilo přerušit cestu k nové skryši přeběhlého kolegy Skripala, jehož vraždu zpackala předchozí dvojice, a teď jim nepochybně britští kontráši přímo mistrovsky uzmulí smrtící zbraň – vstupovali pokorně do centrály Scotland Yardu; rozhodli se rovněž přeběhnout pod ochranu tak schopných Britů, než aby po návratu do vlasti čekali, kdy nešťastnou náhodou vypadnou z okna nebo sletí z dost vysokých schodů, aby si srazili vaz.

Druhý den ráno netušil natěšený Jeníček, že nadějně pouzdro obsahuje mnohem účinnější verzi nervově paralytického toxinu novičok, takže si pod zadkem veze pomalou, ale jistou smrt.

Poslední lampiónář

Povídka Pavla Kohouta

Matrikář města Kladno to divné jméno odmítl a nabídl seznam několika set povolených, ale v té době vládlo heslo „Já jsem horník, a kdo je víc?“ a v jeho kanceláři se ve stejnokrojích cechu tyčili dvě generace, otec a tři synové, zapsal tedy do matriky: pohlaví mužské, křestní jméno Vladlen. Od té doby se střídavě chlubil, že je to – neboť se narodil o výročí Velké socialistické revoluce – zkratka jména Vladimír Lenin, anebo se styděl a tvrdil, že to je staroslovanská zkratka vladyky a lenního pána.

Jeho první fotka vyšla v březnu tisíc devět set padesát tři v kladenské mutaci Rudého práva. Je na ní pětiletý a pláčící, v ruce drží prut a na něm lampiónek.

Podtitulek praví, že takto i nejmladší Čechoslováci truchlí nad smrtí generalissima Stalina. Až později mu sestra posměšně prozradila, že takhle pohřbíval z hnízda vyfadlou veveříčku.

Už na podzim dalšího roku šel sedmého listopadu s velkým lampiónem. Když mu v něm souška učitelka zažehla svíčku, pravila – A dneska, děti, má i náš Vladlenek narozky! Všichni mu tleskali a směl jít v čele. To se opakovalo rok co rok i na obecné a v učňáku, jen při vysvětlování křestního jména ubývalo Lenina a přibývalo vladyky. V roce tisíc devět set šedesát sedm se stal, jak si kluci říkali, „horníkem a kdojevicem“, načež ho povolala vlast.

Na podzim poddůstojnická škola, jak to zařídil skvělý velitel, jenž se proválčil do Čech s Rudou armádou, provázela s lampióny svazačky z mstní textilky, takže se ke všem výročím zasnoubil. Jezdila za ním každý lichý měsíc a on každý sudý na opuštěk k ní, byv jako vzorný voják povýšen na desátníka. Pak se to začalo mlít v politice a on dostával z domova rozpornou poštu. Všichni příbuzní byli komunisti, ale zatím co strýcové drželi palce nějakému Dubčekovi, děda i otec byli proti. A jednoho srpnového jitra dorazily ke kasárnám sovětské tanky.

Věděli o nich od půlnočního poplachu a jako jeden muž vzpláli hněvem. I on v kinosálu skandoval hesla vymyšlená básníkem, co tu byl na cvičení, jako – „Ať nás čeká, co nás čeká, budem se bít za Dubčeka!“ nebo i „Rusáci, hnusáci!“ , což vymyslel Vladlen. Čekali, kdy přijde velitel s rozkazem nabít ostré. Přišel až před šestou v doprovodu sovětského majora a Rusů se samopaly. – Soudruzi, řekl, pokud máte zbraně, odevzdejte je u východu sovětským soudruhům. Když mu odpověděl poryv odporu, zařval do mikrofonu – Pozor! a všichni, jak byli vyrezírování, zmlkli a vyskočili. Když dobouchala sedadla, řekl – Zákaz bojovat vydal prezident Svoboda, náš vrchní velitel, a já ho uposlechnu jako vždycky na frontě! Z pouzdra na opasku vytáhl pistoli a zastřelil se.

Dojelo plno aut s kontráši, kteří zahájili výslechy podle osobních složek ze štábu. Večer odvezli desítku vojáků včetně básníka do Prahy. S Vladlenem mluvili přátelsky. On, havíř z rodu havířů, se přece nedá svést ke zradě všeho, zač havíři bojovali od feudalismu, chtěl by, aby se obraceli v hrobě? Anebo vstoupí konečně do strany komunistů, což dvakrát odmítl, aby jí pomohl očistit se od renegátů a opět sloužit lidu? Natož, když má za patrona vůdce všech proletářů světa! V tom případě ho strana nejen hned povýší na četaře, ale nabídne mu po vojné významné zaměstnání.

Příští narozeniny slavil na podzim s mateřskou školou, jejíž patronát převzalo učiliště pro vyšetřovatele Státní bezpečnosti. Dojatě pomáhal nést lampión chlapečkovi, jakým byl sám, když truchlil za soudruha Stalina. O něm se teď dozvěděl, že nebyl tak velký zločinec, jak tvrdil soudruh Chruščov, o němž se čerstvě prokázalo, že byl též renegát, pročez ho včas nahradil soudruh Brežněv.

Za pět let mohl vést za volnou ruku svého vlastního chlapečka s lampiónem. Ten za dalších pět let kráčel vedle něho v kroji pionýra, zatímco on pomáhal s lampiónkem své holčičce, která se nemohla dočkat, až bude rovněž krojovanou jiskříčkou. To už byl sám major a náčelník Státní bezpečnosti Středočeského kraje, vyznamenaný za úspěšný boj s nepřáteli socialismu, hlavně disidenty; počtem „zářezů na pažbě“ předčil šéfa krajské kriminálky.

Chválen shora byl jeho „rastr“, který rozdělil škůdce do tří kategorií. V nejnižší byli „měkkýši“, jimž stačilo jednou zahrozit a „stáhlí ocas“. V prostřední „slepejší“, kteří se v politice vyznali „jak koza v petrželi“; ty dal na jejich „orgijích s muzikou“ sbírat a v noci vysadit někde v lese, aby „vystřízlivěli pěší túrou“, než namátkou vybrané předhodil prokurátorům, aby je „provětrali v base“; zamhouřil oko i tehdy, když vlasatcům někdo z podřízených „omylem“ udusil cigaretu na ruce. Skutečnou válku vedl s jádrem „hroznýšů“, v němž byli vedle osobností příliš známých u „západáků“ i takoví, kterým říkal „kamikadze“, jelikož je nezastrašil ani dlouhý kriminál. Mnozí byli komunisty dávno před ním, dokonce už za války, a tvrdili, že strana zradila je a oni se za své členství stydí, proto jsou v disentu.

Boj s nimi byl o to nesnadnější, že po „finském průjmu“, jak přezdíval konferenci v Helsinkách, nesměl na pokyn Moskvy, které šlo o celní ústupky a útlum zbrojení, sáhnout k prostředkům, které odjakživa na rebely platily, i ta cigareta típnutá na hřbetě ruky byla „za hranou“! Záviděl předchůdcům, kteří směli i nejvyšším postaveným hajzlům podle návodu Gottwaldova ministra Kopeckého „zatnout žílu u samýho pytlíka“. Protože věděl, že jeho lidé na diskuse

s „kavárenskou sedlinou“ nemají, vynalézal šikany, které jim ztížily život, když se ocitli bez telefonů, bez řidičáků, bez techničáků a bez příjmů. Jenže pak jeho odbor „prosral“ akci zvanou Petice všech petic.

Ti všiváci znesvětili Vánoce, kdy mají právo na sváteční klid i kurvy a policajti, aby sesbírali stovky podpisů pod text, který Istivě žádal vládu, aby přestala porušovat vlastní zákon o lidských a občanských právech. Za to byli prakticky netrestatelní, když navíc dokázali, že výzvu současně přinesl světový tisk. Podpisy pachatelů dostal jako první a četl je zběžně, protože hned poznal, že je to seznam jeho „škodné“, ale pak vytřeštil oči: uviděl jména obou strýců.

Za své kariéry byl doma jen třikrát. Na pohřbech dědy a obou rodičů. Teď se tam po strohém ohlášení vydal sám, v noci, aby nevzbudil pozornost. V rodinném trojdomku ho přijali nevlídně, přestože jim přivezl skvělý návrh, který je uchrání důsledků, jaké si vůbec nedovedou představit! Z listiny signatářů je škrtnout nemůže, neboť je známá i v zahraničí, ale zařídí, aby v Rudém právu vyšlo jejich svědectví, že byli k podpisu přinuceni výhrůžkami rodinám. Když odmítl, z lítosti i vzteku se opil tak, že ho k šoferovi museli donést. Neviděl je pak dvanáct let. Během nich se s ním rozvedla manželka, když jí neznámý hajzl, jistě jeden z mnoha jeho techniků, poslal snímky, jak souloží s dvěma sekretářkami. Odešla i s dětmi, které mu už dávno politicky vzdorovaly a na rozloučenou daly do postele oba své lampióny. Naštěstí nic neohrozilo jeho kariéru, jelikož nadřazení dobře věděli, co on o nich příliš dobře ví. Položilo ho až zcela nečekané povstání v listopadu osmdesát devět.

Ještě týden si byl jist, že jako vždy ve všech zemích Tábora míru přijedou včas bratrské tanky. I on si nabídl pistoli, ale zastřelit se nechystal. Strana už zmobilizovala dělnické milice, když přišla zdrcující zpráva, že šéf Kremlu Gorbačov se vyjevil jako renegát všech renegátů, když oznámil i do Prahy, že tanky nebudou. Jako ve snách provázel ještě předsedu vlády na první jednání s povstalci, které vedl ve vytahaném svetru jeden z hroznýšů, obklopený slepejší. Vzápětí poznal, že ho poznali, a s výmluvou, že „musí“, se přes věc vytratil.

Byl tak vystresován, že opět v noci zazvonil na Kladně a vzdal se strýcům i jejich rodinám na milost a nemilost, když ho jakožto signatář té petice schovají ve sklepech, než se přestane lynčovat. Ustlali mu v jeho někdejším dětském pokojíku, který vyklidil jeden ze synovců. Do rána s ním bouřlivě diskutovali, než z vyčerpání i rozčilení usnul a k posteli ho museli dovést. Ještě tři dny se budil s nadějí, že soudruzi v Kremle to hovado Gorbačova svrhnou, ale pak ji sfoukla generální stávka.

Na ulici vyšel po třech měsících, když nikde nepadla ani facka. Splihle, ale vlastně rád na vyzvání policistů odevzdal zbraň i všechny klíče, vyklidil služební byt, a jelikož byl úřad zrušen, podepsal žádost o předčasnou penzi. Z bytu si odnesl jen šatstvo, prádlo, pár osobních věcí a oba lampióny, které dávno složil, ale nikdy nedokázal vyhodit. Na Kladně odmítl větší pokoj, jež mu rodina nabízela, vysedával v děčáku a pouštěl si z přehrávače hity ze slavných dob, „Poslední bitva vzplála“, „Ó zazni, písni vznešená“, „Vstavaj, strana ogrómnaja“. Nejčastěji své zamilované „I kdybysme padli všici, vstanou noví bojovníci“ a „Zítřka se bude tančit všude, až naše vítězné vlajky rudé na stožáry světa vyletí“. Až toto měla rodina plně zuby a koupila mu malý televizor.

To bylo v kritické době, kdy na něho první všiváci podali trestní oznámení. Spáleninku po cigaretě na ruce nazývali mučením, a dokonce i v televizi pro něho žádali trest při horní hranici sazby, jako výstrahu možným následovníkům. Mile ho překvapilo, když mu neznámý muž donesl tlustou obálku s tím, že je to od soudruhů na obhajobu. Bylo v ní padesát tisíc a vzkaz, že dostane, co bude potřebovat. Znal pár právníků, kteří mu byli zavázáni, že je nikdy nezanesl do svazků. Bili se za něho salvou výsledků, které pro choroby svědků vedly k stálým odkladům.

Krom toho začal vídat v televizi známé tváře, které se už zas veřejně potkávaly hlavně o prvních májích. Pro jistotu počkal ještě tři roky, než se k nim přidal a nabíjel se z nich bývalou silou strany, která zjevně neztrácela životnost. Zjistil, že už se nemusí skrývat, a dal se opět zvat Vladen s tím, že jediný v zemi má Leninovo jméno v křestním listě. A příchod nového tisíciletí se rozhodl oslavit návratem k tradici. Rozložil své lampióny, koupil do nich svíčky a k nim dva dětské rybářské pruty na zavěšení. Pak už jen čekal na sedmý listopad. Zavilí antibolševici svátek zrušili a děti donutili slavit průvodem dvacátý osmý říjen, zrod buržoazní republiky, jejíž prezident, jak dávno věděl ze školení, rád posílal své legionáře střílet do dělníků.

Když se toho dne stmívalo, dojel autobusem do Prahy a došel na Hradčanské náměstí, kde neohroženě rozsvítil obě své lucerny na počest Mládí a Komunistu přímo před vojáky, strážčími bránu Hradu. Tam nehnutě stál, nevšímaje si posměšků či útrpných pohledů procházejících, kterým se starý muž s lampióny zdál být pomatený a bylo jim ho líto. On však věděl, že je vítěz. Jím se nepovedlo ho kriminalizovat a nenapadlo je snížit mu penzi, třikrát vyšší, než čekala většinu z nich!

Post scriptum:

Celou sbírku povídek Pavla Kohouta vydá na podzim český Odeon pod názvem *Taková láska*.

Dvanáct z povídek, které by se měly objevit v chystaném souboru, publikoval Pavel Kohout už v novinách, další nové píše.

„Ten název možná na první pohled trošku mate,“ uvedl ke knize *Taková láska* Jindřich Jůzl z nakladatelství Odeon. „Ono je to spíš tak, že tam jsou dva typy povídek – osobnější příběhy a text, ve kterých se autor vyjadřuje k různým dějinným událostem. Proto bude mít kniha zřejmě dva oddíly, budou se jmenovat *Ve víru dějin* a *V proudu života*.“

„*Taková láska*“ nazval Kohout už svou divadelní hru o vztahu studentky a ženatého muže z konce padesátých let, záhy zfilmovanou Jiřím Weissem s Marií Tomášovou a Vladimírem Rážem v hlavních. Psychologický příběh končí tragicky – dívčinou sebevraždou.

Při křtu své knihy s názvem *Letorosty samomluvy* Pavel Kohout loni sdělil, že se jedná o jeho poslední knihu, protože jeho oči „už viděly dost a mají zejména dost klávesnice počítače“. Situace se ale změnila.

„Přišel za námi s tím, že má chuť dál psát a že by jeho nová kniha obsahovala povídky z *Lidových novin* a nějaké nové. Pokud má takhle chuť psát, tak počkáme, co z toho vznikne. Původně jsme chtěli knihu vydat do konce roku, ale to asi nevyjde, pokud autor nezmění názor na své psaní,“ uvedl Jůzl.

Zdroj: ČT 24, 20. 7. 2023

Die Angst der Sardine in einer Blechbüchse

Eine Erzählung von Pavel Kohout

Er hatte die zweite Nachtwache von Mitternacht bis vier, und schon beim Aufstieg auf den Turm ahnte er, was ihn draußen erwarten würde. Der Atlantik wogte im ersten Herbststurm, und der kalte Gussregen fand unbarmherzig Lücken im eng anliegenden Kragen des Gummimantels. Vier Männer, eng wie eine Skulpturengruppe mit den Rücken aneinandergedrückt, suchten mit Ferngläsern ihre Neunzig-Grad-Abschnitte ab und sahen immer nur nasse Dunkelheit. Sie waren gestählt durch die zwei Monate ihrer letzten Wacht, bevor sie auf Urlaub nach Hause gefahren waren, doch sie wussten, dass sie sich in einem Gebiet befanden, das die meisten Konvois von Amerika nach England durchschwammen. Ihr fast wie durch ein Wunder unsinkbares U 321, das von der Besatzung zärtlich Sardinenbüchse genannt wurde, hatte sich durch das Verdienst des Kapitäns, eines Trägers des Ritterkreuzes, auch diesmal meisterhaft in zwei Gruppierungen gemischt und fünf Lastschiffe mit Soldaten und militärischem Material versenkt.

Aus dem Inneren der Kriegsmaschine schälte sich der Bootsmann. Um den Lärm von Sturm und Wellen zu übertönen, brüllte er jedem von ihnen ins Ohr, das Bordsonar habe ein großes Schiff geortet, das direkt auf sie zusteure. Da in den Rohren ein letztes Paar Torpedos steckte, fiel allen ein, dass dies das sechste Schiff sei, das die Beute auf ein halbes Dutzend aufrunden würde. Da hatte es der Kapitän tatsächlich schon abgefeuert, und sie zählten, wie sie es gewohnt waren, laut die Sekunden. Bei fünfunddreißig wurden sie von einem wilden Feuerwerk geblendet, der Koloss hatte offensichtlich Munition und Kraftstoffe geladen. Sie waren so nah dran, dass sie kleine Gestalten sahen, die sich vom entflammten Deck in die Wellen stürzten, wo sie in den sich aufbäumenden Wellen eine ebenso geringe Überlebenschance hatten.

Er war von Kindesbeinen an so hypersensibel, dass seine Eltern einen Psychologen zu Rate zogen; überschäumende Fantasie! tröstete dieser sie, das bekommt sicher die Pubertät in den Griff. Das bekam sie nicht. Auch jetzt versetzte er sich tief in das schreckliche Schicksal der armen Teufel hinein, die nur die Wahl hatten zwischen Verbrennen und Ertrinken. Gleichzeitig riss ihn ein anderer Schrecken aus seinen Vorstellungen. Hinter dem schnell verschwindenden Schiff tauchte aus dem Regenschleier ein schnelles Torpedoboot auf.

Die vier ließen sich blitzschnell von den Masten der Leiter in den Turm gleiten, und er schlug als Letzter die Falltür zu. U 321 versuchte, so schnell wie möglich abzutauchen, und es schien bereits, dass es glücken würde, als die ersten Explosionen von Tiefenbomben dröhnten. Die Fässer mit Sprengstoff kamen unbarmherzig näher und sanken zum U-Boot hin, das immer mehr einer Blechbüchse ähnelte, die von einem riesigen Hammer bedroht wurde. Während der langen Wochen Patrouille im Nordatlantik hatten sie das nur einmal erlebt, ganz am Anfang und nur kurz; den Verfolgern war entweder die Munition oder die Geduld ausgegangen, als sie zu einem anderen Ziel eilten. Er selbst war damals bereits bei der ersten Explosion seltsam erstarrt und hatte sich nicht bewegt, bis man ihn

schüttelte, damit er zu sich kam, denn es sei schon alles vorüber. Er fragte später die Veteranen, die schon mehrmals draußen gewesen waren, nach ihrem Rezept und erfuhr, es hätten ihnen durchweg Gebete geholfen. Er jedoch war gleich nach dem Abitur aus der Kirche ausgetreten, als er in sich keinen Glauben finden konnte und seinen Pfarrer nicht belügen wollte.

Auch jetzt, als in dem absinkenden U-Boot nach dem Ausschalten der Motoren eine fast unmenschliche Stille Einzug hielt, damit die da oben ihre Position nicht feststellen konnten, erkannte er, dass alle um ihn herum, die wie er außerhalb der Wachen auf dem Turm der Abschusskammer zugeteilt waren, im Geiste beteten, einige bewegten unhörbar die Lippen. Er musste sofort eine eigene Art suchen, seine erschrockene Seele zu trösten. In Panik erinnerte er sich an ein Theaterstück, das ihn im Düsseldorfer Schauspielhaus so stark ergriffen hatte, dass er den Text gekauft und einige Monologe sogar auswendig gelernt hatte. Er versuchte, sich daran zu erinnern, und dies gelang ihm auch gleich. „Ei, nur ans Essen denkt ein jeder? Komm, Bertrandou der Pfeifer, alter Hirt! Heraus dein Pfeifchen aus dem Sack von Leder! Hier sind gefräß'ge Schlemmer: sei der Wirt! Spiel ihnen jene sanften Heimatweisen, drin jeder Ton ein schwesterlicher Hauch...“ Die Bewegungen und das unhörbare Flüstern um ihn herum machten ihn darauf aufmerksam, dass ihr U-Boot aufgehört hatte zu sinken und die Explosionen abgeebbt waren.

Doch niemand bewegte sich von der Stelle oder sprach laut. Die eingeübte Regel verbot es der Besatzung, zum Normalzustand überzugehen, bevor der Kapitän bestätigte, dass jegliche Gefahr vorbei war. Schon allein, dass die Gegner zumindest nicht auf sich aufmerksam machten, erneuerte ihr psychisches Gleichgewicht. Die Hoffnung kehrte zurück, dass er überleben würde, so wie viele der Anwesenden überlebt hatten, die seit dem Stapellauf und der Taufe auf die germanische Heldin Brunhild unter demselben Periskop fuhren. Er rief sich ins Gedächtnis zurück, dass ihn spätestens in zehn Tagen das Festland erwarten würde, ein Zug, ein begeisterter Empfang durch Eltern und Freunde, und vor allem die Umarmung von Lieschen; und sühnend versprach er sich selbst, dass er ihr endlich einen Antrag machen wolle, so wie es ihre Beziehung schon seit langem verdient hatte.

Es schien ihm, dass der Fußboden plötzlich seinen Winkel veränderte, als aus dem Mannloch wieder der Bootsmann auftauchte und befahl, dass alle bis auf einen, der hier Wache halten müsse, unverzüglich abkommandiert seien, um mit ihrem eigenen Gewicht den Bug zu beschweren, der sich nach irgendeinem Treffer unkontrolliert hebe. Er bestimmte ihn, um zu bleiben. Er konnte nicht einmal mehr fragen, was er denn melden solle, und zerbrach sich darüber den Kopf, als er mit seinem Scheitel an die Decke prallte. Halb betäubt nahm er ohnmächtig wahr, dass plötzlich das fast aufrecht stehende U schlagartig sank. Ein weiterer Schlag verriet, dass es auf dem Meeresboden aufgetroffen war, und ein Aufprall Metall auf Metall, dass sich der Zugang vom Heck zum Rumpf verschlossen hatte. In der eingetretenen Dunkelheit blinkten nur die Irrlichter des Notsystems.

Doch er verzweifelte noch nicht und handelte automatisch, er wusste, dass zwischen ihm und allen anderen viel-

leicht einige Dutzend Meter lagen, aber er kannte auch die Art, sich mit ihnen in Verbindung zu setzen, um Hilfe zu rufen. Für diesen Fall beinhaltete die strenge Ausbildung der Neulinge die grundlegenden Signale, die mit einem Hammer an die Wand geklopft wurden, im Wasser waren diese im gesamten U-Boot gut zu hören. Er hämmerte also das Signal – Mann am Heck! Und hörte, wie sich das Echo entfernte. Es folgte Stille, die ihm anders vorkam als vorher, als hier seine Kameraden geschwiegen hatten; so auch fehlte gerade ihr Atem. Er wiederholte das Zeichen noch zweimal, bevor er zu dem Schluss kam, dass die Brunhild beim Aufprall entzweigebrochen und die gesamte Besatzung im Bug geblieben war. Da wurde ihm klar, dass er allein in der gepanzerten Dose zurückgeblieben war, die er in einer bestimmten Zeit leeratmen und dann ersticken würde. Ab diesem Moment schien er sich zweizuteilen.

Er war es, der dies erlebte, und er war es, der dies mit Abstand als unbeteiligter Zuschauer beobachtete. Er war es, der sich voll vergegenwärtigte, dass ihn unausweichlich der Tod erwartete, und er war es, der fest beschlossen hatte, diesen zu überleben und Liz zu heiraten, wenngleich er sich so lange dagegen gesperrt hatte, um sich seine Junggesellenfreiheit zu erhalten, die seiner Natur entsprach. Er war es umgekehrt gewesen, der sich dagegen gewehrt hatte, Kinder zu haben, damit ihn ihr Heranwachsen nicht daran erinnerte, dass er älter wurde, und er war es auch gewesen, der sich nun zum ersten Mal in seinem Leben direkt leidenschaftlich nach einem Sohn sehnte, der seine Spur in dieser Welt verlängern würde.

Es gab Momente, in denen er versuchte, seiner Lage zu trotzen, indem er weitere altertümliche Verse aus seinem geliebten Stück hervorstieß, – „Soll ich einem Schäfchen gleichen, um selbst mir eins ins Trockene zu bringen? Soll Honig streun, um Zucker einzustreichen? Und uner-müdlich Weihrauchfässer schwingen? Niemals! Soll ich als lust'ger Zeitvertreiber Nach großem Ruhm in kleinem Kreise spähn?“, – um wenig später von der eigenen Angst zum Schweigen gebracht zu werden, dass er dadurch waghalsig die unersetzbare Luft verschwende. Dass diese weniger wurde, zeigte sich darin, dass seine Glieder immer mehr erschlafften. Dann wiederum schrie er, um diesen Prozess zu beschleunigen und abzukürzen, „Aha, die Dummheit auch! Ich weiß, ihr triumphiert und bleibt im Rechte; Was liegt daran? Ich fechte, fechte, fechtel!“, als ihn ein neuer Anflug des Selbsterhaltungstriebes zu glauben zwang, dass seine Kameraden bereits an seiner Rettung arbeiteten, während er feige aufgab. Er erinnerte sich, dass in den leeren Torpedokammern noch Luft geblieben sein musste, und er öffnete, als er eine leergeatmet hatte, eine nach der anderen, bis er zur letzten kam. Dann rezitierte er nur im Geist den Schluss des Dramas, „Entreißt mir nur den Lorbeer und die Rosen! Mir bleibt ein Gut, trotz aller Stürme Tosen, Das niemals ward befleckt im Kampfgefil'd...“

Danach verloschen auch die Notleuchten und mit ihnen sein Gehirn.

* * *

Helmut, für die Geliebte Helmutchen, für die Freunde wegen des zottelig-ebenhholzfarbenen Kopfbewuchses – Afro, der Schlagmann des Universitätsachters aus Düsseldorf, ging vor den Wettbewerben auf einer Halbinsel von Rügen zum Friseur, damit ihm dieser vor dem morgigen

unbestrittenen Fototermin auf dem Siegertreppchen jedes widerspenstige Haar bändigte. In der Zeitung entdeckte er eine Einladung für alle Touristen, eine hiesige Sehenswürdigkeit zu besuchen, ein frisch renoviertes U-Boot der Hitler'schen Kriegsmarine. Der Onkel seines Vaters bezeichnete sie als U's und rühmte sich der Anzahl irgendwelcher „Bruttoregistertonnen“, die er als irgendein Bootsmann zu versenken geholfen hatte; den Krieg unter Wasser bezeichnete er als Hölle und seine Kriegsmaschine als Sardinenbüchse. Während des Trinkgelages nach dem Siegesfinish hatte Helmut beschlossen, in der hier die Nacht zu verbringen, um es persönlich beurteilen zu können. Mit Hilfe seiner Ruderer hatte er leicht die Aufmerksamkeit des Museumsführers der letzten Besucher ablenken können und sich im Heck in einer ehemaligen Torpedokapsel versteckt. Als er aber, ausgerüstet mit einer starken Taschenlampe, seinen Spaziergang zum Turm beginnen wollte, stellte er fest, dass das runde Mannloch in die nächsten Sektionen über Nacht automatisch verschlossen wurde. Es war sechs Uhr am Abend, sein Handy hatte er im Hotel gelassen, ihn erwarteten also mindestens fünfzehn Stunden trostlose Einsamkeit. Außerdem erinnerte ihn trotz des heißen Sommers der Raum aus Metall an einen Kühlschrank. Er versuchte, die Zeit zu überstehen, so gut er konnte, mit Turnübungen, Trab auf der Stelle, sogar mit Gesang. Tief nach Mitternacht war er bereits körperlich fertig, doch der Schlaf wollte immer noch nicht kommen, er erinnerte sich also an Texte aus dem Stück *Cyrano de Bergerac*, das er einst so geliebt hatte, dass er es auswendig gelernt hatte. Mit Gascogners Monologen hatte er sich zu schwierigen Prüfungen und seinen ersten sportlichen Leistungen angestachelt, und er war überrascht, dass diese auch heute funktionierten, er gelangte bis zum Schluss „Mir bleibt ein Gut, trotz aller Stürme Tosen, Das niemals ward befleckt im Kampfgefild'... Dies Gut ... Mein Wappenschild!“ Halbtot vor Müdigkeit schlief er irgendwann kurz vor dem Morgengrauen ein und wurde erst durch das Geräusch der sich öffnenden Mannlöcher wach. Durch das Schlagmal liefen die ersten Touristen, doch er konnte sich noch immer nicht bewegen, jeder Muskel tat ihm weh, er hatte das Gefühl, auch jedes Haar. Am Hotel versuchte er mit aller Macht, sich daran zu erinnern, warum der Pförtner seine Identität überprüfte, ehe er ihm offensichtlich ungerne eine neue Zimmerkarte ausdrückte. Erst als seine Verlobte Lieselotte aus dem Bad kam, erinnerte er sich daran, dass sie zusammen mit ihm zu den Wettbewerben gekommen war. Auch sie schaute, als würde sie ihn nicht kennen. Dann sagte sie:

Na, Helmutchen, du musst dir ja mächtig einen hinter die Binde gegossen haben, wenn du dir die Haare hast weiß färben lassen...!

Karussell für Nichtschwimmer

Eine Erzählung von Pavel Kohout

Nachdem im Juni 1918 die tschechische Kompanie des österreichischen Heeres im Bajonettkampf die italienische Verteidigung eines Dorfes am Fuße der Dolomiten besiegt und zum „centro città“ vorgedrungen war, legte sie sich zum Beschuss nieder. Mitten auf dem Marktplatz ragte bedrohlich eine kleine Festung von unglaublicher Form auf.

So sah der Infanterist Josef Jelen zum ersten Mal in seinem Leben ein Kettenkarussell.

Nach der Rückkehr aus dem Spital in seine Heimatstadt an der mittleren Elbe fand er seine Eltern bereits auf dem Friedhof vor. Er heiratete seine erste Liebe Anna, die treu auf ihn gewartet hatte, verkaufte das kleine Haus, um eine Wiese am Fluss zu erwerben und dort nicht nur ein neues Heim und eine öffentliche Badeanstalt, sondern vor allem: aus seiner eigenen Erinnerung und in Eigenleistung auch ein neun Meter hohes Kettenkarussell zu bauen. Nachdem er stolz das Blechschild mit der Aufschrift ausgepackt hatte, rang Anna die Hände. War er verrückt geworden? Was würden die Schwimmer dazu sagen? Er darauf, sie würden sicher lachen und versuchen, so schnell wie möglich die Sitze einzunehmen, ja, gleich zwei und vielleicht auch drei, da und weil es Spaß machte, sie auf dem Karussell heranzuziehen und wieder wegzustoßen. Er hatte recht. Bereits bei der Eröffnung standen die Interessenten Schlange, bis die vier Minuten, die das Karussell sich drehte, vorbei waren und sie die freien Sitze erklimmen konnten. Der Erfolg wurde nur fast von einem dummen Mädchen zunichte gemacht, das ihren Hund mit auf den Schoß nahm.

Josef sagte dann, er habe fast einen Schlag bekommen, als er sah, wie aus dem Reigen der herumwirbelnden Kunden, die von der Fliehkraft bis zum Dach des Karussells hinaufgetragen wurden, eine kreischende Kugel hinausgeschleudert wurde, die auf der oberen Ecke der Kasse und auf dem Boden aufprallte und sich dann nicht mehr bewegte und nichts mehr von sich hören ließ. Es war zwar nur eine Promenadenmischung, doch auch dieser kleine Tod stellte für das Ehepaar lange Zeit einen Schrecken dar, ehe dieser vom ständigen Interesse von Drehsüchtigen verscheucht wurde. Zu dieser Attraktion, die eine schlappe Viertelstunde von der Stadt entfernt war, kamen die Leute auch, nachdem der Herbst Schwimmer und Nichtschwimmer aus dem immer kälter werdenden Fluss vertrieben hatte.

Die solide gebaute und ständig gewartete Maschine alterte weniger als die Besitzer. In dem Jahr, als ihre Heimat aufhörte, die Tschechoslowakische Republik zu sein und über Nacht zum Protektorat Böhmen und Mähren unter dem Schutz des Großdeutschen Reiches wurde, starb Anna an Tuberkulose. Ihr Sohn, ebenfalls Josef, der von seiner Mutter der Unterscheidung wegen Pepa! gerufen wurde, hatte gerade in Prag sein Jurastudium aufgenommen, und Josef musste über dem verblichenen Schild ein neues mit der Aufschrift KARUSSELL FÜR NICHTSCHWIMMER anbringen. Es lachten auch die Deutschen, die schrittweise die Wohnungen der Juden besetzten, die offensichtlich „na lepschi“, in ein besseres Leben, geflüchtet waren, und die Kinder der Okkupanten grölten an der Badestelle und hoben die rechte Hand schräg zum Gruß, so als ob sie schon immer hier gebadet hätten. Auf dem Kettenkarussell stießen sie äußerst gern mit den Tschechen zusammen, die sie so rasant fortstießen, dass dies oft mit deutschem Geplärr endete.

Im Oktober wurden nach den Prager Demonstrationen gegen die Okkupation die tschechischen Hochschulen geschlossen, und der Studiosus kehrte nach Hause zurück. Josef vertraute ihm den Betrieb an und zog sich hinter das Fensterchen der Kasse zurück. Pepa kontrollierte die Festigkeit der Ketten und besänftigte Streits energisch, indem

er die Drehgeschwindigkeit drosselte, bis die Kampföhne mit den Sohlen auf den Brettern scheuerten, was auch die deutschen Eltern zu schätzen wussten. Das Karussell blieb zwei Jahre lang neutral, ehe der Führer irgendeinen Reinhard Heydrich ausschickte, der den hiesigen Widerstand brechen sollte und sofort das Kriegerrecht verhängte. Aus dem Schösschen vor der Stadt vertrieben Gestapo und Waffen-SS das Gemeindeamt. Badestelle und Karussell verließen die Tschechen von allein, als selbst über einer ganz normalen Ohrfeige das Schreckgespenst der Todesstrafe kreiste. Einige jedoch spürten gerade nun, dass die Zeit gekommen war, dass sich die echten Patrioten den Eindringlingen entgegenstellten, koste es, was es wolle.

Josef jedoch hatten die drei Jahre in den Gräben des Großen Krieges, das Vierteljahrhundert Karusselldienst und das Ableben Annas, die Teil seines Daseins gewesen war, so müde gemacht, dass er sich an seine letzte Hoffnung klammerte: an Pepa. Er zweifelte nicht daran, dass die „skopčáci“, – „die von den Bergen Gekommenen“, wie man sie hier seit dem Mittelalter bezeichnete – schließlich Prügel beziehen und er erleben würde, wie sein Sohn den Titel *iuris Utriusque Doctor* der Karlsuniversität erlangte. Er versuchte immer eindringlicher, ihn davon zu überzeugen, dass er seiner freien Heimat so mehr dienen würde, als wenn er zu rebellieren beginne, wenn die Deutschen am meisten wüteten. Dies bestätigten sehr bald Gerüchte, wonach direkt im Schösschen Hinrichtungen stattfänden. Pepa widersprach nicht, doch Josef verdächtigte ihn, nicht darauf zu achten, wenn er statt zu einem Stelldichein nach der Arbeit mit Freunden, den Bauern des Dorfes und den Schlachthofarbeitern auf ein Bier ging, er wagte es jedoch nicht, ihn wie einen kleinen Jungen zu überwachen, und seine Angst wuchs.

Der nahende Herbst wurde noch immer vom Altweibersommer in Schach gehalten, als ein Lastwagen zur Badestelle kam, aus dem zwanzig Lulatsche von der Waffen-SS sprangen. Stürmisch begrüßt von ihren badenden Landsleuten zogen sie blitzschnell ihre Uniformen aus und sprangen in Armeeunterhosen in die Elbe. Auf einen Pfiff liefen sie aus dem Wasser und legten sich in einer Reihe auf den Rasen, dann schliefen sie eine gute Stunde in der Sonne wie Kleinkinder, bis ihr um einen Kopf kleiner Feldwebel, den man erst durch die Trillerpfeife wahrnahm, erneut pfiff; darauf fuhren sie wieder in ihre Hosen und Hemden und besetzten alle Sitze auf dem Karussell, die ihnen die deutschen Bengel eilig räumten und dann über die Kunststücke staunten, die die nur wenig älteren Angehörigen des mächtigsten Teils der Reichswehrmacht an den Ketten vollführten. Etwa zehn Minuten später blies der Unteroffizier wieder in die Pfeife und wies Josef an, er solle die Maschine anhalten. Nachdem sich alle abgurgelt hatten und wieder in einer Reihe angetreten waren, zählten sie durch, verschwanden dann unter der Plane und der Zwerg in der Kabine des Fahrzeugs, das in Richtung Schösschen aufbrach.

Am Tag darauf, einem Freitag, erblühten in der Stadt auf allen Freiflächen wie Klatschmohn rote Plakate mit den Namen von zehn Männern, die zwischen Montag und Mittwoch von der Gestapo vorgeladen worden waren, angeblich zur Abgabe einer Erklärung; unter ihnen war auch Pepas bester Freund Václav, sein Schulkamerad seit der ersten Klasse der Volksschule.

Pavel Kohout, 2022

Der Schock war noch nicht abgeklingen, als er vom Schrecken abgelöst wurde: eine Woche später wiederholte sich das Grauen. Aus dem Kreis gab es zwanzig Opfer, davon drei Frauen. Dies betraf auch die hiesigen Deutschen, als – wieder am Freitag – in den Listen der tschechische Arzt auftauchte, in dessen Praxis sich beide Nationalitäten abgewechselt hatten, weil er beide Sprachen beherrschte. Auch er sollte sich an der Verschwörung gegen das Reich beteiligt haben. Und am Tag zuvor gab es im Fluss und am Ufer dieselben Spielchen derselben zwanzig SS-Männer, die hier nach einem schweren Trinkgelage auszunüchtern schienen. Josef begriff als Erster den Zusammenhang: auf sein Karussell kam zur Erholung nach anstrengendem Einsatz das Hinrichtungskommando.

Er wartete, bis sich die Badestelle geleert hatte und bat zum ersten Mal Pepa nach dem Abendessen, statt in die Kneipe mit ihm zum Angeln zu gehen. Der Sohn wartete widerwillig, bis der Vater beide Ruten ausgeworfen hatte. Dann machte er eine ironische Bemerkung.

Du hast den Köder vergessen!

Heute pfeif ich auf Fische!

Warum sind wir dann hier ...?

Ich will wissen, wo du drinsteckst!

Was meinst du ...?

Pepa, ich bitte dich nicht, ich fordere dich auf. Für die Deutschen hängen wir beide an einer Angel. Da will ich zumindest wissen wofür!

Papa, ich bitte dich, du solltest es nicht wissen wollen.

So sag es mir schon, warum?

Was man nicht weiß, können sie aus einem nicht herausprügeln...

Du hältst mich also für einen Feigling? Dann haben wir uns nichts mehr zu sagen.

Er zog beide Angeln aus der Halterung und stand auf.

Papa, mach keinen Quatsch, bitte!

Josef setzte sich wieder und warf erneut die Angeln aus.

Dann los. Und spuck es schnell aus, damit ich mich nicht erkälte!

Ich muss nach Prag. An Václavs Stelle. Er sollte dort Medikamente abholen, ein Förster hat hier im Schuppen hinter der Futterkrippe einen Fallschirmspringer, einen von uns aus England, dem in der Nacht im Wald eine Wildererfalle den Fußspann zertrümmert hat. In Prag durchstöbert

man alles, er wurde in einem Leichenwagen hergebracht, aber sie konnten die Medikamente gegen Wundbrand nicht mehr abholen. Verstehst du mich jetzt??"

Ja. Ich fahre selbst hin!

Nun sprang der Sohn auf.

Das darfst du nicht, Papa! Erstens erwarten sie mich, den sie hier bei Václav kennengelernt haben. Und zweitens, willst du mich zum Feigling stempeln, der seinen alten Vater schickt, statt selbst zu kommen? Das wirst du mir doch nicht antun!

Pepa fuhr am Samstagmorgen ab und sagte, er werde versuchen, mit dem Mitternachtszug zurückzukommen, doch wenn sich die Übergabe verzögere, dann mit dem Mittagszug, spätestens aber mit dem Sieben-Uhr-Zug am Abend. Wenn ihn jemand am Karussell vermisste – beide dachten an die Gestapo – er sei zu Rott auf dem Kleinen Ring gefahren, um Zwölfzollnägeln zu besorgen, die er also auch abholen müsse. Vor seiner Abreise dachte er daran, dass sein Vater das Karussell lange nicht hatte laufen lassen, und erinnerte ihn daran, dass die Geschwindigkeit die dicke rote Linie auf der Skala nicht überschreiten dürfe.

Josef wartete vergeblich bis eins in der Nacht auf seinen Sohn und musste dann eine Schlaftablette nehmen. Den Sonntag verbrachte er dann unter wachsender Anspannung, als die Züge aus Prag durchfuhren und Pepa mit keinem kam. Er riss die Karten ab und kassierte in ständiger Erwartung, doch niemand fragte ihn nach irgendetwas. Das Kriegsrecht verbot tschechische Attraktionen im Protektorat, doch den hiesigen Deutschen hatten die im Schloßchen seltsamerweise erlaubt, das Karussell für sie von Donnerstag bis Sonntag zu betreiben. Am Montag musste sich Josef deshalb überwinden, nicht auf den Bahnhof zu gehen. Am Dienstag ging er wenigstens in die Kirche, wo er seit Annas Tod nicht gewesen war, als er Gott abgeschworen hatte, weil er sie ihm so jung genommen hatte; nun betete er auf Knien um Vergebung und bat, seinen Josef zu retten. Am Mittwoch verzweifelte er in seiner Buße, er habe niemanden, den er fragen könne, wo er Nachricht über ihn einholen solle. Das Haus von Václavs Familie wurde noch von der Gestapo bewacht, und Förster gab es in der Umgebung der Stadt mehrere, die Suche nach dem richtigen untersagte er sich, um nicht noch weiteres Unheil anzurichten. In den Donnerstag hinein erwachte er mit der Hoffnung, die Todesköpfe würden nicht an der Badestelle auftauchen, weil das rachsüchtige Böse gesättigt sei und der irgendwo versteckte Pepa bald wieder zurückkehren werde.

Der Altweibersommer hielt an, die Badestelle füllte sich. Auf den Sitzen des Kettenkarussells vergnügten sich die Ersten, die es nicht erwarten konnten, genug, um die Maschine anzuwerfen. Das schwarze Kommando kam zweimal gegen sieben, doch Josef war schon ab fünf völlig fertig, abwechselnd sprach er sich Hoffnung zu und verzweifelte dann wieder, also nahm er in seiner Spannung die Zeit nicht mehr wahr. Dann stand er plötzlich allein auf der Bühne seines Karussells, die Dämmerung jagte die letzten Abgehärteten aus dem Wasser. Es war schon nach acht, und er glaubte, die Hoffnung habe gesiegt und gleich werde sein Sohn eintreffen. Schon drei Tage hatte er nichts Vernünftiges gegessen, doch erst jetzt verspürte er Hunger. In der letzten Zuteilung, die Pepa noch für sie beide

bekommen hatte, war auch ein halbes Kilo Pferdefleisch gewesen, er legte also Gemüse vom Beet für Gulasch ein und begann, geschnittene Kartoffeln und Fleisch zu kochen, als er von wildem Hupen und gleich darauf von einer scharfen Trillerpfeife gestört wurde. Sie waren es.

Er lief aus dem Haus und betrachtete wie gelähmt die Henker, die ungeschickt wie nach einer durchzechten Nacht von der Ladefläche kletterten. Er verstand Deutsch noch von der Monarchie her, doch dieser Wicht brüllte im Dialekt der Menschen aus Bayern oder Schlesien, nur aus den Gesten verstand Josef, dass das Baden und Sonnen wegen Dunkelheit ausfiele, doch stattdessen solle er das Karussell trotz Verdunklung auch beleuchten. Es entging ihm nicht, dass die Männer Schwierigkeiten hatten, auf die Sitze zu klettern, und der jahrelange Drill zwang ihn zu kontrollieren, ob sie angeschnallt waren. Dabei drang aus jedem Mund eine Alkoholfahne an seine Nase, und Josef sah direkt, wie jeder von ihnen mit seinem Gewehr Pepa aufs Korn nahm. Auf dem letzten freien Sitz machte sich diesmal auch der Befehlshaber fest, aus dem direkt eine ganze Schnapsbrennerei zu riechen war, er brüllte das erste verständliche Wort:

Musik!

Dann handelte Josef so, wie er es sich fieberhaft in den Nächten, in denen er vergeblich auf seinen Sohn wartete, ausgemalt hatte. Er stellte das Radio auf den Sender Soldatenfunk ein, der tage- und nächtelang Lieder für die Soldaten an allen Fronten ausstrahlte, an denen sie für ein deutsches Europa kämpften. Die auf dem Karussell hatten Glück, dass alle gerade von Lili Marleen beglückt wurden. Er stellte die Maschine auf eine recht kleine Drehzahl, und so scheuerten alle bis auf den Winzling mit den Stiefelsohlen über den Bretterboden; was dann kam, rief dieser selbst herbei, als er brüllte

– Dalli, dalli, dalli!!

Josef hob den Hebel langsam, damit sich die Maschine an das ungewohnte Tempo anpassen konnte, bis zur dicken roten Linie und dann darüber hinaus bis zum Anschlag. Der Lärm der Schreie betraf ihn nicht. Er stieg die Stufen hinab, und als er merkte, dass in einer Viertelstunde der Zehn-Uhr-Zug die Stadt passieren würde, ging er schnellen Schrittes zum Bahnhof, er glaubte, das lärmende und leuchtende Karussell würde Neugierige abschrecken. Der Zug war pünktlich. Und als einziger Fahrgast stieg Pepa aus, der sich gleich entschuldigte.

Papa, bei Rott hat mich die Kripo aufgegriffen, irgendein Dieb soll die gleichen Nägel verwendet haben, und sie haben mich festgehalten, bis...

Halt den Mund und steig ein! befahl Josef und schob ihn zurück in den Zug, der tutete und weiterfuhr.

Um das Dach des Karussells herum schwirrten schwarze Fledermäuse, tot oder sterbend und deshalb längst verstummt. Ein Männerchor, der zur Invasion nach England anstachelte, dröhnte ihnen Mut zu.

Leb wohl, mein Schatz, bimm bamm,
 leb wohl, mein Schatz, leb wohl, leb wohl,
 denn wir fahren, bimm bamm,
 denn wir fahren, bimm bamm,
 denn wir fahren gegen Engeland, tararaara
 Engeland, ahoi!

(Übersetzt von Silke Klein)